ÜMÎDÎ, HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNI

Muhammed SELVİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Ali İrfan Aypay

AFYONKARAHİSAR
2008

ÜMÎDÎ, HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNI

Muhammed SELVİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY

Afyonkarahisar
Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2008

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

ÜMÎDÎ, HAYATI, ESERLERİ, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNI

Muhammed SELVİ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
2008

Danışman: Prof. Dr. Ali İrfan Aypay

Ümîdi (H.979 /M.1571), 16. yüzyılda yaşamış Kânûnî (H:974/1566) devri divân şairlerinden biridir. Çalışmamızda Ümîdî'nin hayatı, sanatı, edebi kişiliği ve dîvânı hakkında bilgiler verilmiş, divânının elde bulunan nüshalarından yararlanılarak, tenkitli metni ortaya konulmaya çalışılmış, transkripsiyonlu metin oluşturulmuştur.

Ümîdî'nin, divânından başka bir eseri bilinmemektedir. Ümîdi dîvânı 4 kaside, 229 gazel ve bir kıtᶜadan oluşmaktadır. Ümîdî, kasidelerini Sultan II. Selim'e, Hoca-zâde Mehmet Efendi'ye ve Kadı-zâde Ahmet Efendi'ye yazmıştır. Şairin kaside ve kıtᶜa türünde az eser vermesi, diğer türlerde hiç eserinin olmaması onun bir gazel şairi olduğunun göstergesidir.

16. yy. şairlerinin genelinde görülen ortak özelliklerden biri de temiz Türkçe ve deyimlerin kullanılmasıdır. Ümîdi de şiirlerinin genelinde sade dil kullanmış, şiirlerini kurarken deyimlerden bir hayli yararlanmıştır. Ayrıca tasavvufa pek değinmemiş ve şiirlerinde iç içe geçmiş manalara çok yer vermemiştir Yine benzer özelliklerden devrin diğer bir şairi Bâkî de yararlanmıştır. Ümîdî'nin, kendi döneminde ünü gittikçe yayılmaya başlayan Bâkî'nin tarzını benimsediğini, hem tezkirelerden hem çokça yazdığı nazirelerden hem de benzer üslupta yazılmış şiirlerden anlamaktayız..

16. yy. şiir anlayışının ortaya konulmasında ve o dönemin sosyal hayatının anlaşılmasında tenkitli metnini hazırladığımız Ümîdî Dîvânının küçük de olsa fayda sağlayacağı düşünülmüştür. Neticede Ümîdî'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgiler verilerek, onun kültür ve edebiyat dünyamıza kazandırılmasına çalışılmıştır.

ABSTRACT

THE LİFE Of ÜMÎDÎ, HİS WORKS , LİTERARY PERSONALİTY AND TEX Of HİS DÎVÂN

Muhammed SELVİ

Department of Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University, The Institue of Social Sciences

2008

Advisor: Prof. Dr. Ali İrfan Aypay

Ümidi, (H.979/ C.1571) who lived in 16th Century, is one of the Divan poets of Kanuni Epoch. In our study, the information is given about the life, the art, the literary identity and the Divan of Ümidi, and it is tried to put forward the Divan text with criticism, taking advantage of the system of transcription.

It's not known any other work of Ümidi's Divan. The Divan of Ümidi consists of 4 encomium, 229 ghazal and one quatrain. Ümidi has written his encomium to to Sultan 2 nd Selim, Hoca-zade Mehmet Efendi and Kadı-zade Ahmet Efendi. The poet has few works in encomium and quatrain styles and he has no work in other kinds, so we can say that he is a ghazal poet.

One of the common feature of the poets in 16 th Century that they have generally used neat Turkish and idioms. Ümidi has used plain language in most of his poems. He benefits from quite pretty idioms while creating familiar features. Ümidi whose fame is getting higher in his term, adapts the style of Baki, we can understand from both Tezkire and nazire that he has mostly written, and also the poems has written in familiear style.

It's thought the Divan of Ümidi's text with critic to be useful to be put forward the mentality oh the poem of 16th Century. Eventually, it is tried to inform about Ümidi's life and works, and to be gained him to ar culture and literary world.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

			İmza
Tez Danışmanı	**:**	Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY	…………….
Jüri Üyeleri	**:**	Yrd. Doç. Dr. Feridun GÜVEN	……………..
	:	Yrd. Doç. Dr. H. İbrahim HAKSEVER	…………….

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, yüksek lisans öğrencisi Muhammed SELVİ'in ÜMÎDÎ, HAYATI, ESERLERİ, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE DÎVÂNI başlıklı tezi …/…/ ….. tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında, Yüksek Lisans Yeterlik tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARAKAŞ
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kültür, bir halkın milletleşme safhasında ve o milletin devamlılığını sürdürmesinde en önemli unsurların başında gelmektedir. Zira bir millet, diğer milletler karşısında, kendi kültür ve medeniyetinin olduğunu ispatlayamadığı sürece başka kültür ve medeniyetlerin etkisi altında kalmaya, belki de zamanla yok olmaya mahkum olur. Bunu önlemekse, o milletin kendi kültürel dinamiklerini, şarkılarını, şiirlerini, masallarını, deyimlerini, geleneklerini, inançlarını kayıt altına alarak ve kendi milletlerine ait her türlü yazılı ve sözlü materyalleri toplayarak, kendi kültür haritasını çıkarması ile gerçekleşir. Bu harita ise o milletin maneviyatını, tarihini, ahlak ve dilini neticede ruhunu oluşturan her türlü öğeyi ortaya çıkartmaktadır. Böylece millet, hem kendi kültürünü, dilini dinç tutar hem de başka milletlere karşı kendi varlığını ispatlamış olur.

Kültürümüzün dinamiklerini bir arada toplayan ana öğelerden biri de edebiyattır. Şüphesiz edebi eserin ve yazarının, toplumu ve kültürü bir ayna gibi yansıtacağını söyleyemeyiz; fakat edebi eseri ve yazarı da sosyal hayattan asla ayrı düşünemeyiz. Edebi eser hem kültürün bir ürünüdür hem de meydana geldiği toplumun kültüründen, sosyal tarihinden az çok izler yansıtır.

Bir dönemin kültürünü, edebi zevkini, sosyal yaşamını tanıtması bakımından Divan şiiri önemli bir hazinedir. Geçmişimizi hakkıyla aydınlatıp kavrayabilmemiz ve bundan gelecek adına fayda sağlayabilmemiz için ise Divan şiiri geleneğinin bilinmesi, anlaşılması gerekir; fakat bunun için öncelikle yapılması gereken şeylerden biri de divanların, tarihin tozlu raflarından alınıp ortaya çıkarılması, tanıtılmasıdır.

Ortaya koymaya gayret ettiğimiz bu çalışma 16.yy divan şairlerinden biri olan Ümîdî ve divanı üzerinedir. Çalışmamız Ümîdî'nin hayatı, eserinin tanıtımı, sanatı ve divanının tenkitli metninden oluşmaktadır.

Kaynakların verdiği bilgilerden ve Dîvanı'ndaki bazı şiirlerinden Ümîdî'nin hayatı hakkında malumat verildi. Edebi şahsiyetini ortaya çıkarmak için Divanı üzerinde şekil ve içerik açısından kısmi inceleme yapıldı. Öncelikle şair hakkında, tezkirelerin söyledikleri üzerinde duruldu. Şekil açısından, şairin kullandığı vezinler, kafiye ve redifler, ahenk unsurları üzerinde duruldu. Dil ve üslûbunun özellikleri, şairin dili, deyimleri kullanma

konusundaki mahareti belirtildi. İçerik konusunda, şiirlerinde işlediği konular, dünya görüşünü yansıttığı, sosyal hayatı ve bahar mevsimini aksettirdiği şiirlerinden örnekler verildi. Ümîdî'nin divanında bulunmayan fakat tezkirelerde rastladığımız birkaç beyit de eserleri bölümünde verildi.

Ümîdî'nin hayatı ve edebi yönü ile ilgili değerlendirmelerde kaynak gösterilen tezkirelerdeki ilgili kısımlar dipnotta gösterildi. Şairin edebi yönü ile ilgili verdiğimiz örnek metinlerin sonunda sırasıyla gazel ve kaside numaralarıyla, beyit numarası örnekte (G:107:3) belirtilen şekliyle gösterildi.

Sonraki bölümde ise Ümîdî'nin divanının tenkitli metni üzerinde çalışma yapıldı.Kütüphane kataloglarından yaptığımız araştırma sonucunda Ümîdî Dîvanı olarak Konya Mevlana Müzesine, Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesine, Milli Kütüphane ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığına kayıtlı dört nüsha bulunduğu tespit edildi ve bu nüshalardan sağlam bir metin ortaya konmaya çalışıldı.

Metinde nüsha farklılıkların yanı sıra çok az da olsa vezin hatalarına rastlandı; fakat bu hataların geneli hece eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu tür hatalar metin tamiri yoluyla giderilmeye çalışıldı. Tamir edilen metinler köşeli parantez [….] içinde gösterildi. Tamir edilemeyenler ise dipnotta belirtildi.

Ümîdi Dîvanı, genel hatları ile sonuç bölümünde değerlendirildi. Şairin kelime kadrosunu ve kelimeleri kullanım şeklini, ortaya koyabilmek için metnin sonuna kelime dizini oluşturuldu. Dizinin ikinci bölümünde şairin kullandığı ana kelimler kalın punto ile gösterildi ve kelimelerin karşısına kaç defa kullanıldığı belirtildi. Normal ve italik karakterde yazılmış kelimelerle ise kalın punto ile yazılmış ana kelimenin değişik kullanımları gösterildi.

Bu çalışmamda her zaman desteklerini yanımda bulduğum anne ve babama, her görüşmemizde yeni bir bilgi öğrenme sevincini yaşatan; çalışma disiplinini, bilimin sabır ve emek gerektirdiğini öğreten sayın hocam Prof. Dr. Ali İrfan AYPAY'A en içten dileklerimle teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Muhammed SELVİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim:

Lisans: 2002 Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise: 1997 Çal İmam Hatip Lisesi

İş/İstihdam:

2003 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Bayat Çok Programlı Lisesi, Bayat/Afyonkarahisar

Kişisel Bilgiler:

Doğum yeri ve yılı:Tınaztepe Kasabası / Afyonkarahisar, 10/03/ 1982 Cinsiyet: Erkek

Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

Sayfa

İKİNCİ BÖLÜM

KISALTMALAR TABLOSU

C	: Cilt
G	: Gazel
H	: Hicri
Hzl.	: Hazırlayan
K	: Kaside
KB	: Kültür Bakanlığı
M	: Miladi
S	: Sayı
s	: Sayfa
Yay	: Yayını, yayınları
yy	: Yüzyıl
Nu	: Numara
öl.	: Ölüm tarihi
Ünv	: Üniversitesi

GİRİŞ

Nasıl ki bir tarihi olay, oluştuğu sosyal ve tarihi çevreden bağımsız olarak incelenemezse, bir edebi eser de meydana getirildiği dönemin tarih ve edebiyat çevresinden bağımsız düşünülemez Bu nedenle edebi eseri değerlendirebilmek için meydana geldiği dönemin siyasi, sosyal ve edebi çevresine bakmak, hatta bu dönemi de hazırlayan şartlara göz atmak gerekir.

XVI. yy her yönüyle Türk tarihi açısından parlak bir devirdir. Siyasi açıdan bakıldığında Hindistan'da Babür Devleti, İran ve Azerbaycan'da Safevi Devleti; Anadolu, Balkanlar ve Afrika'nın kuzeyinde Osmanlı Devleti çok geniş sınırlara ulaşmıştır.

XVI. yy Osmanlı İmparatorluğu'nun en geniş sınırlara ulaştığı ve Osmanlı tarihinin en varlıklı günlerini yaşadığı dönemdir. Dönemin başlangıcında Osmanlı tahtında II. Bâyezid vardır. Sakin tabiatıyla tanınan II. Bâyezid'in saltanat sürdüğü yıllar da sakin ve sükûnetli geçmiştir. II. Beyazid'den sonra tahta geçen Yavuz Sultan Selim ise babasının tabiatının aksine, savaşçı ruhu ve askeri dehasıyla ülkesini genişletmiş; Anadolu'da güvenliği sağlamış ve Mısır'ı ele geçirmiştir. Dolayısıyla Halifelik ve İslam dünyasının liderliği Osmanlı'ya geçmiştir; fakat asıl büyük devlet olması Yavuz Sultan Selim'in tahtına geçen Kanûnî Sultan Süleyman devrinde gerçekleşir. Bu dönemde Osmanlı devleti Doğu'ya karşı gücünü ispatlamış, yönünü özellikle Batı'ya çevirmiş ve Batı karşısında en güçlü konuma ulaşmıştır. Daha sonra tahta geçen II. Selim ve Sultan III. Murat zamanı ise daha ziyade duraklama dönemi olarak adlandırılabilir.

Bu dönemde sadece siyasi ve askeri ve ekonomik alanda başarı sağlanmamıştır. Aynı zamanda bilim, sanat, mimari gibi pek çok alanda gelişmeler sağlanmış, Osmanlı coğrafyasının, Anadolu'nun adı ihtişamla anılır olmuştur.

Zira başta padişah ve vezirler olmak üzere devrin devlet adamları herhangi bir alanda başarı sağlayan kişileri desteklemiş, onların kollanıp gelişmesi için gereken desteği sağlamışlardır. Böyle bir dönemde Ebu's-suud Efendi, Kemal paşa-zade, Kınalı-zade alim din adamları; Hoca Saadettin gibi tarih yazarları, Aşık Çelebi gibi tezkireciler, Bâkî, Hayali gibi şairler, Mimar Sinan gibi dünya çapında ismi sayılan, güzel eserler meydana getiren

sanatkarlar ortaya çıkmıştır. Dahası bu devirde Osmanlı coğrafyasındaki kimi yerler, ilim sanat ve kültür merkezi haline gelmiştir.

Bu şehirlerin başında ise İstanbul gelmektedir. Bu şehrin yanı sıra Edirne, Bursa, Amasya, Konya, Bağdat gibi şehirler de bu kültür merkezlerinden sayılabilir. Padişah ve diğer devlet adamalarının bu şehirlerdeki sarayları, konakları; ilim-irfan sofralarının kurulduğu, münakaşaların ve fikir alışverişlerinin olduğu bir meclis vazifesi görmüştür.

Refah ve zenginlik sayesinde, başta yukarıdaki merkezler olmak üzere, değişik yerlerde han, hamam, cami, çeşmeler, köprü gibi imar faaliyetleri oluşmuştur. Halkta da bu refahın getirdiği izler, el sanatlarına, giyim-kuşama, dahası halkın yaşayışına bir şekilde yansımıştır. Bunun yanında halk edebiyatında bu dönemde Köroğlu, Karacaoğlan gibi meşhur şairler ortaya çıkmıştır.

Divan edebiyatımız da XV. yy. şairlerinden Şeyhî, Ahmet Paşa, Necati Bey gibi sanatçılar sayesinde, hem aruzun Türkçeye yerleşmesi konusunda hem de İran etkisinden kurtulup kendi üslubumuzu oluşturma noktasında gelişme gösterilmiştir. Bu dönem şairleri XVI. yy. Divan şiirinin hazırlayıcısı konumunda olmuşlardır.

Osmanlı coğrafyası dışındaki padişahlar da, Osmanlı padişahları da şiire önem vermektedir. Zira, öncelikle padişahlar II. Beyazid (Adlî), Yavuz Sultan Selim (Selîmî), Kanunî (Muhibbî), II. Selim (Selimî- Talibî), III. Murad (Muradî) mahlaslarıyla şiirler yazmış, şairleri kollamışlar, kendi çevrelerinde şiir meclisleri oluşturmuşlardır.

Bu dönemde Divan şiiri de altın çağını yaşamaktadır.Bilhassa devre damgasını vuran ve edebiyatımızda hayli hacimli bir divanı olan Kanunî devrinde büyük şairlerin ortaya çıktığı görülür. Anadolu dışında yaşayan ve bir ekol oluşturacak kadar güçlü tasavvufî şiirleri olan Fuzuli bu devirdedir. Kanunî'nin büyük desteğini alan ve Anadolu şiirinin İran şiirinden üstünlüğünü gösteren ünlü şair Bâkî de bu devir şairlerindendir; fakat dönem bu iki kişi ile sınırlı değildir. Bağdatlı Ruhî, Hayali Bey, Nevî, Zatî, Emrî, Taşlıcalı Yahya Bey gibi hem kendi dönemindeki şairleri hem de kendilerinden sonraki şairleri etkileyecek tarzda şiirleri olan güçlü şairler vardır.

İşte Ümîdî böyle bir devrin ortamında yetişmiş bir şairidir. Mülazımken genç yaşta öldüğünü tahmin etmekteyiz. 1571'de öldüğüne göre[1] büyük olasılıkla Kanunî devrinde dünyaya gelmiş ve devletin zenginlik ve şatafatını görmüştür. Büyük şairlerin olduğu böyle bir devirde kendinizi kabul ettirmek oldukça güçtür; fakat o kendini devrinin kabiliyetli kişileri arasında saydırmasını bilmiştir.

Neticede Ümîdî XVI. yy gibi parlak bir dönemin kısıtlı bir bölümüne tanıklık etmiştir. Bu noktadan hareket edilerek, Ümîdî Divanı'nın mevcut nüshaları karşılaştırılmış ve sağlıklı bir metin elde edilmeye çalışılmıştır. Böylece Ümîdî Divanı'nın, hem devrin edebi zevki ve şiir anlayışı hem de devrin siyasi ve sosyal konuları hakkında fikir yürütmemizde faydalı olması amaçlanmıştır. Ayrıca Ümîdî'nin hayatı ve edebi yönü hakkında bilgiler vererek, onu kültür ve edebiyat dünyamıza yeniden kazandırmak da bu tezin amaçları arasındadır.

[1] Cinânî Divânı, (Hzl. Cihan OKUYUCU) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu1 Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.410

BİRİNCİ BÖLÜM
ÜMÎDÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

I. ÜMÎDÎ'NİN HAYATI

Ümîdî Ahmed (Öl: H.979 /M.1571)

Asıl adı Ahmet'tir. Tezkireler onun İstanbullu olduğunu belirtmektedir.[2] Ahmet Ümîdî'nin hayatı hakkında taranan kaynaklarda geniş ve ayrıntılı bilgilere yer verilmemektedir. Doğum tarihi, ailesi ve yakınları hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çocukluk yılları ve nerelerde yaşayıp öğrenim gördüğü de bilinmemektedir. Ahmet Ümîdî hakkında bilgi veren kaynaklardaki bilgiler kısıtlı olmasının yanında, verilen bilgiler birbirinden çok farklı değildir.

Ahdî, onun dâniş-mend tâ'ifesi[3] arasında yer aldığını belirtir. Ümîdî'yi döneminin yetenekli kişileri arasında sayan Âşık Çelebi, şairi, döneminde ilim erbabınca kabul gören, ilim yolunda başarılı olan kişilerden sayar.[4] Kınalı-zâde Hasan Çelebi, şairin bir aralık, dönemin meşhur ilim adamlarından Bostan-zâde Mehmet Efendi'nin yanında ilim tahsil edip mülazımlık yaptığını; fakat şairin Bostan-zâde'den, iltifat görmeyip, umduğu şeyleri elde edemediğini, bunun üzerine ondan ayrılıp devrin bir diğer ilim adamı Kadı-zâde Ahmet Efendi'ye intisâp ettiğini söyler. Şairin, ömrünün sonuna kadar da Kadızâde'nin himâyesinde kaldığını belirtir. [5]

---

[2] Ahdî, Gülşen-i Şuarâ (Hzl: Süleyman Solmaz), AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2005, s. 214-215; Âşıḳ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, M. OWENS Neşri, London, 1971, Yk. 48a-b; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ (Hzl: İbrahim KUTLUK), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.171-173; Gelibolulu Âlî, Künhü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı (Hzl. Dr. Mustafa İSEN) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını; Ankara , 1994, 197; Beyânî, Mustafa Bin Cârullah, Tezkiretü'ş-şuʿarâ, (Hzl: İbrahim KUTLUK) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997, s.30; Şemseddin SÂMÎ, Kâmusul-Âlâm, C.3 İstanbul Mihran Matbaası 1311, s. 401, Mehmet Nâilî Tuman, Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyoğrafileri (Hzl: Cemal KURNAZ, Mustafa TATÇI) C.1 Bizim Büro yayınları. Ankara, 2001, s.67

[3] "İstanbulullı dâniş-mend tâifesindendür. Rûz u şeb taʿ-ı pâki taḥsil semtine sâlik ve maʿrifet-i cüzʿîde külliye mâlik…" Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, s. 214

[4] "Ümîdî maḥrûse-i İstanbul'dan ḳavâbilden ve maḳbûl erbâb-ı ḳabuldendür ṭarîḳ-ı ʿilmi aslınca ve her ḳangı bâb u fiʿlince görüp nihâl-i aḥvâli müsmîr u bârver olmuşdur..." Âşıḳ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, Yk. 48a

[5] "Taḥṣîl-i ʿilm ü kemâl ü tekmîl-i fünûn u muʿârife iştiġâl idüp nice zaman Bostân Efendi merḥûmuñ gülistân-ı feżâ'ilinde ḫûşe-çîn ve âsitân-ı ahâli-i aşiyânında ser-be-zemîn olup Nihâl-i Ümîdî bârver ve sûret-

Ümîdî, Bostan-zâde Mehmet Efendi´ye içinde bulunduğu durumdan yakınan ve kendisine görev verilmesi isteğini ifâde eden,

Yazdı altunile bir lâm-ı hilâl-i şevvâl
Leyle-i ʿîd-i hümâyûna ola tâ kim dâl

matlalı kasîdesini sunmuş, Kadı-zâde Ahmed Efendi'ye de bir kaside yazmıştır.

Şiirlerinin zaman zaman padişahın kulağına kadar ulaştığını da bir gazelinden öğreniyoruz:

Yiridür gûş-ı şehen-şâhâ irerse sözlerün
Ey Ümîdi her kelâmuñ bir dür-i şehvârdur (G:30:5)

Ayrıca Ümîdî, Sultan II. Selim'in (Sarı Selim) 1566'da tahta çıkışı[6] münasebetiyle şu matla ile başlayan bir cülûsiye yazmıştır:

Bir seher kilk-i bedîʿin destine alup revân
Başladı tecdîd-i aḥḳâma debîr-i âsmân

Aşık Çelebi, tezkiresinde, mahlasının önce Sıdkî olduğunu, fakat daha sonra şairin, mahlasını Ümîdî olarak değiştirdiğini anlatır. Ayrıca eğitim arkadaşlarından veya dostlarından birinin de Emrî Çelebi olduğunu belirtir.[7]

Tezkirelerin belirttiği bir konu da Ümîdî'nin kendi döneminde ününü gittikçe artıran büyük şair Bâḳî´yi taklit etmesi; Gelibolulu Âlî´ye göre ise Bâḳî´ye muʿârażaya (birbirine karşı gelme, çekişme) tutuşmasıdır. Gelibolulu Âlî, Ümîdî´nin muʿâraża yolunu

---

i meʿmûli mirât-ı ḥusûlde cilveger olmayıcaḳ Kaḍı-zâde Efendi'ye istinâd idüp âḫirü´l-ömr ol bâbdan ber-murâd olduḳdan soñra sene sitte ve erbaʿîn ve tisʿamiede ʿâlem-i ʿuḳbâya revân ve şâhbâz-ı cânı bihişt-i câvidanda âşiyân eyledi…" Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ, s.172

[6] Çoşkun AK, Şair Padişahlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s.55

[7] Âşıḳ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, Yk. 48a

tuttuğu için herkes tarafından ayıplandığını, bir yandan Bâḳî şöhret basamaklarını bir bir tırmanırken, Ümîdî'nin talihinin ise ters istikamette gittiğini belirtir.[8]

Muhtemelen Bâḳî ile aralarında geçen taklit etme ve muʿâraża nedeniyle şairin düşmanları çok idi ki Ahdî, onun bir zaman düşman dilinden kurtulup şöhret bulmasını temenni eder.[9] Şairin talihi de pek parlak değildir. Gelibolulu Âlî, Ümîdî'nin her kimin kapısını çaldıysa, o kapıdan ümitsiz bir şekilde geri döndüğü belirtir.[10]

İşte böyle bir durumda Ümîdî, hayatının sonuna yaklaşırken hastalığa yakalanmıştır. Hastalığının ne olduğu kesin olarak bilinmemektedir; fakat, Gelibolu Âli, onun vebaya yakalandığını belirtir[11]. Hasan Çelebi şairin hastalıklı, zayıf ve kötü durumda olan sararmış bedenine bakıp, ölmeden önce şu beyti söylediğini aktarır[12]:

Ṣarardup cism-i zerdüm itdi altun
Beni ḫarcanmaḳ ister gibi gerdûn[13]

Hem tezkirelerde hem de şiirlerinde kendisinin sarışın ve zayıf olduğunu gösteren ifadeler vardır.

Ayaġın öpmege ol şeh-süvâruñ râh-ı kûyuñda
Ümîdi ḳâmet-i zerdüm dü-tâ ḳılmış rikâbâsâ(G:5:5)

---

8 "Mevlâna Bâkî´ye muʿâraża semtin tutup daʿvâsını ġâyete irgürmedi… bir nihhâl-i bâr-ver yâd olunurken herkes seng-i ṭaʿn ile kendüyi ṭaşladı. Ol vech ile Monla Bâḳînüñ ṭâliʿi günden güne zirve-i iʿtibâra ʿurûc itmede ve Mevlânâ-yı mezbûruñ baḫt-ı lâmiʿ-i şemâtet-i aʿdâ gibi ẓulmet-ḫâneye vülûc itmede…" Gelibolulu Âlî, Künhü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, s. 197

9 "Ümmîddür ki rûzgâr ile aʿdâ dilinden ḫalaṣ bulup şöhret-i tâm ile şâʿir-i nîkû-nâm ola." Ahdî, Gülşen-i Şuarâ, s. 214

10 " Ve bi´l-cümle Mevlânâ-yı mezbûr her ḳangı kerîmüñ bâb-ı keremine daḳḳ itdi ise maḫż-ı ümmîdle ḳalup nevmîd olmaġın nâ-murâd oldugı ḥalde dâḫil-i ʿâlem-i beḳâ oldı. Gelibolulu Âlî, Künhü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, s. 197

11 "…maṭʿûnluḳla ṭâʿundan vefât itdi…" Gelibolulu Âlî, Künhü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, s. 197

12 Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ, s.173

13 Beyânî, bu ifadeyi zayıf ve sarışın olduğu göstermek için yazmıştır, der. Beyit Beyânî'de şu şekildedir:

Saradup cism-i zârum itdi altun
Beni harcamak ister gibi gerdun

Beyânî, Mustafa Bin Cârullah, Tezkiretü´ş-şuʿarâ, s.30

Hasan Çelebi, Ümîdînin ölümünün H. 946 (M.1539) tarihinde olduğu belirtir. Halbuki Cinâni, Ümîdî'nin ölümü üzerine düşürdüğü aşağıdaki tarih beyti de H.979 (M.1571) [14] tarihini göstermektedir. Ümîdî'nin 1566'da tahta geçen II. Selim'e cülûsiye yazması, Cinânî'nin belirttiği tarihin doğru olduğunu gösterir.

Bu dehr-i bî-beḳâdan ḳatᶜ eyleyüp Ümîdî
Ḳıldı Ümîdi âẖir ᶜazm-i diyâr-ı ᶜuḳbâ

Gûş eyleyüp Cinânî fevtine didi târîẖ
"Ḳaṭᶜ eyleyüp recâyı gitdi Ümîdi eyvâ"

[14] Cinânî Divânı, (Hzl. Cihan OKUYUCU) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu1 Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994, s.410

II. DİVÂNI

Ümîdî'nin divânından başka bir eseri bilinmemektedir.Dört nüshanın karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan divan 4 kaside 229 gazel ve bir kıt´adan meydana gelmektedir.

Ümîdî'nin elimizde 4 kasidesi bulunmaktadır. 1. Kaside Sultan II. Selim'e yazılmış bir cülûsiyedir. 2. Kasîde Ümîdî'nin bir süre yanında bulunduğu hocası Bostan-zâde Mehmet Efendiye yazılmış bir kasîdedir. III. Kaside serv kasîdesidir. 4. Kaside ise ömrünün sonlarına doğru yanında mülazım olduğu Kâdı-zâde Ahmet Efendiye yazılmıştır. Fakat kasidede 23. beyit eksik bırakılmış ve kasidenin son bölümü eksiktir.

Gazellerin 1'i 9 beyitlik , 6'sı 7 beyitlik, 9'u ise 6'şar beyitten oluşur. Ayrıca bir gazeli dört beyitliktir, bir gazelin ise ilk beyti eksiktir. Diğer gazeller ise 5'er beyitten oluşmaktadır.

Bunların yanında Dîvân'da bulunmayan fakat tezkirelerde rastladığımız bazı beyitleri de buraya aldık:

Beyitler

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Yûsuf-ı jâle çeh-i ġonceye düşmüş beñzer

Çıḳarur rişte-i zerrîn ile mihr enver[15]

mefâʿîlün mefâʿîlün feʿûlün

Ṣarardı cism-i zârum oldı altun

Beni ḫarçlanmak ister gibi gerdûn[16]

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

No´la ol sîm-ten dellâke naḳd-i eşki ḫarc itsem

Mes̱eldür ey Ümîdî çünki ḥammâma giren terler [17]

---

[15] Ahdî, Gülşen-i Şuarâ (Hzl: Süleyman Solmaz), AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2005, s. 215

[16] Hasta olup, ölüm zamanı yaklaşınca bu beyti söylediği belirtilmektedir. Ahdî, Gülşen-i Şuarâs.215

[17] Bir dellâk-ı sîm-endâmuñ ʿaşḳ u ġarâmı ile mis̱âl-i ḥammâm eşk-i çeşmi rîzân u sûz-ı derûnı ile sîne-i maḫzûnı Sûzân olduḳda bu beyti diyüp dîvâr-ı ḥammâme yazmışdur.

III. ÜMÎDÎ'NİN İLMÎ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

A) TEZKİRELERE GÖRE ÜMÎDÎ

Ümîdî yaşadığı dönemde, ilim yolunu tutmuş, döneminin büyükleri arasında, kabiliyetli olduğu kabul edilmiş kişiler arasında sayılmış, mülazım olmuş biridir. [18] Devrin önemli devlet adamlarından önce, Bostan-zâde Mehmet (Öl:1598) Efendinin, ardından da Kadı-zâde Ahmet Efendinin (Öl:1580) kendisini kabul etmesi de onun iyi eğitimli ve kabiliyetli olduğunu gösterir. Ayrıca, bu sözü edilen iki kişi, daha sonraki dönemlerde şeyhülislamlık makamına gelmişlerdir. [19]

Ahdî, Gülşen-i Şu'arâ adlı tezkiresinde Ümîdî'nin şiirini "elfâz-ı latîf ve şîrîn edâya ḳâdir" olduğunu belirtir. Bunun yanında yeni fikirler ortaya koymada, güzel manalar, imajlar üretmede yetkin olduğunu belirtir. Ayrıca Ümîdî'nin âşıkâne şiirlerinin çok olduğunu; fakat şairlerin dilinde gerçek mana bulmada şöhretinin olmadığını söyledikten sonra, şairin zamanla şöhret bulmasını temenni ederek, rindâne şiirlerinden örnekler verir. [20]

Devrin önemli kaynaklarından biri olan Âşık Çelebi tezkiresinde, Ümîdî'nin şiir üzerinde çalıştığını ve şiirde daha çok tevriye sanatını tercih ettiğini belirtir. Ümîdî'nin fikrini, üslubunu, şiirini övdükten sonra şiirde kastettiği manayı, her tarzda, şekilde söylemeye kadir olduğunu dile getirir.[21]

Hasan Çelebi, Ümîdî'nin, Rum şairleri tarafından kabul edilenler arasında bulunduğundan, güzel şiirlerinin beğenilip rağbet gördüğünü belirtir. Ümîdî'yi şairlerin namlıları arasında gösterir. Ümidi'nin, Bâkî üslûbunu benimsediğini, buna rağmen yine de yeni manalar bulmada kabiliyetli olduğunu belirtir. Ümîdî'yi, dîvan sahibi ve akranlarından

---

[18] Âşıḳ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, M. OWENS Neşri, London, 1971, Yk. 48a

[19], Yılmaz ÖZTUNA, Büyük Türkiye Tarihi, C.4, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1983, s.486

[20] "…Mâlik elfâz-ı şîrîn edâya ḳâdir ve fiḳr-i ṭarâb-fezâ ile rengîn maʿnâ bulmada mâhir ve kelimât-ı âbdârı suznâk ve ġıll u ġışdan pâkdur. Ẓurafâ yanında eşʿar-ı ʿâşıḳânesi çok lâkin şuʿarâ dilinde maʿni-i ẖâs ile çendan şöhreti yoḳ.. Ümmiddür ki rûzgâr ile aʿdâ dilinden ẖalâṣ bulup şöhret-i tâm ile şâʿir ü nîkû-nâm ola ebyât-ı rindânesinden bu birkaç beyt…". Ahdî, Gülşen-i Şuarâ (Hzl: Süleyman Solmaz), AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2005, s. 214

[21] "…Şiʿre ki kûşiş itmişdür. Ṣanâyiʿ-i bedî´iyyeden ekṯer tevriye üslûbuna derziş zihninde leṭâfet ve edâsında neẓâfet, fikrinde selâmet ve şiʿrinde selâset vardur. Muḥaṣṣal ḳaṣd itdügi maʿnâyı her vechile cemʿa ḳâdirdür…" Leṭâfet-i naẓm ve hüsn-i edâya mâlik şâʿirdür. Âşıḳ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, Yk. 48a

üstün bir şâir olarak tanıtır; fakat Ümîdî'yi, sürekli bir şekilde Bâki'yi taklit etmekle, onun her gazel ve kasîdesine nazire söylemekle itham eder. [22]

Gelibolulu Âlî ise Ümîdî'nin başlangıçta güzel ve yeni ürünler ortaya koyan bir şair olarak kabul görüp, beğenildiğini belirtir; fakat Ümîdî'nin Bâkî'ye muʿâraza yolunu tutarak ve Bâkî'nin her beğenilmiş gazel ve kasidesine nazire söyleyerek kendi edasını, tarzını yitirdiğini söyler. Âlî, Ümîdî'nin bu durumda iyi eserler yerine -Bâkî'yi taklit ettiği için- ayıp sayılabilecek ürünler ortaya koyduğunu, hatta bu ürünlerle övünerek bir divan yazdığını ve bunun herkes tarafından ayıplandığını söyler. [23]

Ayrıca Gelibolulu Âlî, Ümîdî'nin şiirlerine geçmeden onun için "pür-gûyluk"[24] ifadesi kullanır ki, bu hem övgü hem de yergi manasında anlaşılabilir. "Çok konuşan geveze" anlamına gelen bu ifade hem çok ürün ortaya koyma hem de boş konuşma manasında kullanılabilir. Bu ifâdenin çoğunlukla gücünün üstünde eserler veren, eserleri yerli yersiz, lüzumlu lüzumsuz şeylerle dolduran, itinasız eserler veren şairler için kullanıldığı belirtilmektedir.[25]

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da; yukarıda adı geçen iki tezkirenin de, Ümîdî'nin şiirinden bahsederken, Bâkî'ye nazire söylemesinden bahsetmemesidir. Zira, Ahdî ve Âşık Çelebi'den sonraki tezkireciler; Hasan Çelebi ve Gelibolulu Âlî, Ümîdî'nin Bâkî'ye benzemeye çalışmasına değinmişler ve Bâkî'nin

---

[22] " …Ḥaḳḳa ki büleġaʿ-i Rûm-ı leṭâfet-maṣḥub miyânında şiʿr-i ḫûb ve güftâr-ı merġubla maʿdûd u maḥsûb olan. şuʿarânuñ nâmdârlarından, gülistân-ı feṣâḥatüñ bülbül-i naġme-serâ vü Hindistân-ı belâġatüñ ṭûṭi-i şekker güftârlarındandur. Tevriye ve îhâm cânibine meyl-i tâmı olup egerçi Bâkî Çelebiʾnüñ eşʿâr-ı belâġat-simâtını mirât idinüp ṭuṭi-i ṭabʿı aña göre tekellüm ve bülbül-i lisânı ol vâdîde terennüm itmegi ʿadet itmişdür. Likin yine bu cümle ile ṣâḥib-i dîvân fâʿiküʾl-aḳrân îcâd-ı maʿnâya ḳâdir şâʿir-i pür-ʿünvândur. ...

Dâʾima Bâḳîʾye taḳlîd idüp ġazellerine ve ḳaṣâidine naẓîre dimekle muḳayyed idi..." Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ (Hzl: İbrahim KUTLUK), C.IB.2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.172

[23] "…Ve şâhsâr-ı ḫâmesinüñ evrâk-ı eşʿarla her berg-i bîdi meyve-i letâfet-beyân ve nev-bâve-i maʿârif –i ḫâṭır-nişân gibi ʿindeʾl-ahâlî maḳbûl ü merġûb olmuş idi. Lâkin tek ṭurmadı ve enâniyyet ile Mevlâna Bâḳî'´ye muʿâraża semtin ṭutup daʿvâsına ġâyete irgürmedi. Ve her ġazele muʿâraża ile muḳâbil diyerek ve her ḳaṣîde-i pesendîdesine muḳâbele ile naẓîre söyleyerek kendü edâsını yitürdi. ʿAleʾl ḫuṣuṣ naḫl-i ümîdi berûmendlikle sûdmend olmayup naḥlistân-ı ḫayâli yirine şevḳ-i şevâʾib ü meʿâyib bitürdi. Ḥatta ḫurûf-ı tehecci üzre dîvân dimege başladı. Ve tefâḫir-künân bu emr-i lâzimüʾl-kitmânı ehâli-i tabʿa bildürüp bir nihâl-i bâr-ver yâd olunurken herkes seng-i taʿn ile kendüyi ṭaşladı..." Gelibolulu Âlî, Künhü'l-Ahbar´ın Tezkire Kısmı, s.197

[24] "…Ol pür-gûyluġı enfâs-ı muḳadderesi itmâmına sebep olduġını ḥâl bilen ḳâl ehline iṡbât eyledi…" Gelibolulu Âlî, Künhü'l-Ahbar´ın Tezkire Kısmı, s.197

[25] Harun TOLASA, 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, Akçağ Yayınları Ankara, 2002, s.218

söylediklerine, Ümîdî'nin benzeriyle mukabele etmesini eleştirmişlerdir. Bu konuda dikkati çeken başka bir nokta da, Âşık Çelebi'nin, Ümîdî'nin ölümünden hiç bahsetmemesidir. Bu da Ahdî ve Âşık Çelebi tezkireleri hazırlanırken Ümîdî'nin üslubunun henüz bu dönemde tam manasıyla belirlenemediğini veya şairin genç yaşta öldüğünü gösterir. [26]

Hasan Çelebi ve Gelibolulu Âlî onu ayıplayıp, eleştirmişlerse de Ümîdî'nin, belli bir üslûba sahip olduğunu, beğenildiğini de söylemişlerdir. Dört tezkirenin ortak tespiti olarak, Ümîdî'nin kendi döneminde sevilip sayıldığını, şiirlerinin beğenildiğini söyleyebiliriz.

B) ÜMÎDÎ, BÂKİ İLİŞKİSİ VE ÜMÎDÎNİN NAZÎRELERİ

Aşık Çelebi tezkiresinde, Bâkî'nin kendi şiirlerini taklit eden Ümîdîye çok kızdığı "Ümîdî bizi yineler" dediği rivâyet edilmiştir.[27] Ama kaynaklarda Ümîdî ve Bâkî arasında Gubârî ve Bâkî arasındaki gibi karşılıklı eleştirel şiirler pek yoktur. İncelediğimiz kadarıyla Ümîdî'nin Dîvânı'nda Bâkî ile ilgili, Bâkî'nin Dîvânı'nda Ümîdî ile ilgili herhangi bir ifade bulunmamaktadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, Kanûnî devrinin büyük şairi Zâtî bile, Bâkî'nin bir beytini olduğu gibi alıp, gazel şeklinde tamamlayarak divanına koymuştur. Bunun için kendini ayıplayanlara da "Bâkî gibi bir şâirin şiirini uğurlamak ayıp değildir" demiştir.[28] Belki de Ümîdî'yi de bu yönde değerlendirmek daha doğru olur.

Ümîdî'nin gerek kasîdelerinde gerek gazellerinde, Bâkînin dil, şekil, üslup hatta dünya görüşü açısından etkisi bir gerçektir. Bunun için öncelikle Bâkînin şiir özelliklerinden, sanat anlayışında bahsetmek gerekir.

Öncelikle Bâkî bir gazel şairidir. Kasîdeleri çok olmasına ve kasidelerinde başarılı olmasına rağmen bir gazel şairi olarak bilinmektedir. Bâkî rind bir şairdir. Zevke,

---

[26] Gelibolulu Âlî, Künhü'l-Ahbar´ın Tezkire Kısmı, s.197; Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ, s.172,173

[27] Âşıķ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, Yk. 66a

[28] Hasan ÇELEBİ, Tezkiretü'ş-Şuʿarâ. C.1, s.201

eğlenceye düşkünlüğünün yanı sıra, şiirlerinde de rindce düşünceleri savunmuştur. Devrinde değerinin bilinmemesinden, fakirlikten yakınmıştır. Şiirlerinde tasavvufî düşünce pek yoktur, dini içerikli şiirleri de yoktur. Şiirlerinde derinlik, iç içe girmiş manalar yoktur ve tabiat, özellikle bahar, şiirlerinin temel konusudur. Kanûnî devrinin sosyal hayatı da şiirlerine yansımıştır. Şiirlerinde şekil mükemmelliği vardır, nazmı güçlüdür. Edebi sanatlardan özellikle tevriye ve hüsn-i ta´lile önem verir. Vezin hatası yok gibidir. Nazım dilinde temiz, pürüzsüz bir İstanbul Türkçesi'ni kullanmıştır. Bunların yanında, Necati Beyle başlayan edebiyatımızda daha çok ikinci dereceden şairlerin kullandığı Türkçe, İstanbul halkının kullandığı sözler ve deyimlerle süslenmiş temiz dili şiirimize Bâkî yerleştirmiştir.[29]

Ümîdî, Bâkî'nin getirdiği yenilikleri ve tuttuğu yolu beğenmiş olmalı ki, eserlerini bu yönde vermiştir. Ümîdî de bir gazel şairi sayılır. Elimizdeki mevcut nüshalarda 229 gazeli vardır. Buna karşı kasîdesi 4 tanedir. İlk iki kaside kurallara uygundur; fakat Kâdî-zâde'ye yazdığı kasîde ise nâ-tamamdır. Divanında dünyanın geçiciliğinden bahseden bir adet kıt´a vardır. Bunların dışında herhangi bir nazım şekli kullanılmamıştır. Ümîdî dini içerikli şiirler yazmamıştır. Şiirlerinde tasavvufi düşünce yok gibidir; fakat kimi zaman tasavvufi düşüncelere yakın beyitlere rastlıyoruz. Vezin-kafiye, dil ve üslup, tasavvuf, dünya görüşü, gibi yönlerine geçmeden önce, Bâkînin tesirini anlamak için Ümîdînin ona olan nazirelerine bakmak gerekir:

Bâkî: Kûyuñ gedâsı oldı dil-i mübtelâyı gör
Sevdâ-yı mülk ü saltanat eyler gedâyı gör (G:129:1)[30]

Ümîdî: Sevdâ-yı ᶜaşḳ ider bu dil-i bî-nevâyı gör
Billâh ḳaṣd-ı salṭanat eyler gedâyı gör (G:58:1)

Bâkî: Kaddüñ katında kâmet-i şimşâd pest olur
Zülfüñ yanında revnak-ı ᶜanber şikest olur (G:97:1)

---

[29] Haluk İPEKTEN, Bâḳi, Hayatı Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları , Ankara,1998, s.42-50.
[30] Sabahattin Küçük, Bâkî Dîvânı, Türk dil Kurumu yayınları Ankara, 1994 Bâkî'nin sonraki şiirlerinin yanındaki gazel numaralar bu esere aittir.

Ümîdî : La῾lüñ yanında cür῾a-i peymâne pest olur
Devr-i lebüñde revnaḳ-ı sâġar şikest olur (G:65:1)

Bâkî: Katı eller dili ser-i zülfüñ
Dilek ey şūh-ı şīve-kār dilek (G:252:2)

Ümîdî: Ḳatı diller velî ḫadeng-i müjeñ
Dölek ey ḳaşları kemân dölek (G:107:3)

Bâkî: Müje haylin dizer ol gamze-i fettān saf saf
Gūyiyā cenge turur nīze-güzārān saf saf (G:229:1)

Ümîdî: Dizilür ḳarşuña erbâb-ı dil ü cân ṣaf ṣaf
Ka῾beye ḳarşu durur ehl-i ḥicâzân ṣaf ṣaf (G:100:1)

Bâkî: Aglayup iñlemeden derd ile dōlāb gibi
Oldı çihremde yaşum yolları mīzāb gibi (G:507:1)

Ümîdî: İñlerüm çarḫa girüp derdile dolâb gibi
Şerḥalar ḳan aḳıdur sînede mîzâb gibi (G:206:1)

Bâkî: Seng-i bî-dâduñla serde zahm-ı hûnîmün ki var
Gûşe-i destârda rengîn karanfüldür baña (G:12:3)

Ümîdî: Başım üzre gül gibi bir dâġ-ı ḫûnînim ki var
Bu sifâl-i serde bir ra῾nâ ḳaranfildür baña (G:6:3)

Bâkî’nin Ümîdî’ye etkisi sadece tanzir şeklinde değildir. Şairde hem şekil

hem de muhtevâ açısından etkileşim görülmektedir. Bâkî'nin:

Devr-i gül eyyām-ı ‘ayş u nūş-ı sahbādur yine
Mevsim-i gül-geşt-i bāg u seyr-i sahrādur yine (G:456:1)

Gâfil geçürme fursatı kim bâğ-ı ᶜâlemüñ
Gül devri gibi devleti nâ-pây-dârdur (G:152:3)

gibi bahar mevsiminden bahseden, vaktin boşa geçirilmemesini isteyen kimi şiirlerine, Ümîdî'nin bazı beyitleri :

Devr-i gül irdi ḳoma elden ayağın câmuñ
ᶜAyş u nûş it demidür câm-ı mey-i gülfâmuñ (G:120:1)

Çarḫ itmeden Ümîdi telef naḳd-i ᶜömrüñi
Gel ᶜayş u nûşa ḫarc idelüm cümle varumuz (G:83:5)

hem düşünce, hem sade Türkçe kullanma, hem de rahat söyleyiş açısından benzerlikler göstermektedir.

Ayrıca Ümîdî, Muhibbî mahlasıyla geniş bir divan meydana getiren, şiiri ve şairleri destekleyen Kanunî Sultan Süleyman'a da iki nazîre yazmıştır.

Muhibbî: Her kaçan ġamze oḳın sîneme cânân getürür
Ḥaḳḳ budur kim bu benüm derdüme dermân getürür (G:1002:1)[31]

Ümîdî: Sîneye dil ki ḫayâl-i ḫaṭ-ı cânân getürür
Ben ḳara yazulıya nâme-i ᶜunvân getürür (G:60:1)

Muhibbî: Şol ḫaṭ-ı zîbâ ki ey dil-ber o hâl üstindedür
Mûylardur nâfe-i miskîn ġazâl üstindedür (G:62:1)

---

[31] Çoşkun Ak, Muhibbî Dîvanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987 Muhibbî'nin şiirlerinin yanındaki gazel numaralar bu esere aittir.

Ümîdî: Çeşmümüñ bilmem ne ḥâli var ne âl üstindedür
Ḫûn içer ancak bunu bildümʿ ḳattâl üstindedür (G:673:1)

Ayrıca Necati Bey'in döne döne redifli gazeline de nazire söylemiştir.

Ümîdî: Ġam kebâb eyledi sâḳî cigeri döne döne
Demidür nûş idelüm câm-ı zeri döne döne (G: 199:1)

Necati Bey: Bu cefâdan ki kadeh ağzın öper döne döne
Nar-ı gayretde kebab oldu ciger döne döne [32]

C) VEZİN VE KÂFİYE:

Ümîdînin şiirlerinin genelinde, vezin kusuruna çok sık rastlanmamaktadır. Ancak bazı Türkçe kelimelerde med yapıldığı görülmüştür.

Ümîdî Türk edebiyatında çok kullanılan vezinleri tercih etmiştir; şiirlerinin yarısından fazlasını Remel, Recez, Muzarî bahirlerinin en çok kullanılan kalıplarıyla yazmıştır; fakat az kullanılan kalıplarla da şiir söylemeyi ihmal etmemiştir. Ümîdînin kullandığı aruz kalıpları ve bu kalıpların kaç defa kullanıldığı aşağıda gösterilmiştir.

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün: 51
mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün: 49
fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün: 36
mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün: 28
feʿilâtün mefâʿilün feʿilün: 27
mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün:11
mefâʿîlün mefâʿîlün feʿûlün: 8

[32] Necati Beg Divanı (Hzl: Ali Nihad TARLAN) Akçağ yay, Ankara, 1992, s.38

feʿilâtün feʿilâtün feʿilün: 8
fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün: 6
mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün: 5
feʿûlün feʿûlün feʿûlün feʿûl: 2
fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün: 1
mefʿûlü fâʿilâtün mefʿûlü fâʿilâtün: 1
müstefʿilün feʿûlün müstefʿilün feʿûlün: 1

Ümîdî, kafiye ve rediflerinde Divân şiirinin kalıplarına uymuştur. Şiirlerinde kafiye göze hitap eder. Kafiye düzenini oluşturan sözcükleri daha çok Arapça ve Farsça kelimelerden seçmiştir. Kafiyeyi oluşturan kelimeler ise isimlerdir; fakat çok az da olsa kafiyede fiilleri de kullandığı görülmüştür.

Redifsiz şiirleri olmakla birlikte, şiirlerinin genelinde redif vardır. Redifler daha çok ek, kelime ve kelime grubu şeklinde karşımıza çıkar. Rediflerin genellikle Türkçe: olur, ider, geç, ister, itdüm eyler, görmedük , inanmaz gör, çekelüm... gibi fillerin yanında; degül, var, gibi, mi degül, üstine, bu, ancak… gibi farklı türde sözcüklerden ve az da olsa ḳadeh, sürẖ, üsküf, ʿaynına gibi Arapça ve Farsça kelimelerden oluştuğu görülmektedir.

D) DİLİ VE ÜSLUBU :

Ümîdînin dili genelde sadedir. Kendi dönemindeki birçok şairin kullandığı gibi, o da temiz İstanbul Türkçesini kullanmış, halk söyleyişine yönelmiştir. Mısralarının büyük kısmında sade ve temiz bir Türkçe ile karşılaşıyoruz:

Ṭatlu ḳıl aġzumı dirsem şeker-i laʿlüñile
Aġzumuñ dadını ol dem virür ol şîrîn-leb (G:8:2)

Bir iki gün n´ola görünmedi ise cânâ
Nice gelsüñ eli boş meclisine câm-ı şarâb (G:12:2)

Kûyuna varup nice âh itmesin

Gelmez oldun sen de insâf eyle gel (G:130:4)

Bu tür sade beyitlerin yanında tamamen Türkçe ve halk ağzına yakın, sade mısralara da rastlıyoruz.

Gülşende egdi kendüsine gül budağını (G:213:2)
Egleni ṭur ey göñül şimdi hele ayvayile (G:190:2)
Yüz bula mı ġoncanuñ başına çıḳmışdı ṣabâ (G:3:1)
Dûstum sen de gör saña düşeni (G:223:1)
Yâruñ yine boynına ḳulağına ṣalındı (G:227:3)
Çoḳ belâ çekdi begim az degül (G:128:3)
Alup n´ider ki boynına anuñ günâhını (G:212:1)

Bu sade mısraların yanında zaman zaman Arapça ve Farsça kelimeler, tamlamalar ve birleşik sıfatlarla süslenmiş mısralar da görülmektedir; fakat bunların bir kısmı Türkçeleşmiş olanlardır. Mısraların genelinde ise Arapça- Farsça kelime ve tamlamaların da cümle içerinde göze batmayacak şekilde kullanıldığını söyleyebiliriz. Bütün bunların yanı sıra; baṣma efendi günâhdur, yazuḳ, öldürdi a begüm, giden gitsin, gibi halk söyleyişlerini de Ümîdî'nin şiirlerinde bulmak mümkündür.

Seven ölsün mü a begüm ye seni (G:223:5)

Ümîdî'nin şiirleri arasında zaman zaman az kullanılan kelimelere rastlamaktayız. Bu kelimelerden bazıları şunlardır: ivdürmek, söyündürmek, irgürmek, yormak (ala koymak) dürük yüzlü, babak babak, itneşmek, illemek (yurt edinmek), deprenmek, günermek, belüñletmek…

Vezin gereği dün, baş, var, al.. bazı Türkçe kelimelerde med yaptığı; sürâhî, sâḳî, âhû, ʿİsî… gibi bazı Arapça ve Farsça kelimelerde son hecelerin kısa okunduğu görülmüştür. Bazen de vezin gereği, çok nadir de olsa, öpdügiyiçün gibi zorlama söyleyişler de göze çarpar.

Ayrıca şiirde ahengi sağlamak, söyleyişi kolaylaştırmak için ses tekrarlarına sıklıkla başvurduğu görülmektedir:

Bugün mecli**s**de **s**âḳi **s**âġar almaḳ de**s**t-i dil-berden (G:143:1)
Devr-**i** gül **i**rd**i** yine ʿazm-**i** gül**i**stân **i**delüm (G:141:1)
Mâha şer**m** ir**m**edi çün **m**ünḫasif ol**m**adı hilâl (G:124:1)
Ḳ**ar**şuña ṭu**r**maġile ide**r** iftiḫ**âr** se**r**v (K:3:20)

Ümîdî'nin kasidelerinde ise gazellerine nazaran ağır bir üslup olduğu; fakat bu ağırlığın daha çok övgü bölümünde ortaya çıktığı görülür; fakat söyleyişindeki temiz Türkçe burada da görülür Hoca-zâde'ye yazdığı kasîdede meramını anlatmakta daha samimidir. Ümîdî'nin üslubunun en önemli özelliklerinden birisi de; deyimleri kullanmadaki maharetidir. Gazellerinde ön plana çıkan bu özellik, şiirine güzellik, sadelik ve etkileyicilik katmakta, kimi zaman da adeta şiirde konuşuyormuş havası oluşturmaktadır. Bu tarz onu hem halk diline yaklaştırmakta hem de şiirlerine ayrı bir ahenk ve tazelik katmaktadır.

Gazellerinin üslup özelliği olarak ortaya koyabileceğimiz bir durum da bazı gazellerinde, beyitler oluşturulurken, deyimlere sıkça yer vermesidir. Bizim tespit edebildiğimiz 55, 68, 135, 174, 188, 204, 218, 219, 220 numaralı birkaç gazel buna örnek olarak gösterilebilir. Aşağıda verilen 212. gazel:

Ṣalup nigâr **ayaḳlara** zülf-i siyâhını
Alup n´ider ki **boynına** anuñ **günâhını**

Kuḥl-ı cilâ' idinse n´ola dîde-i nücûm
Ögüp göge çıḳardı ṣabah ḫâk-ı râhını

Dilden ẓalâm-ı ġuṣṣa gider **göñlüm açılur**
Açduḳça bâd-ı burḳaʿ-i zülf-i siyâhımı

Kûyuñ ṭolanmasın gice şol meh diyen levend

Başına yoḳsa **ṭâr iderin** şeb-**külâhını**

Biñ nâzile Ümîdinüñ ol serv-i nâzenin
Meyl eyledi görünce bugün bâd-ı âhımı

ve 104. gazel de bu şekilde oluşturulmuş gazellerden sayılabilir:

Ālle öpdügiyiçün lebini cānānuñ
Ḳanını içmelidür cām-ı mey-i ḥamrānuñ

Müntehā ḳāmetüñe ideli cānā teşbīh
Sidrede **ayaġı yirler mi başar** Ṭūbānuñ

Dāg-ı mihrüñ **ideli gün gibi** sīnemde **ẓuhūr**
Ḥaddi pāyānı mı var ẕerre gibi aʿdānuñ

Sāye ṣanmañ yiter ayaḳladuñ āfākı diyü
Düşdi ayaġına zülfi o ḳad-i bālānuñ

Ey Ümīdī ser-i zülfine **göñül baġlayalı**
Ḥaddi pāyānı mı var uzun uzaḳ sevdānuñ

Ayrıca bazı beyitler, deyimleri söylemek amacıyla oluşturulduğu izlenimini uyandırmaktadır. Yani bazı beyitler deyimlerin etrafında şekillenmiştir. Bunlardan bazıları ise şunlardır:

Cismüñi ʿüryān idüp ḳoçdum dimiş ey sīm-ten
Yakası açılmaduḳ sözler çıḳarur pīrehen (G:156:1)

Düşmüşüm yüzüm üzre yārı görüp
Yüzümüz yire düşdi yanında (G:170:6)

Deyimleri bu şekilde sık kullanması, beytin manasının kolayca anlaşılmasını sağlar. Zira, şiirlerinde anlam derinliği pek görülmez, yani tasavvufi şiirler gibi iç içe girmiş manalar bulmak zordur. Bu nedenle şiirlerinin yüzeysel olduğu söylenebilir; fakat bu yüzeysellik onu, hayalleri ince bir şekilde kurmaya yönlendirmiş; kelimelerin, diğer kelimelerle uzak ya da yakın anlam ilişkisi kurmasını sağlamıştır.

Bu noktada Ümîdî'nin özellikle ihâm ve tevriye sanatlarının çok kullandığını, kelimelerle oynamayı sevdiğini söyleyebiliriz. Kelimelerin uzak ve yakın anlamlarıyla daha çok deyimleri ve Türkçe fiilleri kullanarak oynadığını, böylece de mısra örgüsünü, iyice düşünerek, sağlam bir şekilde örmeye çalıştığını söylemek mümkündür.

Baş ḳoşupdur kâkül-i fettânuña zülfüñ gibi
Dûstum pîrâhenüñ n´ola çıḳarsa başdan (G:147:2)

Baş koşmak: 1: Yarış etmek
2: Baş başa vermek, fikir birliği yapmak
Başdan çıkarmak: 1: Gömleği baş üzerinden çıkarmak
2: Ayartmak, doğru yoldan saptırmak

Nâziklükile emdi diyü laᶜl-i dil-beri
Bezm ehli ḫayli ellediler gice sâġarı (G:141:1)

Emdi: 1: Bir şeyi içine çekmek, sormak, 2: Öpmek
Ellediler: 1: Elle dokunmak 2: Tutuşmak, savaşa girişmek (tartaklamak)
3: Hayırlaşmak için birbirinin elini tutup sallamak (tebrik etmek)

Cânâ ezilmiş âb-ı zülâl-i dehânuña
Başına şekkerüñ ideyin bu cihânı teng (G:108:3)

Ezilmiş: 1. Ezik duruma gelmiş, ağızda erimiş.
2. Yaltaklanmak, dalkavukluk etmek.

Ḫırām idince bugün nāzile o serv-i revān
Reh-i cefāda ne tozlar ḳopardı dāmānı (G:204:1)

Toz kopardı: 1. Toz kaldırmak, ortalığı altüst etmek
2. Ad bırakmak

Ümîdî'nin gazellerinde aşk, sevgilinin güzelliği, bahar mevsimin gelişiyle oluşan güzellik ve eğlenceler, dünyanın geçiciliği, eğlence meclisleri, kendi durumundan şikayet gibi konular işlenmiştir. Birbirinden farklı konularda düşüncelerin dile getirildiği gazeller olduğu gibi kelime redifiyle oluşturulmuş yek-ahenk gazeller de vardır; fakat bu tür gazeller redif zorlamasıyla da oluşmuş olabilir. Bazı gazellerinde ise redif olmadığı halde konu bütünlüğünü sağlamaya çalıştığı görülür.

E) DÜNYA GÖRÜŞÜ

Ümîdî, şiirlerinde hayata karşı rindane bir tavır takınmıştır. Hayyam'ın rubailerinde, Bâkî'de ve pek çok şairde olan benzer tavrı gazellerinde dile getirmiştir.

Bu düşünceye göre, dünya yaşamı kısa ve geçicidir. Bu kısa ömrü elden geldiğince sefa ile geçirmek gerekir. Dünya nimetlerinden fırsat elde iken yararlanmalıdır, ömür bitip tükenmeden, yenilip içilmeli, değerlendirilmelidir. Gazellerin çoğunda bu rindçe tavır öne çıkmaktadır.

Naḳd-i ḥayât eldeyiken var Ümîdiyâ
Ṣarf eyle ʿayş u nûşa ġanîmet zamânıdur (G:53:5)

Ümîdi nûş idüp her-dem mey-i telḫ
Bu câm-ı ser-nigûndan alalum dâd (G:24:5)

Ḫalḳa ṭuyurmayalum deprenelüm rindâne
Leb-i yârı ṣoralum bâde-i tenhâ çekelüm (G:138:4)

Ey Ümîdi çün ẖarâb eyler bizi âẖir felek
Nûş idüp câm-ı şarâbı olalım mest ü ẖarâb (G:10:5)

Divan şiirinin genelinde olduğu gibi Ümîdî de devrandan yakınır, herkese ilaç veren talih ona zehir verir, felek onun yerini ayakkabılığa kondurmuştur. Şair, kıymetinin bilinmediğinden bahseder. Onun bu kara bahtı, onu kabirde bile yalnız bırakmaz.

Baẖt-ı siyâhım üstüme geldi ziyârete
Ḳabrimde ṣanma sâye-i seng-i mezârdur (G:51:4

Ümit bahçesinin gülü bir türlü açmamaktadır. Tezkirelerde belirtilen ayıplamalar belki de şairin umduğu şeylerin gerçekleşmemesi neticesinde yalnızlığını belirtir.

Ḳalmışam kûşe-i ġamda tenhâ
Kimse olmasun Ümîdi bî-kes (G:88:6)

Fakat yine de hayata bakışı olumsuz değildir. İstekleri gerçekleşmese de, talihi gülmese de önemli değildir. Zira o rinddir. Devlet tahtının altın işlemeli yastığına, meyhane kerpicini tercih eder. Ona göre vakit; eziyet vakti değil, aksine iyilik, hatta işret zamanıdır.

Cevr ü cefâyı añma ki vaḳti degül anuñ
Mihr ü vefâlar eyle mürüvvet zamânıdur (G:53:3)

Ümîdi nev-bahâr irişdi terk it çâr-dîvârı
Zamân-ı gül evân-ı mül kemâl-i vaḳt-ı ʿ işretdür (G:43:5)

F) ŞİİRLERİNİN MUHTEVASI

a) SEVGİLİ VE AŞK KAHRAMANLARI

Zevk ve eğlenceden hoşlanan Ümîdî, şiirlerinde coşkun bir şekilde eğlenceden, güzellerden bahseder. Ondaki aşk, daha çok beşeri bir aşka benzemektedir. Ümîdî, bütün güzellere aşıktır. Zaten o, güzellere elinde olmadan aşık oluverir.

Sevmekde ẖûb-rûları çün olmaz iẖtiyâr
Sevdim ol âfeti göricek iẖtiyârsuz (G:84:2)

Sevgiliye kavuşmayı diler, sevgili de visali vaad eder; fakat ahde vefa göstermez. Yine de o, sevgiliye kavuşmak için kendine, uykusuz kalmayı göze almasını söyler.

İrmek isterseñ eger ḳadr-i viṣâl-i yâre
Şâm-ı firḳatde Ümîdi gözi bî-ẖˇâb eyle (G:194:5)

Şunu da söylemek gerekir ki, sevgili unsuru pek Bâkî'de olduğu gibi değildir. Yani Bâki'nin kimi şiirlerinde sevgiliyi anlatırken, kullandığı şuhluğu andıran lirizm pek yoktur. Ümîdî sevgiliyi anlatırken, genellikle klasik formları kullanmış; sevgilinin güzellik unsurlarını, çoğunlukla tabiattaki varlıklarla ve içki meclisleriyle iç içe anlatmıştır.

Tâb-ı mülden lâle-i ẖaddüñ ʿaraḳ-rîz olalı
Gülşen-i ʿâlemde böyle bir gül-i ter görmedük (G:117:4)

Bugün meclisde sâḳi sâġar almaḳ dest-i dil-berden
Hemân bir gül ḳoparmaḳ gibidür şâẖ-ı gül-i terden (G:143:1)

Cennet añılsa ruẖuñ ẖâṭıra eyler Âdem
Kaʿbe yâd olsa ser-i kûyuña varur ʿâlem (G:139:1)

Sevgili onun için vazgeçilmesi zor bir varlıktır. Şarap ve sevgili arasında tercih yapıldığında, şaraptan vazgeçer; fakat sevgiliden vazgeçmek biraz zordur.

Ümîdi bâdeden geçmek olurdı
Velî maḥbûbdan müşkil ferâġat (G:15:5)

Aşk kahramanlarından Mecnûn, Ferhâd ve sevgilileri Leylâ ve Şîrîn ismi geçer. Şair kimi zaman kendini onlara benzetse de kendini onlardan üstün tutmaz. Mecnûn, çöllere düşüp perişan olması, gama düşmesi yönleri ile hatırlanır. Leylâ ise daha çok, siyahlık yönüyle saç ve geceyle birlikte tevriyeli kullanılmıştır. Ferhat taş, tîşe ve bî-sütun dağı ile birlikte anılmış, Şirin de tatlı anlamına gelecek şekilde tevriyeli kullanılmıştır. Aşk kahramanları, genelde sevgilileriyle bir arada zikredilmiştir.

Ḫûn-ı viṣâl-i Leylide iller ṣafâ sürüp
Mecnûn içerdi zehr-i belâyı çanaḳ çanaḳ (G:103:3)

Sen lebi Şîrîni ḳoyup virdigiçün ġayra dil
Dûstum öldürmelidür bî-sutûn Ferhâdını (G:211:2)

b) SOSYAL HAYAT

Ümîdî'nin şiirinde, içinde yaşadığı toplumdan izlenimler de vardır. Bu, onun, gerçek yaşamı kimi zaman şiire aktarabildiğini göstermektedir. Ümîdî, Kanunî devri şairidir. Şair o dönemde şarabın yasaklandığını, görevlilerin (Ümîdî onları düşman diye gösterir.) meyhaneyi basıp kapattığını, şarap taşıyan gemilerin deniz ortasında yakıldığını ve meyhanecinin sermayeden olmasını şu gazelinde (G:180) bir tablo halinde anlatır:

Yasaġ olalı sâḳî bâde-i câm-ı muṣaffâya
Muḥaṣṣal varacaġum gelmez oldı hîç Ġalatâya

Ḳapusın ḳapayu żabṭ eyleyüp mey-ḫâneyi aʿdâ
Ayaḳ baṣdurmadı bir daḫı rind-i bâde-peymâya

Yine bir pâre od olmış miyân-ı âbda gördüm
Nezâketle meger ivdürdüler keştî-i ṣahbâya

Yaturdı rûzgâr-ı nâ-muvâfıḳ fülk-i ṣahbâyı
Yine pîr-i muġân ser-mâyesin aldurdı deryâya

Ayaḳlanmadı ḳaldı cürʿaveş ḫâk-ı meẕelletde
Ümîdi ucmalıdur bugün câm-ı muṣaffâya

Başka bir gazelde muhtesiplerin gelip meyhaneyi basmasını anlatmış, muhtesiplerin bezm ehline içkiyi zehir ettiklerini belirtmiş. Fakat bu yasağa karşı el altından içki teminini şu beyitte anlatmıştır:

El altından yürüt ṭurma ayağı vaḳtidür sāḳi
Ümīdī nice bir berşile bengiñ ola ḥayrānı (G:219:5)

Bir beytinde feleği, eline beyaz bir dilenci çanağı alıp, gece dışarıda kapı kapı gezen bir abdala benzeten şair, şu beytinde de boynuna halka geçirip dolaşan, çıplak Haydârî dervişlerini tasvir eder.

Ḫaydarîvâr ṣurâḥi ṣoyunup mestâne
Ṭakınur gerdanına bir iki sîmîn ḫalḫâl (G:124:2)

Zaman zaman zahide çatan şair şu beyitte, zahidi elinde bir asa ile oğlan kovalarken resmetmiştir

Zāhid-i şehr çıḳdı ḫalvetden
Gördüm oğlan ḳovar ʿaṣāyile (G:183/4)

Zahid, başına sardığı sarığın uçlarını omuzları üzerine salıp meclise gelince meclistekiler onu kuyruklu maymuna benzetip dalga geçmişlerdir.

Ṭaylasānın dūşuna ṣalup gelince meclise
Zāhid-i miskīni bir ḳuyruḳlu meymūn itdiler (G:80:)

Taylasanın yanında altın renkli üsküf, kırmızı renkli üsküf gibi farklı sarıkların kullanıldığını ve eski giyim kuşam malzemelerinden bazılarının leopar desenli, altın benekli kıyafetler; siyah veya kırmızı renkli elbiseler olduğu belirtilmiştir. Şu beyitte sevgili gül renkli bir kıyafet tercih etmiştir:

Giyünüp nāzile ol şūḫ bugün gül-gūnī
Ḳana girdi yine boyınca dilā ol ḫūnī (G:207:1)

Toplum hayatının bir parçası olan musikiyi de konu edinen şair uşşâk, sünbüle, hicaz, şehnâz, bûselik gibi makamları çeng, rebâb, ney gibi saz aletleri konu edinilmiştir. Şu beyitte felek, ney sesi eşliğinde dönen Mevlevi'lere benzetilmiştir:

Mevlāyī gibi girdi felek raḳṣ u semāʿa
Varise ney-i nāle ḳulaġına çalındı (G:227:2)

Şu beytinde, perilerin yerinin çeşme kenarları olduğuna inancı konu edilmiştir
Çeşmüm n´ola ḫayālüñ idünse ḳarārgāh
Dirler perilerüñ yirini çeşmesār olur (G:31:)

Bunun yanında, göz değmesine karşı muska yazma, kurşun dökme gibi halk inanışlarına da yer verilir. Şair şu beytinde de, sevgilinin yüzünü görme konusunda remile bakmış ve sonuç olumlu çıkmıştır.

Yüzüñi görmege ḳıldım niyyet
Geldi remlimde o dem şekl-i beyâż (G:93:2)

c) BAHAR

Ümîdî'nin mevsimi bahardır; her ne kadar bir kasidesini şitaiyye şeklinde yazmışsa da, bazı beyitlerinde güze ve kışa değinmişse de onun asıl mevsimi bahardır. Baharın gelişini dört gözle beklemektedir.

Açılsa ġonca-leblerle çemende nev-bahâr olsa
Ṣaçılsa cürʿalar rûy-ı zemîne lâlezâr olsa (G:127:1)

Ümîdî'de, Bâkî'dekine benzer canlı bahar görüntüleriyle karşılaşırız. Tabiat oldukça canlı ve hareketlidir. Baharın gelişiyle, karlar utanarak eriyip gider, çimenlik tazelenip kendinden geçer, bahçeler renk renk çiçeklerle donanır, bülbüller her vadiden ötüşmeye başlar, kuşlar daldan dala konar.

Geh güle vâlih ü geh ġoncaya şeydâ geçinür
Daldan dala ḳonar murġ-ı nihâl-i gülşen (G:145:3)

Baharın gelişiyle gül bahçesi adeta cennete dönmüştür. Gül bahçesinin en değerli varlığı, gül yanaklı sevgili, bahçeye davet edilir. Daha sonra meclisler kurulmaya başlar. Zira bahar, işret vakti, gül ve fırsat zamanıdır. Bir an bile olsa badeyi elden bırakmamak gerekir.

Devr-i gül irdi gül gibi gülzâra var açıl
Şeb-nem misâl bezm-i bahâra dökül ṣaçıl (G:131:1)

Dilâ devr-i bahâr irişdi geldi ẕevḳüñ eyyâmı
Düşürme lâleveş bir dem elüñden gül gibi câmı (G:209:1)

d) ŞAHISLAR VE BELDELER

Kasidelerde özellikle mitolojik İran kahramanlarından bahsedilir. İkinci Selim'e yazdığı kasidesinde, daha çok padişahla Kahraman'ın kahramanlığı, Hûşeng'in ve Hüsrev'in başarı kazanmadaki mahareti arasında bağlantı kurulmuştur. Padişahın adaleti, Nûşirevan'dan üstün tutulmuştur. Keyḳubâd'ın tacı, padişahın yanında mücevher bir kâsedir .

Behmen kendisine sırça saray yaptırması, Cem, içki kadehi, İskender, aynası ve elbisesi, Maʿni, zühd ü riyâsı, Bihzâd ise sevgilinin resminin benzerini yapamaması ile konu edilir.

Zerd itdi gerçi çehre-i zühhâdı ṣûretâ

Reng itdi aña Maʿni´de zühd ü riyâyı gör (G:58:4)

Saña olmaz müşâbih naḳş-ı ḥûri
Ne deñlü virse ṣûret ana Bihzâd (G:24:3)

Hoten misk kokusu saçan ahularıyla, siyah saçla ve hata kelimesi ile birlikte; Çin, genellikle kıvırcık saç ve misk kokusuyla birlikte, Tatar da yine misk kokusu saçan ahuyla anılır. Bunun yanında Şam kelimesi akşamla ilişkilendirilerek, Sıfahan da gözlere sürme olarak ortaya çıkar. Rum, Karaman mülk olarak ortaya konur.

Bunların yanında birkaç beyitte Aras, Nîl ve Ceyḫun nehirleri gözyaşıyla birlikte anılır..

Âşinâ-yı yem-i ʿaşḳ olalı ṭıfl-ı eşküm
ʿAynına almadı Nîl ü Aras u Ceyḫun´ı (G:207:4)

e) DİN VE TASAVVUF

Ümîdî'nin şiirlerinin genelinde tasavvufi anlamı pek yoktur. Bunun yanında dini içerikli şiirleri de yoktur; fakat bu kasidelerinde, dua bölümlerinin olmadığı veya dini kavramları hiç kullanmadığı anlamına gelmez.

Sidre, Tûbâ, Müntehâ, Cibrîl gibi kelimeler ile sevgilinin boyu ilişkilendirilerek, özellikle Sidre, Tûbâ kelimelerinin bir arada bulunmasına özen gösterilmiştir.

Müntehâ ḳâmetüñe ideli cânâ teşbîh
Sidrede ayağı yirler mi başar Ṭûbânuñ (G:104:2)

Nuh tûfânı ve Nuh'un ömrünün uzun olması; Yakub'un gözlerinin açılması ve Yusuf'un kardeşlerine inanmaması, Eyyüb'ün sabrı, âşık etrafındaki benzetmelerle verilir.

Bunca ṭûfân kim gözim gördi geçirdi başdan
Nûḥ biñ yıl ʿömri olsa dem urumaz yaşdan (G:147:1)

ʿÂşıḳ ġam-ı cânânı dil ü câna inanmaz

Yaʿḳûb gibi Yûsufuñ iẖvâna inanmaz (G:85:1)

Ümîdi şerbet-i vaṣlın ḳılaydı erzânî
Belâ vü derdine ṣabr eyleridim Eyyûbuñ (G:109:5)

Îsâ peygamber, genelde konuşma ve ölüleri diriltme gibi hadiselerle, diğer peygamberlere göre daha çok anılmış; Îsâ'nın göğe yükselmesi ve iğne hadisesi ince bir şekilde işlenmiştir.

Dikmege ẖil'at-ı vâlâsını ẖayyât-ı felek
ʿÎsiyi ṭârem-i çârum ṭutar elde sûzen (K:4:22)

Bir beytinde, rakibin sevgilinin yanağını methetmesini, karganın İhlas okumasına benzetir (G:92:4). "Hayra vesile olan onu yapan gibidir" manasında bir hadisten de iktibas yapmıştır :

Dâl olsa n´ola ḳatlime ol ẖançer-i ẖûn-rîz
Meşhûrdur ed-dâllü ale'l-ẖayri ke-fâʿil (G:127:2)

Bütün bunlarının yanında bazı şiirlerinde tasavvufi görünen beyitleri de mevcuttur.

ʿAnḳâ-yı ḳâf-ı ʿaşḳ olalı şâh-bâz-ı dil
Oldı Ümîdi kûy-ı ʿaden aña âşiyân (G:155. 5)

F) DEYİMLER

Şairin kullandığı deyimler çok olmakla birlikte, aşağıdaki bölümde az kullanılan deyimlerden bazıları verilmiştir.

Ayaklara salmak: Ayak altına bırakmak, ayak altına almak. (G.152:2)

Ayakta koymak: Yalnız, tek başına başı boş ortada bırakmak. (G:54:5)

Başa iletmek: Sona erdirmek, tamamlamak. (G:205:3)

Başı yastıkta (olmak): Hastalanıp yataklara düşmek. (G.118:1)

Başına toprak komak: Çok üzülmek, ölümünü istemek (K:1:13

Dağlara düşmek: Bir üzüntüye kapılıp insanlardan kaçarak dağ bayır dolaşıp durma (G:23:6)

Dik gelmek: Karşı gelmek, boyun eğmeyip baş kaldırmak, kafa tutmak. (G:61:3)

Dil değmek: Gıybeti edilmek, dedikodusu yapılmak. (G:22:3)

Gözden bırakmak: Gözden düşürmek, (G:32:1)

Gözünün yağını yemek: (G:213:4)

Kanını kurutmak: Canından bezdirmek, pek çok eziyet etmek. (G:110:2)

Kara çullara komak: Perişan hale getirmek (G:30:5)

Kef geçmek: Hatrete düşmek, kendinden geçmek (G:98:4)

Kılıç içirmek; tîġ-i âbdâr içirmek: Bir kılıç darbesiyle başı yere düşürmek (G:30:2)

Kuyruklu maymun etmek: Gülünç duruma düşürmek, şaşırmak (G:80:3)

Parmak hesabı göstermek: Borçlu uydurma hesaplar yaparak, sözü, alacaklarının alacağı kalmadığı sonucuna getirmek (G:108:4)

Tavşan kanı: Parlak koyu kırmızı renkte. (G:215:5)

Teni kıla dönme: Çok zayıf lamak, bitkin hale gelmek (G:115:3)

Toz koparmak: Toz kaldırmak, ortalığı altüst etmek, ad bırakmak (G:204:3)

Üstüne at salmak: Üzerine at sürmek, üzerine atla hücum etmek (G:196:4)

Yalıñ bıçağa varmak: Kınından sıyrılmış bıçağa varmak, öldürülmekten korkmadan hareket etmek (G:186:3)

İKİNCİ BÖLÜM

I. METİN TESPİTİNDE GÖZETİLEN HUSUSLAR

Ümîdî divanın bilinen dört nüshası vardır. Nüshaların bulunduğu kütüphaneler şunlardır: Çorum İl Halk Kütüphanesi, Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi, Ankara Milli Kütüphanesi ve İstanbul Belediye Kütüphanesi. Bunlardan en geniş hacimli olanı ise Konya nüshasıdır. Nüshalar bulundukları illerin ilk harfleri kullanılarak kısaltılmıştır. Bu nüshalardan Ç ve A nüshaları şiir sayısı ve şiirlerin sıralanışı bakımından birbirine oldukça yakındır. İ nüshası ve K nüshası içerdikleri gazel sayısı, sıralama ve farklı gazel ve kaside bulundurma özelliğine göre diğerlerinden ayrılmaktadır. Metin tenkidi yaparken nüshaların hepsi de göz önüne alınmıştır.

Ümîdî Dîvanı'nın tenkitli metni hazırlanırken yazarın dil ve üslub özellikleri, dönemin kelime kadrosunun kullanım şekli, veznin düzgünlüğü veya kelimelerin anlamının beyte uygunluğu gibi farklı esaslar dikkate alınarak nüshalar arasında farklar belirtildi. Bunun yanında çok az da olsa vezin hatalarına rastlandı; fakat bu hataların geneli hece eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Bu tür hatalar metin tamiri yoluyla giderilmeye çalışıldı. Bunlar da köşeli parantez [….] içinde gösterildi. Tamir edilemeyenler ise dipnotta belirtildi. Ayrıca yine metinden kaynaklanan kimi hatalar düzeltilip asıl metin dipnotta, Arap alfabesiyle belirtildi.

Divanlarda nokta veya harf eksikliğinden kaynaklanan yanlışlıkları çok gerektirmedikçe fark olarak göstermedik. Ayrıca A nüshası "Gazeliyat-ı Ümîdî" şeklinde başlamış ve gazellerin başında "velehu" ifadesi yazılmıştır, tenkitli metinde bu fark olarak gösterilmemiştir. Bunun yanında sadece Ç nüshasında gazellerin başında harf sırası yazılmış, diğerlerinde bu ifadeler yazılmamıştır, bu da fark olarak gösterilmemiştir.

Gazel veya kaside numaraları dipnotta belirtilmiş, bu numaralardan sonra sadece gazel veya kasidenin bulunduğu nüshalar dipnotta gösterilmiş, gazel veya kasidenin bulunmadığı nüshalar ayrıca gösterilmemiştir. Gazellerde eksik beyitleri "… beyit … nüshasında eksiktir" ifadesi kullanılmıştır.

Divan tertibinde gazel açısından en zengin nüsha olan K nüshası dikkate alınmıştır. Beyitlerin ilk mısrası (a) ikinci mısrası (b) olarak gösterilmiş. Nüsha farkları dipnotta mısra numarasından sonra verilmiştir. Nüsha farkları belirtilirken asıl metinle fark arasına (:) işareti yazılmış daha sonra ise nüshanın kısaltılmışı verilmiştir. Aynı beyit içindeki nüsha farklılıklarının arasına (/) işareti konmuştur.

II. NÜSHA TANITIMLARI

1. Milli Kütüphane, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Arşiv Nu: 06 Mil Yz A 4228, Dvd Nu: 929 (A).

Nüshanın Özellikleri: Ümîdî Dîvanı 74 varaklı bu eserin 1b-18b yaprakları arasındadır. Eser, 190x110 - 140x75 mm. ölçülerindedir, ta'lik yazı ile suyolu filigranlı kağıt üzerine yazılmış, muhtelif satır aralıkları ile yazılmıştır. Eser vişnerengi pandizot bez kaplı mukavva ciltlidir. Kenar cetvelleri, söz başları kırmızıdır. Eserde,18b'den sonra, farklı şairlere ait gazel nazireleri ve değişik türlerde şiirler vardır.

Baş: Bir seher kilk-i bedîᶜin destine alup revân
Başladı tecdîd-i aḥḳâma debîr-i âsmân

Son: Bāġ-ı kūyuna irem diyü Ümīdī ey serv
Aġlayup zārı ḳılur derdile dolāb gibi

Bu nüsha; 1 kaside, 89 gazelden oluşur. 19ada Ümîdî mahlasıyla iki, 44bde Sıdkî mahlasıyla 1, 65b de Ümîdî mahlasıyla Bâkiye 1 nazire vardır.

5(a) irem diyü: diyü irem A (b) dolāb: ṭolāp

2. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Türkçe Yazma Divanlar Koleksiyonu, Arşiv Nu: M.Cevdet O. 103/3, (İ)

Nüshanın Özellikleri: Eser 3b-17a yaprakları arasında, 290x180 mm. ölçülerinde, ta'likle yazılmış ve eserin satır aralığı 19'dur

Baş: Ḳâmetüñ gibi ḳanı naẖl-i dilârâ cânâ
Leblerüñ gibiye bir aġza gelmiş ẖurma

Son: Ġâret idüp yine gülzâr-ı sipâh-ı Behmen
Ḫavf u ẖaşyetle yirinde ḳuruyı ḳaldı çemen

Bu nüshada sayfa kenarlarına yazılmış iki kaside, 86 gazel ve bir kıta vardır. Eserin 7. 11. 12. 16. ve 17. varaklarından sonra yaprak kopuklukları vardır.

3. Konya Mevlana Müzesi Türkçe Yazmaları, Arşiv Nu: 2435/1 (K)

Nüshanın Özellikleri: Ümîdî Dîvanı 94 varaklı bu eserin 1b-22b yaprakları arasındadır. Eser 235x145 mm. ölçülerinde, ta'lik yazı ile muhtelif satır aralıkları ile yazılmıştır. Alt kapağı kopmuş, mıklepli, mukavva ciltlidir. Şiirlerin başlarına sonlarına yer yer surhla ibrik ve armut resimleri yapılmıştır. Yazmada Ümîdî divanı'ndan sonra, Ubeydî'nin şiirleri ve Hayali Dîvanı vardır.

Baş: Ḳāmetüñ gibi ḳanı naẖl-i dilārā cānā
Leblerüñ gibiye bir aġza gelmiş ẖurma

Son: Meclisde açup sīne-i pür-dāġuñ Ümīdī
Rāżı degülüz kimseye gel açma bu rāzı

Bu nüshada 151 gazel mevcuttur, hiç kaside yoktur, 23a'da bir gazelin bir kaç kelimesi hakkında açıklaması yapılmıştır. Ayrıca hacim açısından en geniş olan divandır.

4. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, Arşiv Nu: 19 Hk 2233 (Ç)

Nüshanın Özellikleri: Eser 1b-23b yaprakları arasındadır. Eser 187x117-130x70 mm. ölçülerinde, harf filigranlı kağıda, kırma yazıyla yazılmış, eserin satır aralığı 17'dir. Sırtı siyah meşin ebru kağıt kaplı ciltlidir. Sonda 2 yaprak beyaza boştur. 32a dan sonra 31 sayfa matbu olarak Muamma-name adlı bir eser vardır.

Baş: Yazdı altunile bir lâm-ı hilâl-i şevvâl

Leyle-i ʿîd-i hümâyûna ola tâ kim dâl

Son: Taḥṣil-i māl Ümīdi cihanda hüner degül

Genc-i viṣāl-i yāre irüşmekdurur kemāl

Divan : 1b'den 4a'ya kadar kasideler 4a'dan 23b'ye kadar gazeller alfabetik sıraya göre düzenleniştir. Sonda, 23b'de alfabenin dışında, en son gazel-i lamiye mevcuttur. Bu nüshada iki kaside ve 108 gazel vardır

III. TRANSKRİPSİYON ALFABESİ[33]

ا (آ)	a,ā	ش	ş
ا (ا)	a,e,ı,i,u,ü	ص	ṣ
ٔء	ʾ	ض	ḍ, ż
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s̱	غ	ġ
ج	c	ف	f
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k,g
خ	ḫ	گ	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẕ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v(o,ö,u,ü,ū)
ژ	j	ه	h (a,e)
س	s	ى	y(ı,i,ī)

[33] Faruk Kadri Timurtaş, Osmanlı Türkçesi Grameri III, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997, s. 37.

IV. ÜMÎDÎ DÎVANI'NIN TENKİTLİ METNİ

-I-

Ḳaṣīde-i Ümīdi Der Medh-i Sulṭān Selīm Güft*

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bir seher kilk-i bedīʿin destine alup revān
Başladı tecdīd-i ahḳāma debīr-i āsmān

2. Levḥa-i māhuñ suṭurlābına mihr idüp nażar
Merkez-i çarḫ-ı felekten nice ḥükm itdi beyān

3. İrtifaʿ olup ḳamer ḫayt-ı şuʿāʿ-ı şemsden
Didi kim gelmiş şeref burcına ḫurşīd-i cihān

4. Yaʿni ḳılmış salṭanat taḫtına devletle cülūs
Bir şeh-i ṣāḥib-ḳırān bir Hüsrev-i gītī-sitān

5. Nice yıllar gözedirken ḫˇāce-i Hindū-yı çarḫ
Girdi bir dürr-i girān-māye eline rāygān

6. Müşteri-rāy u ḳamer-rūy u ʿuṭārid-menzilet
Āfitāb-ı salṭanat ẓıll-ı ilāh-ı müsteʿān

7. Ḳahramān ü ḳahṭrān-heybet şeh-i Ḫūşeng-ceng
Pādişāh-ı Cem-ḫaşem ki Ḫüsrev-i ṣāḥib-ḳırān

8. Vāriṣ-i mülk-i Süleymān Ḫüsrev-i rūy-ı zemīn
Dāver-i devrān şeh-i Sulṭān Selīm-i kāmrān

9. Pāyṣ-ı ḳadr ü rifʿati māh-ı nevile hem-rikāb

I. Ç. 2b, A.1b, -K, İ

* Ḳaṣīde-i Ümīdi der medh-i Sulṭān Selīm güft: Ḳaṣīde-i Ümīdi A.

7(b) pādişāh-ı: pādişāhım A.

Raẖş-ı izz u ẖaşmeti ḥank-i felekle hem-ʿinān

10. Açamaz ʿanḳā hümā-yı himmetile bāl ü per
İdemez pervāz bāz u fikretile ḳudsiyān

11. Çarẖ bir ḳandīldür ṭāk-ı sarāy-ı ḳadrine
Nūrdan anuñ fitilidür meh-i nev bī-gümān

12. Küngüre ḳaṣr-ı refīʿin yapmaġa mimār-ı çarẖ
Destine aldı şuʿāʿ-ı şemsden zer rīsmān

13. Başına ṭoprak ḳoyup meydān-ı ʿadlinde ṣabā
Āteş-i ḳahrından ol şāhuñ diler her-dem emān

14. Rāyet-i nuṣret-şiʿārı serv-i bāġ-ı salṭanat
Mehçe-i Manṣūrı olmış anda şekl-i āşiyān

15. Tīġ-i ẖūn-ālūdidür bāġ-ı cihānda varise
Bād-ı nuṣretle egilmiş bir nihāl-i erġuvān

16. Meclisünde çekmege çarẖun kemān-ı saẖtını
Destine kullāb-ı zer almış hilāl-i āsmān

17. Ḳılmaġıçün raẖş-ı gerdūn-seyrine varın niṣār
Hāle-i māh-ı felek dinārın itdi der-miyān

18. Rifʿat-i ṭāk-ı celāl-i ḳadrine idüp naẓar
Ḳaddin ol reşkile iki bükdi hemçün kehkeşān

10(a) hümā-yı: hümānuñ A.
13(b) ol şāhuñ diler: ister ol şehüñ Ç.
15(a) cihānda: cinānda A.
18(b) hemçün: ṭāḳ-ı A.

19. Berg-i sūsenden ṣabā üstine ḫançer depredür
Medḥine ger ġonca-i gülzāruñ açmazsa dehān

20. Ṣaḥn-ı gülzār-ı veġada ol ser-āmed tūġlar
Bād-ı nuṣretle olur her biri bir serv ü çemān

21. Ḫüsrevā eyyām-ı ʿadlüñde cihānı ḥıfẓ içün
Göz kulaġ olmış nücūmile hilāl-i āsmān

22. Eyleyüp seyyāre-i iḳbāl-i ḫaṣmuñdan rücūʿ
Kevkeb-i baḫt-ı hümāyunuñla itmiş iḳtirān

23. Rūz-ı meydān-ı neberdüñde o tīr-i ṣaff-şiken
Aġız açmışdur ʿadūnuñ içmege ḳanın revān

24. ʿAzm-i rezm itseñ peleng-i cāmelerle bebrvār
Döymeye ḫaṣmuñ olursa fi´l-mesel şīr-i jiyān

25. Āb-ı tīġ-i ḫūn-feşānuñda ne ḥikmetdür bu kim
Bir dem içinde ider ṣaḥn-ı cihān-ı gül-sitān

26. Mehçe-i rāyāt-ı ḳadrüñ bir güzel āyīnedür
Ṣūret-i fetḥ ü ẓafer anda olur her-dem ʿayān

27. Ṭārem-i gerdūn ġubār-ı fitneden idüp ḥazer
Dāmen-i çetr-ı hümāyunuñda olmışdur nihān

21(b) olmış: urmış A.
22(a) eyleyüp: itmeyüp A.
24(b) jiyān : zamān A.
26(b) anda: dāʾim A./ her-dem: anda A.
27(b) çetr-ı: çarḫ-ı Ç.

28. Devr-i ʿadlüñde senüñ ey pādişah-ı dādgīr
Kapuña zencīrle gelse n´ola Nūşirevān

29. Dest-i gevher-baḫşuñile şol ḳadar ḳılduñ ʿatā
Ceybini laʿl-i cevāhirle n´ola ṭoldursa kān

30. Çoḳ iş eylerdi cihāna şeb-rev-i Hindū-yı çarḫ
Ṣīt ü ʿadlüñ olmaṣa āfāka bir dem pāsbān

31. Beyżaʾ-i māhī o dem alur ḳanadı altına
Şuḳḳa-i aʿlām-i ḳadrüñ açsa şehper nā-gehān

32. Tūġuñ altun başlu ṣırma saçlu bir maḥbūbdur
Kim ḫırāmānı olur yanuñca her laḥẓa revān

33. Bir mücevher kāsedür destüñde tāc-ı Keyḳubād
Bir dili çalar ḳuluñ yanuñda tīġ-i Ḳahramān

34. Būstān-ı medḥine aḳıtmaġa āb-ı zülāl
Ḫāme-i şiʿr-i ṣafā-baḫşum olupdur nāverān

35. Bir şikāyet var ḳapuña rūzgārumdan şehā
Olmışam bād-ı semūm-ı ġuṣṣadan berg-i ḫazān

36. Kim naẓar eylese rūy-ı zerdüme giryān olur
Gerçi kim dirler feraḥ virür ḳulūbe zaʿferān

37. Āsitānuñ variken eflāke baş egmez varup
Minnet-i dūnānı itmez kendüye bār-ı girān

28(b) zencīrle: zencīrlerle A.
35(a) kapuña: ṭapuñdan A.
37(a) variken: varken Ç.

38. Ey Ümīdī vaḳtidür dilden duʿā-yı devleti
Ḫāmeñ eylerse lisān-ı ḥālle ger tercümān

39. Ḫāme-i zerkārın alduḳça ʿuṭārid destine
Māh-ı nev çekdükçe levh-i ṭāreme zerrīn-nişān

40. Cān gibi hükmüñ revān olup se-ā-ser ʿāleme
Olasın her-dem serīr-i salṭanatda kāmrān

41. Dilerim her-dem murāduñ luṭf u Ḥaḳḳ bağışlasun
Devletile süresin ʿālemde ʿömr-i cāvidān

-II-

Ḳaṣīde-i Ümīdi Der Medḫ-i Mehemmed Çelebi Güft

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Yazdı altunile bir lām-ı hilāl-i şevvāl
Leyle-i ʿīd-i hümāyūna ola tā kim dāl

2. Ḳodı bir şemʿ-i münīr encümen-i çarḫa ḳamer
Ki gören lemʿasın anuñ meh-i nev itdi ḫayāl

3. Mevsim-i bezm-i ṣafādur dem-i ʿīd irdi diyü
Sīm mıżrābını nāhīd ele aldı derḥāl

4. Şehper-i zāġ-ı siyeh-beste ḳılup tūmārın
Çarḫ mektub uçurup itdi ḫaberler irsāl

38(b) ger: bir Ç.
40(a) ḥükmüñ: çekmek Ç.
41(a) her-dem: dāʾim A. (b) ʿömr-i cāvidān: ʿömr ü cāvidān A.
II. Ç.1b, -K, A, İ

5. Rind-i mey-ḫˇāreye naʿl-i der-i mey-ḫāne gelür
Ẓahir oldukça felekde gözine şekl-i hilāl

6. Geldi bir dāne fitīl itdi çerāġ-ı ḳamere
Yine bir şemʿ uyardı gice māh-ı şevvāl

7. Nevʿarūs-ı felek aldı ele zerrīn minḳār
Ṭaḳdı ya zāl-i felek gerdenine ʿaḳd-i lāl

8. Oldı bir mevc yine baḥr-i felekde ẓāhir
Aldı mellāh-ı zamān destine yāḫūd çengāl

9. Ḫˇān-ı ʿīdiyye ṣalā itmeğiçün āfāḳa
Ḳodı engüştüni gūşına felek hemçū Bilāl

10. Zevraḳ-ı ʿayş u ṣafā irdi kenār-ı çarḫa
Rūzgār oldı muvāfıḳ yine el virdi şimāl

11. Seyr idüp noḳṭa-i eşkāl-i nücūm-ı dehri
Mīl-i zer aldı meger destine çarḫ-ı remmāl

12. ʿArż-ı ḥüsn itmegiçün geldi diyār-ı Şāma
Zengi-i çarḫ ṭaḳup pāyına sīmīn ḫalḫal

13. Yine bir ṣanʿatile şīşe-i gerdūn içre
Ḳodı bir zevraḳ-ı sīmīni Ḥüdā-yı müteʿāl

14. Sīm-i keçkūlin alup destine yāḫūd bu gice
Çıḳdı der-vāzeye āfāḳ-ı sipihri ābdāl

15. Varise zengi-i şāmuñ görinür dendānı
Şād olup ḫandeler itdi bulıcaḳ ʿīd-i viṣāl

16. Oldı pehlū-yı ten-i lāġarı çarḫuñ ẓāhir
Māh-ı rūze şu ḳadar virdi bugün aña hüzāl

17. Dest-i āhum gice bir sille ḳodı gerdūna
Añun engüşti yiridür görinen şekl-i hilāl

18. Der-miyān eyledi dāmānını māh-ı nev-iʿīd
Ḫıdmet-i dāver-i devrāne idüp istiʿcāl

19. Kevkeb-i burc-ı hidāyet meh-i ferḫunde ḫiṣāl
Māye-i devlet ü ser-māye-i taḫt u iclāl

20. Mihr-i āfāḳ-ı hüner yaʿni Meḥemmed Çelebi
Menzil-i medḥine anuñ iremez peyk-i maḳāl

21. Bu Bekir-ṣıdk ü ʿUmar-ḫaṣlet ü O̱smān-ḥayā
Bu ʿAlī-rāy ü Ḥasan-ṣūret ü Maḥmūd-ḫiṣāl

22. Sidre-i ḳadrüñe irişmeye Cibrīl-i ʿuḳūl
Himmet-i vehm ü gümān aña olursa per ü bāl

23. Pertev-i mihr-i seḫāsın ḳıla ger erzānī
Ḳararup ṭurmaya tā ṣubḥa degin böyle leyāl

24. Merkez-i dāire-i fażlına gerdūn iremez
Ḥaşre dek ʿālemi devr eylese pergār mis̱āl

25. Ḥaydarīvār ṭaḳup gerdenine sīmīn ṭavḳ
Nūr-ı feyż-i kereminden meh-i nev itdi nevāl

26. Ser-i engüşti çü miftāh-ı der-i ḥikmetdür
Umaruz ḳufl-ı murādātımız ola ḥallāl

27. Şemme-i ḫulḳı ider ḫāk-ı siyāhı ʿanber
Reşḥa-i lütfi yedi baḥri ḳılur āb-ı zülāl

28. Ḫˇān-ı luṭfundan anuñ keffe-i zerrīn meh-i nev
Meclis-i cūd u seḫāsıyla felek şırça sifāl

29. Olsa ger ebr-i bahārı keremüñ lüʾlū-bār
Ṭobṭolı ola leʾālī ile dāmān-ı ḫayāl

30. Güher-i ḳaṭre-i bārān-ı seḥāsıyla anuñ
Ceyb-i esdāf-ı bahār oldı bugün māl-ā-māl

31. Serverā ḫāme hilāl olsa debīr-i çarḫa
Vaṣfuñuñ idemeye biñde birini icmāl

32. Yüz ḳızarup ḳapuña geldi şafaḳla gerdūn
Ḫūn-ı fażl u keremüñ eyle demidür ifḍāl

33. Cevher-i ḫāk-ı rehüñ ṣatmaġa dirhem dirhem
Keffine aldı yine keffe-i zerrīn hilāl

34. Kodı engüşt-i hilāli gözine cirm ü ḳamer
Emriñi pīr-i felek idecek ele īṣāl

35. Reşeḫāt-ı ser-i aḳlām güher-bārıdur
Çihre-i şāhid-i maʿnāya viren revnaḳ ḫāl

36. Fetḥa vü kesrelerüñ ḫaṣmı idüp zīr ü zeber
Ser-i bī-devletine żammelerüñdür kūpāl

37. Ḳāmet-i serv ü sehiñ olmasa ʿālī himmet
Ābveş olmaz idi ḳalbimiz aña meyyāl

38. Tāzelerse demidür āb-ı seḥāb-ı luṭfuñ
H̱uşk-leb ḳaldı ḳatı sebze-i bāġ-ı āmāl

39. Ṣatmaġa aġırı altuna metāʿ-ı vaṣluñ
Ṭabʿ-ı naḳḳādile oldum bu cihāna dellāl

40. Midḥat-ı ẕātuñla nuṭḳa olurdı imkān
Ḳuvvet-i nāṭıḳa vaṣfuñda eger olmasa lāl

41. H̱ink-i ṣaḥn-ı hünere virsem olurdı meydān
Rişte-i bār-ı belā olmasa ger aḳla ʿıḳāl

42. Ben nice olmayayın zāl sipihr-i ġaddār
Ele tiryāk ṣunar bendeñe zehr-i ḳattāl

43. Ne revādur bu felek idüp yirimi ṣaff-ı niʿāl
Ṣadr-i ʿālīye geçe dūn-ı denī vü erzāl

44. Dideki bār-ı melāli dimege ḥācet yoḳ
Saña maʿlūmdurur her ne ise mā-fi΄l-bāl

45. İrdi ol dem ki ser-i ẖāme-i sıdḳile yine
Levha-i cāna duʿān ide Ümīdī imlāl

46. Devr ḳılduḳça cihānı felek-i mīnā-fām
Nāzile eyledügince meh-i nev ʿarż-ı cemāl

47. Bedr olup burc-ı saʿādetde hilāl-i ḳadrüñ
Āfitāb-ı şeref-i ẓātuña irmeye zevāl

-III-

-Ḳaṣide-i Serv-i Ümīdi

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bālā ḳadüñe beñzemese ey nigār serv
Bāġ-ı cihānda bulmaz idi iştihār serv

2. Gülşende ḫaṭṭuñile olur revnaḳı gülüñ
Būstānda ḳaddüñile bulur iʿtibār serv

3. Sen boyu servi gülşene bir gün gelür diyü
Ṣaf ṣaf olup yol üzre çeker intiẓār serv

4. Ḳadd-i nihālüñi göreli bende olmasa
İtmezdi bāġ gūşesini iḫtiyār serv

5. Sen ṣaçı Leylinüñ düşeliden hevāsına
Mecnūnveş oldı ʿaşḳuñile bī-ḳarār serv

6. Gülşen içinde şīve-i reftāruñı görüp
Ḥayretde ḳalmış idi nice rūzgār serv

7. Şāḫ üzre ṣanma kim görinen āşiyānedür
Cāmı elinde itmege defʿ-i ḫumār serv

8. Zülfüñ hevāsı olmasa başında derdile
Olmaz idi miyānuñ gibi böyle nizār serv

III. İ.8b, -K, Ç, A.
8(b) Bu mısrada vezin bozukluğu vardır

9. Ḳaddüñe bende olalı maġrūr olup ider
Eşcārile oturmaġa gülşende ʿār serv

10. Ḳaddi egerçi ḳāmetüñe beñzer ey ṣanem
Olmaz velīk sencileyin şīvekār serv

11. Gülşende ṣanma nāle iden ʿandelībdür
Aġlar belā-yı hicrüñile zār zār serv

12. Bāġ içre gördügince senüñ naḫl-i ḳāmetüñ
Tekrār ider bu maṭlaʿı bī- iḫtiyār serv

13. Beñzerdi ola ḳaddüñe ey gül-ʿiẕār serv
Reftāruña bulaydı eger iḳtidār serv

14. Zülfüñle ʿārıżuñ göreli sen ṣanevberüñ
Düşdi hevā-yı ʿaşḳuña leyl ü nehār serv

15. Rāh-ı maḥabbetüñde eger ṭoġrı olmasa
Gülşende böyle ṭurmaz idi ber-ḳarār serv

16. Ḳaddüne ʿāşıḳ olalı bī-ʿaḳl u hūş olup
Ḳaldı ʿamelden eylemege kār u bār serv

17. Ḫaddüñ ġamı benefşeyi siñdürdi bāġda
Ḳaddüñ hevāsı ile olur ser-güzār serv

18. Seyr eyledikçe ruḫlaruñı gül ḫacel olur
Her gördügince ḳaddüñ olur şermsār serv

19. Murġ āşiyānı ṣanma başında olupdurur
Bir şāha ḫıḍmet itmekile tācdār serv

20. Ey şeh-süvār bāġa varup ʿ işret eyle kim
Ḳarşuña ṭurmaġile ider iftiḫār serv

21. Ḫulḳuñ nesīmi esdügince ale´d-devām
Bu gülşen içre olur her dem bahār serv

22. ʿ Adlüñ hevāsı ile cihān bāġı muʿ tedil
Eymen olursa dest-i ḫazāndan ne var serv

23. Bu gülşen itdi midḥatüñi bu Ümīdi kim
Her gūşesinde var anuñ ey şehr-yār serv

24. Bir demde lāleveş ḳoma elden piyāleyi
Kim geldi dehr gülşenine ṣad-hezār serv

25. Günden güne ziyāde ola naḫl-i ḳāmetüñ
Bāg-ı cihānda nite k´ola pāydār serv

-IV-

Ḳaṣīde-i Şitāiyye-i Ümīdi Berā-yı Ḳadızāde Efendi

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

1. Ġāret idüp yine gülzār-ı sipāh-ı Behmen
Ḫavf u ḫaşyetle yirinde ḳuruyı ḳaldı çemen

2. Ṣaḥn-ı gülşende gelüp yine zücāc-ı yaḫdan
Kendüye ṣırça sarāy eyledi şāh-ı Behmen

---

21. Bu beyitte vezin bozuklupu vardır
IV. İ.17a, -K, Ç, A

3. Görinen bāl ü peri üzre degül berf ü şitā
Şöyle pīr oldı ki aġardı bugün zāġ u zaġan

4. Bād-ı taḫrīk idicek şāḫ-ı gül-i gülzārı
Didiler kim ṣalınur nāz ile bir sīm-beden

5. Eline aldı kemān mühre-i māh-ı nevi çarḫ
Oldı murġān-ı çemenzāra yine seng-efşān

6. Ṣarṣar-ı bādile gūyā ki ḳıyāmet ḳopdı
Dökülür ṭurma yire kevkeb-i gerdūn-ı kuhen

7. Döndi berf içre yine çūb-ı nebāta ḫas u ḫār
Açdı gūyā ki dükānını seḥerden gülşen

8. Başladı düşmege rīş-i çemen-i bāġa beyāż
Dehr elinden şu ḳadar çekdi bugün derd ü mihen

9. Ṣavlet-i berd-i şitādan gögerip rūy-ı felek
Muttaṣıl zühre durup çeng çalar sermādan

10. Zībaḳ-ı āb-ı muṣaffāyı n´ola eylese ʿaḳd
Kimyā ʿilmine mālik geçinür bād-ı çemen

11. Varise ʿālem-i bālāya ḫazān irmişdür
Muttaṣıl ṣaḥn-ı gülistāna düşer berg-i semen

12. Oldı her şāḫ-ı çemen berfle şemʿ-i kāfūr
Ḫˇāce-i dehr nisār itdi yeḫūd dürr-i ʿAden

4(b): sīm-beden: sīmīn-beden [metin]
9(a) gögerip: kevkeb [metin]
10(a) Bu mısarda hece eksikliği vardır.

13. Ayağı toprağına bir şeh-iʿ ālī-ḳadrüñ
Eyleye tā şeb-i deycūr şitā-yı rūşen

14. Mīr-i ḫayl-i ʿulemā ṣadr-nişīn-i fużalā
Ṣaḥib-i mesned-i iclāl ü şeh-i mülk-i süḫan

15. Ḥākim-i şerʿ-i sünen ḥażret-i Ḳādī-zāde
Ḫ̌āce-i dīn ü düvel zübde-i erbāb-ı faṭīn

16. İremez küngüre-i rifʿatine murġ-ı ḫayāl
Uçamaz evc-i celāline anuñ ṭāyir-i ẓan

17. Der ü dīvārına gülmīḫ nücūm-ı eflāk
Meh-i nev ḳaṣrına zer-halḳa-i bāb u revzen

18. Cūy-ı elṭāf-ı seḫāsına felek nīlūfer
Bāġ-ı ḳadrinde anuñ ḫūşe-i pervīn peren

19. İrmeye dāire-i ḫırmen-i cūdına anuñ
Devr iderse nice yıl tevsen-i gerdūn-kühen

20. Cūd-ı ẕātından irer nefḫa-i müşg-i Tātār
N´ola dirlerse aña nāfe-i āhū-yı Ḫoten

21. Jālelerdür ki olur sünbül-i terden nāzil
Ḳaṭreler kim dökülür kilk-i güher-bāruñdan

22. Dikmege ḫilʾat-ı vālāsını ḫayyāt-ı felek
ʿĪsiyi ṭārem-i çārum ṭutar elde sūzen

15(b) faṭīn: fıṭan[metin]
17(a) dīvārına: dīvāne [metin] Bu mısrada hece eksikliği vardır.

23. İrmege menzil-i maḳṣūdına erbāb erbāb
Gösterür rāh …

24. Ḫātem-i dest-i güher-rīzine yüz sürmek içün
Eylese laʿl-i bedaḫşān yiridür terk-i vaṭan

25. Ey nesīm-i nefes-i nāfe-i āhū-yı Ḫoten
Vey ḥarīm-i ḥaremi ḳıble-i erbāb-ı zemen

26. Dīde-i reʾyüñe eşkāl-i maʿānī rūşen
Şāhid-i ṭabʿuña ḥaḳḳā ki müseḫḫar her fen

27. Çeşmine inmez idi māh-ı sipihrüñ ḳaraṣu
Sürme-i ḫāk-i derüñ dīdesin itse rūşen

28. Sīm-ber āb-ı muṣaffā yed-i cūdun maḳsim
Luṭf bir gevher-i pākize vücūduñ maḫzen

23(b) Bu mısra eksik yazılmıştır.

Ḥarfü᾿l-Elif

-1-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḳāmetüñ gibi ḳanı naḫl-i dilārā cānā
   Leblerüñ gibiye bir aġza gelmiş ḫurma

2. Ḳaṭre-i eşk-i teridür görinen ṣanma ḥabāb
   Acıyup gözlerimüñ yaşına aġlar derya

3. Gice mey-ḫānede mestāne ṭoḳındum ḫayli
   Münkesir oldı biraz ḫaṭır-ı cām-ı ṣahbā

4. Ḫayli dil-teng idi yād-ı leb-i laʿlüñle senüñ
   Ġonca-i bāġı gelüp açdı biraz bād-ı ṣabā

5. Tīġüñile ḳafese döndi dil-i ṣad-çākim
   Ṭūṭīdür anda ḫayāl-i ḫaṭ-ı sebzüñ gūyā

6. Şimdi dīvānımile Ḫüsrev-i mülk-i naẓmım
   Defter-i şiʿri Ümīdī n´ola dürse şuʿarā

-2-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Leb-i laʿlüñ şarābdur gūyā
   Dürr-i dendān ḥabābdur gūyā

I. K.1b, İ.3b, -Ç, A –İ.
1(b) ḫurma: ḥelvā İ
3(b) oldı biraz: olsa n´ola İ
4(a) yād-ı leb-i: ḥasret-i İ / senüñ: bugün İ
5(a) dil-i: ten-i İ
2. K.1b, Ç.4b, A.4a –İ

2. Berkdur lemʿā-i dil-i pür-sūz
   Dūd-ı āhum sehābdur gūyā

3. Dil-i zerdüm nüḳūş-ı ḫaṭṭuñla
   Bir müzehheb kitābdur gūyā

4. ʿAks-i āb-ı ʿiẕāruñile gözüm
   İki şīşe gül-ābdur gūyā

5. Nāfe-i çīn-i zülf-i yāre o ḫal
   Dāne-i müşg-i nābdur gūyā

6. Sāḥil-i baḫr-i eşke her müje-ḫār
   Çeşmüm iki ḥabābdur gūyā

7. Āsmāndur Ümīdī kūy-ı nigār
   Berḳ-i āhum şihābdur gūyā

-3-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zülf-i pür-çīnüñde ḫāl-i ʿanberinüñ dil-berā
   Bir megesdür düşdi dām-ı ʿankebūta gūyiyā

2. Maʾcerā-yı dīdeyi aġladıġumçün dil-berā
   Eşk-i çeşmüm egnime geydürdi bir gül-gūn ḳabā

5. –K.
6. –K.
3. K.1b, A.3b, İ.3b –Ç.
1(b) gūyiyā: gūyā A.
2(a) dīdeyi: dīdemi A/ aġladıġumçün: aġladıġiçün İ (b) gül-gūn: rengin A

3. Dīde ḳaṣrını ḫarāb itse n´ola āb-ı sirişk
Ḫāne kim bünyādı āb üzre ola olmaz beḳā

4. Yād-ı laʿlüñle bu ġamgīn ḫāṭırım bulur ṣafā
Kim şarāb-ı nāb ey gül-çehre olur ġam-zedā

5. Yüz bula mı ġoncanuñ başına çıḳmışdı ṣabā
Yire çaldı jāle eṭfālin gelüp bād-ı ṣabā

6. Ey Ümīdī ḫāk olursam rāh-ı kūy-ı yārda
Çeşmine ehl-i cinān ide ġubārum tūtiyā

-4-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Kaʿbeden yüz çevirüp ey ṣanem-i ḥūrliḳā
İşigün cānibine döndi bugün ḳıble-nümā

2. Ruḫı şeftālusını öpmege virmez ol şūḫ
Būsitān-ı ser-i kūyında biñ olsa ayvā

3. Naḫl-i bālāsını seyr ideli ol Sidre-ḳadüñ
Ġāyet alçaḳ görinür oldı gözüme Tūbā

4. Leb-i cānāne ṭolanır diyü bezm-i meyde
Cām-ı ṣahbāyı bugün ortaya aldı ẓürefā

5. Yetürüp bāde-i ʿaşḳile Ümīdī ʿaḳlın

3(a) ḳaṣrını: mıṣrını A
5. –K İ
6(b) Çeşmine ehl-i cinān: Gözlerine ḫūriler A / cinān: cihān İ
4. K.2a, Ç.4a, A.3b, İ.3b
1(b) döndi: dutdı A
3(b) gözüme: nihāl-i K, İ

Mest olup düşdi bugün ḫalḳ-ı cihāna rüsvā

-5-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Açup dil çūşa geldi cürʿa-i laʿlüñ şarabāsā
Çekince cām-ı ʿaşḳuñ kelle germ oldı ḥabābāsā

2. Nigārā bir ḳılına almadı zülf-i siyehkāruñ
Yolında dökülüp ṣaçıldı gözyaşı gül-ābāsā

3. Gözüm yaşın ser-i kūyında ırmaġ itsem ol āfet
ʿAceb mi su-be-su eşk-i revānum aḳsa ābāsā

4. Varup aġyārla mey ṣoḥbetin eyler müdām ol şūḫ
N΄ola ser-geşte olsam bezm-i firḳatde kebābāsā

5. Ayaġın öpmege ol şeh-süvāruñ rāh-ı kūyuñda
Ümīdī ḳāmet-i zerdüm dü-tā ḳılmış rikābāsā

-6-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sīnede peykān-ı tīrüñ ġonca-i güldür baña
Cā-be-cā ṭurreñ nişānı şāḫ-ı sünbüldür baña

2. Bezm-i ġamda nūş idüp her laḫẓa bī-hūş olmaġa
Lāʿl-i renginüñ ḫayāli sāḳiyā müldür baña

3. Başım üzre gül gibi bir dāġ-ı ḫūnīnim ki var

---

5. K.2a –Ç, A, İ.
6. Ç.4a, A.3b –K, İ.

Bu sifāl-i serde bir raʿnā ḳaranfüldür baña

4. Gülşen-i bezme ṣurāḥī ġonca güller cām-ı mey
Naġme-i feryād-ı ney elḥān-ı bülbüldür baña

5. Ey Ümīdī bend-i hicrāna giriftār oldı dil
Daʾim ol bendi geçen bu zülf ü kākü̈ldür baña

Ḥarfüʾl-Bā

-7-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Zülf-i pür-çīni sünbü-i pür-tāb
Rūy-ı rengini lāle-i sīr-āb

2. Sünbül-i zülf-i yāre irmegiçün
Dökülüp ṣaçılur müdām gül-āb

3. H̱am-ı ebrū-yı yār ehl-i dile
Zāhidā saña küşe-i miḥrāb

4. H̱āl-i Hindūña ḳıldılar teşbih
Şevḳden raḳṣa girse n´ola zebāb

5. Demidür āsitān-ı meykedeye
Düşegör ey Ümīdi mest ü ẖarāb

---

7. K.2a, Ç.5a, A.4a, İ.4a.
2(b) dökülüp: dökülür K, İ
3(a) H̱am-ı: Cem İ / dile: derde İ
4(b) zebāb: habāb İ.

-8-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Māh dirlerse melāʾik saña ger itme ʿaceb
Āfitābım kişiye gökten iner çünki laḳab

2. Ṭatlu ḳıl aġzumı dirsem şeker-i laʿlüñile
Aġzumuñ dadını ol dem virür ol şīrīn-leb

3. Nice olmaya anuñ cānla dil ḥayrānı
Leb-i dil-ber lebidür ẖāl-i ruẖı müşgin ḥubb

4. Virme yüz ẖaṭṭuña zülfüñ gibi gül başuñçün
Rūmı ayaḳlamasun pādişehim ceyş-i ʿArab

5. Ṭaġlar deñlü Ümīdī ġama ṭāḳat getürür
Ṭaşdan mı yüregi bilmezin anuñ yā Rabb

-9-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḳāmetüñdür nihāl-i nāz u firīb
Ẕeḳanuñ anda bir bih-i āsīb

2. Nabżını ẖaste-i ġam-ı ʿaşḳuñ
El ucuyla ṭutar müdām o ṭabīb

3. Dūstum bāġ-ı hüsn içinde bugün
Ẕeḳanuñ gibi ḳopmadı bir sīb

---

8. K.2a, Ç.4b, A.4b, İ.4a
4(b) ayaḳlamasun: ayaḳlamasın Ç A
5(a) ṭaġlar: daġlar A / deñlü: deñli Ç
9. Ç.5a, A.4b –K, İ.

4. Göricek ʿāşıḳ-ı ḫarīdārın
Geydi zer-cāmesini egnine şeyb

5. Gitdügince baʿīd olup ol māh
Çıḳmaġa cān Ümīdi oldı ḳarīb

-10-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çün ḳarār itmez binā-yı āsmān-ı nüh kūlāb
Çünki āb üstindedür bünyādı mānend-i ḥabāb

2. Ṣalmadıysa baḥr-i emvāc-ı belāya rūzgār
Zevraḳ-ı çarḫuñ ye eṭvārında neyler inkılāb

3. Ḥāyil olmaz pertev-i ruḫsāruña zülf-i siyāh
Şūle-i māh-ı şeb-efrāza seḥāb olmaz hicab

4. Bend-i zülf-i yārda vaṣlın recā eyler göñül
Kim şeb-i Ḳadr içre olurmış duʿālar müstecāb

5. Ey Ümīdī çün ḫarāb eyler bizi āḫir felek
Nūş idüp cām-ı şarābı olalım mest ü ḫarāb

-11-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nūş ider yār ile ol ġonca-dehen cām-ı şarāb
Demidür āhumile olsa ciger dūda kebāb

---

10. İ.4a –K, Ç, A.
11. İ.4b –K, Ç, A.

2. Çeşme geldükce ḫayāl-i leb-i dil-ber yāruñ
Düşer arada yaşım ḳaṭrelerinden şeker-āb

3. Bülbülāsā n´ola eylerse ṣurāḥi nāle
Gül gibi çünki varur elden ele cām-ı şarāb

4. Gül-sitān-ı dile aḳıtmaġa āb-ı tīġuñ
Cā-be-cā şerḥalarum sīnede oldı mīz-āb

5. Būstān-ı ser-i kūyın ṭolanur ol servüñ
Ey Ümīdī demidür çıḳsa gözümden seyl-āb

-12-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Rūz-ı ʿīd oldı yine bindi ayaġa mey-i nāb
Ḳīl ü ḳāle demidür başlarise çeng ü rebāb

2. Bir iki gün n´ola görinmedi ise cānā
Nice gelsüñ eli boş meclisine cām-ı şarāb

3. Bezm-i rindān-ı ṣafāya hele ışındı biraz
Gerçi ki nice zamānidi ṣovumışdı kebāb

4. Cüraʿ-i encüm-i raḫşānile eyler cevelān
ʿĪdgāh içre peri-çehrelerile dolāb

5. Devlet el virmişiken ṭurma Ümīdī yāruñ
Dest būsine seḥerden yüri var eyle şitāb

---

12. İ.4b –K, Ç, A.

Ḥarfü'ʾt-Tā

-13-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Cām çekdi lebüñ görüp ḫaclet
Ḳızarup geldi beñzine ḥumret

2. Sākin oldı biraz ḥavādiṣ-i dehr
Ṭurmasun cām eylesün ḥareket

3. İçelüm bezm-i ġamda ḫūn-ı dili
Görelüm tā neye varur ṣoḥbet

4. Leblerüñ yādına şarāba varup
Mey-fürūş eyledi bize ḥürmet

5. Kim baḳardı yüzine āyinenüñ
Ruḫlarun virmese aña ṣūret

6. Īd-ı vaṣlun müyesser olmayıcaḳ
Rūze-i hicre eyledük niyyet

7. Ṣundı pīr-i muġān Ümīdi ayaġ
Eyledi gerçek er bize himmet

-14-

---

13. K.2b, Ç.5a, A.4b, İ.5a
2. –İ.
4. –İ. (a) varup: varur A
5. –K.
6. –K. (b) hicre: hicrüñe İ
7(b) er bize: erenlere A
14. K.2b, İ.4a –Ç, A.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gözine ḫāk-i pāy-ı nūr-baḫşuñ kuḥl ider kevkeb
ʿAceb mi görse ey meh-rū ḳarañu giceler kevkeb

2. Gice bir tīġ içirdi dest-i āhum miġfer-i çarḫa
Ṣaçıldı her yaña odlar degüldür ey ḳamer kevkeb

3. Seḥergeh mīl çekse çeşmine n´ola şeh-i ḫāver
Gice ḫāl-i ʿiẕār-ı yāre ṭurmaz göz kıpar kevkeb

4. ʿUṭarid levḥa-i māh üzre yazdı miskle nüsḫa
Meger göz degmiş eylerken aña nā-geh naẓar kevkeb

5. Ümīdī ḫıdmet-i ḫāk-i der-i dildāre ʿazm idüp
Ṭaḳınmış gūşuna dūn gice bir ʿālī güher kevkeb

-15-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Düşüp yārile mā-beyne bürūdet
Çeker sīnemde cān u dil harāret

2. Dehān-ı yāri yoḳdan eyelyen var
Lebüñde eylemiş ḫayli nezāket

3. Alup nāziklükile naḳd-i cānı
Miyānuñ eyledi ortada ġaybet

4. Lebüñde ḫaṭṭ-ı sebz olalı peydā

3(a) n´ola şeh-i: ṭañı şeb-i İ
5(a) idüp: itmiş İ
15. K.2b –Ç, A, İ.

İrüşdi çeşme-i ḫıḍra küdūret

5. Ümīdī bādeden geçmek olurdı
Velī maḥbūbdan müşkil ferāġat

-16-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Nūş idüp gülşende cām-ı laʿl-i cānānı dürüst
Mest olup çāk itdiler ġonca girībānı dürüst

2. Çözmedin bend-i ser-i zülf-i ʿabīrāsālaruñ
Şāne miskīnüñ bugün ḳalmadı dendānı dürüst

3. Nice tīr-endāz olur ġamzeñ ki ey ḳaşı kemān
Şīşe-i ḳalbi deler her laḥẓa peykānı dürüst

4. Rāh-ı kūy-ı yārı ṭutmış ḫār u ḫāşāk-ı belā
Yiridür şeydālaruñ ḳalmasa dāmānı dürüst

5. Ḫüsrev-i mülk-i meʿānīdür Ümīdī çākerüñ
Yazılur yiridür aḥkāmı dīvānı dürüst

Ḥarfüʾs-S̱ā

-17- *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gözüm yaşına ol laʿl-i leb-i sīr-āb olur bāʿis̱
Dem-ā-dem ḳana ey sāḳī şarāb-ı nāb olur bāʿis̱

---

16. İ.4b –K, Ç, A.
5(b) Bu mısrada hece eksikliği vardır.
17. Ç.5b, A.5a, İ.5a –K.
* Bu gazel Sabahttin KÜÇÜK´ün hazırladığı Bāḳī Dīvānı´nın 118. sayfasındaki 29. gazeldir.

2. Semāʿa girse n´ola cām-ı meyden zāhid-i huşyār
Ki raḳṣ-ı ẕerreye ḫūrşīd-i ʿālem-tāb olur bāʿiṡ

3. Ṣurāḥī nālesi artursa n´ola cām-ı ṣahbādan
Fiġān-ı ʿandelībe çün gül-i sīr-āb olur bāʿiṡ

4. Firāḳ-ı dürr-i dendānuñla cārī gözlerüm yaşı
Bu baḥr-i bī-kerāna ol dürr-i nā-yābuñ olur bāʿiṡ

5. Vücūdum ḫānesin virür Ümīdī seyle gözyaşı
Fenā-yı dār- ı bī-bünyāduma bu āb olur bāʿiṡ

Ḥarfü᾿l-Cim

-18-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dil şeb-i tārīk-i ġamda nice üstün imtizāc
Bir gözi kanlu sirişk āhise bir āteş-mizāc

2. Ey ṭabībüm çeşm-i bī-māruñ gibi dil-ḫastayam
Şerbet-i laʿl-i şifā-sāzuñla gel eyle ʿilāc

3. Mürşid-i pīr-i muġāna ehl-i ʿaşḳ olup mürīd
Naʿl kesmiş farḳına her biri giymiş dāl tāc

4. Bād-ı āhum gökde ḳandil-i mehī söyündürür
Āteş-i sīnem yaḳar bezm-i kevākibde sirāc

5. Ey Ümīdī lebleri vaṣfın gören şiʿrümde dir

3(a) nālesi artursa n´ola: nāle artmaḳda her-dem İ
5(a) virür Ümīdi: Ümīdi A/ seyle: sile İ (b) bu: ol İ
18. İ.5b –K, Ç, A.

Āb-ı ḥayvānile bulmış şehd ü şekker imtizāc

Ḥarfü᾽l Çim

-19-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḥalḳa-i zülf-i dil-ārādan geç
Gel dilā bu kurı sevdādan geç

2. Meded ey tīr-i ġam-ı ġamze-i yār
Kerem eyle dil-i şeydādan geç

3. Bezm-i ʿişretde çeküp cām-ı meyi
Zevraḳile yüri deryādan geç

4. İrüp ey nāle der-i cānāna
Çenber-i çarḫ-ı muʿallādan geç

5. Bir daḫı aġzuña alma cāmı
Ey Ümīdī mey-i ḥamrādan geç

Ḥarfü᾽l Ḥā

-20-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Devr idüp meclisi biñ nāzla rindāne ḳadeḥ
Sāḳiyā döndi bugün ḫaylice yārāna ḳadeḥ

2. Şemʿ-i ḳāfūrını çün diḳdi ṣurāḥī bezme
Ṣubḥa dek olsa n´ola üstine pervāne ḳadeḥ

---

19. Ç.5b, A.5a, İ.5a –K.
20. K.2b, Ç6a, A.5a, İ5b
1(a) nāzla: nāzile İ

3. Çarḫdur meclis aña ḥalḳa-i rindān hāle
Mey-i nābile ne beñzer meh-i tābāna ḳadeḥ

4. Pertev-i ʿaks-i ʿiẕāruñla gice meclisde
Sāḳiyā dönse n´ola şemʿ-i fürūzāna ḳadeḥ

5. Būse-i laʿlüñ Ümīdī´ye dün idüp iḳrār
Sāḳiyā ṭurdı bugün ʿahdine peymāne ḳadeḥ

Ḥarfü ʾl-Ḫā

-21-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Nūş eyledükçe ḳanım olur laʿl-i yār sürḫ
Gördükce nār-ı āhum olur ol ʿiẕār sürḫ

2. Bezm-i cemāle her biri bādām-ı sürḫ olur
Olsa şarāb-ı nābla bile çeşm-i nigār sürḫ

3. Ol Yūsuf-ı cemāle ḫarīdār olup yine
Ṣalmış çemende ceybine ġonca hezār sürḫ

4. Bāb-ı kitāb-ı ʿaşḳuñı yazmaġa bir faṣıl
Ḫūn-ı cigerden eyledi dil yādigār sürḫ

5. Virse şikest pençe-i mercāna yiridür
Ḫınnā yile ḳılup elin ol şīvekār surḫ

---

4. Bu beyit K´da 2. sırada (b) döndi: dönse K / yine: n´ola K
5(a) laʿlüñ: laʿlin İ. (b) ʿahdine: ʿahdile Ç
21. Ç.6a, A.5b, İ.5b
1(b) ol ʿizār: gül-ʿizār A
4. –İ.

6. Ṣanma Ümīdi egnime giydüm libās-ı al
Ḫūn-āb-ı ġamla oldı bu cism-i nizār sürḫ

Ḥarfü ᾿d-Dal

-22-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣayd itdi göñlümi yine bir ṭurresi kemend
Zülf-i siyāhın itdi anuñ gerdenine bend

2. Beñzer ġazāl-i çeşmüñi ḳılmaḳ diler şikār
Ṣayyād-ı zülfüñ almış ele ʿanberīn kemend

3. Ḫavfım odur ki dil dege laʿl-i nigārıma
Yoḳsa lebin dehāna alurdum niteki kand

4. Ẓāhir olur mıyidı duḫān-ı ḫaṭ-ı ʿiẕār
Nār-ı ruḫuñda yaḳmasa ḫālüñ eger sipend

5. Kimdür Ümīdi dir iseñ ey şūḫ u şīvekār
Bir derd-mend ü bī-kes ü bī-çāre mustmend

-23-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫüsrevā ʿālemi ṭutdı feryād
Söyle şīrīn dehenüñ ḳılsun dād

---

5. –Ç, A.
22. K.3a, A.6a, İ.3a –Ç.
1(a) sayd itdi: sayd A
3(a) dege: döke İ / nigārıma: nigāma A (b) yoḳsa: yoḫsa İ
5(a) dir iseñ: dirseñ K. A / ey: eger A
23. K.3b, İ.6a –Ç, A.

2. Yile virdüñ ol iki gīsūñı
Nāzenin ʿömrümi ḳılduñ berbād

3. Ḫāne-i dilde görüp düzd-i ġamı
Nāleler ḳılsa ʿaceb mi feryād

4. O ḳaşı yā dile bir tīr urdı
Oldı cānımda yine zaḫm ziyād

5. Ḥalḳa-i ẕikre gelür diyü seni
Ḫayli döndi yürüdi dün zühhād

6. Ḳadd-i bālāña olup āşüfte
Dūstum ṭaġlara düşdi şimşād

7. Meh-i nev ṣanma görüp şevḳinden
Tīşesin göklere atdı Ferhād

8. Leb-i ḫandānuñla cān virenüñ
Göreyin rūḥ-ı revānı ola şād

9. Ḳuluñ olalı Ümīdī bendeñ
Başına oldı efendi āzād

-24-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Revā mı bī-sütūnda eyleyüp yād

---

2. –K.
8. –İ.
9(a) kuluñ: kul İ
24. Ç.6a, A.5b, İ.6b –K.

O şīrīn şekli yaza ṭaşa Ferhād

2. Ṣalınmış nāzile ṣaḥn-ı çemende
Nihāl-i servi taḥrīk eylemiş bād

3. Saña olmaz müşābih naḳş-ı ḥūri
Ne deñlü virse ṣūret ana Bihzād

4. Leṭāfet bulmayup serv çemende
Nihāl-i ḳaddüñe ṭoġruldı şimşād

5. Ümīdī nūş idüp her-dem mey-i telḫ
Bu cām-ı ser-nigūndan alalum dād

-25-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ümmīd-i pāy-ı būsuñile ey nihāl-ḳadd
Ḳaldı ayaḳda ʿāşıḳ-ı bī-çāreler meded

2. İren ṣafāya mıṣḳale-i ʿaşḳ-ı pākla
Āyine gibi giyse olur egnine nemed

3. Bezm-i ṣafāda sāḳi-i sīmīn-ʿiẕārdan
İrdi elüme sāġar-ı ṣahbā yeden beyed

4. Sīnemde mevc-i baḥr-i belādur her üstüḫˇān
Kim yir yir anda penbe-i dāġumdurur zebed

5. Baḥs̱ itdigünce Kaʿbe-i kūy-ı nigārdan

---

25. Ç.6b, A.5b, İ.6b –K.
2(b) gibi: kepi Ç
4(b) dāġumdurur: daġmumdurur A

Eyler Ümīdi işigi ṭaşın anuñ sened

-26-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dāġ yaḳup gice bāzūsına ol şāh-levend
   Ḳoluna baġladı bir ḫūb güzel bāzū-bend

2. Berş ü afyūn-ı ġamuñ ḫayli yübūset virdi
   Leb-i nābuñ demidür ṣunarise aġzıma ḳand

3. Naġme-i muṭrib-i dem-sāzile pürdür gūşum
   Nāṣiḥā anuñiçün ḳulaġa giremez pend

4. Nāvek-i ġamzelerüñ sīnede bulduḳça şikest
   Rişte-i cān hazīnile ḳılur dil peyvend

5. Ḥaḳḳ bu kim bu ġazel-i pāke naẓīr olmaz hīç
   Ey Ümīdī n´ola erbāb-ı ṣafā ḳılsa pesend

-27-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. ʿİẕāruñ şevḳine dil yandırup od
   Belā bezminde ḳıldı yirini od

2. Yaşum bārānı āḫir ḳıldı peydā
   ʿİẕāruñ āteşinden ʿanberīn dūd

5(a) itdigünce: eyledükce İ
26. Ç.6b, A.6a, İ.6a –K
2(b) aġzıma: aġzına A
27. İ.6b –K, Ç, A.

3. Buḫūr itmez ruḫuñda çünki ḫālüñ
Ne deryā ol duḫān-ı ʿanber-alūd

4. Lebüñde ḫaṭṭ-ı sebzüñden eser yoḳ
N´ola dirsem aña ḥelvā-yı bī-dūd

5. Ḳulı olurdum ol şāhuñ Ümīdī
Raḳībi ḫıḍmetinden ḳılsa merdūd

Ḥarfüʾẕ-Ẓā

-28-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. N´ola ʿuşşāḳa gelürse o leb-i nāb leẕīẕ
Ki gelür teşne-dil olanlara cüllāb leẕīẕ

2. ʿAks-i laʿlüñle bulur eşk-i revānum leẕẕet
Nitekim sükker-i nābile olur āb leẕīẕ

3. Gördigümce ruḫ-ı yāri n´ola bī-hūş olsam
Ey göñül faṣl-ı bahār irse olur ḫˇāb leẕīẕ

4. Ḫūn-ı dil nūş idicek yād iderin laʿl-i lebüñ
Nuḳl-i sükkerle olur çünki mey-i nāb leẕīẕ

5. Düşmez aġzından Ümīdī leb-i cānān hergiz
Geldi beñzer dil-i bī-mārına ʿunnāb leẕīẕ

Ḥarfüʾr-Rā

---

28. İ.7a –K, Ç, A.
1(a) nāb: tāb [metin]
3(b) olur: olup [metin]

-29-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dāne-i ḫāl-i siyāhuñ Ṣubḥatü´l-Ebrār´dür
   Levḥa-i māh-ı cibīnüñ Maṭlaʿü´l-Envār´dur

2. Bir bür-i deyr-i melāḥatsin bu ḥüsn ü ānla
   Saña nisbed her peri bir ṣūret-i dīvārdur

3. Aḫter-i baḫtımla kılmaġa bugün ceng ü cidāl
   Dūd-ı āh-ı pür-şerer bir tīġ-ı cevherdārdur

4. ʿAnber-i sārā ḫaṭuñ zülf-i siyāhuñ misk-i Çīn
   Ḫāl-i rūyuñ nāfe çeşmüñ āhu-yı Tātār´dur

5. Yiridür gūş-ı şehen-şāha irerse sözlerün
   Ey Ümīdī her kelāmuñ bir dür-i şehvārdur

-30-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Laʿlüñ üzre ideli ḫaṭṭuñ ḳarār
   Çeşme-i ḥayvāna irmişdür ġubār

2. Teşneyem laʿlüñ zülāline disem
   İçirür bir iki tīġ-i ābdār

3. Raḳṣ ider ṣanmañ nücūmile felek
   Çarḫa girmişdür bu āh-ı pür-şerār

---

29. K.3b, İ.7b –Ç, A.
30. K.3b. A.8b –Ç, İ.
2(a) laʿlüñ: vaṣluñ K
3(a) ṣanmañ: ḫālüñ A

4. Bī-sütūn-ı ġamda nālem gūş idüp
Başını ḳaldırdı yir yir kūh-sār

5. Ey Ümīdī ḳara çullarda ḳodı
Nāfe müşgīni bu zülf-i müşg-bār

-31-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Çeşmüm ne dem ki ḫaddün añup eşk-bār olur
Bir dem de ṣaḥnı- bāġ-ı cihān lālezār olur

2. Öldür didikce ādemi şīveyle öldürür
Ol şūḫ-ı pür- cefā ne ʿaceb şīvekār olur

3. Yāġsın ḳo bāġ- miḥnete bārān-ı eşkimiz
Kim şāḫ-ı ʿaşḳ miyveleri ābdār olur

4. Çeşmüm n´ola ḫayālüñ idünse ḳarārgāh
Dirler perilerüñ yirini çeşmesār olur

5. Esdikçe ṣaḥn-ı ḫāke Ümīdī şimāl-i āh
Gökler yüzünde dīde-i meh pür-ġubār olur.

-32-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Hem-dem olalı meclise ol laʿl-i nāblar

4(a) nālem: tā kim
5(a) çullarda: çuvallarda A (b) miskīni: müşgīni A / müşg-bār: misk-bār K
31. K.3b –Ç, A, İ.
32. K.3b –Ç, A, İ.

Gözden bıraḳdı cām-ı şarābı ḥabāblar

2. Şeh-bāz-ı evc-i deşt-i melāmet geçer n´ola
Mecnūnuñ üşse başına cānā ġurāblar

3. ʿAzm-i şikār idüp yine ol şūḫ u şeh-levend
Virmiş kemend-i ṭurre-i pür-çīne tāblar

4. Yüz sürmege ayağına serv-i revānlaruñ
Ḫayli süründi gülşen-i dehr içre āblar

5. Öldürmegise ḫışmile ġamzeñ Ümīdi´yi
Öldürdi a begüm ye nedür bu ʿunāblar

-33-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Aġzuñ ey ġonca-dehen cām-ı mey-i ḥamrā mıdur
Düşmüş ol cāma lebüñ berg-i gül-i raʿnā mıdur

2. ʿĀḳıbet zülfüñ gibi sevdāyī ḳıldı göñlümi
Ḫāl-i ruḫsāruñ nigārā ḥabbetüʾs sevdā mıdur

3. Görinen ey māh-rū zerrin-benek midür yeḫod
Yüz sürer dāmānuña mihr-i cihān-ārā mıdur

4. Sāye-i ḳaddüñ mü ya baḫt-ı siyāhım mı benüm
Düşmiş ayaġuña ya zülf-i ʿabīrāsā mıdur

5. Cān-ı nālānım Ümīdī sīne-i ṣad-çākde
Āşiyān-ı ḫārda bir bülbül-i gūyā mıdur

---

33. K.4a, Ç.8a, A.6b –İ.

-34-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣanmañ ki ḫaṭṭı laʿlüne yāruñ keder virür
Teng-i nebāta pāy-ı meges ne żarar virür

2. Mirʾāt-ı rūy-ı yār ṣafā-baḫşiken dile
Ḫaṭt-ı ġubārı irişüp anuñ keder virür

3. Cām-ı mey-i viṣālile ʿaşḳ ehline bugün
Egmek ḫumār-ı hicri ṣaḳın derd-i ser virür

4. Almaġa kuḥl-ı ḫāk-ı rehüñ nergis-i çemen
Gülşende bād-ı ṣubḥ eline sim ü zer virür

5. Mihrüñle ḫāk olursa Ümīdī-yi nā-tüvān
Mihr-i sipihre ẕerreleri nūr u fer virür

-35-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Rindān-ı bezme cām-ı zümürrüd külāhdur
Her birisi diyār-ı Cem´e pādişāhdur

2. Ṣaḥn-ı sarāy-ı meykede bir ḫoş mesīredür
Āb u hevāsı ḫūb güzel cāygāhdur

3. Boyuñca miskle yazulu nüsḥadur senüñ

---

34. K.4a, Ç.8b, A.7a
4(b) ṣubḥ: ṣubḥile A.
5(a) Ümīdi-yi: Ümīdi-i K
35. K.4a, Ç.7a, A.8b –İ.
1(b) Cem´e: ġama Ç A

Ṭūmār-ı zülfi başma efendi günāhdur

4. Yāre şikāyet itmege derd-i derūndan
ʿAşḳ ehline dehān u zebān şekl-i āhdur

5. Başda hevā-yı kākül-i miskīni variken
Sevdā-yı zülfi de ne belā-yı siyāhdur

6. Bir kez Ümīdi ayaġuña sürmege yüzin
Yıllardurur yoluñda şehā ḫāk-ı rāhdur

-36-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

1. Ḫāk-ı rehüñ ki çeşm-i cihān tūtiyāsudur
Ey nūr-ı dīde gözlerimüñ rūşenāsıdur

2. Maḳtūl-i tīr-i ġamze-i ḳattāldur göñül
Peykān-ı yār dilde anuñ ḳan bahāsıdur

3. Dil virdigüm saña diyeli cevre başladuñ
Cānā ne çāre neyleyelüm dil belāsıdur

4. Zāl-i sipihre pīrehen-i aldur şafaḳ
Anuñ hilāl ḥuzme degülmiş beḳāsıdur

5. Ṭarz-ı Niẓāmī´yi iden iḥyā Ümīdinüñ
Āb-ı ḥayāt-ı nazmile cān-baḫş edāsıdur

-37-

3(a) nüsḥadur: nüsḥa-i dür A (b) başma: yaḳma A
5(a) miskīni: müşgīni A
36. K.4b –Ç, A, İ.

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Leblerüñ mürdeye ḥayāt mıdur
Ehl-i ʿaşḳa ḫaṭuñ memāt mıdur

2. Saṭr-ı tārīḫ ḫaṭṭ-ı laʿl-i lebüñ
Dehenüñ çeşme-i ḥayāt mıdur

3. Kākülüñ ḳadr ü ruḫlaruñ bayrām
Ya ḫaṭuñ leyle-i Berāt mıdur

4. Dehen-i tengi içre cānānuñ
Dişi mi ya ḫūrde-i nebāt mıdur

5. Ḳatı ifrāt aḳar Ümīdi yaşuñ
Gözlerüñ çeşme-i furāt mıdur

-38-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Açduḳça yāre sīneme ol tīġ-i zer-nigār
Bir pāre haẓẓ idüp açılur ḳalb-i ġam-güsār

2. Ḫodbīn olır görince dilā kendin ol peri
Virme eline āyine luṭfile zīnhār

3. Nuḳl-i lebüñle bāde-i laʿlüñdurur ġaraż
Yinüp içilmedük ne var ey şūḫ u şīvekār

4. Mihrāb-ı ṭāḳ-ı ebrū-yı dildāre baş egüp

37. K.4b –Ç, A, İ.
38. K.4b, Ç.7a, A.9a –İ.

Ḳaddin hilāl iki büküp eyler iʿtiẕār

5. Cevr ü cefāyla beni bī-zār ṣanmasın
Varup Ümīdi eyleyeyin yāre āh u zār

-39-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Her yaña gördi çeşmimüñ aḳar buñarı var
Şāh-ı ḫayāl-i yār gelüp eyledi ḳarār

2. Sevdā-yı çīn-i zülfüñile ey ġazāl-i çeşm
Terk-i diyār iderse n´ola nāfe-i Tātār

3. Hergiz oḳunmaz ayet-i luṭf-ı vefālaruñ
Ġāyet ġubār yazmış anı ḫaṭṭ-ı müşg-bār

4. Ḳoynum çü dāġ-ı ʿaşḳla ṭolı floridür
Ger şāhid-i ḫayāli çekem sīneye ne var

5. Şimşīr-i ġuṣṣayile Ümīdī helāk olur
Ṭakılduġınca yanuña ol tīġ-i zer-nigār

-40-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Tāc-ı Cem sāġar-ı şarāb yiter

4(a) büküp: büker K, Ç
39. K.4b, Ç.7a, A.9a. İ.8b
3(b) müşg-bār: misk-bār K
4(a) ʿaşḳle: aşḳile İ / ṭolı: ṭoptolı (b) sīneye: sīneme A
5(a) ġuṣṣayile: ġuṣṣa ile İ / helāk: hilāl K (b) yanuña: yanuñca A
40. K.9a, A.10 –Ç, İ.

Cā-be-cā laʿl aña ḥabāb yiter

2. Çeksün el sāzdan dilā muṭrib
Meclise nālemiz rebāb yiter

3. Derd-i ser virdi sāḳiyā deverān
Mey-i gülfāmı sür gül-āb yiter

4. Sāġar-ı laʿl ḥoḳḳa-i dehenüñ
Leb-i laʿlüñ şarāb-ı nāb yiter

5. Manṣıb u cāh Ümīdīye o şehüñ
H̬āk-i pāyine intisāb yiter

-41-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dil n´ola zülfüñde eylerse fiġān u zārlar
Giceler çün nāleye āġāz ider bī-mārlar

2. H̬āl-i ʿanber-bāruña beñzer diyü misk-i H̬oten
Dūstum başladı bürüp sarmaġa ʿaṭṭārlar

3. Uyduñ ulaşdun diyü erbāb-ı ʿaşḳa ol peri
Seg rakībi dāʾimā itler gibi azārlar

4. Zülf-i kāfir-kīşüñe öykündügiçün ey ṣanem
Rāhibe ejder görinür ḥalḳa-i zünnārlar

1(a) sāġar-ı: sāġarı A
3(b) gülfāmı: gülfām A
5(a) ḥoḳḳa-i: ḥoḳḳa A
41. K.9a, Ç.9b. A.8b, İ.10a
1(b) çün: çoḳ A

5. Ey Ümīdi bāġ-ı ruḫsārın görelden murġ-ı dil
Ḫār olupdur çeşmine anuñ gül ü gülzārlar

-42-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Aġzumda vaṣf-ı laʿl-i lebüñ cām-ı bādedür
Bezm-i belāda şevḳim anuñçün ziyādedür

2. Āsūde ḫāṭır ola mı ḫāk-ı belāda ten
Cānā niteki murġ-ı dil ü cān hevādadur

3. Cām-ı cihān-nümā-yı Sikender didikleri
Ben bildügim bu āyine-i cām-ı bādedür

4. Naṭʿ-ı cefāda ʿālemi māt itmege o şāh
Ḫāl-i ʿiẕār-ı ṣan ruḫ öñünde piyādedür

5. Cānā neyile bu gice ʿayş-ı nihān idüp
Gül gibi yine bāde-i ḥamrā ṣafādadur

6. Her-dem ḫamīde ḳāmeti cānā Ümīdinüñ
Dest-i kemānkeş ġamuña bir kepādedür

-43-

42. K.9a, İ.10 –Ç, A.
1(a) vaṣf-ı: vaṣl-ı İ / anuñçün: anuñ çün İ
2(a) dil ü cān: cān ü dil İ
3(a) cihān-nümā-yı: cihān-nümāyı K / bu: hele İ
4(a) o şāh: nigār İ
5(a) cānā neyile: cānāne ile İ
6(b) ġamuña: felege İ

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ṭuluʿ itmiş dür-i mengūşı bir necm-i leṭāfetdür
Aşılmış deyr-i ḥüsninde ye ḳandil-i melāḥatdür

2. Lebüñ esrārına vāḳıf degüldür zāhid-i bī-hūş
Ne bilsün anı her nādān o bir rūḥāni ḥāletdür

3. Tenümde variken rīş-i ḫadeng-i ġamze-i çeşmüñ
Efendi zaḫm-ı tīġ-i ḫūn-feşānuñda ne zaḥmetdür

4. Çemen ʿişretgehidür lāleler laʿlīn nemekdānı
Hezāra sufre-i gül sāḳiyā ḫˇān-ı ġanīmetdür

5. Ümīdī nev-bahār irişdi terk it çār-dīvārı
Zamān-ı gül evān-ı mül kemāl-i vaḳt-ı ʿişretdür

-44-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çeşmüñe kaşuñ egilmiş fitneler taʿlim ider
Öñüne alup cefā ilmin aña tefhīm ider

2. Ḳarż alup laʿl-i lebinden ʿālem-i ervāḥda
Naḳd-i cān-ı dil dehān-ı dilbere teslīm ider

3. Göñlümi yap yap yıkup dest-i cefā-yı dil-rübā
Ẓulm-ü bī-dādile ol virāneyi termīm ider

4. Ḳaşlaruñ ḳoltuġına alup nigārā çeşmüñi

---

43. K.9b –Ç, A, İ.
44. K.9b –Ç, A, İ.

Cānıma cevr ü cefā nāveklerin taʿlīm ider

5. Şiʿrüñi alup nevālar ḳılsun ol küçük dehen
Ey Ümīdi her ḳaçan bezme ġazel taḳsīm ider

-45-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Altun iden işin o dür-i gūşvāredür
ʿĀlemde işi işleyen ey meh sitāredür

2. Boyunca sāyesin yire çalmış o serv-ḳadd
Başdan ayaġa anuñiçün cismi ḳaradur

3. Ḥüsnüñ cihānı yaḳmaġa bir pāre oddur
Cānā dehān-ı ẕerre mis̱ālüñ şerāredür

4. Biraz dehānuñ işideli ḫār –ı reşkle
Baġrı çemende ġoncalaruñ pāre pāredür

5. Ḳaddüm Ümīdi hāle-ṣıfat ḥalḳa eyleyen
Devr-i felekde her gice bir mch-pāredür

-46-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dilde ẕikrüm bāde-i gülfāmdur
Sübḥa-i billur elümde cāmdur

2. Āline alındı cādu çeşmüñün

45. K.9b –Ç, A, İ.
46. K.9b –Ç, A, İ.

Ḳāmeti zülfüñ anuñçün lāmdur

3. Kākülüñ cāna diyār-ı çīndür
Zülf-i miskīnüñ sevād-ı şāmdur

4. Bāġ-ı ʿaşḳ içre o naẖ-i kāmetüñ
Miyve-i vaṣlı ẖayāl-i ẖāmdur

5. Mest-i ʿaşḳuñdur Ümīdī dāʾimā
Anuñiçün ʿāleme bed-nāmdur

-47-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Belā seyl-ābıdur eşküm başım kūh-ı melāmetdür
Degül jülīde-mū üstinde anuñ ebr-i ḥayretdür

2. Söze geldükde ʿĪsī mürde iḥyā eyler ammā sen
Tekellüm eylesen ādem helāk olur ne ḥikmetdür

3. Buẖūr itmiş meger ẖāl-i ruẖuñ nār-ı ʿiẕāruñda
Degül mūy-ı siyeh cānā çıḳan dūd-ı melāḥatdür

4. Bu çeşm-i çeşmesārın ʿarż idem derdüm saña līkin
Görünsen ey peri ʿaḳlım gider başdan ne ḥāletdür

5. Ümīdī bāg-ı ʿaşḳ içre ẖamīde ḳaddi ʿuşşāḳuñ
Egilmiş bār-ı ġāmdan şāẖsār-ı derd ü miḥnetden

---

47. K.10a, İ.10a –Ç, A.
3(a) nār-ı: bāg-ı İ
4(a) ʿaklım gider başdan: başdan gider ʿaḳlım İ
5(a) ḳaddi: ḳadd-i İ

-48-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Göñlüm esīr-i bend-i ser-i zülf-i yārdur
Cān teşne-i zülāl-i dehān-ı nigārdur

2. Ḳadd-i nigār bāg-ı melāḥat nihālidür
Cevr ü cefā vü şīve aña berg-i bārdur

3. Bāġ-ı maḥabbet içre dilā bād-ı āhımız
Bir gün o serv ḳaddi eger rūzgārumuz

4. Dil-ḫānümānı virse n´ola cām-ı bādeye
Bir lāle-ḫadd ü sīm-beden gül-ʿiẕārdur

5. Gönlin şu gibi aḳıdan ol serv-i serkeşüñ
Beñzer Ümīdi bu ġazel-i ābdārdur

-49-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Varmasuñ kūyuña māh-ı enver
Girmesüñ ḫānuña ol bed-aḫter

2. Rāz-ı aşkı ne bilür bülbül-i zār
Ḫalkuñ uçurmasıdur ey gül-i ter

3. Revnaḳ-ı bāde şikest olsa n´ola
Ġāyet elden ele düşdi sāġar

48. K.10a, İ.11.b –Ç, A.
49. K.10a –Ç, A, İ.

4. Çıḳdı deryā-yı melāḥat biline
Mū miyānında degül sīm-kemer

5. Bir peri sevdi Ümīdī göñlüm
Görmedi mis̱lin anuñ nev-i beşer

-50-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ḫaṭṭ-ı sebzüñ lebüñle cāna deger
Leblerüñ cānile cihāna deger

2. İreli kūy-ı yāre şevḳinden
Āhımuñ başı āsmāna deger

3. Sürme-i ḫāk-ı pāy-ı cānāna
Nūr-ı çeşm-i güher-feşāna deger

4. Ḫam-ı ebrū-yı yār her birisi
Misk tozlı iki kemāna deger

5. Ey Ümīdī o ḳaşları yānuñ
Ḳanlu peykānı dilde cāna deger

-51-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḳaddüñ ġamıyla dilde elifler ki vardur
Gülzār-ı tende ey yüzi gül şāḫsārdur

---

50. K.10b, İ.8b –Ç, A.
4(b) tozlı: tozlu İ
51. K.10b, İ.9a –Ç, A.

2. Yād ideli çemende lebüñle ruẖuñ nesīm
Ġonca henüz açılmadı gül şermsārdur

3. Yaşum ki ḳanlu çehreme her-dem revānedür
Bir cūydur kenārı anuñ lālezārdur

4. Baẖt-ı siyāhım üstüme geldi ziyārete
Ḳabrimde ṣanma sāye-i seng-i mezārdur

5. Hergīz kenāra gelmedi ol dürr-i nāzenin
Deryā-yı eşküm anuñiçün bī-kenārdur

6. Ḳaddüm nihāl-i bāġ-ı belā-yı firāḳdur
Cevr ü cefā-yı yār aña berg ü bārdur

7. Aġyār o serv-i ḳaddi bugün ideli kenār
Yaşı Ümīdi gözlerimüñ cūybārdur

-52-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Yanına ṭaḳınup yine bir tīġ-i zer-nigār
Ḳırdı geçirdi ʿālemi ol şūẖ u şīvekār

2. Altun benekli cāme sanur egnimizde yār
Ḳılsa iḥāṭa cismümizi āh-ı pür-şerār

3. ʿUşşāḳ-ı bī-nevāya o şeh nāza başladı
Nālem ʿaceb mi sünbülede eylese ḳarār

7(a) ideli: eyledi İ
52. K.10b, İ.8a –Ç, A.
1. –İ.

4. Alup elin iletdi ser-i kūy-ı dil-bere
Yirden götürdi ḫāk-ı vücūdum bu rūzgār

5. Bezm-i ṣafāda ṭolular içdikce dūstum
Yüz virme ṣaḳın aġyāre zīnhār

6. Levh-i żamīre şekl-i ruḫ-ı yārı naḳş idüp
Göñlüne girdi ʿāşıḳ-ı zāruñ ḫayāl-i yār

7. Ḫaṭṭ-ı ʿiẕārını ṣaḳın ol māha yüzleme
Şāyed Ümīdi ḫātırına irişe ġubār

-53-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿiün

1. Sāḳī ayaġı al ele ṣoḥbet zamānıdur
Leb-ber-leb eyle sāġarı ʿişret zamānıdur

2. Dil māʾil oldı mülk-i ʿadem cānibine āh
Aġlarsa gözlerüm n´ola firḳat zamānıdur

3. Cevr ü cefāyı añma ki vaḳti degül anuñ
Mihr ü vefālar eyle mürüvvet zamānıdur

4. Mestāne sāḳiyā düşürürseñ raḳibi ger
Dök cürʿa gibi ḳanını furṣat zamānıdur

5. Naḳd-i ḥayāt eldeyiken var Ümīdiyā

---

5. beyit İ´de ikinci beyittir, –K
6. beyit İʾde dördüncü beyittir, -K
53. K.5a, İ.9b –Ç, A.
2(a) ʿadem: ʿacem İ
3(a) anuñ: igen İ

Ṣarf eyle ʿayş u nūşa ġanīmet zamānıdur

-54-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Yār idüp ġayrılarla ʿişretler
Öldürür ādemi bu ġayretler

2. Dil ḳarīn-i belā-yı derd-i firāḳ
Cān enīs-i vefā vü miḥnetler

3. Bulup aġyārı it gibi depeler
Dest-i bāzū-yı yāre ḳuvvetler

4. Göñlümi yıkdığunca ağyārı
Gelüp ol şeh biraz meremmetler

5. Ḳoma ayaḳda gel Ümīdi ḳuluñ
Dest-gīr olup eyle himmetler

-55-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Çarḫ-ı ser-gerdānuñ olmış ṣanma ḫūrşīd ü ḳamer
Ḥasret-i māh-ı ruḫuñla bağrına ṭaşlar başar

2. Ġoncanuñ ġāyetle aġzı berkimiş ey lāle-ḫadd
Açmadı rāz-ı femüñ ṣordum çemende bu seḥer

5(a) elde iken: eldeyiken K
54. K5a, İ.8a –Ç, A.
55. K.5a, İ.9b Ç, A.
2(a) ġāyetle: ġāyetile İ

3. Ḥasret-i ebrūlaruñla ḫançere düşmiş hilāl
Ḳana ġarḳ olmış yatur ḫūn-ı şafaḳda ey ḳamer

4. Zaḫm-ı sīnem tīrüñ ucından n´ola ḳan aġlasa
Aña peykān-ı ciger-dūzuñ neler geçdi neler

5. Ey Ümīdī yārdan ġayra naẓar eyler diyü
Çeşmimüñ üstine her-dem kirpigüm ḫançer çeker

-56-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ser-i kūy-ı felekden aʿlādur
Māhdan mihr-i ḥüsni zībādur

2. Miyve-i ḥüsnine irişmez elem
Āh kim naḫl-i ḳaddi bālādur

3. Dāne dāne ʿaraḳla ruḫsāruñ
Gūyiyā māhla s̱üreyyādur

4. Ceyş-i ḫˇābile cenge ʿuşşāḳuñ
Sipeh-i eşk-i çeşmi deryādur

5. Ẓulmü ḳo gel Ümīdiye dād it
Böyle ḳalmaz begüm bu dünyādur

-57-

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

3(a) ḥasret-i: ḥançer-i İ (b) ḫūn-ı: gördüm İ
56. K.5a –Ç, A, İ.
57. K.5b, İ.9b –Ç, A.

1. Ḳaçan tīri sīnemde pinhān olur
Dil ü cān arasında biñ ḳan olur

2. Firāḳ-ı lebüñle ne ḥikmet bu kim
Dür-i eşk laʿl-i bedaḫşān olur

3. Yolına ʿaceb mi yine murġ-ı dil
Ġamuñ çünki sīnemde mihmān olur

4. Çün ol māh-çehre degüldür peri
Ye cān gibi gözden ne pinhān olur

5. Ümīdī dem-ā-dem lebüñ vaṣf ider
Anuñçün sözi āb-ı ḫˇāyvān olur

-58-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Sevdā-yı ʿaşḳ ider bu dil-i bī-nevāyı gör
Billāh ḳaṣd-ı salṭanat eyler gedāyı gör

2. Derd ü belā-yı ḫaṭṭuñı dirlerdi baña āh
Geldi yitişdi āḫir efendi belāyı gör

3. Virmek dilerseñ āyine-i ḳalbüñe ṣafā
Mirʾat-ı cāmı al naẓar eyle ṣafāyı gör

1(a) tīri sīnemde: sinemde tīrüñ İ
2(a) ne ḥikmet: ḥikmet İ
4(b) cān gibi gözden: gözden cān gibi İ
5(a) vaṣf ider: vaṣfın eyler K
58. K.5b, Ç.8a, A.8a –İ.
1(b) eyler: ider A
3(b) cāmı: cāma K

4. Zerd itdi gerçi çehre-i zühhādı ṣūretā
Reng itdi aña Maʿni´de zühd ü riyāyı gör

5. Ṭurmaz ḥarīm-i Kaʿbe-yi kūy-ı nigārumı
Barmaḳla gösterür ile ḳıble-nümāyı gör

6. Şeh-bāz-ı zülf-i yāra meşābihdurur diyü
Ögüp göge çıḳardılar ey dil-hümāyı gör

7. Cānā Ümīdi ḥüsnüñi rengīn edā ider
Gūş eyle anı gel beri ḥüsn-i edāyı gör

-59-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḳan aġladı firaḳ-ı lebüñle şarāblar
Gör nice döndi üstine anuñ ḥabāblar

2. Yād-ı lebüñle ḫayli döküldi ṣaçıldı dün
Bezm-i ṣafāda cürʿa-i cām-ı şarāblar

3. Girdāb-ı baḥr-ı ʿaşḳa çü ṣalmadı rūzgār
Ya fülk-i dilde böyle nedür ıżṭırāblar

4. Bu muṭrib-i yegāneye meclisde dün gice
Çaldırdı cümle varını çeng ü rebāblar

5. Nār-ı derūn-ı sīnemi görüp Ümīdiyā

Ser-geşte oldı bezm-i belāda kebāblar

---

59. K.5b, Ç.9a, A.9a, İ.9b.
3(a) girdāb-ı baḥr-ı ʿaşḳa: girdāb-ı ʿaşḳa A (b) ya: ye İ

-60-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Naẓīre-i Pādişāh

1. Sīneye dil ki ḫayāl-i ḫaṭ-ı cānān getürür
Ben ḳara yazulıya nāme-i ʿunvān getürür

2. Dīdeden ʿaks-i ʿiẕāruñla yaşum oldı revān
Beñzer ol cūya ki berg-i gül-i ḫandān getürür

3. Ḳondurur çehreme ḫāk-ı rehini bād-ı şimāl
Ḫˇācedür Rūma gelüp kuḥl-ı Ṣıfāhān getürür

4. Sīnede cān evini ḳanda bulırdı tīrüñ
Āh kim öñüne düşüp anı peykān getürür

5. Seg-i cānānile uġradı Ümīdī cenge
Hep bu ġavġayı anuñ başına efġān getürür

-61-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Meclisde ġaraż bādeyile ḫūb sedādur
Merġub olan ʿālemde begüm āb u hevādur

2. Urdukca cefā-bārın olur meyli ziyāde
Her cevr ü cefā k´andan irür cāna ṣafādur

5(b) kebāblar: ḥabāblar K
60. K.6a –Ç, A, İ.
61. K.6a, Ç.6b, A.7b –İ.
2(a) meyli: meyl Ç, A

3. Dik gelmezidi ḳāmet-i bālāña ṣanavber
Taḥrīk iden ey şūẖ anı bād-ı ṣabādur

4. Dil ḳan yudarise n´ola bezmüñde dem-ā-dem
H̱ˇān-ı ġamuñ ey rūẖ-ı revān cāna ġıdādur

5. Aġyāra varup mihr ü vefā ḳılmadan ol şūẖ
Billāh ġaraż ancaḳ Ümīdīye cefādur

-62-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

Naẓīre-i Pādişāh

1. Şol ẖaṭ-ı zībā ki ey dil-ber o hāl üstindedür
Mūylardur nāfe-i miskīn ġazāl üstindedür

2. ʿĀrıż-ı gül-gūnuñ üzeredür mengūşuñ senüñ
Jāledür ey ġonca gūyā verd-i al üstindedür

3. Ḳaşuñ üstinde nigārā ṭurre-i ʿanberfeşān
Beñzer ol ebr-i siyāha kim hilāl üstindedür

4. Mū-miyānuñla dehānuñ yād idüp meclisde dün
Muṭrīb-i bezm-i terāne ḳīl ü ḳāl üstindedür

5. Ḳāmet-i bālā-bülendüñ üzre cānā ġabġabuñ
Sībdür gūyā ki bir mevzūn-nihāl üstindedür

6. ʿĀrıżuñ üzre nigārā zülf-i pür-çīnüñ senüñ
Beñzer ol emvāca kim āb-ı zülāl üstindedür

---

62. K.6a –Ç, A, İ.

7. Bülbülāsā ḫār-ı hicrile Ümīdī nālede
Gül gibi ol ġonca-leb ġunc u delāl üstindedür

-63-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Her ḳaçan ol ġonca-leb meyl-i şarāb-i nāb ider
Cām-ı meyde leblerüñ berg-i gül-i sīr-āb ider

2. Cām-ı Cem´le sürdügi devrānı yād idüp bugün
Her ḥabāb-ı mey sirişk-i dīdesin ḫūn-āb ider

3. Çār-pāre sīnemi bezmüñde yād itdükçe ben
Kendüyi raḳḳās-ı meclis ortaya per-tāb ider

4. Beñzedüp ol ḳıble-i cānuñ ḫam-ı ebrūsına
Secde itdükce felek māh-ı nevi miḥrāb ider

5. Ḳanına girer Ümīdī derdmendüñ dūstum
Her ḳaçan laʿl-i lebüñ meyl-i şarāb-ı nāb ider

-64-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Yüzine zülf-i misk-efşānını dil-ber niḳāb eyler
Görinmez ʿāşıḳ-ı miskīnine yaʿni ḥicāb eyler

2. Dem-ā-dem şīşe-i çeşmümde mihr-i pertev-i ḥüsnüñ
Ḫayāl-i rūy-ı zībāñile göz yaşın gül-āb eyler

---

63. K.6b –Ç, A, İ.
64. K.6b –Ç, A, İ.

3. Varup aġyāre vaṣlın vaʿdeler eyler müdām ol şūẖ
Baña geldükce ammā muttaṣıl nāz u ʿıtāb eyler

4. Suvār-ı esb-i nāz olduḳca meydān-ı melāḥatde
Ümīd-i pāy-ı būseñ kaddümi şekli rikāb eyler

5. H̱alāṣ olmaġa bu çarẖ-ı sitemkāruñ cefāsından
Ümīdī dergeh-i ʿālīñe varup intisāb eyler

-65-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Laʿlüñ yanında cürʿa-i peymāne pest olur
Devr-i lebüñde revnaḳ-ı sāġar şikest olur

2. Sürdükçe cām-ı bāde-i gül-gūnı dāʾimā
Sāḳī-i bezme bülbüleler zīr-idest olur

3. Cānā hevā-yı laʿlü lebüñle ḥabābvār
Āvāreler şarāba düşüp meyperest olur

4. Bezm-i ṣafāda laʿlüñ emen ʿaḳlın aldurur
Meclisde cürʿa içse kişi ḳatı mest olur

5. Gūş eyleyüp Ümīdi bu şiʿr-i bülendüñi
Elḥān-ımurġ-ı naġme-serāyān pest olur

65. K.6b, Ç.9b, A.9b –İ.
1(a) pest: best A
2(b) sürdükçe: sorduḳça K
3(a) ḥabābvār: ḥayātvār Ç
5(a) bülendüñi: bülendi A

-66-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Belā bezminde cānā cām çeşm-i ḫūn-feşānumdur
Ḫayāl-i laʿl-i mey-gūnuñ şarāb-ı erguvānumdur

2. Ḳarār u ṣabr u dil gitdi reh-i ʿaşḳuñda nem ḳaldı
Nigārā şimdilik yüze gelür eşk-i revānumdur

3. Yaşum perverdesidür lālezār-ı kūh-ı ġam cānā
O bāgın āb-ı rūyı eşk-i çeşm-i ḫūn-feşānumdur

4. Göñülden çıḳmadı peykān-ı tīr-i ġamzeler hergiz
Nice demlerdür ey ḳaşı kemān ḫāṭır-nişānumdur

5. Ümīdī ben o şāh-bāz-ı hümā-bāzum ki ʿālemde
Görinen māh-ı nev bām-ı felekde āşiyānumdur

-67-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ṣūfī ġaražuñ çün bir iki cām-ı ṣafādur
Ya tāc-ı riyā başuña bilsem ne belādur

2. Ey bād-ı ṣabā çīn-i ser-ı zülfüñi yāruñ
Müşg-i Ḫotene eyleme teşbīh ḫaṭādur

3. Cürʾet gele mi zāhid-i ṣad-sāleden ey dil
Egninde ṣaḳın ḫırḳasına baḳma ḳabādur

---

66. Ç.7b, A.9a –K, İ.
4(b) kemān: yā A
67. Ç.7b, A.9b, İ.8a –K.

4. Seyr eyle dilā resmini eşkāl-i cihānuñ
Baḳ cām-ı meye āyine-i gītī-nümādur

5. Dil virme Ümīdī ṣaḳın ālāyiş-i dehre
Kim ʿāḳıbetü´l emr anuñ ṣoñı hebādur

-68-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṭurfe kenār-ı bāġa varup düşdi jāleler
Bād-ı bahārile gülüp açıldı lāleler

2. Yanardı tāb-ı sūziş-i ʿaşḳuñla ġoncalar
Ṣu sepmese derūnuña bir pāre jāleler

3. Bezm-i çemende zühd ü riyāyile ceng idüp
Meydāna sürdi raḫşını gül-gūn piyāleler

4. Künc-i belāda ʿāşıḳ-ı dil-ḫaste-i ġama
Derd-i firāḳ u ġuṣṣa ü ġamdur nevāleler

5. Gül gibi yār ḫār-ı raḳībile hem-nişīn
Bülbül gibi Ümīdi n´ola ḳılsa nāleler

-69-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ṣanman ol şūḫ-ı dil-ārāyı ki kākül götürür

4(a) cihānuñ: zamānuñ A (b) meye: meye ki Ç, A
5(b) ʿāḳıbetü´l emr: ʿāḳıbet kār Ç, İ ʿāḳıbetü´l emr kār A
68. Ç.7b, A.9b, İ.8b- K.
5(a) ḫār-ı raḳībile: raḳīb-i ḫārile İ
69. Ç.8b, A.7a –K, İ.

Şeh-levendāne ṭaḳup başına sünbül götürür

2. Döyemez ḫ̮ār-ı cefā zaḫ̮mına gül nāzikdür
Yine ol bār-ı belāyı dil-i bülbül götürür

3. Farḳuma yāra çıḳup üstine bir dāġ urduñ
Döndüm ol kimseye başında ḳaranfül götürür

4. Dil-i devāne ḫ̮ayāl-i leb-i ruḫ̮sāruñla
Beñzer ol mest-i mey-i nāba gül ü mül götürür

5. Ger ṣafā ḳılsa Ümīdīye n´ola cānāne
Bülbül-i zāre ne cevr eylerise dil götürür

-70-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ruḫ̮uñ şemʿ-i melāḥat ḳaşlaruñ müşgīn duḫ̮ānıdur
Anuñ ol gerden-i ḳāfūr sīmīn şemʿdānıdur

2. Getürdi arḳasın yire hilāl-i çarḫ̮-ı mīnānuñ
Ḳaşuñ meydān-ı ḥüsnüñ bir ser-āmed pehlevānıdur

3. Egüp cām-ı Cem-i devrānı ḳan aġlar mey-i ṣahbā
Anuñ her bir ḥabāb-ı al çeşm-i ḫ̮ūn-feşānıdur

4. Ḥazer ḳıl āteş-i āh-ı derūnumdan ki ey gerdūn
Yaḳar dāmānuñı nā-geh ḳażā-yı āsmānıdur

5(b) dil: gül A
70. Ç.8b, A.7b, İ.10b –K.
1(a) müşgīn: miskīn İ
2(b) ser-āmed: luʿbile A
3(b) ḥabāb-ı: ḥabābı İ

5. Ḳarasına göz irişmez belāġat baḥridür ṭabʿuñ
Anuñçün ey Ümīdī sözlerüñ dürr-i meʿāñīdür

-71-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sāġar-ı ṣaḥbā ki erbāb-ı ṣafānuñ cānıdur
Ehl-i ʿaşḳa neşʾe-i evlāsı rūḫ-ı s̱ānīdür

2. Gül degüldür görinen her bülbül-i şeydā dile
Şāhid-i şāḫ-ı gülüñ boynına düşmüş ḳanıdur

3. Laʿl-i nābuñ zikr ider ḫalvetde pīr-i ḫān-ḳāh
Sāġar-ı ṣahbā elinde sübḥa-i mercānıdur

4. ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteye laʿl-i güher-bārın nigār
Şöyle ḳıymetlendürür gūyā ki ādem cānıdur

5. Bülbül-i dil n´ola meyl itse Ümīdī sāġara
Gülşen-i bezm-i ṣafānuñ bir gül-i ḫandānıdur

-72-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Felekde ṣarṣar-i āhumla mihr-i āsmān ditrer
Dem-i bād-ı ṣabādan gūyiyā berg-i ḫazān ditrer

2. Yürek oynadı ṣanma ḫavf-ı tīr-i ḫūn-feşānuñdan
Görince üstine anuñ bu ḳalb-i nā-tüvān ditrer

4(b) nā-geh: tā ki A
71. Ç.9a, A.6b –K, İ.
72. Ç.9a, A.6b, İ.7a -K

3. Olursa bir içim meclisde virmez zāhid-i ḫuşka
Mey-i nābuñ şu deñli üstine pīr-i muġān ditrer

4. Görüp teb ṭutdı lerzān oldı ṣanmañ cism-i bī-mārı
Ki yād idüp ġam-ı hicrān-ı yārı her zamān ditrer

5. Çekince ey Ümīdī sīneye bir sīm-endāmı
Yürek oynar beden lerzān olur cismimde cān ditrer

-73-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ruḫsār-ı yāre beñzemese berg-i lāleler
Gülşende böyle üstine düşmezdi jāleler

2. Çıḳdı beyāża nüsḫa-i ḫaṭṭ-ı ʿizār-ı yār
Yazıldı fenn-i fitnede nice risāleler

3. Yoluñda ḫāk olanlar eyā serv-i hoş-ḫırām
Lāyıḳ mıdır ki böyle ayaḳlarda ḳalalar

4. Oldıḳça dil-i metaʿ-ı ġam yāre müşteri
Dellāl olur cihāna çıḳup āh u nāleler

5. Ġam yiye ey Ümīdi reh-i ʿaşḳ-ı yārda
Eksük degül çü derd ü belāda nevāleler

-74-

4(a) ṭutdı: dutdı İ/ lerzān oldı ṣanmañ cism-i bī-mārı: ṣanmañ ceşm-i bī-mārı olup lerzān İ
73. Ç.9B, A.7b –K, İ.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Fāş itme rāz-ı ʿaşḳuñı bülbüllere seḥer
Ey ġonca-i nihāl açılma ṣovuḳ geçer

2. Bār-ı belāña ṣabridemezken dil-i ḥazīn
İnṣāf aña ki taḥammül itdi raḳīb-i ḫar

3. Bāzār-ı ʿaşḳ içinde eyā ḫˇāce-i cemāl
Ṣanma gözüm yaşı gibi ola lüʾlüʾ-yi ter

4. Yaḳdı derūnı lāle-i ḫāl-i ʿiẕār-ı yār
Dürr-i dehānı jāle-i bāġı düşürdi ter

5. Mūy-ı miyān-ı yāri der-āġūş idem diyü
Ḳıldı Ümīdi miḥnetile ḳaddini kemer

-75-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Eyledüñ tīr yāresine siper
Ey dil ammā içüñ bilür ne çeker

2. Göñline girdi ġonca-i bāġuñ
Vaṣf-ı dendānuñile jāle-i ter

3. Ḫāk-ı pāyuñ getürdi bād-ı ṣabā
Didiler aña genc-i bād-āver

4. Bāġ-ı kūyuñda ey nihāl ṣafā

74. İ.7a, A.8a –K, Ç.
2(a) aña ki: aña A
75. İ.7b, A.7a –K, Ç.

Lāzım oldı ḫar-ı raḳībe semer

5. Naẓmuña ey Ümīdi ḳıymet yoḳ
Ṭabʿ-ı pākuñ olalı kān-ı güher

-76-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Hevā-yıʿaşḳ başda dilde tāb-ı nār-ı firḳat var
Belā ḫākında ten pā-māl u gözde āb-ı ḥasret var

2. N´ola bezm-i belāda sīne-i sūzānı çāk itsem
Derūn-ı dilden ol yāre yine arż-ı maḥabbet var

3. Meger nūş eylemiş cām-ı şarāb-ı ʿaşḳ-ı cānānı
Seḥerden güllerüñ gördüm yine beñzinde ḥumret var

4. Meh-i [nev] ṣanma ṭutdum çarḫa tīġ-i şuʿle-i āhı
ʿAdū-yı bed-nihāda olmazisem ḫayr niyyet var

5. Lebüñ yādına cān virmiş diyü Ferhād-ı dil cānā
Yine efvāh-ı ʿālemlerde bir şīrīn ḥikāyet var

6. Gehī derd-i firār-ı yār u gāhī ṭaʿne-i aġyār
Ümīdī ṣanma bu miḥnet-serāda istirāḥat var

-77-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Göñül ḳul olmaġa bir şūḫ-ı şeh-levend ister

---

76. İ.7b –K, Ç, A.
77. İ.8b –K, Ç, A.

Ḫam-ı gīsū-yı müşgāsāların boynına bend ister

2. Dem-ā-dem sāyesinde ḫūş geçüp ʿayş itmege anuñ
Göñül bāġ-ı cihānda bir nihāl-i ser-bülend ister

3. Belā bezminde cām-ı bāde-i ġam telḫ-kām itmiş
Leb-i şīrīn-i sāḳīden göñül bir pāre ḳand ister

4. Kelāmuñ nāṣiḥā bezm-i ṣafāda eylese żāyiʿ
Dil-i şeydāsı ʿuşşāḳuñ ne söz diñler ne pend ister

5. Ümīdī çıḳmaġa ḳaṣr-ı viṣāl-i yāre düzd-i dil
Duḫān-ı āh-ı āteş-bārdan aña kemend ister

-78-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Dile bend eyleyen o gīsūdur
Beni āşüfte eyleyen budur

2. N´ola göñlüm düşerse ḫançerüñe
Ki leṭāfetde bir içim ṣudur

3. Ḫāk-ı pāyuña tūtiyā dirsem
N´ola ey dūst göz terāzūdur

4. Ḫāl-i ruḫsārı misk-i Rūmīdür
Mūy-ı zülf-i siyāh-ı şeb-būdur

5. Miskle nüsḫa yazdı ḫaṭṭ-ı ġubār

1(a) Bu mısarda hece eksikliği vardır.
78. İ.9a –K, Ç, A.

Gördi çeşm-i nigār ṣayrudur

6. Demidür eşkimi revāne ḳılan
Ey Ümīdī o ḳadd-i dil-cūdur

-79-

feʿilātün feʿilātün feʿīlātün feʿilün

1. Būstān-ı ser-i kūyunda iderseñ biñ zār
Ruḫı şeftālusını öpmege virmez dil-dār

2. Fitne fenninde begim ḫāl-i ruḫuñ māhirdür
Ser-fürū itse n´ola ol ḫam-ı zülf-i ṭarrār

3. Ḥalḳa-i zikre gelür diyü o māhī bu gice
Ḫayli döndi yürüdi bu nice üftāde-i zār

4. Ey Ümīdī yine bir gözleri āhūyı bulup
Deşt ü ṣaḥrāyı demidür idelüm geşt ü güzār

-80-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿAsker-i ḫāl-i ḫaṭuñ yine şebīḫūn itdiler
Bu feżā-yı dīde-i nemnākı pür-ḫūn itdiler

2. Māh-rūlar ruḫların seyr itdürüp açmazdan
Almaġa dil beydaḳın bu yüzden oyun itdiler

3. Ṭaylasānın dūşuna ṣalup gelince meclise

---

79. İ.10b –K, Ç, A.
80. İ.11a –K, Ç, A.

Zāhid-i miskīni bir ḳuyruḳlu meymūn itdiler

4. Kimyā-yı ḫāk-ı pāyuñla ruḫuñ zerd eyleyüp
ʿĀşıḳ-ı dil-ḫasteler işini altun itdiler

5. Gösterüp yine Ümīdīye ser-i gīsūların
Dil-rübālar anı bir bendile meftūn itdiler

-81-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Būs-i dehān-ı yāra dolaşur çü gördiler
Meclisde cām-ı bāde-i gül-gūnı sürdiler

2. Deşt-i belāda Ḳaysa hevā-dārmış diyü
Murġ-ı cenāb-ı Leyli [y]i eller uçırdılar

3. Bazār-ı ġamda laʿl-i leb-i yārile gözüm
Eşküm güherlerini ayaġa düşürdiler

4. Kūyuñda itlerüñle yine cemʿ olup raḳīb
Tā ṣubḥ olınca dün muḥakkem ḳudurdılar

5. Hicrile cān virince Ümīdī cenāzeyi
Erbāb-ı dil gelüp anı yirden götürdiler

Ḥarfüʾz-Zā

-82-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

---

81. İ.11a –K, Ç, A.
82. K.6b, Ç.10, A.10a, İ.11a.

1. Rūşen ḳılalı meclisi cām-ı şarābımız
Mihrile māhı ʿaynına almaz ḥabābımız

2. Raḳṣ itmezidi ṣavmaʿada şeyḫ-i şehr eger
Çalınmasaydı gūşına çeng ü rebābımız

3. Mey-ḫāne cāy-ı muḥtesib-i bezm-i bādedür
Eksük degüldür elden anunçün şarābımız

4. Şol teşnegān-ı vādi-yi ʿaşḳız ġamuñda biz
Āb-ı zülāli ʿaynına olmaz sīr-abımız

5. Zerḳ-i riyādan el yuya zühhād-ı şehre eger
Görse Ümīdi meykedede āb-ı nābımız

-83-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Mihrüñle varurise yile ḫāksārumuz
Ẕerrāt gibi raḳṣa gire her ġubārumuz

2. Deryā-yı eşk-i mevc uralı bād-ı āhla
Dürr ü cevāhirile ṭolupdur kenārumuz

3. Girdāb-ı ġamda zevraḳ-ı dil bulmadı ḫalāṣ
Ḥayfā muvāfıḳ olmadı bu rūzgārumuz

4. Şevḳüñle ḫāk olursam eger gird-bādveş

4(a) vādi-yi: vādi-i Ç, İ (b) serābımız: sīr-ābımız A
5. beyit İ nüshasında yoktur
83. K.7a, Ç.10b, A.10b, İ.11b.
1(a) varurise: varırise Ç,A / varurise yile: yile varursa İ /ḫāksārumuz: bād-ı ḫāksārumuz İ
2(b) ṭolupdur: ṭoptoludur

Āhum yiliyle raḳṣa gire ḫāksārumuz

5. Çarḫ itmeden Ümīdi telef naḳd-i ʿömrüñi
Gel ʿayş u nūşa ḫarc idelüm cümle varumuz

-84-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Vardı ḫarāba mülket-i dil ʿaşḳ-ı yārsuz
ʿĀlem ḫarāba varurimiş şehr-yārsuz

2. Sevmekde ḫūb-rūları çün olmaz iḫtiyār
Sevdim ol āfeti göricek iḫtiyārsuz

3. Ġarḳ-āb-ı baḥr-i eşk olalı āha yoḳ mecāl
Baḥr-i belāda ḳaldı göñül rūzgārsuz

4. Ḫūbān olur mı ṣayd-ı dil ü cāndan beri
Ṣayyādlar olur mı cihānda şikārsuz

5. Hem-dem idindi kendüsine cām-ı bādeyi
Olmaz Ümīdi bir ṣanem-i gül-ʿizārsuz

-85-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

4(a) eger: ger K / gird-bādveş: ger-bādveş A, bādveş n´ola İ
5(a) itmeden: itmedin Ç, İ, A/ ʿömrüñi: eşkimi A
84. K.7a, İ.11b –Ç, A.
1(a) ʿaşḳ-ı yārsuz: şehr-i yārsuz İ (b) varurimiş: varurimıış dil İ
2(b) görücek: görince İ
3(a) K'da farklıdır, şu şekilde yazılımıştır: Żaʿfile āha ḳalmadı cān u dile mecāl
4(a) ḫūbān: bir ḫūbān K/ (b) ṣayyādlar: şahbāzlar İ
85. K.7a, İ.11b –Ç, A.

1. ʿĀşıḳ ġam-ı cānānı dil ü cāna inanmaz
Yaʿḳūb gibi Yūsufuñ iḫvāna inanmaz

2. Zencīr-i ser-i zülfüñi yār eyledi vaʿde
Bir ḳılca velī bu dil-i divāne inanmaz

3. Her-dem çeküp alur oḳını sīneden ol şūḫ
Peykānını varise dil ü cāna inanmaz

4. Gerçekledür ol şūḫ bize gerçi viṣālün
Ammā n´delüm kimse bu yalana inanmaz

5. Cān virdi lebi yādı ila gerçi Ümīdī
Ḫayfā ni´delüm ẕerrece cānāna inanmaz

-86-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dil kebāb oldı diyü aġlayup itdükce niyāz
Biraz ol şūḫ-ı cefā-pīşe ḳılur puḫte piyāz

2. Siḥr ider gerçi dil almaḳda o zülf-i cādū
Naḳd-i cān urmada ammā ki müjeñ tīr-endāz

3. Dil-i ferzāne[y]i bir luʿbla māt itmegiçün
Zīr-i zülfinde o şeh ruḫlaların itdi açmaz

4. Tāb-ı ruḫsāruña dildāde degilse cānā
Şemʿ-i meclisde nedür ya bu ḳadar sūz u güdāz

3(a) şuḫ: yār İ
4(a) bize: dile K
5(a) yādı ile: yaıyla K
86. K.7b, Ç.10a, A.10a –İ.

5. Ṭur begüm ʿahdüne cevr itme dil-i zāre disem
Cevr ider ol büt-i sīmīn-ten Ümīdī ṭurmaz

-87- *

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Şāhız diyār-ı meclise sāḳī vezīrimüz
Mey-ḫāne pīş-ḫ˅ānı olupdur serīrimüz

2. Cevr-i ḫaṭ-ı nigārla ḥāżır belā vü ġam
Fikr-i dehān-ı yārile ġa᾿ib żamīrimüz

3. Mihr-i ruḫuñla ṭobṭoludur sīnemüz n´ola
Āfāḳa nūr virse żamīr-i münīrimüz

4. Ṣabr u ḳarār az ü firāvān nuḳūd-ı eşk
Yāruñ fidā yolına ḳalīl ü keṡīrimüz

5. Ṭāk-ı sipihri ṭolduralı āh u zārile
Yāruñ Ümīdi ḳalmadı kūyında yirimiz

Ḥarfü᾿s-Sīn

-88-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Leb-i laʿlüñde o ḫaṭṭ-ı nev-res
Teng-i şekkerde yatur pāy-ı meges

---

87. Ç.10b, A.10b, İ.11b –K.

* 1. Beyit dışındaki diğer beyitler -İ.

1(b) pīş-ḫ˅ānı: pīş-ḫūnı Ç

88. K.7b, Ç.10b, A.11a –İ.

2. Kim ki ṣarılsa bulur ʿömr-i ebed
Cān virür tīġüne şimdi herkes

3. Ṣayd içün murġ-ı ḫayāl-i yāri
Oldı müjgānlarile dide ḳafes

4. Baḥr-i eşküm göreli bī-pāyān
Siñecek yir bulımaz Nīl ü Aras

5. Dil-i nālānımı yād eyle diyü
Naḳanuñ boynına aṣıldı ceres

6. Ḳalmışam küşe-i ġamda tenhā
Kimse olmasun Ümīdī bī-kes

-89-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gözden revān olalı yaşım nite kim Aras
Eṭrāfın aldı her müje mānend-i ḫār u ḫas

2. Ḫār-ı belā-yı miḥnetile eyledi felek
Gülzār-ı dehr-i bülbül-i şeydālara ḳafes

3. Rāh-ı belāda kāfile-i dil ne çekdügin
Dāʾim lisān-ı ḥālile taḳrīr ider ceres

4. Şāh-ı serīr-i devlete bālīn-i zer-nigār
Rind-i ḫarāba ḫışt-ı ḫūm-ı mey-fürūş bes

2(a) kim ki: kime Ç, İ
4(a) göreli: gör anı K, göre göreli A. (b) bulımaz: bulumaz Ç, İ/ Nīl ü: Nīl-i Ç
5. -K
89. Ç.11a, A.11a –K, İ.

5. Āh eyleme Ümīdi ser-i kūy-ı yārda
Cāyız ki işidüp ṭuya aġyār sesi kes

Ḥarfü'ş-Şīn

-90-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Gözüm yaşın ḫayāl-i ruḫları ḳana boyandurmış
Bahār-ı ḥüsn-i cūy-ı eşki başından bulandurmış

2. Bugün mestāne sāḳī leblerüñ yādına mecliste
Ṣurāḥīden yine bir ālle cāmı ṭolandurmış

3. Göñül vaṣf eyleyüp āb-ı zülāl-i tīġ-i cānānı
Ten-i ṣad-pārede her yaranuñ aġzın ṣulandurmış

4. Metāʿ-ı vaṣlunuñ biñ cānla olup ḫarīdārı
Gice dil naḳdini pervāne şemʿ-i bezme yandurmış

5. Ümīdī bī-vefādur didügin ol şūḫ işitmiş dün
Bugün gelmiş vefālar eyleyüp anı utandurmış

-91-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳays ʿaşḳile maḥabbet cāmını nūş eylemiş
Mest olup geçmiş yatur kendin ferāmūş eylemiş

2. Māh-ı nev ṣanma felek çāk-ı girībān eyledi

5(b) işidüp ṭuya: işidüp A
90. K.7b, Ç.10a, A.11b –İ.
91. K.7b, Ç.11a, A.11a –İ.

Bāde-i mihrüñ nigārā anı ser-ẖoş eyledi

3. Üstüẖˇān-ı sīne yir yir mevc-i āşūb-ı belā
Bād-ı āhımla yine deryā-yı dil çūş eylemiş

4. H̬ˇābile ceng itmegiçün kendüyi merdümlerüm
Ḥalḳa-i zülfüñ ẖayāliyle zırıh-pūş eylemiş

5. Ḳāmet-i zerdin Ümīdī hicrile idüp kemer
Bu ẖayālile miyānuñı der-āgūş eylemiş

Ḥarf-i Ṣād

-92-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Teb-i miḥnetden idüp cānı ẖalāṣ
İrişüp ẖaṭṭ-ı ruẖuñ yazdı ẖavāṣ

2. H̬āk-ı pāyuñ eger isterse ṣabā
Virme ey servi ayaġun pek baṣ

3. Zülf ü zencīre dil-i peyvend it
Cāmiʿ-i hüsnüñe bir ḳandil aṣ

4. Vaṣf ider ẖaṭṭ-ı ruẖ-ı yārı raḳīb
Ṣanḳi bir zāġdur oḳur iẖlāṣ

5. Vaʾde itmişken Ümīdī vaṣlın
Ṭurmadı ʿahdine döndi raḳḳāṣ

5(b) bu: bir
92. Ç.11b, A.11b –K, İ.
2(b) pek: bek Ç
3(a) zencīre: zencīr A

Ḥarfü'ż-Żād

-93-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Sāġar-ı bādeden idüp aʿrāż
   Döndi bir şekl-i ḳadīde murtāż

2. Yüzüñi görmege ḳıldım niyyet
   Geldi remlimde o dem şekl-i beyāż

3. Rast der ḳaddüñe diyü cāmeñ
   Kesdi biçdi yine ḫayli miḳrāż

4. Eylemez ḥālime bir laḥẓa naẓar
   İder ol ġamze-i ġammāz aġmāż

5. Ey Ümīdī nice ben ölmeyeyin
   O ṭabīb eyledi bizden aʿrāż

Ḥarfü'ṭ-Ṭā

-94- *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. …
   …

2. Gün yazılmışda yoyulmış yoḳ dilā
   Ya ne vechile tırāş olmış o ḫaṭṭ

3. Ḳıldı peykānuñ miyān-ı dilde cāy

93. Ç.11b, A.11b –K, İ.
94. İ.12a –K, Ç, A.
* Bu gazelin başında sayfa kopukluğu olduğu için ilk beyit eksiktir.

Dūstum lā-ẖayre illā fi´l- vasaṭ

4. Yaşum ırmaġ eyleyelden ol peri
Seyl-i eşk oldı revān mānend-i şaṭṭ

5. Ey Ümīdī ṭolı içmekden ġaraż
Dilberi aġzından öpmekdür faḳaṭ

Ḥarfü᾿ẓ-Ẓā

-95-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. İtdi tīġuñdan dil-i ṣad-pāre ḥaẓẓ
Ābdan cānā irer bī-māra ḥaẓẓ

2. Sīneme gönder ʿasāyı tīriñi
Ṭayanup itsün yürek bir pāre ḥaẓẓ

3. Leblerüñden irişür cāne ṣafā
Cāmeden lā-büdd ider mey-ẖāre ḥaẓẓ

4. Rīş-i cāna virdi peykānuñ ṣafā
Ābdan gerçi ki itmez yāre ḥaẓẓ

5. Ḳanlu peykānuñ Ümīdī sīnede
Baġrına başup ider bī-çāre ḥaẓẓ

Ḥarfü᾿l- ʿAyn

-96-

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

---

95. Ç.11b, A.12a, İ.12a –K.
96. Ç.12a, A.12a, İ.12a –K.

1. N´ola dil itse o laʿl-i leb-i zülāle ṭamaʿ
Ki rind-i meykede eyler şarāb-ı ala ṭamaʿ

2. Virürse dīnini zāhid ʿaceb mi dünyāya
Ki bī-meẕāḳ olan eyler hemīşe māla ṭamaʿ

3. Cemāli bāġını seyr itdürür müdām ol şūḫ
Görince ḳopsa n´ola miyve-i viṣāle ṭamaʿ

4. Kenār-ı mūy-ı miyān-ı nigārı ḳılma ḫayāl
Cihānda ʿāḳil olan eylemez muḫāle ṭamaʿ

5. Ümīdi murġ-ı dile dām u dānedür ḥaẕer it
Görince eyleme zinhār o zülf ü ḫāle ṭamaʿ

Ḥarf-i Ġayn

-97-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sīnede ṣanma şehā naʿlile dāġ
Medḥüñe cānila dil açdı ḳulaġ

2. Nice bir öpe nihānī lebüñi
Boġazı āḫir ele virdi ḳabaġ

3. Nice teşbīh ideyin gül yüzüñe
Bir dürük yüzlüdurur ġonca-i bāġ

1(a) itse o: eylese İ
3(a) cemāli bāġını: cemāl bāġını A, İ/ itdürür: idedur A
4(b) olan eylemez: ebed eylemez İ
97. K.8a, İ.12a –Ç, A.

4. Ġam-ı Leylāyile Mecnūn ölicek
Geldi feryāda görüp zāġ u kelaġ

5. Ḳaldı ayaḳda Ümīdī sāḳī
Dest-gīr olup aña ṣun bir ayaġ

Ḥarfü᾽l- Fā

-98-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dāġ –ı ʿaşḳuñla bulur sīnem şeref
Manġıra degmez pulı olmasa def

2. Gūş idüp evṣāf-ı dürr-i laʿlüñi
Aġzuñun ṣuyın aḳıtdı her ṣadef

3. Ḫīleden ḫālī degül ḫāl-i ruḫuñ
Fitneden olmadı ḫaṭṭuñ ber-ṭaraf

4. Göricek emvāc-ı baḥr-i eşkümi
Lücce-i deryā-yı ʿummān geçdi kef

5. ʿAyşa ṣarf eyle Ümīdī varuñı
Naḳd-i ömrüñ ḳılmadın devrān telef

-99-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Oluben kākülüñe hem-ser o altun üsküf

4(a) Leylāyile: Leylā ile İ
98. Ç.12a, A.12a –K, İ.
99. İ.12b –K, Ç, A.

Başa çıḳmasun igen ey ruḫı gül-gūn üsküf

2. Altun adın baḳır eyler meded ey sīm-beden
Olmasun kimseye hem-ser o hümāyūn üsküf

3. Şemʿ-i kāfūr-ı leṭāfetdür o ḳadd-i mevzūn
Şuʿle-i ḥüsn-i melāḥatdür ol altun üsküf

4. Çehre-i zerd ü nizārına naẓar ḳılmayalı
Oldu çīn eyleyüp ebrūsını maḥzūn üsküf

5. Ey Ümīdī olımaz hem-ser o şāha ḫūrşīd
Geydürür gün başına gerçi bu gerdūn üsküf

-100-

feʿilātün feʿlātün feʿilātün feʿilün

1. Dizilür ḳarşuña erbāb-ı dil ü cān ṣaf ṣaf
Kaʿbeye ḳarşu durur ehl-i ḥicāzān ṣaf ṣaf

2. ʿAks-i ruḫsārını seyr itmege ol māhveşüñ
Dizilüp ṭurdı bugün dīde-i müjgān ṣaf ṣaf

3. Tāb-ı meyden uyarup şemʿ-i çerāġ-ı cānı
Oturur şevḳle mey-ḫānede rindān ṣaf ṣaf

4. Ceng idüp ḫayl-i şitāyile yine gülşende
Ṭurdı sūsenler idüp tīġını ʿüryān ṣaf ṣaf

5. Seni seyr itmek içün rāh-ı ser-i kūyuñda

2(a) sīm-beden: sīmīn beden [metin]
100. İ.12b –K, A, İ.

Şekl-i sāʾilde ṭurur eşk-i yetīmān ṣaf ṣaf

6. Ölicek ḫalḳ cenāzem götürüp baş üzre
Ey Ümīdī düşeler öñüme yārān ṣaf ṣaf

Ḥarfüʾl-Ḳāf

-101-

mefʿūlü fāʿilātün mefʿūlü fāʿilātün

1. Murġ-ı hevā-yı ʿaşḳa çarḫ āşiyāne ancaḳ
Encümle heft-deryā ābile dāne ancaḳ

2. Peykān-ı zer-nişānuñ sīnemde ey ḳaşı yā
Nār-ı derūn-ı dilden çıḳmış zebāne ancaḳ

3. Esb-i fenāyla dil olmaġıçün revāne
Her bir elif tenümde bir tāziyāne ancaḳ

4. Pür-ḫūn gözümde sāḳī ʿaks-i dehān-ı dil-ber
Cām-ı şarāba düşmüş bir nār-dāne ancaḳ

5. Mengūş iderse ṭañ mı gūşına gökde pervīn
Her bir sözüñ Ümīdi dürr-i yegāne ancaḳ

-102-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Dest-i sīmīninde sāḳīnüñ mey-i ḥamrāya baḳ
Bir nihāl üzre açılmış ġonca-i raʿnāya baḳ

---

101. K.8a –Ç, A, İ.
102. Ç.12a, A.12b –K, İ.

2. Ayru görürmüş nihāl-i ḳaddüñi şimşāddan
Ey gül-i raʿnā çemende nergis-i şehlāya baḳ

3. Görmek isterseñ cemāl-i şāhid-i kāşāneyi
Sāḳiyā mirʾāt-i cām-ı bāde-i ṣahbāya baḳ

4. Rāya teşbīh eylemiş māh-ı nev ebrūlaruñ
Billah ey ḳaşı hilālüm bu meh-i bed-rāye baḳ

5. Sīnem üzre dāġ-ı ḫūn-ālūduma eyle naẓar
Ġam beyābānında bitmiş lāle-i ḥamrāya baḳ

6. Çehresin zerd ü nizār itmiş Ümīdī derdmend
Gör ne ṣūret baġlamış ol ʿāşıḳ-ı şeydāya baḳ

-103- *

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ādāb- ı ʿaşḳı yazdı gülistān varaḳ varaḳ
Eṭfāl-i bülbül eyledi ezber sebaḳ sebaḳ

2. Bezm-i bahār-ı bāġa lebüñ yādına bugün
Cām-ı şarāb-ı nāb çekildi ayaḳ ayaḳ

3. Ḫūn-ı viṣāl-i Leylide iller ṣafā sürüp
Mecnūn içerdi zehr-i belāyı çanaḳ çanaḳ

4. Peykānı tīr-i sīne-güzārın yetürmese
Dil-ḫānesin müjeñ aramazdı bucaḳ bucaḳ

4(a) Bu mısrada hece eksikliği vardır.
* Bu gazelin ilk iki beytinden sonrası İ´de eksiktir.
103. Ç.14a, A.12b, İ.12b –K.

5. Meh-rūlar aldı destine rengin-piyāleler
Gūyā çemende güller açıldı budaḳ budaḳ

6. Yüz sürmege ayaġuna ol serv-i serkeşüñ
Seyl-āb-ı dīde şehri ṭolanur ṣoḳaḳ ṣoḳaḳ

7. Ḫūn-ı ciger Ümīdi gelüp cām-ı dīdeye
Yāri ne yüzden itdi temāşa babaḳ babaḳ

Ḥarfü'l-Kāf

-104-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ālle öpdügiyiçün lebini cānānuñ
Ḳanını içmelidür cām-ı mey-i ḥamrānuñ

2. Müntehā ḳāmetüñe ideli cānā teşbīh
Sidrede ayaġı yirler mi başar Ṭūbānuñ

3. Dāg-ı mihrüñ ideli gün gibi sīnemde ẓuhūr
Ḥaddi pāyānı mı var ẕerre gibi aʿdānuñ

4. Sāye ṣanmañ yiter ayaḳladuñ āfākı diyü
Düşdi ayaġına zülfi o ḳad-i bālānuñ

5. Ey Ümīdī ser-i zülfine göñül baġlayalı
Ḥaddi pāyānı mı var uzun uzaḳ sevdānuñ

-105-

5(b) budaḳ budaḳ: buṭaḳ buṭaḳ A
104. K.8a, Ç.13a, A.13b –İ.
1(b) içmelidür: içmelüdür A.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Dāʾimā gerçi ki rifʿatde dilā nālelerüñ
Künc-i ġamda ḳatı düşkünlügi var eşk-i terüñ

2. Ḫayli bālā geçinür serv-i ser-efrāz ammā
İremez ḳāmet-i bālāsına sen sīm-berüñ

3. Bu ḳadar ḥüsnile bir genc-i leṭāfetsin sen
Ejdeḥādur ki ḳuşandı seni zerrīn kemerüñ

4. Yüri āyine-ṣıfat ṭaṣfiye-i bāṭın ḳıl
Saña tā keşf ola aḥvāli bu cümle ṣuverüñ

5. N´ola ʿarż itse Ümīdī saña dürr-i naẓmın
Cevheri bilür efendi yine ḳadrin güherüñ

-106-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. İreli ḥüsni kemāle o meh-i tābānuñ
Ḳalmadı gökde yiri mihr-i cihān-ārānuñ

2. Gül-bün-i bāġ-ı ṣafā dilde nihān-ı tīrüñ
Ġoncadur anun ucında görinen peykānuñ

3. Ayaġuñ öpmege bir kez senüñ ey naẖl-i ẖırām
Nice gündür ki yoluñda sürünür dāmānuñ

4. Haydi ey ġamze-i ser-mest gelüp ikide bir

105. K.8b –Ç, A, İ.
106. K.8b –Ç, A, İ.

Toḳınur ḳalbimize ḫançer-i ḫūn-efşānuñ

5. Ey Ümīdī ideli nāleme dil-ber taḥsin
Ṭutdı āfāḳı bugün ṣīt ü ṣadāsı anuñ

-107-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Aḳıdup cūy-ı eşkimi o melek
Döndi bir āsiyāba çarḫ-ı felek

2. Sālik-i rāh-ı ʿaşḳ olan āḫir
İrişür bir selāmete giderek

3. Ḳatı diller velī ḥadeng-i müjeñ
Dölek ey ḳaşları kemān dölek

4. Baḥr-i ġamdan ḫalāṣa fülk-i beden
Dūstum ḫayli rūzigār gerek

5. Zen-i dehre Ümīdi egmedi baş
Görmedüm bir anuñ gibi erkek

-108-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Müjgān-ı ḫūn-feşānum idüp dīdeler ḫadeng
Tā ṣubh olınca leşker-i ḫˇābile ḳıldı ceng

---

107. K.8b, Ç.13a, A.14a –İ.
5(a) egmedi baş: virdi ṭalaḳ K
108. K.8b, Ç.13b, A.13b.
1(b) leşker-i: ʿasker-i K

2. Dāġ-ı siyehlerile ser-ā-pā tenüm gören
Ṣanur ki giydüm egnime bir cāme-i peleng

3. Cānā ezilmiş āb-ı zülāl-i dehānuña
Başına şekkerüñ ideyin bu cihānı teng

4. Urdı götürdi naḳd-i dili şimdi sīnede
Barmaḳ ḥisābı göstere lāyıḳ mı her ḫadeng

5. Meydān-ı ġamda öykünimez ṭūb āhıma
Yoḳ yire atılur ṣanemā araya tüfeng

6. Pür-dāġ-ı cüsmüm olalı deryā-yı ġam muḥīt
Oldum Ümīdi lücce-i baḥr-i ġama neheng

-109-

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Olur egerçi ki ḥüsn ü cemāli her ḫūbuñ
Beni ḳul eyledi ammā bu tarz u üslūbuñ

2. Cefā vü cevrini çekmek neyidi ʿālemde
Ṣoñunda mihr ü vefāsı olaydı her ḫūbuñ

3. Silüp süpürdigiçün ḫāk-ı pāy-ı cānānı
Yüzini yirlere sürsemʿaceb mi cārūbuñ

4. Belürdi fitne-i ḫaṭṭ-ı ʿiẕār-ı cānāne
Zamānı geldi yitişdi bilād-āşūbuñ

---

4. – Ç, A,
5. Ç ve A´da dördüncü beyittir. –K
109. K.11a –Ç, A, İ.

5. Ümīdi şerbet-i vaṣlın ḳılaydı erzānī
Belā vü derdine ṣabr eyleridim Eyyūbuñ

-110-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Artırsa āh u zārı n´ola mübtelālaruñ
Eksük degül cefāları çün dil-rübālaruñ

2. Şol ḳan olası bāde[y]i ṣun sākiyā medet
Ḳanım ḳurutdı cevri bugün bī-vefālaruñ

3. Çekdürmesem n´ola gözüme tūtiyā ġamuñ
Kuḥl-i cilā degül mi baña ḫāk-i pālaruñ

4. Ḳanile ṭolsa çeşmi n´ola zaḫm-ı sīnemüñ
Ḳan aġladur müdām aña tīr-i cefālaruñ

5. Taḥsinler itdi çekdi Ümīdī ḳulaġını
Gūş eyleyince ehl-i Ṣıfāhān nevālaruñ

-111-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ṭolaşur bezmine cānānelerüñ
İçeyim ḳanını peymānelerüñ

2. Ne umar zülf-i dil-āvizüñden

---

110. K.11a, Ç.12b, A.14a –İ.
111. K11a –Ç, A, İ.

Dūstum çeksin elin şānelerüñ

3. Şemᶜ-i meclis ne füsūn itdi ᶜaceb
Ki döner başları pervānelerüñ

4. Göreli silsile-i gīsūñı
Ḳırdı zincīrini dīvānelerüñ

5. Cānıma geçdi Ümīdī ġāyet
Nāvek-i ġamzesi cānānelerüñ

-112-

feᶜilātün feᶜilātün feᶜilātün feᶜilün

1. Nice beñzer diyü ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı zībāña senüñ
Rīşine geldi ṣabā nāfe-i misk-i Ḫotenüñ

2. Leblerüñ biri birine düşicek mestāne
Ayırup ikisini araya girdi süḫanuñ

3. Ola mı zevraḳ-ı cān u dil-i ᶜuşşāḳ ḫalāṣ
Baḥr-i ḥüsnüñde çü girdāb-ı belādur ẕeḳanuñ

4. Kendüyi ḫaṭṭ-ı ruḫ-ı yāra ḳılurmış teşbīh
Yine billāh dili ḫayli uzadı çemenüñ

5. Ey Ümīdī yine ebyāt-ı füsūn-āyātuñ
İşüdüp nuṭḳı ṭutıldı bugün ehl-i süḫanuñ

-113-

112. K.11b, Ç.15a –A, İ.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Zülf ʿanber-bār-ı yāre ḳande beñzer būy-ı misk
   Bir ḳılına degmez anuñ nāfe-i āhū-yı misk

2. Dilde sevdā-yı ser-i zülfüñ nice pinhān idem
   Kendüyi iẓhār ider ḳandaysa cānā būy-ı misk

3. Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bār ki inkār idermiş dūstum
   Ġālibā iş bu günāhile ḳarardı rūy-ı misk

4. Çārşū-yı ḥüsn içinde ʿārıżuñ dükkānını
   Nāfe-i çīnile tezyīn itdi ol gīsū-yu misk

5. Güft ü gūy-ı miskle ṭoldı Ümīdī kāʾināt
   Zülfine çevgān vü ḫāline diyelden gūy-ı misk

-114-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Bir gördi meger kaʿbeyile işigün anuñ
   Mīl çekdiler ey dil gözine kıble-nümānuñ

2. Cān naḳdini erbāb-ı ṣafā ḳılmaġa teslīm
   Aradılar ey ġonca bulınmadı dehānuñ

3. Rez-duḫterini cān virürüz almaġa ammā
   Alınmaz elinden n´idelüm pīr-i mugānuñ

4. Biñ cānla bir būseye iḳrārını aldıḳ

---

113. K.11b –Ç, A, İ.
114. K.11b, Ç.13b, A.13a –İ.

İbrāma dilā döymedi nāzik lebi anuñ

5. Şād eyledüñ ol yāri virüp yolına cānı
Şād ola Ümīdī göreyin rūḥ-ı revānuñ

-115-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Cām-ı Cemile ʿayşını yād itdi şarābuñ
Meclisde bükāʾdan gözi aġrıdı ḥabābuñ

2. Ḫoş ṭutduġıçün ḫāṭır-ı ġamnākımı her bār
Ayaġın öperdüm ele girse mey-i nābuñ

3. Nerm itse n´ola nālelerin dün gice gördüm
Hicrüñle teni bir ḳıla dönmüşdi rebābuñ

4. Öyündigiçün sīne-i sūzānıma ey dil
Yārān-ı ṣafā dün etini yidi kebābuñ

5. Varise dili degdi surāḥīnüñ Ümīdī
Mestāne düşüp pāy-ı şikest oldı şarābuñ

-116-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Nihāl-i ḳaddine beñzer diyü sen serv-i āzāduñ
Bugün gülşende cūlar ḫāk-ı pāyı oldı şimşāduñ

2. Çemende māʾil olmış bülbüle şāḫ-ı gül-i raʿnā

---

115. K.11b, Ç.13b, A.13a –İ.
3(a) nerm: bezm Ç
116. K.12a –Ç, A, İ.

Yine billāh varise meger taḥrīkidür bāduñ

3. Der-i devlet-penāh-ı Leyli´ye mektup uçırduḳça
Dönermiş yolına ḫayli kebūter Ḳays-ı nā-şāduñ

4. Lebine öykünürsin ey nebāt-ı Mıṣrī cānānuñ
Ṭutalım şekkerimişsin senüñde olsun a daduñ

5. Ümīdī şöyle resm itdüm göñülde naḳş-ı cānānı
Ki hergiz ṣūretine baḳmaz oldı kimse Bihzāduñ

-117-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bāġda bu zülf-i miskāsāya hem-ser görmedük
Fitnede ḫāl u ḫaṭ-ı cānāna beñzer görmedük

2. Tāb-ı ruḫsāruñla bezm ehline cānā virdi şevḳ
Cām-ı ṣahbā gibi bir şemʿ-i münevver görmedük

3. Ḫāk-ı pāyuña n´ola göz dikse erbāb-ı naẓar
Dūstum bir kuḥl-ı zībādur ki gözler görmedük

4. Tāb-ı mülden lāle-i ḫaddüñ ʿaraḳ-rīz olalı
Gülşen-i ʿālemde böyle bir gül-i ter görmedük

5. Ey Ümīdī varise ṭabʿuñ belāġat kānıdur
Sözlerüñ gibi senüñ ʿālemde cevher görmedük

-118- *

117. K.12a –Ç, A, İ.

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Yine sevdā-yı ġam-ı ʿaşḳıyile dildāruñ
Başı yaṣdıḳda bugün ẖayli dil-i bī-māruñ

2. İşidüp raḥm ide cāyız ki şeb-i ġamda nigār
Arasın kesme dilā ẖançer-i ġamla zāruñ

3. ʿĀşıḳ-ı teşne mey-i nābile sīr-āb olsun
Berş u afyūnile aġzı ḳurusın aġyāruñ

4. Mey-i nābı görüp alınmasa ey ġonca-dehen
Meclis-i meyde ḳızarmazdı gül-i ruẖsāruñ

5. Ey Ümīdī çün açılmadı gül-i bāġ-ı ümīd
Çekelüm neyleyelüm cevrini her bir ẖāruñ

-119-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. ʿĀrıżuñ dökdi yire yüzi suyın āblaruñ
Deldi çāh-ı ẕekanūñ bağrını girdāblaruñ

2. Çekmeden sen ṣanemüñ bār-ı ġam-ı ebrūsın
Ḳāmeti iki bükülse n´ola miḥrāblaruñ

3. Ḫūn idüpdür yüregin ḥasret-i laʿl-i nābuñ
Budur açılmaduġı ġonca-i sīr-āblaruñ

---

* Bu gazel A´da sayfa kenarına yazılımıştır.
118. Ç.12b, A.13a –K, İ.
2(a) A´ da önce "şāyed ki" yazılımış sonra düzeltme yapılarak "cāyız ki" yazılmıştır
119. Ç.13a, A.13a –K, İ.

4. ʿĀrıż-ı nābuña dildāde geçermiş cānā
Ābdan dönse ʿaceb mi yüzi dolāblaruñ

5. Ey Ümīdī güher-i nazmuña kıymet mi olur
Zīver-i gūş-ı cihāndur dür-i nā-yāblarun

-120-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Devr-i gül irdi ḳoma elden ayaġın cāmuñ
ʿAyş u nūş it demidür cām-ı mey-i gülfāmuñ

2. Ḫuşk-leb ḳalmış idi yād-ı lebüñle ḫayli
Mey-i nābı göricek aġzı ṣulandı cāmuñ

3. Bezm-i meyde içeyin ḳanını dirmüş ḫalḳuñ
Dili çıḳdı yine ol ḫançer-i ḫūn-āşāmuñ

4. Ḥasret-i çeşm-i siyehkāruñile gülşende
Aġlamaḳdan ḳızarur çeşmi gül-i bādāmuñ

5. Ey Ümīdī demidür sāye-ṣıfat gülşende
Düşegör pāyına bir serv-i semen-endāmuñ

-121-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Micmer-i ḥüsn-i melāḥatdür o çāh-ı zeḳanuñ

4(b) dolāblaruñ: girdāblaruñ A
5(a) nazmuña: nazmile A
120. Ç.14a, A.13b –K, İ.
2(b) mey-i nābı: mey-i nāb A
121. İ.13a –K, Ç, A.

Dūd-ı miskīnidür anuñ ḫaṭ-ı ʿanber-şikenüñ

2. Yıldızı düşse n´ola jāle-i ṣaḥn-ı bāġuñ
Göricek dürr-i benāgūşın o ġonca dehenüñ

3. Bizi kūyuñda dögüp sögmekile ḳorḳutma
Ḳulıyuz ey büt-i ser-mest dögenüñ hem sögenüñ

4. Vaṣf-ı gīsū-yı dil-āvīzüñi ḳıldıḳca ṣabā
Tügleri örce gelür nāfe-i misk-i Ḫotenüñ

5. Sevdürürler gücile kendülerin meh-rūlar
Ey Ümīdī ṣuçı ne ʿāşıḳ-ı miḥnet-zedenüñ

Ḥarfüʾl-Lām

-122-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Cānlar fidā ḳılur saña ʿāşıḳ seri degül
Daʿvā-yı ʿaşḳ ehl-i dile serseri degül

2. Bār-ı riyāyı meclise ʿarż itme ẕāhidā
Zīrā anı kimesne götürmez yiri degül

3. Seyr-i cemāl-i yār ideli merdüm-i çeşm
Ḥūri görinmez oldu gözine peri degül

4. Kimse gedā-yı dergeh-i ʿālī-cenābuña
Sulṭān-ı Mıṣrı benzedimez ḳayṣari degül

---

122. K.12a, Ç.14b, A.14b –İ.
3(a) Bu mısrada hece eksikliği vardır; fakat "çeşm" kelimesi "çeşim" şeklinde okunursa mısra vezne uyar.

5. Ser-ʿasker itdi şāh-ı maḥabbet Ümīdiyī
Kimdür ki aña diye begüm ʿaskerī degül

-123-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Beñzedürmiş naʿlçeñ görüp şehā kendin hilāl
Anuñiçün yiri oldı çarḫda ṣaff-ı niʿāl

2. Sāye-i zülfüñ gider yüzden ki ey meh ḫaṭ ṣanup
İrmesün āyine-i ruḫsāruña jeng-i melāl

3. Ol boyı servi kenār eyler dilā her ḫār u ḫas
Cūy-ı ekşim aḳup olursa n´ola deryā miṡāl

4. Vaṣf idince ḳaşlaruñ yayın gice ey māh-rū
Gūş idüp ṭāḳ-ı feleklerden ḳulaḳ çekdi hilāl

5. Ey Ümīdī gün gibi rifʿatde ola her denī
Sāyeveş lāyıḳ mı ben ẕilletde olam pāy-māl

-124-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ya neden böyle siyāh oldı ḳaşuñ ruḫlaruñ al
Māha şerm irmedi çün münḫasif olmadı hilāl

2. Ḫaydarīvār ṣurāḥi ṣoyunup mestāne
Ṭakınur gerdenine bir iki sīmīn ḫalḫāl

---

123. K.12b –Ç, A, İ.
124. K.12b –Ç, A, İ.

3. Nice olur gördi ḥalāvet şeker laʿlüñde
Aġzınuñ ṣuyını aḳıtdı o dem āb-ı zülāl

4. Dil metaʿ-ı ġam-ı cānāna ẖarīdār olsa
Nāle vü āh çıḳup ʿāleme olur dellāl

5. Māʾil olmazsa n´ola salṭanat-ı Dārāya
Devlet-i ʿaşḳ Ümīdīye yiter cāh u celāl

-125-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ġonca-i gülşen-i cāndur leb-i cānān degül
Görinen jāledür anda dür-i dendān degül

2. Hāledür kim meh-i tābānı der-āġuş itdi
Gird-i rūyında o māhuñ ẖaṭ-ı reyhān degül

3. Ḳaṭre-i jāledürür ġonca-i ẖandān içre
Sīnede zaẖmumın içindeki peykān degül

4. Girye eyler şeb-i hicrünce görüp ḥālemi çarẖ
Rūy-ı ẖāke dökülen ḳaṭre-i bārān degül

5. Ey Ümīdī göricek ḥālimi raḥm itdi raḳīb
Beni kāfirler acır şimdi müselmān degül

-126-

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

3(a) Bu mısrada vezin bozukluğu vardır.
125. K.12b –Ç, A, İ.
126. K.12b –Ç, A, İ.

1. Piyāledür dile ḳan aġladı şarāb degül
Sirişki ḳaṭresidür cā-be-cā ḥabāb degül

2. Zamān mı var ki ʿaceb meclis-i firāḳuñda
Cefā vü cevr odına sīnemüz kebāb degül

3. Kemāl-i ḥüsnüñi nice idem senüñ tefhīm
Ṣanemler ey büt-i çīn ḳābil-i ḫiṭāb degül

4. Ṭutuldı şuʿle-i āhımla saḳf-ı mīnāfām
Döküldi ḳurşunı yir yir anuñ şihāb degül

5. Sehābdur ki güneş yüzine olur ḥāʾil
Ümīdi çehre-i dil-berdeki niḳāb degül

-127-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Dil bār-ı ġam-ı zülfüñile baġladı maḥmil
Ḳıldı müjeñüñ tīġiyile ḳaṭʿ-ı menāzil

2. Dāl olsa n´ola ḳatlime ol ḫançer-i ḫūn-rīz
Meşhūrdur ed-dāllü aleʾl-ḫayri ke-fāʿil

3. Gelmiş degül ey zühre-cebīn devr-i ḳamerde
Ḫaṭṭ-ı siyehüñ gibi senüñ bir ḳara cāhil

4. Cānā çekilürse ne ġam ol nāvek-i ḫūn-rīz
Çün ḫançer-i ser-tīzüñ olupdur dile māʾil

5. Gördi yüzi aġını semen ey gül-i raʿnā

---

127. K.13a –Ç, A, İ.

Āyine-i ruḫsāruña oldıḳda muḳābil

6. Mecnūnla feryāda gelür miydi ceresler
Rāh-ı ġam-ı Leylāda eger olmasa yek-dil

7. Bir bendile baġlamış Ümīdī yine cānān
Ḳan itdi meger varise ol ġamze-i ḳātil

-128-

feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Çeng nālemle nevā-sāz degül
Ney fiġānımla hem-āvāz degül

2. Fāş ider rāz-ı dili āfāḳa
Nāleler ʿāşıḳa hem-rāz degül

3. Sīne peykān-ı ġam-ı ġamzeñden
Çoḳ belā çekdi begim az degül

4. Ḳanı bir dem ki ġam-ı hicrüñde
Ḫūn-ı dil eşkle dem-sāz degül

5. Muṭribā bezme Ümīdī varıcak
Būselik ḳıl aña şehnāz degül

-129-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḫaddüñ ey ġonca dehen berg-i gül-i ter mi degül

128. K.13a –Ç, A, İ.
129. K.13a –Ç, A, İ.

Ḳaddüñ ey serv-i revān şāḫ-ı ṣanavber mi degül

2. Bülbülāsā naġamāt itse ṣurāḥi yiridür
Sāḳiyā sāġar-ı ṣahbā gül-i aḥmer mi degül

3. Ḥüsn-i mirʾatıña ḳarşu n´ola gūyālansa
Tūti-i cāna lebi ḳand-i mükerrer mi degül

4. Sürmeden kuḥl-i rehüñ çeşmine her nā-bīnā
Gözlerüm merdümi her demde şehā ter mi degül

5. Ey Ümīdī ireli ḫaṭṭ-ı ʿiẕār-ı cānān
Dil ü cān āyinesi yine mükedder mi degül

-130-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. ʿUkde-i zülfin ḳılup şāneyle ḥall
Müşkilim ḥall eyledi ol bī-bedel

2. Düşdi sevdā-yı ser-i zülfine dil
Başa varmaz gerçi bu ṭūl-i emel

3. Pāyıña yüz sürmeden ey serv-i ḳadd
Dāmen-i dībāña hergiz degmez el

4. Kūyuna varup nice āh itmesin
Gelmez oldun sen de insāf eyle gel

5. Ḍarb idelden seng-i bī-dādıyla yār
Ey Ümīdī olmışum ḍarb-ı mesel

130. K.13b –Ç, A, İ.

-131-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Devr-i gül irdi gül gibi gülzāra var açıl
   Şeb-nem misāl bezm-i bahāra dökül ṣaçıl

2. Baḥs̱ eyleme dehān-ı güher-bār-ı yārile
   Ey ġonca-i niḥāl-i çemen yüri var açıl

3. Teşbīh idünce ġonca-i gülzār-ı cennete
   Oldı dehān-ı şehd ü şeker-bārı teng-i dil

4. Başına şekkerüñ n´ola teng olsa kāʾinat
   Kim didi aña kim dehen-i yāre var ezil

5. Yāruñ yolına sürmek olurdı Ümīdiyā
   Ger olmasa derāhim-i eşk-i revān ḳızıl

-132-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bāġ-ı İrem´de bitmedi ḳaddüñ gibi nihāl
   Ḳaşuñ gibi felekde daḫi ṭoġmadı hilāl

2. Çoḳ baḥs̱ olındı ḥüsn kitābında ol mehüñ
   Aġzıyla biline dimedi kim ḳīl ü ḳāl

---

131. Ç.13b, A.14a, İ.13a.
1. -İ
2. -İ
4(b) aña: sāḳi İ/ ezil: açıl Ç
5(a) yāruñ: diyāruñ A
132. Ç.23b –K, A, İ.

3. Kisvelerine misk-i Ḫotenʾdür dimek ḫaṭā
Şirin lebine şekker-i Mıṣrī dimek vebāl

4. Ger cān ise ġaraż ne tekellüf o ḫod senüñ
Ey şuḫ-ı şīveger bu cefādan nedür meāl

5. Mey-gūn lebini ʿarża ḳılup aldı ʿaḳlımı
İtmiş degüldi kimse daḫı baña böyle āl

6. Taḥṣil-i māl Ümīdi cihanda hüner degül
Genc-i viṣāl-i yāre irüşmekdurur kemāl

-133-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Vaṣl-ı metāʿına olıcaḳ müşteri göñül
Nāzile geldi yār didi ṣatılıḳ degül

2. Luṭf eyle destüñi ipe çek ey raḳīb gel
Ser-rişte-i külāle-i dildārdan üzül

3. Cām-ı şarāb-ı laʿlüñi meclisde yād idüp
Bir ḫāletile ʿaḳlımız[ı] aldı gice mül

4. Düşdi görince çāh-ı zenaḫdān-ı dil-bere
Girdāb-ı ġamda ḳaldı ḫalaṣ olmadı göñül

5. Yaḳdı Ümīdi farḳına şevḳüñle tāze dāġ
Gūyā ṣoḳındı başına bir ḳırmızı gül

---

133. İ.13a –K, Ç, A.
1(b) yār didi: didi yār [metin]
5(b) Bu mısrada hece eksikliği vardır.

-134-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Arzu ḳılsam [her] ḳaçan ol māhdan ʿarż-ı cemāl
   Ṭāliʿimden görinür ol gün baña rūz-ı melāl

2. Zülf-i ʿanber-bāruñile dişlerüñ vaṣfeyledüm
   Rişte-i müşgīne dizdim gūyiyā ʿaḳd-i leʾāl

3. Bir ġazel didim ḥarāmī gözlerüñ vaṣfında kim
   Didiler budur cihānda varise siḥr-i ḥelāl

4. Gel raḳīb-i ḳaḥbe-zenden vāzgel merdümlük it
   Ey melek-sīmā degül ʿālemde çün ḳaḥṭ-ı ricāl

5. Bir ḥalāvet buldı eşʿārı lebüñ vaṣfıyla kim
   İşidenler dir Ümīdī bendeñe şīr-i hilāl

Ḥarfʾül-Mīm

-135-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Diyār-ı ġamda kūh-ı bī-sütūn-ı ʿaşḳdur başum
   Nişān-ı tīşe-i mihr ü maḥabbetdür iki ḳaşum

2. Ayaġun öpmege bir kerre ey naẖl-i cefā-pīşe
   Yoluñda dökülüp ṣaçıldı ẖayli eşk-i ẖūn-pāşum

3. Beyābān-ı reh-i ʿaşḳında yāruñ eyle pāyānum
   Ki sāyem daẖi ardumca kalur olmaz ayaḳdaşum

---

134. A.14b –K, Ç, İ.
135. K.13b, Ç.15b, A.15a, İ.13a.
1(a) ʿaşḳdur: ʿaşḳdurur Ç, A

4. Nigārā gāh zaḫm-ı tīġ u gāhī ḍarb-ı sengüñden
Bugün çoḳ serzeniş çekdi yoluñda oñmaduḳ başum

5. Dem-ā-dem rūy-ı zer-alūdımı ḫūnile al eyler
Göresin ʿāḳıbet baña Ümīdī yüz yumaz yaşum

-136-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḳanlu yaşumla belā deştini ʿummān itdüm
Ḫār u ḫāşakın anuñ pençe-i mercān itdüm

2. Ḫāme-i āh çıḳup yazmaġa sūz-ı ʿaşḳı
Şerer-i sīnemle çarḫı zer-efşān itdüm

3. Ser-i kūyuñda nişān-ı süm-i esb-i yāri
Eşk-i ḫūn-ābeyile bir gül-i ḫandān itdüm

4. Ser-nigūn olsa n´ola zevraḳ-ı çarḫ-ı sīm-āb
Bād-ı āhımla bugün ʿālemi ṭūfān itdüm

5. Feraḥ-ı vuṣlata imkān yoġ Ümīdī gördüm
Dili muʿtād-ı ġam u ġuṣṣa-i hicrān itdüm

-137-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

4(a) gāhī: gāh İ/ sengüñden: sīneñden Ç nīzeñden İ
136. K.13b, Ç.15a, A.15b –İ.
2. Bu beyit Ç ve A´da 3 beyittir.
3. Bu beyit Ç ve A´da 2. beyittir.
137. K.13b –Ç, A, İ.

1. Yārla ʿālem idelüm bir dem
Yüri var ʿālemüñde ol ey ġam

2. Dehen-i yārdan virünce nişān
Ol dem aġzında öpdi sāġarı Cem

3. Naʿlçeñ resmi ṣanma bir ʿāşıḳ
H̬āk-ı pāyuñda ḳıldı ḳaddini h̬am

4. Mülk-i hüsne livā-yı sīm ḳaddüñ
Bir siyeh tūġdur aña perçem

5. Ṭoldı ṣavt-ı nevā-yı nālemle
İṣfehān u ʿIrāk u mülk-i ʿAcem

6. ʿAyş u nūşa Ümīdi saʿy eyle
Böyle ḳalmaz ṣaḳın geçer ʿālem

-138-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Virelüm cāna ṣafā cām-ı muṣaffā çekelüm
ʿAyş idüp yād-ı lebüñle mey-i ḥamrā çekelüm

2. İrişe menziline bir gün ola tīr-i murād
Ya ḳaşuñ cevrini ey dūst hele ya çekelüm

3. Umaruz miyve-i vaṣluñ ola ʿuşşāḳa naṣīb
Bār-ı cevrüñ hele ey nah̬l-i dil-ārā çekelüm

---

138. K.14a, İ.13b –Ç, A.
2(a) menziline bir gün ola: bir gün ola menziline K
3(b) bār-ı: bārı İ

4. Ḫalḳa ṭuyurmayalum deprenelüm rindāne
Leb-i yārı ṣoralum bāde-i tenhā çekelüm

5. Ey Ümīdī dili ġarḳ eyledi girdāb-ı belā
Gel kenāra çıḳalum zevraḳ-ı ṣahbā çekelüm

-139-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Cennet añılsa ruḫuñ ḫāṭıra eyler Ādem
Kaʿbe yād olsa ser-i kūyuña varur ʿālem

2. Miyve-i zevk ü ṣafā ḳandan olurdı ḥāṣıl
Bāġ-ı sīnemde gelüp nāveküñ urmasa ḳalem

3. O büt-i muġ-beçe nāzile tekellüm ḳılsa
Nuṭḳa ḳādir olımaz ẕerrece yanında ṣanem

4. Şāhid-i bāġa dür-i eşkini ḳılmış īs̱ār
Derlemiş ḫayli yine ṣaḫn-ı çemende şeb-nem

5. Bilimi bükmüşiken bār-ı belā-yı hicrān
Geldi bir bār-ı girān oldı Ümīdī gam u hemm

-140-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Bülbül-i bī-nevā idince naġam
Açılup oldı ġoncalar ḫürrem

---

139. K.14a, Ç.15a, A.15a, İ.13b.
1(b) ser-i kūyuña: ser-i kūy İ
3(b) olımaz: olumaz A/ yanında: yanuñda İ
140. Ç.14b, A.15a –K, İ.

2. Dürr-i dendān-ı yāre öykünicek
Diline düşdi sūsenüñ şeb-nem

3. Neye māniʿ olur ki pirehenüñ
Başdan geçmedük ne var bilsem

4. Ter düşer dūd-ı āh-ı ʿāşıḳdan
Yār gökde bulutdan alur nem

5. İşigüñde o ḫār raḳībe bugün
Dimedi kimse ey peri ādem

6. Mülk-i naẓmuñ Ümīdi ḫüsrevisin
Ḫāme-i nāmuñ oldı saña ʿalem

-141-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Devr-i gül irdi yine ʿazm-i gülistān idelüm
Biz de bülbül gibi bir kūşeden efġān idelüm

2. Cürʿa-i cām-ı mey-i nābile sāḳī demidür
Ferş-i bāġı varalum laʿl-i Bedāḫşān idelüm

3. Nūş idüp bāde-i gül-rengi olup mest ü ḫarāb
Biz daḫı bir yaḳadan çāk-ı girībān idelüm

4. Gül gibi dāg-ı dili ʿarż idelüm cānāna
Nice bir ġonca-ṣıfat sīnede pinhān idelüm

5(a) o ḫār: ḫār A
141. Ç.15b, A.15b –K, İ.

5. Ey Ümīdī demidür ṣarṣar-ı āhuñla bugün
Kilk-i evrāḳını gülşende perīşān idelüm

-142-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ey sāḳi bezm-i bāde-i gül-renk ü lālefām
Eksük virürse ġayrıya bizden yaña tamām

2. Mecnūn mis̱āl ʿazm-i beyābān ider göñül
Tā her ġazāl-i vaḥşi görüp anı ola dām

3. Dil ārzū-yı miyve-i vaṣl-ı nigār ider
Bī-mār-ı ʿaşḳ olan kişi eyler ẖayāl-i ẖām

4. Ġavġa-yı ʿaşḳ-ı yār ile [t]elẖ oldı ortalıḳ
Ol ḥāleti görince çekildi kenāra cām

5. Çekme elüñi cām-ı mey-i erġuvāndan
Meyden Ümīdi eyleme destüñ tehī müdām

Ḥarf’ün-Nūn

-143-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Bugün meclisde sāḳi sāġar almaḳ dest-i dil-berden
Hemān bir gül ḳoparmaḳ gibidür şāẖ-ı gül-i terden

2. Olalı cürʿa-i cām-ı leb-i dildāre dil hem-dem

---

142. İ.13b –K, Ç, A.
143. K.14a, Ç.17b, A.17a, İ.14a.

Kesildi berşle afyūndan el çekdi sāġardan

3. Ḫaṭ-ı ruḫsārunı zülfiyle mestūr itmiş ol kāfir
ʿAceb mi ʿāşıḳ-ı miskīn oḳursa küfri ez-berden

4. Demidür ṭolular iç būse iḥsān eyle ʿuşşāḳa
Efendi ḳullara ʿādetdür iḥsān çünki beglerden

5. Ümīdī olımaz ser-menzil-i maḳṣūdına vāṣıl
Reh-i ʿaşḳında yāruñ geçmeyen evvel ḳadem serden

-144-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gelmez o serv yanımıza āh u zārdan
Nice şikāyet itmeyelüm rūzgārdan

2. Bezm-i belāda sīnemizi eyledi kebāb
Yandıḳ yaḳıldıḳ āteş-i ʿaşḳ-ı nigārdan

3. Gördükce mā-cerā-yı biḥār-ı sirişkimi
Deryālar acıyup dögünür her kenārdan

4. Zülfüñ şebinde şemʿ-i ruḫ-ı dil-sitānla
Göñlüm oḳur vefāñı o ḫaṭṭ-ı ġubārdan

5. Ḳılmaz Ümīdi āteş-i ʿaşḳuñdan ictināb
Cānā semender incine mi sūz-ı nārdan

-145-

---

144. K.14b, A.17b –Ç, İ.
3(a) sirişkimi: eşkimi A
4(b) göñlüm: ʿuşşāḳ A

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. ʿĀlemi faṣl-ı bahār eyledi ser-sebz-i çemen
Başladı naġmeye bülbül yine her vādīden

2. Nev-bahār oldı güzellendi ḥarīm-i gülzār
Ḫacletinden eriyüp geçse n´ola berf ü çemen

3. Geh güle vālih ü geh ġoncaya şeydā geçinür
Daldan dala ḳonar murġ-ı nihāl-i gülşen

4. Mevsim-i bezm-i ṣafādur diyü şevḳ üzre olup
Ṣubḥa dek dün gice diñlenmedi şemʿ-i rūşen

5. Ey Ümīdī götürüp lāle-ṣıfat ayaġı
Düşe gör jāle gibi kūşe-i bāġa erken

-146-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Gördi feżā-yı dīdemizüñ āb u dānesin
Murġ-ı ḫayāl idindi gelüp āşiyānesin

2. Öldürmege bahāne ararken cihānı āh
Eyler baña gelince cihānuñ bahānesin

3. Ey kaşları hilāl gören māh-ı nev ṣanur
Burc-ı felekde āteş-i āhum zebānesin

---

145. K.14b, Ç.16a, A.17a –İ.
1(a) ser- sebz-i: bir sebz-i A
4 (a) mevsim-i bezm-i: bezm-i A
146. K.14b –Ç, A, İ.

4. Seyr itdi yār dāġ-ı ġamuñ eşrefīlerin
ʿArż itdüm aña sīnemüñ ey dil ḫizānesin

5. Ḥālāt-ı ʿaşḳ ne΄ydügini bilmek isteyen
Görsin Ümīdinüñ ġazel-i ʿāşıḳānesin

-147-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Bunca ṭūfān kim gözüm gördi geçirdi başdan
Nūḥ biñ yıl ʿömri olsa dem urumaz yaşdan

2. Baş ḳoşupdur kākül-i fettānuña zülfüñ gibi
Dūstum pīrāhenüñ n΄ola çıḳasa başdan

3. Saḫtdur gerçi ġam-ı hicrānla ḳalb-i ḥazīn
Saḫtdur ammā taḥammülde cefāña ṭaşdur

4. Ḫaṭṭ degül ruḫsāruñ üzre naḳş iderken hüsnüñi
Sāyedür düşmiş nigārā ḫāme-i naḳḳāşdan

5. Ey Ümīdī ol melek-sīmāyı görse gözlerüm
Aġlasam bir bir aña bu dīde-i ḫūn-pāşdan

-148-

feʿūlün feʿūlün feʿūlün feʿūl

1. Degül ḳaşuñ üzre nigārā cebīn
Ki ḫūrşīd olupdur hilāle ḳarīn

---

147. K.15a –Ç, A, İ.
148. K.15a, Ç.16b, A.16b –İ.

2. Bulınmaz dehānuñ gibi ẖurdedān
Lebüñ gibi ḳanı süẖan-āferīn

3. Görüp çīn-i zülf-i siyāhuñda dil
Ṣanur ẖāl-i Hindūlaruñ misk-i Çīn

4. Gül-i bāġ-ı cennetdeki jāledür
ʿİẕāruñda cānā o dürr-i s̱emīn

5. Raḳīb-i siyeh-rū şen ü şādumān
Ümīdī belā vü ġamuñla ḥazīn

-149-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. ʿAhd itmiş idi vaṣlını dün ʿāşıḳa cānān
Ḳılmadı bugün ʿahde vefā yine mi hicrān

2. Gözyaşı döküp ẖāk-ı belāda sürünür āb
Bādile çemende ṣalınur serv-i ẖırāmān

3. Müşgīn ṣaçunuñ bendesi reyḥānla sünbül
Laʿl-i lebünüñ çākeri yāḳūtla mercān

4. Cānā görecek gözleri yoḳ nergis-i bāġuñ
Laʿl-i lebüñe öyküneli ġonca-i ẖandān

5. Dün vaʿdeler itmişdi Ümīdīye viṣālin

3(b) ẖāl-i: ḥāl-i A/ misk-i: müşg-i Ç, A
4(a) jāledür: nihāledür A
149. K.15a, Ç.17a, A.16b –İ.
2(b) bādile: yādile A
3(a) müşgīn : miskīn K / mercān: reyḥān Ç, A

Ol māhi bugün ṭāliʿi kör oldı peşīmān

-150-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Yār gūşına ṭaḳınmış yine bir dür-i s̱emīn
   Oldı bir kevkeb-i dürrī ṣanasın māha ḳarīn

2. Cemʿ olup dīdede eşkümle ḫayāl-i ruḫ-ı yār
   Burc-ı ābīde ḳırān eyledi māh u pervīn

3. Laʿl-i cān-baḫşuñı gördükce idersin pinhān
   Dūstum n´ola gözüm yaşı düşerse rengīn

4. Būy-ı zülf-i siyehüñ vaṣf idecek bād-ı ṣabā
   Nāfesin yirlere çaldı günerüp āhū-yı çīn

5. Virmedi vaṣl-ı metāʿını Ümīdī cānān
   Almayınca dil ü cān naḳdini evvel pīşīn

-151-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Şu ḳadar urdı dile nāvek-i ġamzeñ peykān
   ʿArż-ı ḥāl itmege dil oldı ser-ā-pāy zebān

2. Ġam-ı sevdā-yı külāleñle perīşān dildüñ
   Göñlümüz yazdı biraz geldi o ḫaṭṭ-ı reyḥān

---

150. K.15a –Ç, A, İ.
151. K.15b –Ç, A, İ.

2(a) dildüñ; [metin]

3. Varise bencileyin ʿāşıḳ-ı dīdār-keder
Hīçbir yirde ḳarār eyleyemez āb-ı revān

4. Būse-i laʿline yāruñ ṭolaşurmış sāġar
Gice meclisde bulup elledi ẖayli yārān

5. Ey Ümīdī ġam-ı hicrānda yeñilmez eşküm
Āh kim faṣl-ı şitā irse çoġ olur bārān

-152-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dirīġ itmez ṣafā bezminde gördi luṭf ü iḥsānın
Ṣurāhī sāḳi-i bezmüñ ʿaceb mi beklese yanın

2. Yazuḳdur ṣalmasın ayaḳlara rāh-ı maḥabbetde
Demidür ẖākdan refʿ eylesün ol serv-i dāmānın

3. N´ider el uzadup meclisde zāhid cām-ı ṣahbāya
Alup neyler ʿaceb pīr-i muġānuñ bir avuc ḳanın

4. Raḳīb-i kāfiri başdan ṣavurmış diyü ẖışm idüp
Bugün muhkem ele aldı o ẖūnī tīg-i bürrānın

5. Ümīdī şevḳ-i laʿ-i yār şöyle mey-perest itmiş
Virürdi bādeye zühhād bulsa dīnin īmānın

-153-

---

152. K.15b, Ç.16a, A.18a –İ.
1(b) sāḳi-yi bezmüñ ʿaceb mi beklese: sāḳi-i bezm-i ṣafānuñ bekledi Ç, A
2(b) ẖākdan: kākülüñden
4(a) savurmış: savursın K (b) o ẖūnī: o ẖūn: A
153. K.15b –Ç, A, İ.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ḫaber alınmadı çoḳ sordular cām-ı muṣaffādan
Gelüp erbāb-ı ʿişret cümlesi geçdi Ġalāṭadan

2. Ṣurāḥīnüñ urup ḫūrd itdi aġzın şaḥne-i devrān
Dilin çekse n´ola bezm-i ṣafāda cām-ı ṣahbādan

3. İçerdi ḳanını bulsa ṣurāḥı bādenüñ şimdi
Egerçi bir zamān sāḳī şu ṣızmazidi aradan

4. Eli ṭutmaz bugün pīr-i muġānuñ lerzeden hergiz
Şu deñlü ḫavf u ḫaşyet virdiler cām-ı muṣaffādan

5. Sürüp meclisde cām-ı zer-nigārile mey-i nābı
Bugün cānā Ümīdī zevraḳile geçdi deryādan

-154-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Şāneler çeksün o zülf-i ʿanberīnüñ minnetin
Çekmesün bir ḳılca bū-yı misk-i çīnüñ minnetin

2. Ey ṣabā irgür ġubār-ı ḫāḳ-ı pāy-ı dilberi
Çeşmüme çekdürme kuḥl-ı cevherinüñ minnetin

3. Ḳıl tecerrüdle dilā farḳ-ı felekde yirüñi
Çekme gel ʿĪsā gibi rūy-ı zemīnüñ minnetin

4. Variken sīnemde dendānuñ ḫayāli ey ṣanem
Çekmeye ġavvāṣ-ı dil dürr-i s̱emīnüñ minnetin

154. K.16a –Ç, A, İ.

5. Āsitānuñdan Ümīdī bendeñe irerse feyż
Çekmege hergiz şehā çarḫ-ı berīnüñ minnetin

-155-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Her tīr ki urdı sīneme ol ḳaşları kemān
Gözden geçirdi bir bir anı zaḫm-ı ḫūn-feşān

2. Ṣanma şuʿāʿ-ı ḥüsnüñe taḥsīn idüp bugün
Ḳodı el arḳasını yire mihr-i āsmān

3. Ḥadden geçirdi ġamzeñ oḳı cevri diyicek
Peykānuñ eyledi dili taʿzīr-i bā-lisān

4. Ey çarḫ gerçi ḳaddümi yay eyledüñ benim
Āhım oḳına ben de seni eyledün nişān

5. ʿAnḳā-yı ḳāf-ı ʿaşḳ olalı şāh-bāz-ı dil
Oldı Ümīdi kūy-ı ʿaden aña āşiyān

-156-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cismüñi ʿüryān idüp ḳoçdum dimiş ey sīm-ten
Yakası açılmaduḳ sözler çıḳarur pīrehen

2. Tek hemān sen nāzla gül-geşt-i gülzār eyle gel
Ey sehī-ḳadd ḫıḍmete ṭurmuşdurur serv ü çemen

---

155. K.16a –Ç, A, İ.
156. K.16a –Ç, A, İ.

3. Cāmāsā ġıll ü ġışşdan ḳalbüñi ṣāf it diyü
Ġūş-ı cāna bir ṣadā irdi ḫum-ı mey-ḫāneden

4. Rūz hicrüñde nigārā Rüstem-i Zāl-i felek
Gürz-i āha döymeye olursa ger Rūyīn-ten

5. Ey Ümīdī ʿāleme āvāze ṣaldı sözlerüñ
Hep bu sözlerdür ʿadūnuñ ḳāmetin dāl eyleyen

-157-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Alur müdām būseler ol laʿl-i nābdan
Hīç bilmem acı mı nice alam şarābdan

2. Yād-ı ṣafā-yı laʿlüñile nūş idüp biraz
Ṣular sepildi yüregime cām-ı nābdan

3. Ḫaṭṭ-ı siyāh olalı ruḥ-ı yāra perdedār
Bir laḥẓa Kaʿbe olmadı ḫāli ḥicābdan

4. Āheng-i nāle-i dil-i ʿuşşāḳı gūş idüp
Meclisde çekdi destini muṭrib rebābdan

5. Biryān olalı sīne-i sūzān Ümīdiyā
Bezm-i şarāb-ı ġamda kesildüñ kebābdan

-158-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

---

157. Ç.15b, A.15b –K, İ
158. Ç.16b, A.17b –K, İ.

1. Şāne çeksüñelini zülf-i siyehkāruñdan
Şemᶜ kessün dilini āteş-i ruḫsāruñdan

2. Ḥamdilillah ki beyāż-ı ruḫ-ı sīmīnüñde
Oḳunur mihr ü vefā ḫaṭṭ-ı siyehkāruñdan

3. Bize esrār-ı ḫaṭ-ı sebzüñi ᶜarż itme igen
Yüri ey ġonca-dehen geçdi ki esrāruñdan

4. Şu ḳadar ṣordı göñül sırr-ı nihāl-i lebüñi
Çıḳmadı sūz-ı dehen teng ü güher-bāruñdan

5. Bāde-i cām-ı maḥabbetdür Ümīdī beñzer
Ki cihān mest senüñ neşʾe-i güftāruñdan

-159-

mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün mefāᶜīlün

1. Alursañ cānı al cismümde ḳalb-i nā-tüvān ḳalsun
Ḳayurmaz göñlümüz ḳalursa ey rūh-ı revān ḳalsun

2. Öperken leblerin nāziklükile zaḫm-ı dendān ur
Dilā meclisde bizden duḫter-i rezde nişān ḳalsun

3. Ġamuñ yirse etim bezm-i belāda ġam degül cānā
Hemān tek itlerüñe tende birkaç üstüḫān ḳalsun

4. Didi kim cān revān olup ġamuñla gönlümüz ḳaldı
ᶜİtāb u nāz idüp didi giden gitsün ḳalan ḳalsun

159. Ç.16b, A.17b –K, İ.

5. Yüri ey bād-ı āhum āsitān-ı yāra yüzler sür
Ḳo düşsün rāh-ı kūy-ı ġamda eşk-i nā-tüvān ḳalsun

6. Ümīdī ḳıṣṣa-i ʿaşḳı cihāna dāsitān eyle
Dilerseñ Ḳaysveş dillerde nāmuñ bir zamān ḳalsun

-160-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir ḳaşları kemān müjesi ḫançer isterin
Yaʿni yolında ölmege bir dil-ber isterin

2. Geh tīġ u gāhī ġamzesine meyl ider göñül
Yanuñda mā-ḥaṣal düşicek bir yir isterin

3. Rüstem gibi kemān-ı ġam-ı ʿaşḳı çekmege
Zāl-i zamāna didi ki ben bir er isterin

4. Beñzüm ġamile zerd idüp aġladıġum bu kim
Yāruñ yolına sürmege sīm ü zer isterin

5. Cān murġını uçurmaġa gülzār-ı kūyuña
Tīrüñden aña her yaña bāl u per isterin

6. Nūş eyledikçe zehrüñi yād eylerin lebüñ
Defʿ itmegiçün acısını şekker isterin

7. Bir baş açıḳ gedāyım Ümīdī cihānda ben
Ne tāc u ne ḳabāçe-i İskender isterin

---

160. Ç.17a, A16a –K, İ.
5. -A

-161-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ehl-i ʿaşḳuñ naʿrası cām-ı şarāb-ı nābdan
Bülbülüñ āvāzesi berg-i gül-i sīr-ābdan

2. Çeşm-i derya-bārum üzre iki ebrūlar benim
İki māhīdür ki kendin ṭaşra atmış ābdan

3. Şöyle nāzikdür ruḫ-ı zībā-yı sāḳi kim bugün
Bezm-i meyde renk alur cām-ı şarāb-ı nābdan

4. Yüz çevirmiş göricek ḫaṭṭ-ı ʿizār-ı dil-beri
Zāhid-i nādānı gör kim ḫaṭṭı yoḳ iʿrābdan

5. Ey Ümīdī vaḳtidür bedr it hilāl-i sāġarı
Dil şeb-i tārik-i ġamda ḫaṭṭ ider mehtābdan

-162-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Olmışiken dil ü cān Leyli saçuñla meftūn
Vādi-i ʿaşḳa ḳadem başmamışidi Mecnūn

2. Beñzer ey Yūsuf-ı gül-çehre ḫarīdāruñdur
Gül-i bāġ aldı yine destine birḳaç altun

3. Nice beñzer diyü ḫūrşīd-i ʿiẕār-ı yāre
Māha ḫayli ṭolaşur hāle-i çarḫ-ı gerdūn

---

161. Ç.17a, A.16a –K, İ.
162. Ç.17b, A.16a –K, İ.
3(a) yāre: yārda A

4. Ḫāne-i ḳalbe żiyā ṣalmaġa mihr-i ʿaşḳuñ
Dāġ-ı ḫūnīn yiter sīnede cām-ı gül-gūn

5. Ey Ümīdī yedi iḳlīme naẓīruñ gelmez
Ser-fürū eyledi beş beytüñe rubʿı meskūn

-163-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ölürse göñül gitmez anuñ ḫāk-ı derinden
Rāżı gibi ol ʿāşıḳ-ı bī-çāre yirinden

2. Dilde ġam-ı ʿaşḳı ruḫ-ı zerdümdür iden fāş
Maʿlum olır ey şūḫ-ı müeṡṡir eṡerinden

3. Gerçi ki ḫayāl oldı miyānıyla dil-i zār
Ammā n´idelüm geçmedi anuñ kemerinden

4. Ṭuyurdı yine varduġın ḫalḳa dehānı
Bir söz ḳaçırup yār-i leb-i laʿl-i terinden

5. ʿArż eyleyicek eşk-i terin yāre Ümīdī
Didi ki ḫüdā ṣaḳlaya dāḫi beterinden

Ḥarfü'l Vav

-164-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Ne siḥr itdi ʿaceb ol çeşm-i cādū

---

163. Ç.17b, A.17a –K, İ.
1(a) ölürse: ölür A
3(a) miyānıyla: miḥānıyla A
164. K.16a –Ç, A, İ.

Ki baş egdi aña ol iki ebrū

2. Yine ceng eyleyüp Tātār-ı çeşmüñ
Ḳafādār oldı aña iki gīsū

3. Seg-i aʿdāya virüp ḫᵛāb-ı ḫargūş
Bugün ʿuşşāḳa rām oldı ol āhū

4. İdinmiş mār zülfüñ tāziyāne
Yine bir siḥrile ol çeşm-i cādū

5. Ümīdī muṭrib-i hicrān elinden
Fiġāna başladı çeşmümde her mū

-165-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sāġar-ı bādeye baḳ mihr-i saʿādetdür bu
Her ḥabāba naẓar it necm-i hidāyetdür bu

2. Künc-i miḥnetde ġam u ġuṣṣañı yirsem ne ʿaceb
ʿĀşıḳ-ı ḫaste-dile bir ulu niʿmetdür bu

3. Bezm-i rindāna gelüp bu gice s̱ıḳlet virdüñ
Yüri ey zāhid-i nādān ne ḫıffetdür bu

4. Būy-ı zülfüñ getürür bād meşāmm-ı cāna
Billah ey peyk-i Ḫıṭā yine ne zaḥmetdür bu

5. Reh-i mey-ḫānede yārı bulıcaḳ mestāne

165. K.16b, Ç.18a, A.18a, İ.14a
3(b) ey zāhid-i: zāhid-i İ/ ne: ki İ

Ey Ümīdī düşegör pāyına furṣatdur bu

Ḥarf᾽ül-Hā

-166-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Tīġ-i müjgānı ṣuvardum dīdede ḫūn-ābla
Şām-ı ġamda serverā ceng itmegiçün ḫˇābla

2. Şāhid-i cāmı belüñletdi ṣadā-yı bülbül[e]
Ẓāhir oldı cā-be-cā laʿl-i lebüñde ābla

3. Ḳaşuña öykündügin inkār idermiş ey ṣanem
Rū-be-rū oldı bugün ṣūfī varup miḥrābla

4. Sāki ayaġun çeker yoḳ bir cihān ʿayyārısın
ʿAḳlımı uğrıladuñ cām-ı şarāb-ı nābla

5. İtleriyle hem-sifāl olup Ümīdī ol şehüñ
ʿĀrifāne ṣoḥbet itdük dün gice aḥbābla

-167- *

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Baġlayup göñlümüz ol kākül-i ʿanberfāma
Āh kim murġ-ı dili yine düşürdüñ dāma

2. Ġam-ı zülfüñle beyābān-ı maḥabbetde göñül
Beñzer ol rāh-reve ḳalmış ola aḫşama

---

166. K.16b –Ç, A, İ.
167. K.16b, Ç.20a, A.18b –İ.
* Bu gazel A᾽da sayfa kenarına yazılmıştır.

3. Biñ bir ibrāmile bir būsesin alduḳ yāruñ
Ḫūblar şimdi igen döymezimiş ibrāma

4. Ḫalḳa esrār-ı mey-i laʿlüñi fāş itdi diyü
Dil uzatsa n´ola meclisde ṣurāḥī cāmı

5. Yazmaġa levḥa-i ḫūrşīde Ümīdī şiʿrin
Destine aldı ʿuṭārid yine zerrīn ḫāme

-168-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sāġaruñ kim düşdi ʿaks-i dürr-i dendān üstine
Jāledür kūyā ki düşdi verd-i ḫanḍān üstine

2. Gördi yaluñ ḫançeriyle kendüyi eyler helāk
Düşdiler pervāneler şemʿ-i şebistān üstine

3. Çehreden yorsun ġubār-ı rāh-ı cānānı diyü
Her müje ḫançer çeker bu çeşm-i giryān üstine

4. Hem-demīdür kūşe-i miḥnetde ʿuşşāḳuñ diyü
Nāle-ṭıflın aldı pīr-i çarḫ-ı gerdān üstine

5. Ey Ümīdī mürde-i cisme gelürdi tāze cān
Gelse ol ʿĪsī-nefes öldükde bir an üstine

-169-

3(b) döymezimiş: döymez imiş A
4(a) mey-i: leb-i A
5(a) ḫūrşīde: ḫūrşīd A
168. K.17a, Ç.18b –A, İ.
169. K.17a, Ç.19a –A, İ.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ḫayli şeṭāret eyledi meclisde bülbüle
Aġzı ṣurāḥinüñ dün egildi güle güle

2. Bād-ı nesīmle açılur diyü bāġda
Ṣaḥn-ı çemende jāle bugün düşdi ter güle

3. Zül-i ruḫunda ol ṣanemüñ ḳaṭre-i gül-āb
Şeb-nemdurur ki düşdi gülistānda sünbüle

4. Bu tāze tāze dāġla sīnemde her elif
Bāġ-ı belāda beñzedi şāḫ-ı ḳaranfüle

5. Beñzer Ümīdi varise eksüklügin diler
Cāmuñ egildi öpdi ayaġını bülbüle

-170-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Şekkerin sözleri zebānında
Ḳanddur gūyiyā dehānında

2. Mevc-i deryā-yı ḥüsn ü behcetdür
Sīm-ḫançer degül miyānında

3. Geçdi devrānı māh-ı gerdūnuñ
Ḫūbmış gerçi kim zamānında

4. Zeḳanuñ çāhı içre şol ḫālüñ
Ṣanki bülbüldür āşiyānında

---

170. K.17a –Ç, A, İ.

5. Ḫançerüñ vaṣf iderdi sūsen-i bāġ
Rüknet olmasa ger zebānında

6. Düşmüşüm yüzüm üzre yārı görüp
Yüzümüz yire düşdi yanında

7. Dilde peykān-ı tīr-i yārı bulup
Ṣaḳlar anı Ümīdi cānında

-171-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dil-i şeydāyı ṣanurdum hemān kūyuñda dil-dāde
Belā bu ḳaṭre-i eşkümde ḫāk-ı pāña üftāde

2. Ḳul olmayınca naḫl-i ḳāmet-i bālā-yı dildāra
Çemende olmadı bār-ı belādan serv āzāde

3. Görinür baḥr-i ḥüsn-i yārda mevc-i melāḥatdür
Degüldür ḥāşe lillāh yāra ol ruḫsār-ı zībāda

4. Bugün mey-ḫānede pīr-i muġān muḥkem yaṣaġ itdi
Ki varup bezm-i yāda baṣmaya hergiz ayaḳ bāde

5. Varursın dāʾimā ʿarż-ı cemāl eylersin aġyāra
Görinmezsin Ümīdīye gelince ey peri-zāde

-172-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

---

171. K.17b –Ç, A, İ.
172. K.17b, Ç.19b, A.18a, İ.14b.

1. Dāġ-ı ġam dilde yiter berg-i gül-i ter yirine
Sīnede her bir elif şāḫ-ı ṣanavber yirine

2. Çıḳmadı derd ü ġamuñ sīne-i sūzānımdan
Iṣṣınupdur meger ey şūḫ-ı sitemger yirine

3. Mīl-i müjgānla ḫāk-ı reh-i yāri ey dil
Çeşm-i nemnākuña çek kuḥl-ı mücevher yirine

4. Luṭf idüp yār baña yazduġı düşnāmları
Ṭutarın ʿizzetile başda duʿālar yirine

5. Ey Ümīdī lebi yādına bugün meclisde
Ḫūn-ı dil nūş iderüz bāde-i aḥmer yirine

-173-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nāleye derdile āġāz idicek mestāne
Nālemün nāyına āheng ṭutar kāşāne

2. Dil-i sevdā-zedemi böyle perīşān idicek
İlledi zülf-i dil-āvizini muḥkem şāne

3. Ḳaṭʿ-ı zünnār ḳılup kāküle kāfir-kīşüñ
Ruḫuñ āyātını geldi göricek īmāna

4. Dil-i sūzānımı ġam ateşine yaḳma diyü
Düşdi ayaġına şemʿüñ bu gice pervāne

2(b) ıṣṣınupdur: issinüpdür K
5(b) aḥmer: ḥamrā
173. K.17b –Ç, A, İ

5. Şevḳden ayağı yirler mi başar meclisde
Bezm-i dildāra Ümīdī ireli peymāne

-174-

müstefʿilün feʿūlün müstefʿilün feʿūlün

1. Ṭarf-ı ruḫuñda şāhā ol dürr-i gūşvāre
Ṭoġmuş ṣabāha ḳarşu gūyā ki bir sitāre

2. Baş ḳoşdı zülfüñile ṭarf-ı ruḫuñda ḫaṭṭuñ
Fitne bıraḳdı şehre bir iki yüzi ḳare

3. Bī-mār olan ṭabībā çün āba teşne-dildür
Can virse n'ola ʿuşşāḳ ol tīġ-ı ābdāra

4. Māh-ı ruḫuña şevḳim günden güne ziyāde
Sevdā-yı ḫaṭṭuñ ammā göñlümde ber-ḳarāre

5. Çāk oldı ey Ümīdī ḫār-ı ġamile sīnem
Dāġ-ı derūnum oldı gül gibi āşikāre

-175-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dil güft ü gūda ʿaks-i ruḫ-ı dil-rübāyile
Dīvānedür tekellüm ider ṣanki āyile

2. Ḳadd-i nigāra öykünibilmez ḫırāmda
Biñ kez nihāl-i serv ṣalınsın ṣabāyile

174. K.17b –Ç, A, İ.
175. K.18a, Ç.18b –A, İ.

3. Sāġar mis̱āl taṣfiye-i bāṭın eylesin
Hem-ṣoḥbet olmaġ isteyen ol dil-rübāyile

4. Aġyār-ı kīne-dārla ġam-ḫānemi o māh
Geldi müşerref itdi gice biñ belāyile

5. Sākī-i derd ü miḥnet elinden ne çekdügim
Bezm-i belāda ben bilürüm bir Ḫüdāyile

6. Yıllardurur Ümīdi şehā pāy-māldur
Göñlini anuñ al ele bir merḥabāyile

-176-

mefʿ ūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün

1. Düşdüm çemende berg-i gül-i aḥmer üstine
Ol serv-i nāz didi yüzüñ güller üstine

2. Būs-i dehān-ı yāra ṭolaşur diyü müdām
Ḫançer çeker ṣurāḥi gelüp sāġar üstine

3. Cānā buḫūr-ı hüsn ü bahādur o ḫaṭṭ u ḫāl
Kim ʿ ārużuñda ḳondı bugün āẕer üstine

4. Her-dem nesīm-i laʿ l-i ṣafā-baḫşı ol mehüñ
Şirinlik oḳur üfürür ol şekker üstine

5. Düşnām-ı yāri levḥ-i mezārında naḳş idüp
Yine Ümīdi sikke ḳodı mermer üstine

---

176. K.18a, Ç.19a –A, İ.
3(b) kim ʿ āružuñda: nār-ı ruḫuñda Ç
4(b) ol şekker: şekker K

-177-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ġam-ı ḫaṭṭ-ı ġubār-ı cānāne
Uvacuḳ ḳara sincidür cāna

2. Giceler ṣubḥa dek olup bī-dār
Ṭolanur kūy-ı şemʿ-i pervāne

3. Ḫāk-ı rāh olduġın görüp ʿuşşāḳ
Ḳatı ayaḳlar oldı cānāne

4. Çīnde kāküli ser-āmeddür
Rūmda ḫāl-i rūyı bir dāne

5. Ser-i mestāne ḫışt-ı ḫum bālīn
Cāy-ı rāḥat degül mi mey-ḫāne

6. Bezme sāḳī gelürse ger ṣūfī
İçir aña bir iki peymāne

7. Devr-i güldür Ümīdi gülşende
Nūş-ı cām eyle gel ẓarīfāne

-178-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Şām-ı belāda ḥasret-i ebrū-yı yārla

---

177. K.18a –Ç, A, İ
178. K.18b –Ç, A, İ

Döndüm hilāle bu ten-i zerd ü nizārla

2. Çalınsa gūş-ı yāre n´ola nāleler bugün
Kūyında ḥalḳa oldı ḳadüm āh u zārla

3. Ḳalmaz miyān-ı baḥr-i felāketde fülk-i dil
İrer kenār-ı ʿāfiyete rūzgārla

4. Dün vaʿde itmişidi seni öldürem diyü
Öldürdi yār bizi bugün intiẓārla

5. Meyl eyledi görince göñül iḫtiyārsuz
Ṣanma Ümīdi sevdi seni iḫtiyārla

-179-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dilā herkim naẓar ḳılsa siyeh cāmeyle cānāna
Tenin teşbīh ider ẓulmetde anuñ āb-ı ḥayvāna

2. Cefādan ġayrı hergiz görmedüm bir nesnesin ey dil
Ser-ā-pā çoḳ naẓar ḳıldum bugün diḳḳatle cānāna

3. Görince nā-gehān düşmezdi göñlüm dām-ı zülfeyne
Leṭāfetde eger ḫāl-i ruḫı olmasa bir dāne

4. O ṭıfl-ı nāzenīne gūşvāre ḳılmaġa ey dil
Gözüm yaşını döndürdüm bugün laʿl-i bedaḫşāna

5. Ümīdī[yā] içüp ḳan aġlamazdı çeşm-i ḫūn-bārum
Eger peykān-ı tīr-i ḫūn-feşānı geçmese cāna

179. K18b –Ç, A, İ

-180-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Yasaġ olalı sāḳī bāde-i cām-ı muṣaffāya
Muḥaṣṣal varacaġum gelmez oldı hīç Ġalatāya

2. Ḳapusın ḳapayu żabṭ eyleyüp mey-ḫāneyi aʿdā
Ayaḳ baṣdurmadı bir daḫı rind-i bāde-peymāya

3. Yine bir pāre od olmış miyān-ı ābda gördüm
Nezāketle meger ivdürdüler keştī-i ṣahbāya

4. Yaturdı rūzgār-ı nā-muvāfıḳ fülk-i ṣahbāyı
Yine pīr-i muġān ser-māyesin aldurdı deryāya

5. Ayaḳlanmadı ḳaldı cürʿaveş ḫāk-ı meẕelletde
Ümīdī ucmalıdur bugün cām-ı muṣaffāya

-181-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Fitne-i ḫaṭṭuñ irişürse ne ġavġalar ola
ʿArż-ı ḥüsn eyleriseñ nice temāşālar ola

2. Ṣalınursa ḳad-i bālāsı göñül kişverine
Ḳalup ayaḳda bu cān mülki ne yaġmalar ola

3. Miyve-i vaṣlunı eylerse dirīġ ol āfet
Būtsān-ı ser-i kūyında ne ayvalar ola

---

180. K.18b –Ç, A, İ
5(b) Bu mısrada hece eksikliği vardır.
181. K.19a –Ç, A, İ

4. Gül gibi sāgar-ı ṣahbāyı ṣunarsa sāḳī
Ehl-i meclis ṣanemā bülbül-i gūyālar ola

5. Ger kenār itmezsem ol güher-i nā-yābı
Gözümüñ yaşı Ümīdī aḳa deryālar ola

-182-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Meyl idüp ḫāline yañaġında
Murġ-ı dil ḳaldı zülfi bāġında

2. Dest-i sāḳīde cām-ı bāde-i nāb
Bir gül-i aldur budaġında

3. Āh kim her seḥer raḳīb-i seg
Avlar ol āhuyı yataġında

4. Ḫam-ı ebrūda ḫāl-i fitne-i yār
ʿĪsidür Meryemüñ kucaġında

5. Dilde ḳaddüñ Ümīdi resm itmiş
Serv-i naḳş eylemiş ḳabaġında

-183-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ġayrı iḥyāʾ idüp vefāyile
Öldürürsin beni cefāyile

---

182. K.19a, Ç.19b –A, İ.
1(b) zülfi: zülf-i Ç
183. K.19a –Ç, A, İ

2. Göricek tīġ-i ġamzeñi ṣūfī
Ṭutdı gerden aña rıżāyile

3. Yeltenür bād-ı āha dil Yā Rabb
Nic´ola ḥāli bu hevāyile

4. Zāhid-i şehr çıḳdı ẖalvetden
Gördüm oġlan ḳovar ʿaṣāyile

5. Ḳara ḳaşın çatup Ümīdi nigār
ʿĀlemi ḳırdı bayḳarayile

-184-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. ʿArż-ı ḥāl eyle diyü ẖāk-ı ḥarīm-i yāre
Minnet itdüm gice yirden göge āh u zāra

2. Ḫaṭṭ ṣanur rūy-ı siyehkārunı görüp aġyār
Eyledikce naẓar ol āyine-i ruẖsāra

3. Ḥayretinden dikilüp ḳaldı nihāl-i gül-i bāġ
Naẖl-i bālāsı nigāruñ gelicek reftāra

4. Düşeli ʿaşḳına bir ṭıfl-ı kebūter-bāzuñ
Ser-i kūyında göñül murġı olup āvāre

5. Ṭūṭi-i ṭabʿ-ı Ümīdīye idermiş inkār
Göreyin zāġ-ı ʿadūnuñ yüzi olsun ḳara

---

184. K.19a –Ç, A, İ

-185-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Dāʾim cemāl-i yār görinmez niḳābda
   Ol ġonca-leb açılmadı ḳaldı hicābda

2. Görmek müyesser olmadı ḳapuñda gün yüzüñ
   Hergiz efendi ṭāliʿimiz yoḳ o bābda

3. Düşmezdi böyle bāde-i gül-gūna dāʾimā
   Laʿlün hevāsı olmasa cānā ḥabābda

4. Urmadıyise yāresine leblerüñ nemek
   Bu sūzile bu girye nedür ya kebābda

5. Geh noḳṭa dirler aġzına yāruñ gehī ṣıfır
   Ṣorsañ Ümīdi ikisi de bir ḥisābda

-186-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Baḳup sīnemde yanan tāze dāġa
   İndi [bu] gice pervāne çerāġa

2. Göñül murġı görüp ḫāl-i ʿiẕāruñ
   Varup düşdi ḳara zülfüñde aġa

---

185. K.19b, Ç.18a –A, İ.
186. K.19b –Ç, A, İ

3. Ḳanı pervāne gibi bir dil-āver
Ki meclisde vara yaluñ bıçāġa

4. Ṣımaġa revnaḳ-ı bezm-i şarābı
Urur cām-ı mey-i zāhid ayaġa

5. Ümīdī ṣun meded cām-ı şarābı
Yübūsetden yapışdı dil damaġa

-187-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Açılsa ġonca-leblerle çemende nev-bahār olsa
Ṣaçılsa cürʿalar rūy-ı zemīne lālezār olsa

2. Ṣabāyile nihāl-i gül ṣalınsa ġonca açılsa
İrüp hengām-ı sermā āẖire evvel bahār olsa

3. Şarāb-ı nābla dil-ẖaste-i miḥnet şifā bulsa
Ḥakīmāne içilse elde cām-ı ẖoş-güvār olsa

4. Nihāl-i ḳāmet-i bālāyile yanumca ṣalınsa
Miyān-ı sebzede ol serv-ḳāmet der-kenār olsa

5. Çemende ġonca-lebler ṣunduġunca gül gibi sāgar
Ümīdī içmemek olurdı elde iẖtiyār olsa

Ḥarf'ül-Yā

-188-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

---

187. K.19b, Ç.20b –A, İ.
188. K.20a, İ.16b –Ç, İ.

1. Ḳana müstaġrıḳ görüp sīnemde ol şeh yāreyi
Ḳanlıdur diyü ṭutup baġladı ol bī-çāreyi

2. Şevḳden başı göge irse yiridür hālenüñ
Çün ṣafā sürer alup ḳoynına bir māh-pāreyi

3. Yüz virüp himāye itmiş āfitāb-ı ḥüsnine
H̬āl ü h̬aṭṭ didükleri bir iki yüzi ḳarayı

4. Ayru düşmüşdür şehā tīġuñ gibi dem-sāzdan
Acıyup baġruma baṣdum dilde her bir yāreyi

5. Ey Ümīdi sīnede dāġ-ı siyāha ḳıl naẓar
Āsmān-ı ġamda seyr it münh̬asif seyyāreyi

-189-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Boynına bend itmek olur kākül-i cānāneyi
Neyleyin zencīrler ṭutmaz dil-i dīvāneyi

2. Şemʿ-i nār-ı şevḳile cānlar eritdi dün gice
Ṣubḥa dek gör nice döndi üstine pervāneyi

3. Gördüler her-dem ṭolaşur ʿanberīn gīsūları
Pāre pāre ḳıldılar tīġile cānā şāneyi

4. Ḥalḳa itse ḳāmetin ʿaşḳile h̬ātem ġam degül
Dāʾimā baġrına baṣar bir dür-i yek-dāneyi

4(b) baġruma: baġrıma İ
189. K.20a, İ.16a –Ç, İ.
4(a) ḳāmetin ʿaşḳile: ḳāmet-i zerdini İ (b) bir: ol İ

5. Ḳalbimizde ġam ḳomaz bir dil-ber-i gül-çehredür
Ey Ümīdī ṭutsam el üzre n´ola peymāneyi

-190-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ḳalbimiz bulur ṣafā cām-ı mey-i ḥamrāyile
Ḫāneler rūşen olur mihr-i cihān-ārāyile

2. İrişince destüñe sīb-i zenaḫdān-ı nigār
Egleni ṭur ey göñül şimdi hele ayvayile

3. Dil kesādı variken dāġ-ı ġamuñ virdi revāc
Kim metāʿ-ı ḳalbdür kıymet bulur tamġayile

4. Ḫāne-i ḳalbe zenaḫdānı ḫayālin gönderüp
Yār yād itmiş dil-i bī-mārımı elmayile

5. Ey Ümīdī sidreden kadrüm olurdı müntehā
Bir nefes hem-sāye olsam ol ḳadi Ṭūbāyile

-191-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Çıkūp āhum odından her şerāre
Şeb-i hicrüñde olur bir sitāre

2. İdüp Ferhāda mātem bī-sütūnda
Siyeh-pūş oldı her bir seng-i ḫāre

---

190. K.20a –Ç, A, İ
191. K.20a –Ç, A, İ

3. Nişān-ı naʿl-i esb-i şeh-süvārum
Ṭaḳar gūş-ı zemīne gūşvāre

4. Bu çūb-ı āhıyile çarḫ-ı aṭlas
Olupdur mehter-i ʿaşḳa naḳāre

5. Ümīdī bir perinüñ ḥasretinden
Dönüpdür çeşm-i pür-eşküm nigāra

-192-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün

1. Nev-bahār irdi çemen ser-sebz ü raʿnādur yine
Bir gözi āhūyla hengām-ı ṣaḥrāʾdur yine

2. Her benefşe gird-i ruḥsārında bir ḫāl-i kebūd
Ḳıl naẓar rūy-ı zemīne ḫayli zībādur yine

3. Zīnet-i ezhārla uçmaġa döndi sebzezār
Cūyda ʿaks-i ṣanavber reşk-i tūbādur yine

4. Jālelerden cürʿa-rīz olmış çemende şāh-ı gül
Nūş idüp bülbül seḥerden mest u şeydādur yine

5. Ey Ümīdī bāde-i ʿaşḳile bir muġ-beçenüñ
Naʿra-i mestāneden her kūşe ġavġādur yine

-193-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

---

192. Ç.18a –K, A, İ.
193. Ç.19a –K, A, İ.

1. Elüñe cām alup gülşende var ẕevḳ ü ṣafā eyle
Ḥabāb-ı mey gibi ey dil biraz kesb-i hevā eyle

2. Ḳad-i bālā-yı yāri resm idüp levh-i żamīrüñde
Fünūn-ı ʿaşḳı var yine elifden ibtidāʾ eyle

3. H̱ayāl-i mīl-i müjgānile var ol Kaʿbe-i cānuñ
İşigi cānibine gözlerüñ kıble-nümā eyle

4. Derūnuñ lāle gibi dāġ-ı ġamla ḳalmasun tīre
Demidür jāleveş gülzāre düş kesb-i ṣafā eyle

5. İki yanın ġam olup ara yirde ḳaldı ser-gerdān
Ümīdī derdmendi gel efendi bir yaña eyle

-194-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Devr-i güldür ṣanemā nūş-ı mey-i nāb eyle
Dehen-i teñgini bir ġonca-i sīr-āb eyle

2. Ey göñül vaṣf-ı leb-i laʿlini īcāz itdüñ
Rişte-i zülf-i dil-āvizini iṭnāb eyle

3. Yazıcaḳ vaṣf-ı gülistān-ı cinān-ı zāhid
Başḳa anda der-i cānāneyi bir bāb eyle

4. Rūz-ı miḥnetde dilā ḳalmasa sīm-āb-ı sirişk
Eridüp dildeki peykānları tīz-āb eyle

---

194. Ç.19b, A.18b –K, İ.
2(a) īcāz: īcād Ç
4(a) sīm-āb-ı: seyl-āb-ı A/ (b) peykānları: peykānlar A

5. İrmek isterseñ eger ḳadr-i viṣāl-i yāre
Şām-ı firḳatde Ümīdi gözi bī-ḫˇāb eyle

-195-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Yir itdi ḫayāl-i ser-i zülfün dil içinde
Leylā-yı ḫayāl itdi gören maḥmil içinde

2. Ey serv-i ḫırām ağlamadın reşk-i ruḫunla
Ḳaldı ayağı āb-ı revānuñ gil içinde

3. Şerḥ itmege feryādımı dildür ceres içre
Peykān-ı ḫadeng-i ġam ġamzeñ dil içinde

4. Pervānesine mātem idüp şemʿ-i şeb-efrūz
Yanar yaḳılur ṣubḥa degin maḥfil içinde

5. Bir gün ola kim ire nişānına Ümīdī
Āh oḳlarını at yüri bu menzil içinde

-196-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Cān virür ol sīm sāḳuñ ḳalbi meyyāl üstine
Ḫˇāce-i dünya-perest olur gider māl üstine

2. Ḥaṭṭ-ı sebz-i ʿārıżuñ açmış gül-i ruḫsārıñı
Zülf-i pür-çīnüñ ʿaceb düşmüş ruḫ-ı al üstine

195. Ç.20a, A.18b –K, İ.
196. Ç.20a –K, A, İ.

3. Şöyle benzer ḳılmaḳ ister çeşm-i āhūñı şikār
Ḳaşlaruñ şeh-bāzvār açmış per ü bāl üstine

4. Almaġa naṭʿ-ı maḥabbetde dil-i ferzāneyi
Ol şeh-i çāpuk suvār at ṣaldı fiʾl-ḥāl üstine

5. Nice el virsüñ viṣāl-i yār Ümīdī olmadı
Sāʿid-i devlet müsāʿid baẖt-ı ikbāl üstine

-197-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṣanurım baḳdıḳça Ḳays-ı nā-murāduñ ḳaşına
Perr-i şeh-bāz-ı maḥabbetdir ṣoḳılmış başına

2. Rehne virmiş bādeye tācın ḥabāb-ı cām-ı mey
Āferīn olsun o bezm-i bādenüñ ḳallāşına

3. Tīşe-i merg-i ġama baş egmezidi kūh-ken
Bī-sütūn-ı ġamda gör āẖir ne geldi başına

4. Aġlamaḳdan şol ḳadar aġardı çem-i eşk-rīz
Döndi şol pīre hemanā kim gire yüz yaşına

5. Cevrüñe anuñ taḥammül idemezsin ḳorḳarın
Ey göñül baş urma gel yāruñ işigi ṭaşına

6. Āb-ı ḥasretle ṣular ṣaḥn-ı sarāy-ı dīdemi
Bir naẓar ḳılsan demidür yaşumuñ ferrāşına

197. Ç.20b –K, A, İ.

7. Māh-nev ṣanmañ ḳulaḳ çekdi görüp ġavvās-ı çarẖ
Bu Ümīdīnüñ dür-i ṭabʿ-ı cevāhir-pāşına

-198-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Giryeden aġardı göz döndi ḥabābuñ ʿaynına
Beñzedi çün bu sirişk-i dīde ābuñ ʿaynına

2. Cūybār-ı eşk ẖūn-ālūd olup gözden revān
Ḳāmet-i ẖam döndi bir çember ẖarānuñ ʿaynına

3. Çeşm-i nemnākı şişüp ẖayli hevālanmış yine
Varise nesne ṭoḳınmışdur ḥabābuñ ʿaynına

4. N´ola ʿuşşāḳı göze göstermese meh-pāreler
Ẕerreler zīrā görinmez āfitābuñ ʿaynına

5. Tāre döndi cismi eyler bezm-i miḥnetde fiġān
Ey Ümīdī yine dönmişsin rebābuñ ʿaynına

-199-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ġam kebāb eyledi sāḳī cigeri döne döne
Demidür nūş idelüm cām-ı zeri döne döne

2. Ten-i pür- dāġum ile nerd-i ġama zār oldum
Tās-ı ġamda iderin nāleleri döne döne

198. İ.14a.
199. İ.14b –K, Ç, A.

3. Ḥalḳa-i ẕikre girüp dün gice nāziklükle
ʿArż-ı ḥüsn eyledi ḫalḳa o peri döne döne

4. Keşti-i tīġ-i ġam-ı ġamzeñ olup dil murġı
Şevḳden virse n´ola cān u seri döne döne

5. Ḳad-i ḫam-geşte ile her gice pergār-ṣıfat
Devr idersem n´ola ḫāk-ı deri döne döne

6. Ey Ümīdī yine çevgān-ı ser-i zülfiyile
Ḳıldı ser-geşte o meh kūy-ı seri döne döne

-200-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Ṣanma yāruñ girdi zülf-i ʿanberāsā ḳoynına
Ol büt-i tersā beçe ḳoymuş çelīpā ḳoynına

2. Gözleri yaşın ṣadef mānend-i deryā eyleyen
Yaraşur girse anuñ bir dürr-i yektā ḳoynına

3. Dāġlar ṣanma ḫayālüñ şāhını ṣayd itmege
Eşrefīler ḳoydı ʿāşıḳlar nigārā ḳoynına

4. Ḥalḳa iden bār-ı hicrāniyle ḳaddin hāleveş
Yiridür alursa bir māh-ı şeb-ārā ḳoynına

5. Yād-ı ḳaddüñle Ümīdī sīneye çekdi elif
Gūyiyā girdi anuñ bir serv ü bālā ḳoynına

-201-

200. İ.14b –K, Ç, A.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Mest-i cām nāz olup cevr itme ben miskīnüñe
   Dūstum luṭf eyle ṭayanma igen bālīnüñe

2. İncinüp bir pāre od olmazdı ey sīmīn-beden
   Dürr-i mengūşuñ ṭaḳınmasa ruẖ-ı rengīnüñe

3. Dāġ ṣandum göricek ḳalmış nişān-ı çehresi
   Mihr-i ʿālem yüz sürünce sāʿid-i sīmīnüñe

4. Kāşkī ṣad-pāre ḳılsa tīġ-ı hicrānuñ beni
   Şāneveş irse elüm ol kākül-i pür-çīnüñe

5. Cāmdan ḳıldık ḥabābāsā temāşā ʿālemi
   Ṣad-hezār asent Ümīdī çeşm-i ʿālem-bīnüñe

-202-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Nice kāfir dimeyem zülf-i ʿabīr-efşāna
   Göz göre başar ayaġın uzadup ḳırāne

2. Dīde-i ʿaks-i ẖaṭ-ı sebzi o ġonca-dehenüñ
   Beñzer ol ṣırça sifāl içre biten reyẖāna

3. Ṣanma başdan ayaġa ḳıldı libās-ı gül-gūn
   O gözi ẖūni dilā girdi boyınca ḳana

4. Cāna ey ġonca ẖayāl-i ẖad ü ẖālüñ gönder

201. İ.15a –K, Ç, A.
202. A.19a –K, Ç, İ.
3(b) boyınca: bunca A [metin]

Kıl ʿaṭāʾ bülbül-i maḥbūsuña āb u dāne

5. Cümleten ʿālemi eşkile Ümīdi ide ġarḳ
Gözden olursa nihān ger o dür-i yek-dāne

-203-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün
Ümīdī Bākī´ye Naẓīredür

1. Bugün sāḳī-i bezmüñ bende-i fermānıyuz cānā
Maḥabbet mülkünüñ sulṭān-ı āli-şānıyuz cānā

2. Serüm eyleyü tūb çevgān-ı zülf-i ʿanberāsāña
Bugün kūy-ı belānuñ biz de ser-gerdānıyuz cānā

3. N´ola bend-i ser-i zülfüñde her şeb nāleler ḳılsam
O bāġuñ biz daḫı bir bülbül-i nālānıyuz cānā

4. Geçüp bezm-i cihānuñ bāde-i ẕevḳ ü ṣafāsından
Bugün esrār-ı ḫaṭṭ-ı sebzünüñ hayrānıyuz cānā

5. Ümīdī gibi rāh-ı derd-i ʿaşḳuñda geçüp serden
Ser-i kūy-ı fenānuñ bī-ser ü sāmānıyuz cānā

-204-

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Ayaġa ṣalma diyü zülf-i ʿanber-efşānı
Ṣarıldı boynına ol āfetüñ girībānı

---

203. A.65b.
204. K.20b, Ç.23a, İ.15a –A.

2. Ġubār-ı ḫāk-ı rehüñ tūtiyā idem gözine
Alur mı ʿaynına hīç sürme-i Ṣıfāhānı

3. Ḫırām idince bugün nāzile o serv-i revān
Reh-i cefāda ne tozlar ḳopardı dāmānı

4. Efendi bir ḳılına degmez ol siyeh zülfüñ
Diyār-ı mülket-i Çīn u Ḫıṭā vü Ḳaramanī

5. Egerçi Fāris-i meydān-ı naẓma ḥadd yoḳ līk
Semend-i ṭabʿ ile aldı Ümīdī meydānı

-205-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Giceler dil ser-i zülfüñde ḳılur zārlıġı
Nāleler ideli taʿlim aña şebkārlıġı

2. Serv-i bālāna müşābih degülise şimşād
Bād-ı ṣubḥuñ ye nedür aña hevādārlıġı

3. ʿAḳlımı almaġa ḫāl-i ruḫuñ itmiş dāru
Zülf-i fettānuñ iletdi başa ʿayyārlıġı

4. Bād-ı ṣubḥile gelüp oynamada şāhid-i gül
Ḫār-ı miḥnetde çeker ġonca göñül ṭarlıġı

5. Ser-i zülfüñde igen laʿlüñe meyl itdi göñül

3(a) revān: ḫırām İ
4(b) mülket-i Çīn u Ḫıṭā u: Çīn u Ḫıṭā mülket-i K
5(a) meydān-ı naẓma ḥadd yoḳ līk: naẓma ḥadd yoḳ bu meydānda
205. K.20b, İ.16a –Ç, İ.

ʿĀlemüñ gördi ʿademdür soñ ucı varlıġı

6. Baġrına baṣdı diyü sīnede peykānını dil
Eyledi ḫançer-i ḫūn-rīzi dil-āzārlıġı

7. Vaṣf idüp ġamze-i cādūlaruñı siḥr itdi
Kimden ögrendi Ümīdī yine seḥḥārlıġı

-206-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. İñlerüm çarḫa girüp derdile dolāb gibi
Şerḥalar ḳan aḳıdur sīnede mīzāb gibi

2. Düşmesin ḫalḳuñ igen aġzına laʿlüñ ṣanemā
Ṣunma leb her kişiye cām-ı mey-i nāb gibi

3. Miyve-i vaṣluñı aġyāre idelden mebzūl
Dökülür ḳanlu yaşum yirlere ʿunnāb gibi

4. Sāġar-ı bāde-yi meclisde ṣaḳın görme tehī
Ki aḳar ḫalḳ-ı cihān ayaġına āb gibi

5. Bāġ-ı kūyuna irem diyü Ümīdī ey serv
Aġlayup zārı ḳılur derdile dolāb gibi

-207-

6(b) dil: dilā İ
206. K.20b, Ç.22a, A.19a –İ .
3(a) vaṣluñı: vaslunı A
5(a) irem diyü: diyü irem A (b) dolāb: ṭolāp

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Giyünüp nāzile ol şūḫ bugün gül-gūnī
   Ḳana girdi yine boyınca dilā ol ḫūnī

2. Cāmveş zehr-i ġam u ġuṣṣaya olmaz nāfiʿ
   Baña tiryāk diyü ṣatmañ igen efyūnī

3. Ol ṣaçı Leyli´ye aḥvālimi taṣvīr itdüm
   Sūret itdüm bugün arada yazup Mecnūn´ı

4. Āşinā-yı yem-i ʿaşḳ olalı ṭıfl-ı eşküm
   ʿAynına almadı Nīl ü Aras u Ceyḫun´ı

5. Bezm-i ġamda beni çeng-i ġama çeng eyledi āh
   Ey Ümīdī şeh-i ʿaşḳuñ bu mıdur ḳanūnı

-208-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. İrdi vaḳt-i ṣabāḥ ey sāḳī
   Beri ṣun varise mey-i bāḳī

2. Kilk-i āhum yazarsa sūz-ı dili
   Ṭutuşa nüh sipihrüñ evrāḳı

3. Ḫāk-ı rāh olduġın görüp cānān
   Ḳatı ayaḳlar oldı ʿuşşāḳı

4. Ḫaste çeşmüñ nigār beste ḳılur

---

207. K.21a, Ç.22a –A, İ
208. K.21a, Ç.22b –A, İ
3(a) görüp cānān: görince Nigār Ç

Göze göstermez oldı āfāḳı

5. Ey Ümīdī ḫarāb ider āḫir
Seyl-i eşküm bu nīl-gūn ṭāḳı

-209-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Dilā devr-i bahār irişdi geldi ẕevḳüñ eyyāmı
Düşürme lāleveş bir dem elüñden gül gibi cāmı

2. Tebessüm ḳıldı enhāl-i çemen mehd-i zümürrüdde
Bu ḥālātı görüp bülbüllerüñ ḳalmadı ārāmı

3. Meger şāḫ-ı ṣanavberden düşüpdür yirlere sāye
Ki yatur ṣaḥn-ı gülşende ḳararmış cümle endāmı

4. Nevā-yı naġme-i cūyile raḳṣ eyler ḥabāb-ı āb
Uzanup şāḫ-ı gül almış eline cām-ı gülfāmı

5. Bahār u mevsim-i güldür Ümīdī ṭarf –ı gülşende
Yüri ʿayş-ı müdām eyle bulup bir çeşm-i bādāmı

-210-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ey pīr-i çarḫ ḳaddüñ egildi kemān gibi
Peykān-ı āha varise sīneñ nişān gibi

2. İtneşdi birbiriyle yine tīr-i ġamzeler

---

209. K.21a –Ç, A, İ
210. K.21a –Ç, A, İ

Bāʿiṡ bu fitneye ḫaṭ-ı ʿanber-feşān gibi

3. Āzurde dildür ey ḳaşı yā sīnede göñül
Peykān-ı tīr-i ġamzelerüñ bed-zebān gibi

4. Mestāne bulsa ġamze-i ḫūn-ḫ˘ār-ı çeşm-i yār
Ḳanım içerdi cām-ı mey-i erġuvān gibi

5. Çeker Ümīdi sīneye bir māh-pāreyi
Ḳaddin ḥamīde eylemeyen āsmān gibi

-211-

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Alduġıçün aġzına dāʾim nebātuñ adını
Virdi ol şirin dehen ʿuşşāḳa aġzı dadını

2. Sen lebi Şīrīni ḳoyup virdigiçün ġayra dil
Dūstum öldürmelidür bī-sutūn Ferhādını

3. Cā-be-cā encüm degül peykān-ı tīr-i āh yiter
Her gice çarḫuñ deler āyine-i pulādını

4. Bī-sutūn-ı ġamda çoḳ saʿy eyledi Ferhād-ı dil
Alımadı ḫüsrevā şīrin lebüñden dadını

5. Ey Ümīdī āsitān-ı yārdan olup cüdā
Seg raḳīb irgürse çarḫa yiridür feryādını

-212-

---

211. K.21a –Ç, A, İ
212. K.21b, Ç.21a –A, İ

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Ṣalup nigār ayaḳlara zülf-i siyāhını
Alup n´ider ki boynına anuñ günāhını

2. Kuḥl-ı cilāʾ idinse n´ola dīde-i nücūm
Ögüp göge çıḳardı ṣabah ẖāk-ı rāhını

3. Dilden ẓalām-ı ġuṣṣa gider göñlüm açılur
Açduḳça bād-ı burḳaʿ-i zülf-i siyāhımı

4. Kūyuñ ṭolanmasın gice şol meh diyen levend
Başına yoḳsa ṭār iderin şeb- külāhını

5. Biñ nāzile Ümīdinüñ ol serv-i nāzenin
Meyl eyledi görince bugün bād-ı āhımı

-213-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Lāle çemende tāzeledi bağrı dāġını
Yaḳmaġa bezm-i gülde maḥabbet çerāġını

2. Bād-ı nesīm neylerise eyledi bugün
Gülşende egdi kendüsine gül budağını

3. Mestāne sāḳiyā gice meclisde sāġaruñ
Ṭoldurdı nāleyile ṣurāḥī ḳulağını

4. Girdi gözine göñlüne gülşende jāleler

4(b) başına yoḳsa: yaşına yoẖsa Ç
213. K.21b, Ç.21a –A, İ

Nergis n´ola yidürse aña gözi yaġını

5. Ḳılsun Ümīdi āyine-i ḳalbüñe naẓar
Görsün raḳīb rū[y]-ı siyeh yüzi aġını

-214-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Nāziklükile emdi diyü laʿl-i dil-beri
Bezm ehli ḫayli ellediler gice sāġarı

2. Dīv raḳībi terk idüp oldı bize enīs
Ādemlik eyledi yine ġāyetle ol peri

3. Zühhād ṣadr-ı ṣavmaʿaya daʿvet itmesin
Mey-ḫāne küncidür çü bizim ẕevḳimiz yiri

4. Nāziklükile leblerini dişleyüp nigār
Biri birine ḳoydı bugün laʿl ü gevheri

5. Gördi Ümīdi bir güzel aḳar buñarı var
Şāh-ı ḫayāl idindi mekān dīde-i teri

-215-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Kendüye bezm-i ṣafāda ısıdur yārānı
Sāḳiyā ḳahve-i nābuñ ısıcaḳdur ḳanı

---

214. K.22a, Ç.21b –A, İ
1(a) nāziklükile emdi: öpmüş nezāketile Ç
2(a) Bu mısrada hece eksikliği vardır.
4(a) nāziklükile: nāziklikile Ç
215. K.22a, Ç.22b, İ.15a –A
1(a) ısıdur: ışıdur İ (b) sākiyā: varise Ç, İ/ ısıcaḳdur: ışıcaḳdur İ

2. Beng ü esrār yübūsetle helāk itdi bizi
Sāḳiyā ṣun beru şol ḳan olacağı ḳanı

3. Ḥalḳa-i bezm-i ṣafāda naẓar it cām-ı meye
Gel beri hālede seyr eyle meh-i tābānı

4. Pāk-dāmān-ı ser-i kūy-ı melāmet zāhid
Şol gedādur ki mey-ālūde ḳıla dāmānı

5. Deşt ü ṣaḥrāya Ümīdī düşicek demlerdür
Nūş idüp bir gözi āhūyla ṭavşan ḳanı

-216-

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Naṣīb ḳılmadı ḫūn-ı viṣāl-i dil-dārı
Müyessir eylese dīdārını ḫüdā bāri

2. N´ola fütādeyise ḫāk-ı pāyuña cānā
İgen ayaḳlama yazuḳ dil dil-figārı

3. Zamān-ı ʿayş u ṣafādur diyü nesīm-i ṣabā
Silüp süpürdi ḫürrem sarāy-ı gülzārı

4. Sehāb-ı zülf-i siyekārı olmasa māniʿ
Yaḳardı ʿālemi tāb-ı ʿiẕār u ruḫsārı

2(a) esrār: efyūn İ/ bizi: beni İ (b) beru: beri Ç, İ
4(a) melāmet: selāmet İ / zāhid: ey dil Ç (b) şol: şu Ç
5(b) āhūyla: āhū ile İ
216. K.22a –Ç, A, İ
2(b) Bu mısrada hece eksikliği vardır.
3(b) Bu mısrada hece eksikliği vardır.

5. Ümīdiye o şehi yār ola diridim līk
Ne çāre neyleyelüm ḳılmadı Ḫüdā yārı

-217-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Leb-i yārile baña cām-ı şarāb-ı nābı
Bülbül-i gülşene ġoncayla gül-i sīr-ābı

2. Āb-ı ḥayvāna leb-i laʿlüñi teşbīh idenüñ
Hele gūş urdumidi sözleri ḫayli ābī

3. Āşiyān-ı ḥarem-i ḫāne-i çeşm-i terden
Ṭıfl-ı eşküm uçurur her gice murġ-ı ḫˇābı

4. Naġme-i āh-ı sehergāhıma hīç öykünemez
Gerçi bāġuñ seḥeri naġme ḳılur dolābı

5. Ey Ümīdī leb-i cānāna ṭolaşur dirler
Elledüm ḫayli bulup cām-ı şarāb-ı nābı

-218-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Ḳatlime ʿazm idicek nāvek-i ḫūn-efşānı
Ḳarşudan nāleler eyler göricek peykānı

2. Bī-tekellüf düşer ayaġına ol serv-ḳadüñ
Āh kim hīç elüme girmeye mi dāmānı

---

217. K.22a, Ç.22b –A, İ
218. K.22b –Ç, A, İ

3. Dil ü cān kesb-i hevā ḳılmaġa bu maḥbesde
Cā-be-cā sīnede revzenler açar müjgānı

4. Ḫāk-ı pāyı geçinürmüş o sehī-ḳāmetüñ āh
Gözlerüm görmeye mi sürme-i Iṣfāhānı

5. Nār-ı hicrāna Ümīdī´yi ṣalınca cānān
Yandı yaḳıldı biraz aña dil-i sūzānı

-219-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Ṭutup cām-ı şarābı muḥtesip incitdi yārānı
Mey-i nābı sürüp telḫ itdi yine bezm-i rindānı

2. Dil aġız virmeyüp yatur ṣurāḥī nice demlerdür
Piyāle üstine dönmez unutdı ʿahd ü peymānı

3. Mey-i nābı döküp aḳıtdılar ḳanını küffāruñ
Ḫarāba yüz ṭutup mey-ḫāneler yıḳıldı her yanı

4. Yine miḳrāż ʿayş u ʿişret-i jengār-ı ġam ṭutdı
Açılmazsa ʿaceb mi sāġarın gül-gūn girībānı

5. El altından yürüt ṭurma ayaġı vaḳtidür sāḳi
Ümīdī nice bir berşile bengiñ ola ḥayrānı

-220-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

3(b) "müjgānı" kelimesini altında "peykānı" kelimesi yazmaktadır
219. K.22b –Ç, A, İ
220. K.22b, Ç.21b, İ.16b –A

1. Görince ḳāmet-i bālāñla ruḫsāruñ ey ḥūri
Diñeldi ḳaldı ḥayretden yerinde şemʿ-i kāfūrı

2. Nice beñzer diyü ol āsitān-ı ḳıble-i cāna
Ögüp göge çıḳardılar nigāra Beyt-i Maʿmūrı

3. Ṭolanur būse-i laʿl-i leb-i cānāne meclisde
Ṣaḳınsın sāḳiyā birgün ṣıḳarlar āb-ı engūri

4. Fenā dārında cismin pāy-māl-i derd-i ʿaşk itmiş
ʿAceb mi ḫākdan refʿ eylese eflāk Manṣūrı

5. Belāsı bāline degmez Ümīdī çarḫ-ı bed mihrüñ
Bu remzi fehm idüp gūş eylegil feryād-ı zünbūrı

-221-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Sāḳiyā dilde ḳomaz ẕerrece dünyā ġamını
Çekelüm her neyise cām-ı muṣaffā ġamını

2. Ġayrılar yārile ʿişretde dem-ā-dem tenhā
Āh kim ben çekerin hicrile tenhā ġamını

3. Ḫār-ı zaḫmın yimeyen şāḫ-ı gül-i raʿnādan
Ḳanda fehm ide dil-i bülbül-i şeydā ġamını

4. Yār luṭf itdi bugün ṣalmışiken ferdāya

3(a) ṭolanur: ṭolaşur Ç, İ (b) ṣaḳınsın: İصقنسون; Kصاقنسن; Ç صقنسن / āb-ı: bint-i İ
221. K.23a –Ç, A, İ

Ḫāṭırımda ḳomadı ẕerrece ferdā ġamını

5. Ġāyet-i ḫār-ı cefāyile ciger pārelene
Çekelüm n´olsa gerek bir gül-i raʿnā ġamını

6. Ḫˇān-ı faḳrile geçin kūşe-i istiġnāda
Ey Ümīdī yime gel niʿmet-i dünyā ġamını

-222-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Göñül ʿaşḳuñla ṭolmuşdur ser-ā-pāy
Ḳarār u ṣabra hergiz ḳalmadı cāy

2. Bu gice ḫayli döndi yüridi cām
Gelür diyü o şemʿ-i meclis-ārāy

3. Niye ihmāl ider meclisde muṭrib
Bu deñlü gelmiş iken aġıza nāy

4. Meh-i enver yüzüñ nāhīd ḫālüñ
Kemān ebrūlaruñ ḳavs-i ḳuzaḥ yāy

5. Ser-i kūyında nālem ey Ümīdī
İrişdi dün gice eflāke ey vāy

-223-

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

---

222. K.23a, Ç.21a, İ.15a –A
3(b) gelmiş iken aġıza: agıza gelmiş iken İ
4(b) yāy: ye ay K
223. K.23a, Ç.21b, İ.11b –A

1. Düşeyin ḫāk-ı pāyuña ḳo beni
Dūstum sen de gör saña düşeni

2. Naḳd-i cān virmekile ey dil-i zār
Bulınur ṣanma dil-berüñ deheni

3. Ṭamaʿ-ı ḫām ider görüp aġyār
Sīb-i ġabġabile ol bih-ẕeḳanı

4. Bulup ol ṭıfl-ı nāzenīni bugün
Yaḳasından geçirdi pīreheni

5. Ölmedin ḳıl Ümīdiye dermān
Seven ölsün mü a begüm ye seni

-224-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. ʿUşşāḳa ser-i kūy-ı ḥabībeyle niyāzı
Zāhid yüri var saña Ḥicāzile nemāzı

2. Göñlüm düşeli āteş-i ruḫsāruña cānā
Yaḳdı bizi yandurdı anuñ sūz u güdāzı

3. Dil zülfüñe baġlandı göñül kūyuña düşdi
Ey dūst kimi Şāmı sever kimi Hicāzı

4. Mestāne gice neylerise eyledi muṭrib

3(b) ol: o İ
224. K.23b –Ç, A, İ

Uydurdı hevāsına bu āvāze-i sāzı

5. Meclisde açup sīne-i pür-dāġuñ Ümīdī
Rāżı degülüz kimseye gel açma bu rāzı

-225-

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1. Meded dil-teşne olduḳ ḳandedür mey
Yürüt ayāġı ey sāḳī pey-ā-pey

2. Senüñçün göz ḳulaġ olmışdur ey meh
Ḥabāb-ı bādeyile sāġar-ı mey

3. Ġamuñ gencīnesine mühr urupdur
Dil-i ṣad-pārem üzre cā-be-cā key

4. Degül şekl-i elif sīnemde cānā
Ki ʿömrüm nāmesin itdi ġamuñ ṭayy

5. Ayaġı tozına ol serv-i ḳaddüñ
Ümīdī naḳd-i cānı virelüm pey

-226-

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1. Rişte-i cān u dile ḳadd-i dü-tā çeng oldı
Naġme-i nālelerüm zühreye āheng oldı

2. Gice mestāne ġam-ı ġamzeñile meclisde

225. Ç.22a –K, A, İ
226. Ç.23a –K, A, İ

Dil ü cān ḫançerüñ üstine düşüp ceng oldı

3. Deşt-i ġamda yine bir kebg ü hümā-pervāzuñ
Pāy-ı şeh-bāz-ı ḫayāline gözüm jeng oldı

4. Şöyle alışdı dem-i hicrüñile ḫūn-ı ciger
Bezm-i hicrüñde bugün ikisi yek reng oldı

5. Nāleler ḳılsam Ümīdī n΄ola mānend-i ceres
Rāh-ı miḥnetde göñül bār-ı ġama deng oldı

-227-

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Ḳaddüñ ki şehā leşker-i ʿuşşāḳa ṣalındı
Yaġmaya virüp ṣabrı nice diller alındı

2. Mevlāyī gibi girdi felek raḳṣ u semāʿa
Varise ney-i nāle ḳulaġına çalındı

3. Cevr itme diyü ʿāşıḳa ol dürr-i bināgūş
Yāruñ yine boynına ḳulaġına ṣalındı

4. Laʿl-i lebüñ öpmüş diyü cām-ı mey-i ṣahbā
Mestāne gice ḫaylice ruḫsāruñ alındı

5. İrmek dileriseñ der-i maḳṣūda Ümīdī
Ġavvāṣ-ṣıfat baḫr-i meʿāniye ṭal indi

227. Ç.23a, İ.15b –K, A

-228-

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1. Seḥerden nāzile hücreye ol nāzik-beden geldi
Müşerref eyledi ġam-ḫānemi bilmem neden geldi

2. Ṣabāyile irişdi nükhet-i gül bülbül-i zāra
Dil-i şurīde-i Yaʿḳūb´a būy-ı pirehen geldi

3. Getürdi müjde-i ḫāk-ı rehüñ bu çeşm-i nemnāka
Bihamdillāh yine peyk-i ṣabā ṣaġ u esen geldi

4. Gözüñ āhū-yı müşgīn zülf-i pür-çīnüñ ṣevād-ı çīn
Baña Hindū-yı ḫālüñ nāfe-i misk-i Ḫoten geldi

5. Ümīdī ġamze-i dil-dūz-ı yāre cānı teslīm it
Ki ṭumār-ı maḥabbetdür bugün cānā neden geldi

-229-

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1. Bir dil mi var ki tīr-i cefāyile delmedi
Ḳaşı kemānı yoḳ yine yāruñ çekilmedi

2. Peykān-ı tīr-i ġamze-i dil-dūzı dil-berüñ
Tīġ-ı cefālar ile arası kesilmedi

3. Gerçi ġubār-ı cismüni ġam ḳıldı pāy-māl
Ammā şu deñlü var ki raḳībe basılmadı

---

228. İ.15b –K, Ç, A
229. İ.16a –K, Ç, A

4. Aġyāra açdı sīne-i zībāsını nigār
Ol ġonca daḫı kimseye böyle açılmadı

5. Mestāne düşti ise eger ḫāk-ı pāyuña
Maʿzūr ṭut efendi Ümīdī[yi] bilmedi

Kıta *

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1. Devr dönmez murāduñ üzre müdām
Her zamān cām-ı mey ele girmez

2. Furṣat elde iken Ümīdi yüri
ʿIyşa ṣarf eyle naḳd-i ʿömri biraz

Kıta. İ.16b, -K, Ç, A.

* Asıl metinde 2. beyit ilk, 1. beyit ikinci sıradadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ümîdî, 16. yy Dîvan şairlerindendir. Muhtemelen Kanuni Sultan Süleyman döneminde doğmuştur. Tezkirelerde, II. Selim döneminde 1571 yılında mülazımken dünyaya gözlerini kapadığı, şiirlerinde daha önce kullandığı mahlasının Sıdkî olduğu ve ilim irfan yolunu tutup, devrin kabiliyetli kişileri arasında kabul edildiği belirtilir.[34]

Ümîdî bir gazel şairidir, şu an elde bulunan şiirlerinin 229 tanesi gazeldir. Bunun yanında dört kasîdesi, bir tane de kıt'ası bulunmaktadır. Bildiğimiz kadarıyla başka türde bir eseri yoktur.

Ümîdî'nin, aynı zamanda çağdaşı olan Bakî'ye nazîre olarak yazdığı pek çok şiiri vardır. Bunun yanında, üslup ve konu açısından da Bakî'yi andıran gazelleri vardır; fakat onu tamamen Bakî ile tartmak yanlış olur. Zira o, özellikle dil ve deyimleri kullanma yönüyle kendi üslubunu oluşturmuştur. Bunun yanında Ümîdî'nin, devrin padişahı Kanunî'nin iki şiirine yazdığı nazîresi vardır.

Ümîdî'nin şiirlerinde aruz kusuruna pek rastlanmaz. Şiirlerinin %58'ini üç aruz kalıbıyla (Remel, Recez, Muzarî bahirlerinin en çok kullanılan kalıplarıyla) yazmıştır. Bunun yanında aruzun az kullanılan kalıplarını da birer ikişer gazelinde denemiştir. Şiirlerinde kullandığı kafiyeler genelde Arapça ve Farsça kelimelerden oluşmaktadır. Ek halindeki rediflerin yanında, çokça kelime redifi de kullanmıştır. Kelime rediflerini oluşturan sözcüklerin çoğu Türkçe fillerdir.

Şairin kullandığı dil, genellikle sadedir. Söyleyişte, dönemin İstanbul Türkçesi'nin izlerini bulmak mümkündür. Özellikle bazı gazellerinde sade Türkçe göze çarpar. Bu sade dille örülmüş mısraların bazılarında halk söyleyişine kaçan ifadeler de bulunmaktadır; fakat kasidelerinin genelinde, türün bir gereği olarak ağır bir dil kullandığı görülmektedir. Kimi gazellerinde zaman zaman Arapça, Farsça kelime ve tamlamalarla oluşturulmuş beyitlere rastlanmaktadır.

Şiirlerinde sık sık deyimlerden yararlanmıştır. Ümîdî'nin, deyimleri kullanma konusunda, devrindeki diğer şairlere nazaran daha maharetli olduğu söylenebilir. Bazı gazellerinde, beyitler oluşturulurken, deyimlere sıkça yer vermiştir. Deyimleri bu şekilde çok kullanması, onun kastetmek istediği şeyi kolayca anlatmasını sağlamıştır.

---

[34] Âşıķ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, M. OWENS Neşri, London, 1971, Yk. 48a

Şiirlerinin çoğu yüzeyseldir, kolayca anlaşılabilecek niteliktedir; fakat şair, kelimelerle uzak yakın anlamlarını çağrıştıracak şekilde oynamasını sever.

Dolayısıyla tevriye ve iham sanatına önem vermiştir. Genelde Türkçe fiillerde ve deyimlerde tevriye ve iham sanatlarının inceliklerini göstermeye çalışır.

Şairin orijinal bir dünya görüşü yoktur; fakat genelde rind bir dünya görüşü vardır. Bu düşünceye bağlı olarak, daha çok dünyanın geçiciliğinden, bahar, şarap ve sevgili gibi konulardan bahsetmiştir. Ömrün güzel bir şekilde değerlendirilmesi gerektiğini, yoksa fırsatların her zaman ele geçmeyeceğini dile getirmiştir.

Ümîdî'nin şiirlerinin genelinde, beşeri aşkın izleri görülür. O, gördüğü güzelleri elinde olmadan seven ve sevdiği kişiye kavuşmayı dileyen bir aşıktır, sevgiliden asla vazgeçmek istemez; fakat Ümîdî'de, Bakî'deki gibi Nedim'i andıran ifadelere pek rastlanmamaktadır. Ümîdî, aşk konusunda kimi zaman kendini aşk kahramanlarına benzetmekle beraber kendini onlardan üstün tutmaz.

Şiirlerinin bazılarında, sosyal hayattan izler de bulunur. Halk inanışlarının, devrinin birtakım adetlerinin yanı sıra Kanûnî döneminde şarabın yasaklanması gibi bazı olaylar kimi zaman beyitlerde canlı bir şekilde ortaya konmuştur.

Ümîdî bahar mevsimine özel bir ilgi gösterir. Onun şiirlerinde baharın gelişi, bahçelerin çiçeklerle bezenişi, bülbüllerin bahçelerde oynaşması, seslerinin yankılanması canlı bir şekilde tarif edilir. Rind şairlerin genelinde olduğu gibi bahar, onun için de eğlence, yiyip içme mevsimidir.

Şiirlerin genelinde tasavvuf konusu pek olmadığı gibi, dini içerikli şiirleri de pek yoktur; fakat Eyyüb, Nuh, Yunus ve İsa gibi peygamberler; Sidre, Tuba gibi dini kavramlar şiirlerde değişik yönleriyle geçmiştir. Bütün bunların yanında kimi şiirlerinden tasavvufî manalar çıkartılabilecek gibidir.

Dizin bölümünün söz dizini bölümünde şairin kullandığı kelime kadrosu tespit edilmeye çalışılmıştır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla şairin kelime kadrosu 2400 sözcüğün üzerindedir. Genel dizinde ise şairin kelimleri kullanım şekilleri ve sözcüklerin yaklaşık olarak kullnım sıklıkları belirtilmiştir.

Değerlendirebildiğimiz bütün bu yönleri ile Ümîdî, kendi devrinde beğenilip takdir edilmiştir. Her ne kadar bazı tezkirelerce Bakî üslubunu taklit etmekle eleştirilse [35] de özellikle dil ve üslupta, deyimleri yerleştirmede, konulara bakış açısında farklı bir üslup yakalamaya çalıştığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda Ümîdî 16. yy'ın makbul şairleri arasına girmeyi başarmıştır.

[35] Bu konuda bakınız: Gelibolulu Âlî, Künhü'l-Ahbar´ın Tezkire Kısmı (Hzl. Mustafa İSEN) Ankara, 1994, s.197 ve Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ (Hzl: İbrahim KUTLUK), C.IB.2, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s.172

KAYNAKÇA

Ahdî, Gülşen-i Şuarâ (Hazırlayan: Süleyman Solmaz), AYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2005,

AK Çoşkun, Muhibbî Dîvanı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1987

AK Çoşkun, Şair Padişahlar, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001

Âşıķ Çelebi, Meşâʿirü´ş-şuʿarâ, M. OWENS Neşri, London, 1971, Yk. 48a

AYPAY Ali İrfan, İzzet Ali Paşa Divânı, İstanbul, 1998

AYPAY Ali İrfan, Nâhifi Süleyman Efendi Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri ve Divânı'nın Tenkitli Metni, Selçuk Ünv., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, C.II, Konya, 1992.

Banarlı Nihâd sâmî, Resimli Türk edebiyatı Tarihi, C. II MEB Basımevi, İstanbul, 1997

Beyânî, Mustafa Bin Cârullah, Tezkiretü'ş-şuʿarâ, (Hazırlayan: İbrahim KUTLUK) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1997

BEZİRCİ Asım, Deyimlerimizin Sözlüğü, Gendaş Yayınları,İstanbul, 1991

CİNÂNÎ Divânı, (Hzl. Cihan OKUYUCU) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu1 Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1994

DEVELLİOĞLU Ferit, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgât, Ankara, 1970

Gelibolulu Âlî, Künhü'l Ahbâr'ın Tezkire Kısmı (Hzl. Dr. Mustafa İSEN) Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını; Ankara , 1994

İPEKTEN Haluk, Bâķi, Hayatı Edebi Kişiliği ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları, Akçağ Yay., Ankara, 1998

İPEKTEN Haluk, eski Türk Edebiyâtı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergah Yay., İstanbul, 2001

Kınalı-zâde Hasan Çelebi, Tezkiretü´ş-şuʿarâ (Hazırlayan: İbrahim KUTLUK), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989

KÜÇÜK Sabahattin, Bâkî ve Dîvânından Seçmeler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998

KÜÇÜK Sabahattin, Bâkî Dîvânı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk dil Kurumu yayınları Ankara, 1994

MEHMET Süreyya, Sicil-i Osmânî yâhut Tezkîre-i Meşâhir-i Osmâniye, Sebil Yayınevi, İstanbul, 1997

ONAY Ahmet Talat, Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, Ankara , 1993

SEFERCİOĞLU Mustafa Nejat, Nev'î Dîvânı'nın Tahlili, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1990

ŞEMSEDDİN SÂMÎ, Kâmusul-Âlâm, C.3 İstanbul Mihran Matbaası 1311

ŞÜKÜn Ziya, Farsça Türkçe Lûgat (ferheng-i Ziyâ) C. I-III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1994

TANYERİ Mehmet Ali, Örnekleriyle Dîvân Şiirinde Deyimler, Akçağ Yay., Ankara, 1999

TOLASA Harun, 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi, Akçağ Yay., Ankara, 2002

TOLASA Harun, Ahmet Paşa'nın Şiir Dünyası, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2001

Tuman Mehmet Nâilî, Tuhfe-i Nâilî, Divân Şairlerinin Muhtasar Biyoğrafileri (Hazırlayan Cemal KURNAZ, Mustafa TATÇI) C.1 Bizim Büro yayınları. Ankara, 2001

ÖZTUNA, Yılmaz, Büyük Türkiye Tarihi, C.4, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1983

Yeni Tarama Sözlüğü (Düzenleyen: Cem DİLÇİN), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1983

VI DİZİNLER

A) Söz Dizini

düşegör
düşkün
düşnâm
düşür-
düvel
düzd

E
ebed
ebr
ebrâr
ebrû
ebyât
edâ
efendi
efġân
eflâk
efvâh
efyûnî
eg-
eger
egil-
egle-
egn
ehl
ejdehâ
ejder
eksük
el
el
elem
elhân
elif
elle-
elma
eltâf
emân
em-
emel
emr
emvâc
encüm
encümen
endâm
engûri
engüşt
enhâl
enîs
envâr
enver
er
erbâb
erġuvân
erit-
erkek
erken
ervâh
erzâl
erzânî
esb
esdâf
es-
eser
esîr
esrâr
eş
eşcâr
eşk-bâr
eşk-rîz
eşkâl
eşk
eşrefî
etfâl
et
etrâf
etvâr
evân
evc
ev
evlâ
evrâk
evsâf
evvel
ey
eyle-
Eymen
eyyâm
Eyyûb
ez-ber
ezhâr
ezil-

F
fakat
fakr
Fâris
fark
fasıl
fâş
fazl
fehm
felâket
felek
fem
fenâ
fenn
fer
ferâġat
ferah
ferâmûş
ferdâ
Ferhâd
ferhunde
fermân
ferrâş
ferş
feryâd
ferzâne
feth
fetha
fettân
feyz
Fırat
fezâ
fidâ
fiġân
fikr
fikret
firâk
firâr
firâvân
firîb
firkat
fıtan
fitîl
fitne
flori
furât
fursat
fuzalâ
fülk
fünûn
fürûzân
füsûn
fütâde

G-Ġ
ġabġab
ġaddâr
gâh
gâhî
Ġalâta
ġâlibâ
ġam-güsâr
ġam-hâne
ġam-zedâ
ġam
ġammâz
ġamgîn
ġamnâk
ġamze
ġanîmet
ġaraz
ġâret
ġark
ġavġa
ġavvâs
ġaybet
ġâyet
ġayr
ġayret
ġazâl
ġazel
geç-
geçin-
gedâ
gehî
gel-
genc
gencîne
ger
gerçek
gerçekle-
gerçi
gerden
gerdûn
gerek
germ
geşt
getür-
gevher
gey-
geydir-
gibi
gice
ġıdâ
ġıll
gil
girân-mâye
girân
gird
girdâb
gir-
girîbân
giriftâr
giryân
girye
gîsû
ġışş
git-
gîtî-nümâ
gîtî-sitân
giy-
giyün-
ġonca
göger-
gök
gönder-
gönül
gör-
göster-
götür-
göz
gözet-
gözle-
gözyaşı
gû
ġubâr
ġunc
ġurâb
ġussa
gûş
gûşvâr
gûy
gûyâ
gûyâlan-
güc
güdâz
güft
güher
gül-âb
gül-bün
gül-gûn
gül-
gül
gülfâm
gülistân
gülmîh
gülşen
gülzâr
gümân
gün
günâh
güner-
güneş
gürz
güzâr
güzel

H
hâb
habâb
habbe
haber
habîb
hâce
hacel
hâcet
haclet
had
hadd
hadeng
Hâk
hâk
hâkim
hakkâ
hâksâr
hâl
hâl (ben)
halâs
hâlât
halâvet
hâle
hâlet
halhâl
hâlî
halk
halka

halkun
hall
hallâl
halvet
ham-geşt
ham
hâm
Hamdilillah
hâme
hame
hamîde
hamrâ
hân
hân-kâh
hançer
handân
hande
hâne
hank
hâr
harâb
harâmî
harâ
harâret
harc
hâre
hareket
harem
hargûş
harîdâr
harîm
has
Hasan
hâsıl
hasm
hasret
haste
hâşâk
hâşe-lillah
haşmet
haşr
haşyet
hat
hatâ
hâtem
hâtır
hatt
havf
hayâl
hayât
Haydarî
haydi
hayfâ
hâyil
hayl
hayli
hayr
hayrân
hayret
hayt
hâyvân
hayyât
hazân
hazer
hazîn
hâzır
hazret
hazz
hebâ
heft-deryâ
helâk
helâl
hele
helvâ
hem-âvâz
hem-dem
hem-inân
hem-nişîn
hem-râz
hem-rikâb
hem-sâye
hem-ser
hem-sifâl
hem-sohbet
hemân
hemçün
hemîşe
hemm
hengâm
henüz
hep
her-dem
her
hergiz
herkes
hevâ-dâr
hevâ
hevâlan-
hezâr
hicâb
hicâzân
Hicâz
hicrân
hicr
hîç
hidâyet
hıdmet
Hıdr
hıffet
hıfz
hikâyet
hikmet
hilat
hilâl
hîleden
himâye
himmet
Hindû
hink
hınnâ
hırâm
hırâmân
hırka
hırmen
hisâb
hisâl
hışm
hışt
Hıtâ
hitâb
hizâne
hod
hodbîn
hokka
hoş
Hoten
hûb
hulk
hum
humâr
humret
hûn-hâr
hûn
hûn-rîz
hûnî
hûrd
hûrde
hurdedân
hûri
hûrlikâ
hurma
hûrşîd
hûş
hûşe
Hûşeng
huşk
huşyâr
huzme
hücrey
Hüdâ
hükm
hümâ-bâz
hümâ
hümâyûn
hüner
hürmet
hürrem
hüsn
Hüsrev
hüzâl

I-İ

ibrâm
ibtidâ
îcâz
iclâl
icmâl
ictinâb
iç
iç-
içün
îd
id-
îdgâh
idi
idin-
îdiyye
ifdâl
ifrât
iftihâr
igen
ihâta
ihlâs
ihmâl
ihsân
ihtiyâr
ihvân
ihyâ
ikâl
ikbâl
iken
iki
iklîm
ikrâr
iktidâr
iktirân
il
ilâc
ilâh
ile
ilet-
illâ
ille-
ilm
îmân
imkân
imlâl
imtizâc
inan-
incin-
in-
inkâr
inkılâb
inle-
insâf
intisâb
intizâr
ip
Irâk
ir-
İrem
irgür-
iriş-
ırmaġ
irsâl
irtifa
Îsâ
îsâl
îsâr
ise
Isfâhân
ısıcak
ısıt-
ısın-
İskender
ıssın-
iste-
istiġnâ
istirâhat
iş
işit-
işig
işle-
işret
işretgeh
iştihâr
it
it-
itâb
itnâb
itneş-
ivdür-
ıyş
izâr
izhâr
ıztırâb
izz
izzet

J

jâle
jeng
jengâr
jiyân
jülîde-mû

K

kabâ
kabâçe
kabaġ
kâbil
kabr
kaç-
kaçan
kadd
kadeh
kadem
Kâdı-zâde

kadîd
kâdir
kadr
kâf
kafâdâr
kafes
kâfile
kâfir-kîşün
kâfir
kâfûr
kahbe
Kahramân
kahr
kaht
kahtrân
kahve
kâkül
kâl
kal-
kalb
kaldır-
kâle
kalem
kalîl
kallâş
kamer
kâmet
kâmrân
kân
kan
kân
kana-
kanad
kand
kandil
kanı
kanûn
kapa-
kapu
kâr
kara
Karamanî
karanfül
karanu
karâr
karar-
karârgâh
karasu

karîb
karîn
karşu
karz
kasd
kâse
kasîde
kasr
kaş
kâşâne
kâşkî
kat
katı
kâtil
katl
katre
kattâl
kavs
Kays
kaysari
kayur-
kazâ
kebâb
kebg
kebûd
kebûter
keçkûl
keder
kef
kefe
keff
kehkeşân
kelaġ
kelâm
kelime
kelle
kemâl
kemân
kemânkeş
kemend
kemer
kenâr
kendi
kepâde
kere
kerem
kes-
kesâd

kesb
kesîr
kesre
keşf
keştî
kevâkib
kevkeb
key
Keykubâd
kez
ki
kıble
kıble-nümâ
kîl
kıl-
kıl
kilk
kim
kimesne
kimse
kimyâ
kîne-dârl
kıp-
kırân
kır-
kırmızı
kirpig
kıssa
kisve
kişi
kişver
kitâb
kıyâmet
kıymet
kıymetlen-
kızar-
kızıl
ko-
koç-
kodı
koltuġ
Kol
kon-
kopar-
kork-
korkut-
koş-
kov-

koy-
koynı
kör
kûb
kucaġ
kudsiyân
kudur-
kufl
kûh
kûh-ken
kûh-sâr
kuhen
kuhl
kul
kulaġ
kulak
kullâb
kulûb
kûpâl
kurşun
kuru-
kuşan-
kûşe
kuvvet
kûy
kuyruk
kuzah
küçük
küdûret
küffâr
küfri
külâb
külâh
külâle
künc
küngüre

L
lâġar
lahza
lakab
lâ'l
lâle-hadd
lâle
lâlezâr
lâm
lâyık
lâzım

Leb-ber-leb
leb
lema
lerzân
lerze
leşker
letâfet
levend
levh
levha
leyâl
leyl
Leylâ
Leyli
lezîz
lezzet
libâs
lîk
lîkin
lisân
livâ
lutf
lü'lü

M
mâ-beyn
mâ-cerâ
mâ-hasal
maġrûr
mâh-pâre
mâh-rû
mâh
mahabbet
mahbes
mahbûb
mahbûs
mahfil
mâhî
mâhir
mahmil
Mahmûd
mahzen
mahzûn
makâl
maksim
maksûd
maktûl
mâl-â-mâl

mâl
mâlik
malum
mamur
mânend
manġır
mâni
mansıb
mansûr
mâr
mât
mâtem
matla
mâye
meâl
mebzûl
mecâl
meclis
Mecnûn
meded
medh
meger
meges
meh
Mehçe
mehd
Mehemmed
mehî
mehtâb
mehter
mekân
mektub
melâhat
melâik
melâl
melâmet
melek-sîmâ
melek
mellâh
memât
menâzil
mengûş
menzil
mercân
merdûd
merdüm
meremmet
merg

perdedâr
pergâr
peri
perîşân
pertev
pervâne
pervâz
perverde
pervîn
pesend
pest
peşîmân
pey-â-pey
pey
peydâ
peyk
peykân
peymân
peymâne
peyvend
pinhân
pîr
pîrâhen
pîş-hân
pîşîn
piyâde
piyâle
piyâz
puhte
pul
pulâd
pür-çîn
pür-dâġ
pür-hûn
pür-sûz
pür-tâb

R
Rabb
râh-rev
râh
râhat
râhib
rahm
rahş
rahşân
rakîb
rakkâs
raks
râm
ra'na
rast
rây
râyât
râygân
râz
râzı
rebâb
recâ
ref
refî
reftâr
reh
rehn
remil
remmâl
remzi
reng
rengîn
resm
reşehât
reşha
reşk
revâ
revâc
revân
revnak
revzen
reyhân
rezde
rezm
ricâl
rifat
rikâb
rind
rindân
risâle
rîsmân
rîş
riyâ
rızâ
rû-be-rû
rû
rub
ruh
ruh
rûhâni
ruhsâr
Rûm
rûşen
rûy
Rûyîn-ten
rûz
rûze
rûzgâr
rûzigâr
rücû
rüknet
Rüstem
rüsvâ

S
sabâ
sabah
sabr
saç
saç-
sad-hezâr
sad-pâre
sad-sâl
sadâ
sadef
sadr
sâf
safâ
saff
saff-şiken
saġ
sâġar
sahbâ
sahib
sâhib-kırân
sâhil
sahn
sahrâ
saht
sakf
sâkî
sakın-
sâkin
sâkî
sakla-
sâkun-
salâ
sal-
sâlik
saltanat
sâmân
san-
sanavber
sanem
sânî
sanki
sar-
sârâ
sarây
sarf
sarıl-
sarsar
sat-
satılık
satr
savlet
savmaa
savt
savur-
sayd
sâye
sayru
sayyâd
sâz
se-â-ser
sebak
sebz
sebze
sebzezâr
secde
sedâd
sefâ
seg
sehâb
sehâ
seher
sehergâh
sehhârlık
sehî
selâmet
Selîm
semâ
semen
semend
semender
semer
semîn
semûm
sen
sened
seng
sep-
ser
ser-âmed
ser-bülend
ser-efrâz
ser-fürû
ser-gerdân
ser-geşte
ser-güzâr
ser-hoş
ser-mâye
ser-menzil
ser-mest
ser-nigûn
ser-tîz
serîr
serkeş
sermâ
serseri
serv
serverâ
serzeniş
ses
sevâd
sevdâ
sev-
seyl-âb
seyl
seyr
seyyâre
sîb
sıdk
Sidre
Sıfâhân
sifâl
sıfır
sihr
sık-
Sikender
sikke
sıklet
sille
silsile
sil-
sîm-âb
sîm-ber
sîm-hançer
sîm
sı-
sîmîn
sin-
sinci
sindür-
sîne
sînemüz
sipâh
sipend
siper
sipihr
sîr-âb
sirâc
sırça
sirişk
sırma
sırr
sît
sitâre
sitemger
sitemkâr
siyâh
siyeh-pûş
siyeh-rû
siyeh
siyehkâr
sız-
sohbet
sokak
sokıl-
son
sor-
sor-
sovu-
soyun-
sög-
söyle-
söyündür-
söz
su-be-su
su
subh

suç
sûfî
sufre
sula-
sulan-
sultân
sun-
surâhî
sûret
surh
sûsen
suturlâb
suvar-
suver
sûz
sûzân
sûziş
sübha
sühan
sükker
Süleymân
süm
sünbül
Sünbüle
sünen
süpür-
sür-
süreyyâ
sürh
sürme
sürün-
süvâr

Ş
şâd
şâdumân
şafak
şâh-bâz
şâh
şâh
şâhid
şahne
şâhsâr
Şâm
şâm
şâne
şarâb
şatt
şâyed
şeb-ârâ
şeb-bû
şeb
şeb-nem
şeb-rev
şebîhûn
şebistân
şebkâr
şeftâlu
şeh-bâz
şeh-levend
şeh-süvâr
şeh
şehd
şehen-şâh
şehlâ
şehnâz
şehper
şehr-yâr
şehr
şehvâr
şekker
şekl
şem
şemme
şems
şen
şer
şerâre
şerbet
şeref
şerer
şerh
şerha
şerm
şermsâr
şetâret
şevk
şevvâl
şeyb
şeydâ
şeyh
şifâ
şihâb
şiar
şiir
şikâr
şikâyet
şikest
şimâl
şimdi
şimşâd
şimşîr
şîr
şîrîn
Şirin
şîşe
şiş-
şitâ
şitâb
şitâ
şitâiyye
şîve
şîvekâr
şol
şöyle
şu
şûh
şukka
şûle
şurîde

T
tâb
tab
tâbân
tabîb
tâc
tâcdâr
taġ
tahammül
tahrîk
tahsil
tahsîn
taht
tâk
tak-
tâkat
takın-
takrîr
taksîm
tal
tâli
talim
tama'
tamâm
tamġa
tan
târ
târem
tarf
târîh
târîk
tarlık
tarrâr
tarz
tâs
tasfiye
tasvîr
taş
taşra
Tâtâr
tatlu
tavk
tavşan
tayan-
tâyir
taylasâ
tayy
tâze
tâziyâne
teb
tebessüm
tecdîd
tecerrüd
tefhîm
tehî
tek
tekellüf
tekellüm
tekrâr
telef
telh-kâm
telh
temâşâ
ten
teng
tenhâ
ter
terâne
terâzû
tercümân
terk
termîm
tersâ
teslîm
teşbîh
teşne-dil
teşne
teşnegân
tevsen
tezyîn
tıfl
tîġ
tîr-endâz
tîr
tırâş
tiryâk
tîşe
tîz-âb
toġ-
toġrı
tokın-
tol-
tolan-
toprak
toz
tûb
Tûbâ
tûfân
tûġ
tûl
tulu'
tumâr
Tur
tur-
Turfe
turre
tut-
tûtî
tutul-
tutuş-
tuy-
tuyur-
tüfeng
tüy

U
uc
uc-
uçmak
uçur-
uçurma
uġra-
uġrıla-
ukde
ukûl
ulaş-
ulemâ
ulu
Umar
um-
ummân
unnâb
unut-
unvân
ur-
Uşşâk
uşşâk
utandur-
Utarid
uvacuk
uyar-
uy-
uydur-
uza-
uzak
uzan-
uzun

Ü
üftâde
üfür-
ümîd
Ümîdi
üryân
üsküf
üslûb
üst
üstühân
üstün
üş-
üzere

V
üzül-
vade
vâdi
vahşi

vâkıf
vakt
vakti
vâlâ
vâlih
var
var-
varak
vâris
varlık
vasat
vasf
vâsıl
vasl
vatan
vây
vâzgel
vebâl
vech
vefâ
veġa
vehm
velî
velîk
verd
vey
vezîr
virâne
vir-
visâl
vuslat
vücûd

Y
yâd
yâdigâr
yaġ
yaġ-
yaġma
yâhûd
yaka
yak-
yakıl-
Yâkub
yâkût
yalan
yâl
yalun
yan
yan-
yanak
yanan
yandır-
yap-
yapış-
yâr
yârân
yaraş-
yâre
yasaġ
yasdık
yaş
yat-
yatak
yây
yaz-
yazıl-
yazuk
yed
yedi
yegâne
yehûd
yek-dil
yek
yektâ
yelten-
yem
yenil-
yer
yetîmân
yetür-
yık-
yıl
yıldızı
yil (yel)
yi-
yine
yir
yirlere
yit-
yitiş-
yok
yol
yor-
yoyul-
yubûset
yu-
Yûsuf
yut-
yübûset
yürek
yüri-
yürüt-
yüz
yüzle-

Z
zabt
zafer
zâġ
zaġan
zâhid
zâhir
zahm
zahmet
zâl
zalâm
zamân
zamîr
zamme
zan
zâr
zarar
zarîfâne
zârlıġ
zât
zâyi
zebâb
zebân
zebed
zeber
zehr
zekan
zemen
zemîn
zen
zenahdân
zencîr
zengi
zer-câme
zer-nigâr
zer-nişân
zer
zerd
zerk
zerkâr
zerrât
zerre
zerrin-benek
zerrîn-nişân
zerrîn
zevâl
zevk
zevrak
zîbâ
zîbak
zikr
zıll
zillet
zînet
zinhâr
zîr
zîrâ
zırıh-pûş
zîver
ziyâ
ziyâd
ziyâde
ziyâret
zuhûr
zulm
zûr
zübde
zücâc
zühd
zühhâd
zühre
zül
zülâl
zülf
zülfeyn
zümürrüd
zünbûr
zünnâr
zürefâ

B) Genel Dizin

Sözcük	Sıklık Sayısı
âb	49
âba	1
âbâsâ	1
âbda	1
âbdâl	1
âbdan	4
âbdâr	4
âbdâra	1
âbdârdur	1
âbî	2
âbîde	1
âbile	1
abîr-efşâna	1
abîrâsâ	2
abîrâsâlarun	1
âbla	1
âblar	1
âblarun	1
âbun	1
âbveş	1
aceb	16
aceb	4
Acem	1
acı	2
acımak	4
acır	1
acısını	1
acıyup	3
aç-	21
açamaz	1
açar	1
açdı	3
açdı	1
açdukça	2
açık	1
açıl	15
açıldı	2
açılma	1
açılmadı	4
açılmaduğı	1
açılmaduk	1
açılmazsa	1
açılmış	1
açılsa	2
açılup	1
açılur	3
açma	1
açmadı	1
açmaz	1
açmazdan	1
açmazsa	1
açmış	2
açmışdur	1
açsa	1
açup	2
ada	1
âdâb	1
adem	1
âdem	9
ademdür	1
âdemi	2
âdemlik	1
Aden	2
âdet	3
âdetde	1
âdetdür	2
adın	2
adını	1
adlün	5
adlünde	3
adû	4
adûnun	3
âfâk	9
âfâka	4
âfâkı	3
âferîn	1
âfet	4
âfeti	1
âfetün	1
âfitâb	6
âfitâbun	2
âfiyete	1
afyûn	3
afyûndan	1
afyûnile	1
ağa	1
ağardı	3
âğâz	2
ağını	2
ağırı	1
ağız	27
ağıza	1
ağla-	17
ağladı	2
ağladığum	1
ağladığumçün	1
ağladur	1
ağlamadın	1
ağlamakdan	2
ağlamazdı	1
ağlar	3
ağlarsa	1
ağlasa	1
ağlasam	1
ağlayup	2
ağmâz	1
ağrıdı	1
ağyâr	16
ağyâra	6
ağyârı	2
ağyârla	1
ağyârun	1
ağza	1
ağzı	5
ağzıma	1
ağzın	2
ağzına	3
ağzında	1
ağzından	2
ağzıyla	1
ağzumda	1
ağzumı	1
ağzumun	1
ağzun	1
ağzuna	1
ağzunun	2
âh	66
âha	4
ahbâbla	1
ahd	6
ahde	1
ahdine	3
âhdur	1
âheng	3
âhı	1
âhım	1
âhıma	1
âhımı	1
âhımız	1
âhımla	3
âhımun	1
âhir	8
âhire	1
âhise	1
âhıyile	1
ahkâma	2
ahkâmı	1
âhla	1
ahmer	3
ahşama	1
ahter	1
âhû	12
âhum	11
âhumile	1
âhumla	1
âhûnı	1
âhunla	1
âhûyı	2
âhûyla	2
ahvâli	2
ahvâlimi	1
ak-	15
aka	1
akar	4
akd	3
âkıbet	3
âkıbetü	1
akıdan	1
akıdup	1
akıdur	1
âkil	1
akıtdı	2
akıtdılar	1
akıtmağa	2
akl	9
akla	1
aklâm	1
aklım	1
aklımı	3
aklımız	1
aklın	2
aks	10

aksa	1
akup	1
al-	65
al	8
âl	5
ala	2
aʿlādur	1
alalum	1
alam	1
âlâm	1
âlâyiş	1
alçak	1
aldı	17
aldık	1
alduğıçün	1
alduk	1
aldukça	1
aldur	2
aldurdı	1
aldurur	1
âlem-bînüne	1
âlem-tâb	1
âlem	32
âlemde	8
âleme	4
âlemi	10
âlemlerde	1
âlemün	1
âlemünde	1
âlî-cenâbuna	1
alî-rây	1
âli-şânıyuz	1
âlî	4
alımadı	1
alındı	3
âline	2
alınmadı	1
alın-	2
alınmasa	1
alınmaz	1
alışdı	1
âlîye	1
âlle	2
alma	1
almadı	2
almağa	5
almak	1
almakda	1
almayınca	1
almaz	1
almış	3
altına	2
altından	1
altun	10
altuna	1
altunile	1
alup	12
alur	6
alurdum	1
alursa	1
alursan	1
âmâl	1
amelden	1
ammâ	12
ana	36
anber-alûd	1
anber-bâr	4
anber-bâruna	1
anber-bârunile	1
anber-efşânı	1
anber-feşân	2
anber-şikenün	1
anber	2
anberâsâ	2
anberâsâna	1
anberfâma	1
anberîn	5
anberînün	2
ancak	7
anda	7
andan	1
andelîbdür	2
andelîbe	1
anı	13
anılsa	1
ankâ	2
ankebûta	1
anun	47
anunçün	10
anuniçün	5
anup	1
ara	9
Arab	1
arada	2
aradan	1
ara-	3
aradılar	1
arak-rîz	1
arakla	1
aramazdı	1
ârâmı	1
ararken	1
Aras	3
arası	1
arasın	1
arasında	1
araya	2
ardumca	1
ârifâne	1
ârız	8
ârızun	3
ârızun	2
arkasın	2
arkasını	1
artursa	2
arûs	1
arz	16
ârzû	2
asâyı	2
asâyile	1
ahsent	1
âsîb	1
as-	2
asıldı	1
asılmış	1
âsitân	6
âsitânun	1
âsitânundan	1
âsiyâba	1
asker	3
askerî	1
âsmân	11
âsmâna	1
âsmândur	1
âsmânıdur	1
âsûde	1
âşık	23
âşıka	3
âşıkânesin	1
âşikâre	1
âşıkdan	1
âşıklar	1
âşinâ	1
âşiyân	10
âşiyâne	1
âşiyânedür	1
âşiyânesin	1
âşiyânı	1
âşiyânında	1
âşiyânumdur	1
aşk	64
aşka	7
aşkdur	1
aşkı	6
aşkiçinde	1
aşkile	4
aşkına	1
aşkında	2
aşkıyile	1
aşkız	1
aşkla	1
aşkun	5
aşkuna	1
aşkunda	2
aşkundan	1
aşkundur	1
aşkunı	2
aşkunile	1
aşkunla	3
âşûb	1
aşufte	2
atâ	2
at-	3
atdı	1
âteş-bârdan	1
âteş	10
âteş-mizâc	1
âteşinden	1
ateşine	1
atılur	1
atlas	1
atmış	1
attârlar	1
âvâre	2
âvâreler	1
âvâze	3
âvâzesi	1
avlar	1
avuc	1
ayağ	34
ayağa	6
ayağı	6

ayâğı	3
ayağın	4
ayağına	8
ayağını	1
ayağun	4
ayak	10
ayakda	4
ayakdaşum	1
ayakla-	6
ayakladun	1
ayaklama	1
ayaklamasun	1
ayaklanmadı	1
ayaklar	2
ayaklara	2
ayaklarda	1
ayân	1
âyâtını	1
ayet	1
âyile	1
âyine-sıfat	1
âyine	13
âyînedür	1
âyinenün	1
âyinesi	1
ayırup	1
aynına	10
ayru	2
ayş	13
ayşa	1
ayşını	1
ayvâ	3
ayvalar	1
ayvayile	1
ayyârısın	1
ayyârlığı	1
az	2
âzâd	3
âzâde	1
âzâdun	1
azârlar	1
azer	1
azm	6
âzurde	1
B	
bâ-lisân	1
bâb	4
babak	2
bâbda	1
bâd-âver	1
bâd	33
bâdâm	3
bâdâmı	1
bâdâmun	1
bâde-peymâya	1
bâde	37
bâdeden	2
bâdedür	3
bâdenün	2
bâdeye	4
bâdeyi	1
bâdeyile	2
bâdile	2
bâdun	1
bâğ	51
bâğa	6
bâğda	3
bâğı	4
bâgın	6
bâğında	1
bâğını	1
bağışlasun	1
bağla-	7
bağladı	3
bağlamış	2
bağlandı	1
bağlayalı	1
bağlayup	1
bağır	8
bağrı	2
bağrına	4
bağrını	1
bağruma	1
bahâdur	2
bahâne	2
bahânesin	1
bahâr	12
bahâra	1
bahârı	1
bahârile	1
bahâsıdur	1
bahr	18
bahri	1
bahridür	1
bahs	3
baht	5
bahtımla	1
bais	7
bak	14
bakardı	1
bakdıkça	1
bâkî	2
bakır	1
bakma	1
bakmaz	1
bakup	1
bâl	6
bâlâ-bülendün	1
bâlâ	17
bâlâdur	1
bâlâna	3
bâlânla	1
bâlânun	1
bâlâsı	2
bâlâsına	1
bâlâsını	1
bâlâya	1
bâlâyile	1
bâlîn	3
bâline	1
bâlînüne	1
bâm	1
bana	17
bâr	19
bârân	5
bârânı	1
bârdur	2
bâri	1
barmak	2
barmakla	1
bas	14
basar	5
basdı	1
basdum	1
basdurmadı	1
basılmadı	1
basma	1
basmamışidi	1
basmaya	1
basup	1
baş	50
başa	3
başda	3
başdan	7
başı	3
başım	2
başına	13
başında	3
başından	1
başını	1
başka	1
başla-	8
başladı	6
başladun	1
başları	1
başlarise	1
başlu	1
başum	2
başuna	1
başunçün	1
bâtın	2
baykarayile	1
bayrâm	1
bâz	1
bâzâr	2
bâzû-bend	1
bâzû	2
bâzûsına	1
bebrvâr	1
beçe	1
bed-ahter	1
bed-nâmdur	1
bed-nihâda	1
bed-râye	1
bed-zebân	1
bed	1
bedâhşân	4
bedahşâne	1
beden	3
bedî	1
bedr	2
beg	9
begim	2
beglerden	1
begüm	6
behcetdür	1
Behmen	2
bekâ	2
bekâsıdur	1
Bekir-sıdk	1
beklese	1

belâ	50
belâda	15
belâdan	1
belâdur	3
belâġat	2
belâna	1
belânun	1
belâsı	1
belâsıdur	1
belâya	1
belâyı	3
belâyile	1
belünletdi	1
belürdi	1
ben	13
benâgûşın	1
bencileyin	1
bend	12
bende	8
benden	1
bendene	3
bendesi	1
bendi	1
bendile	2
benefşe	2
benefşeyi	1
benekli	1
beng	1
bengin	1
beni	8
benim	3
benze-	30
benzedi	2
benzedimez	1
benzedüp	1
benzedürmiş	1
benzemese	2
benzer	22
benzerdi	1
benzinde	3
benzine	1
benzüm	1
ber-karâr	2
ber-karâra	1
ber-taraf	1
ber	1
berâ	1
berât	1
berbâd	1
berd	1
berf	4
berfle	1
berg	14
beri	5
berînün	1
berk	2
berkdur	1
berkimiş	1
berş	4
berşile	1
berşle	1
bes	1
beste	1
beş	1
beşer	1
beterinden	1
beyâbân	3
beyâbânında	1
beyân	1
beyâz	4
beyâza	1
beydakın	1
beyed	1
beyile	1
beyt	2
beytüne	1
beyza	1
bezm	64
bezme	8
bezminde	6
bezmine	1
bezmün	2
bî-bedel	1
bî-bünyâduma	1
bî-çâre	5
bî-çâreler	1
bî-çâreyi	1
bî-dâdile	2
bî-dâdıyla	1
bî-dâr	1
bî-dûd	1
bî-gümân	1
bî-hâb	1
bî-hûş	3
bî-karâr	1
bî-kenârdur	1
bî-kerâna	1
bî-kes	2
bî-mâr	9
bî-mâra	1
bî-mârı	1
bî-mârımı	1
bî-mârına	1
bî-mârlar	1
bî-mârun	2
bî-mezâk	1
bî-nevâ	3
bî-nevâya	1
bî-nevâyı	1
bî-pâyân	1
bî-ser	1
bî-sutûn	8
bî-tekellüf	1
bî-vefâdur	2
bî-vefâlarun	1
bî-zâr	1
bıçâġa	1
biçdi	1
bih	1
bih-zekanı	1
bihamdillâh	1
bihâr	1
Bihzâd	2
Bihzâdun	1
bilâd-âşûbun	1
Bilâl	1
bil-	13
bildügim	1
bile	1
bil(bel)	3
bilimi	1
biline	2
Billah	6
billur	1
bilmedi	1
bilmek	1
bilmem	2
bilmezin	1
bilsem	2
bilsün	1
bilür	3
bilürüm	1
bin	12
binâ	1
binâgûş	1
binde	1
bindi	1
bir	209
bırakdı	2
biraz	12
birbiriyle	1
birgün	1
biri	10
birine	2
birini	1
birisi	2
birkaç	2
biryân	1
bit	3
biten	1
bitmedi	1
bitmiş	1
biz	19
bizden	3
bize	5
bizi	5
bizim	1
boġazı	1
boş	1
boyandurmış	1
boy	6
boyı	2
boyınca	4
boyun	7
boynına	6
boynına	1
böyle	14
bu	97
bucak	2
budaġ	8
budağında	1
budağını	1
budak	2
budur	3
bugün	50
buhûr	3
bul-	33
bula	1
bulandurmış	1
bulaydı	1
buldı	1
buldukça	1

bulıcak	2
bulımaz	1
bulınmadı	1
bulınmaz	1
bulınur	1
bulırdı	1
bulmadı	1
bulmayup	1
bulmaz	1
bulmış	1
bulsa	4
bulup	7
bulur	7
bulutdan	1
bunarı	2
bunca	1
burc	5
burcına	1
burka	1
bûs	3
bûse	11
bûseler	1
bûselik	1
bûsen	1
bûsesin	1
bûseye	1
bûsine	1
bûsitân	1
bûstân	5
bûstânda	1
bûsunile	1
bûy	6
bükâ	1
bük-	4
bükdi	1
büker	1
bükmüşiken	1
bükülse	1
bülbül	23
bülbülâsâ	3
bülbüldür	2
bülbüle	4
bülbüleler	1
bülbüllere	1
bülbüllerün	1
bülbülün	1
bülendüni	1
bünyâdı	2
bürrânın	1
bürûdet	1
bürüp	1
büt	6
câ-be-câ	8
câdû	5
câdûlarunı	1
câh	2
câhil	1
câm	87
câma	1
câmâsâ	1
câmdan	1
câmdur	1
câme	6
câmeden	1
câmelerle	1
câmen	1
câmeyle	1
câmi	1
câm	10
câmı	6
câmını	1
câmun	3
câmveş	1
cân-bahş	2
cân-bahşunı	1
cân	81
câna	17
cânâ	41
cânân	27
cânâna	8
cânâne	11
cânânelerün	2
cânâneyi	2
cânânı	7
cânânla	1
cânânun	3
cândan	1
cândur	1
câne	2
cânı	7
cânibine	3
cânıdur	2
cânile	1
cânıma	2
cânımda	1
cânında	1
cânla	4
cânlar	2
cânun	2
cârî	1
cârûbun	1
câvidân	1
cây	4
câygâhdur	1
câyız	2
cebîn	1
cefâ-bârın	1
cefâ-pîşe	2
cefâ	25
cefâda	2
cefâdan	2
cefâdur	1
cefâlar	1
cefâları	1
cefâlarun	1
cefâna	1
cefâsından	1
cefâyı	1
cefâyile	3
cefâyla	1
celâl	3
celâline	1
Cem-haşem	1
cem	2
Cem	6
cemâl	9
cemâle	2
cemâli	1
cemâli	1
Cemile	1
cenâb	1
cenâze	2
cenâzem	1
cenâzeyi	1
ceng	10
cenge	2
cennet	3
cennetdeki	1
cennete	1
cerâ	1
ceres	5
ceresler	1
cevâhir-pâşına	1
cevâhir	2
cevâhirile	1
cevâhirle	1
cevelân	1
cevher	4
cevherdârdur	1
cevheri	1
cevherinün	1
cevr	21
cevre	1
cevri	2
cevrini	3
cevrün	1
cevrüne	1
ceyb	3
ceybine	1
ceybini	1
Ceyhun	1
ceyş	2
cibînün	1
Cibrîl	1
cidâl	1
ciger-dûzun	1
ciger	6
cigerden	1
cigeri	1
cihân-ârâ	3
cihân-ârânun	1
cihân-ârâyile	1
cihân-nümâ	1
cihân	31
cihâna	6
cihânda	9
cihândur	1
cihânı	5
cihânun	2
cilâ	2
cinân	2
cirm	1
cism	12
cisme	1
cismi	2
cismimde	1
cismin	1
cismümde	1
cismümizi	1
cismüni	2
cûd	4
cûdına	1

cûdun	1
cûlar	1
cûş	3
cûy	8
cûya	1
cûybâr	2
cûybârdur	1
cûyda	1
cûydur	1
cûyile	1
cüdâ	1
cüllâb	1
cülûs	1
cümle	5
cümlesi	1
cümleten	1
cüra	12
çâh	4
çâhı	1
çâk	5
çâker	2
çâkerün	1
çal-	6
çalar	2
çaldı	2
çaldırdı	1
çalın-	3
çalındı	1
çalınmasaydı	1
çalınsa	1
çalmış	1
çanak	2
çâpuk	1
çâr-dîvârı	1
çâr-pâre	1
çâre	2
çarh	41
çarha	8
çarhda	2
çarhı	1
çarhun	4
çârşû	1
çârum	1
çatup	1
çehre	8
çehreden	1
çehreme	2
çehresi	1
çehresin	1
çek	55
çekdi	10
çekdiler	1
çekdügim	1
çekdügin	1
çekdükçe	1
çekdür-	2
çekdürme	1
çekdürmesem	1
çekelüm	9
çekem	1
çeker	9
çekerin	1
çekil-	8
çekildi	2
çekilmedi	1
çekilürse	1
çekince	2
çekme	2
çekmeden	1
çekmege	3
çekmek	1
çekmesün	1
çekmeye	1
çekse	2
çeksin	1
çeksün	3
çeküp	2
çelebi	2
çelîpâ	1
çemân	1
çember	1
çemen	31
çemende	19
çemenün	1
çemenzâra	1
çenber	1
çeng	8
çengâl	1
çerâġ	4
çerâġa	1
çerâġını	1
çeşm	53
çeşme	5
çeşmesâr	1
çeşmi	3
çeşmimün	2
çeşmine	5
çeşmsârın	1
çeşmüm	4
çeşmümde	3
çeşmün	4
çeşmüne	1
çeşmüni	2
çeşmünün	1
çetr	1
çevgân	3
çevir-	2
çevirmiş	1
çevirüp	1
çihre	1
çık-	21
çıkalum	1
çıkan	1
çıkar-	5
çıkardı	1
çıkardılar	2
çıkarur	1
çıkarsa	1
çıkdı	5
çıkmadı	3
çıkmaġa	2
çıkmasun	1
çıkmış	1
çıkmışdı	1
çıksa	1
çıkup	5
çîn	11
Çîn	4
Çînde	1
çîndür	1
çînile	1
çînün	1
çoġ	1
çok	7
çözmedin	1
çûb	2
çullarda	1
çü	7
çün	16
çünki	7
dâd	3
dâdgîr	1
dad	4
dadını	3
dadun	1
dâġ	24
dâġa	1
dâġını	1
dâġla-	2
dâġlar	1
dâġum	1
dâġumdurur	1
dahi	9
dâim	11
dâire	2
dâl	4
dal	2
daldan	1
dâm	5
dâma	1
damaġa	1
dâmân	10
dâmânı	4
dâmânın	1
dâmânını	1
dâmânun	1
dâmânuna	1
dâmânunı	1
dâmen	2
dâne	11
dânedür	1
dânesin	1
dâr	3
Dârâya	1
darb	3
dârında	1
dâru	1
dâsitân	1
dâver	2
debîr	2
def	3
defter	1
deg-	14
degdi	1
dege	1
deger	6
degilse	1
degin	2
degmez	5
degmiş	1
degül	61
degüldi	1

degüldür	6
degülise	1
degülmi	1
degülmiş	1
degülüz	1
dehân	21
dehâna	1
dehânı	2
dehânında	1
dehânun	4
dehânuna	1
dehen	13
deheni	1
dehenün	4
dehr	9
dehre	2
dehri	1
dek	5
delâl	1
del-	6
deldi	1
deler	4
dellâl	3
delmedi	1
dem-â-dem	7
dem-sâz	3
dem-sâzdan	1
dem-sâzile	1
dem	41
demde	2
demidür	18
demlerdür	3
dendân	10
dendânı	2
dendânun	1
dendânunile	1
dendânunla	1
deng	1
denî	2
denlü	6
depeler	1
depredür	1
deprenelüm	1
der-âġûş	3
der-kenâr	1
der-miyân	1
Der-miyân	1
der-vâzeye	1
der	11
derâhim	1
derd-mend	1
derd	19
derdile	4
derdine	1
derdmend	3
derdmendi	1
derdmendün	1
derdüm	1
dergeh	2
derhâl	1
deri	1
derinden	1
derlemiş	1
dermân	1
derûn	10
derûndan	1
derûnı	1
derûnum	1
derûnumdan	1
derûnun	1
derûnuna	1
derya-bârum	1
deryâ	17
deryâdan	2
deryâdur	1
deryâlar	2
deryâya	1
dest-gîr	2
dest	27
destine	10
destün	1
destünde	1
destüne	1
destüni	2
deşt	6
deştini	1
deverân	1
devlet-penâh	1
devlet	8
devlete	1
devleti	1
devletile	1
devletle	1
devr	16
devrân	4
devrâne	1
devrânı	3
deycûr	1
deyr	2
dîbâna	1
dîdâr-keder	1
dîdârını	1
dîde	24
dîdede	2
dîdeden	1
dideki	1
dîdeler	1
dîdemi	1
dîdemizün	1
dîdesin	2
dîdeye	1
dîdeyi	1
di-	82
didi	8
didikce	1
didikleri	1
didiler	3
didim	1
didügin	1
didükleri	1
dik	1
dik-	3
dikdi	1
dikilüp	1
dikkatle	1
dikmege	1
dikse	1
dil-ârâ	3
dil-ârâdan	1
dil-ârâyı	1
dil-âver	1
dil-âviz	4
dil-âvizini	2
dil-âvizünden	1
dil-âvîzüni	1
dil-âzârlığı	1
dil-ber	18
dil-berâ	2
dil-berdeki	1
dil-berden	1
dil-bere	3
dil-beri	4
dil-berün	2
dil-cûdur	1
dil-dûzı	2
dil-figârı	1
dil-hânesin	1
dil-hânmânı	1
dil-haste	5
dil-hastayam	1
dil-haste	2
dil-hasteler	1
dil-hasteye	1
dil-hümâyı	1
dil-rübâ	5
dil-rübâlar	1
dil-rübâlarun	1
dil-rübâyile	2
dil-sitânla	1
dil-teng	1
dil-teşne	1
dil	167
dilâ	17
dildâde	3
dildâr	11
dildâra	3
dildârdan	1
dildâre	3
dildârı	1
dildârun	1
dilde	16
dildeki	1
dilden	4
dildün	1
dildür	2
dile	13
dile-	7
diler	3
dilerim	1
dilerisen	1
dilersen	2
dili	8
dil	9
dilin	1
diline	1
dilini	1
diller	2
dillerde	1
dimedi	2
dimege	1
dimek	2
dimeyem	1

dimiş	1
dîn	3
dinârın	1
dineldi	1
dînin	1
dînini	1
dinlenmedi	1
dinler	1
dirhem	2
diridim	1
dirîġ	2
dirler	4
dirlerdi	1
dirlerse	2
dirmüş	1
dirsem	3
disem	2
diş	3
dişi	1
dişlerün	1
dişleyüp	1
ditrer	6
dîv	1
divâne	4
dîvânedür	1
dîvânelerün	1
dîvâneyi	1
dîvân	3
dîvânımile	1
dîvâr	2
dîvârdur	1
dîvârına	1
diyâr	7
diye	1
diyelden	1
diyeli	1
diyen	1
diyicek	1
diyu	41
dizdim	1
dizilüp	2
dizilür	1
dolâb	5
dolâbı	1
dolâblarun	1
dolaşur	1
dög-	2
*dögen*ün	1
dögünür	1
dögüp	1
dök	4
dökdi	1
dökül	10
döküldi	2
dökülen	1
dökülüp	3
dökülür	3
döküp	2
dölek	2
dön-	42
döndi	17
döndüm	2
döndürdüm	1
döne	14
döner	1
dönermiş	1
dönmez	2
dönmişsin	1
dönmüşdi	1
dönse	2
dönüpdür	1
döy-	5
döyemez	1
döymedi	1
döymeye	2
döymezimiş	1
dûd	7
dûda	1
duhân	4
duhânıdur	1
duhter	1
dûn-ân	1
dûn	2
dur	5
durup	1
durur	1
dûst	18
dûstum	15
dûşuna	1
dü-tâ	2
dükânını	1
dükkânını	1
dün	18
dünya-perest	1
dünyâ	4
dünyâdur	1
dünyâya	1
dürr	34
dürrî	1
dürse	1
dürük	1
dürüst	6
düş-	61
düş	1
düşdi	18
düşdiler	1
düşdüm	1
düşe	1
düşegör	3
düşeler	1
düşeli	2
düşeliden	1
düşeni	1
düşer	4
düşerse	2
düşeyin	1
düşicek	3
düşkünlügi	1
düşmege	1
düşmesin	1
düşmez	1
düşmezdi	3
düşmüş	7
düşmüşdür	1
düşmüşüm	1
düşnâm	2
düşnâmları	1
düşse	1
düşsün	1
düşti	1
düşüp	5
düşüpdür	1
düşür-	6
düşürdi	1
düşürdiler	1
düşürdün	1
düşürme	1
düşürürsen	1
düvel	1
düzd	2
ebed	1
ebrar	1
ebr	3
ebrû	13
ebrûda	1
ebrûlar	1
ebrûlarun	2
ebrûlarunla	1
ebrûsın	1
ebrûsına	1
ebrûsını	1
ebyât	1
edâ	3
edâsıdur	1
edâyı	1
efendi	11
efġân	2
eflâk	3
eflâke	2
efvâh	1
efyûnî	1
eg-	8
egdi	2
eger	14
egerçi	4
egil-	6
egildi	3
egilmiş	3
egleni	1
egmedi	1
egmek	1
egmez	1
egmezidi	1
egnime	7
egnimizde	1
egninde	1
egnine	2
egüp	2
ehl	15
ehli	1
ehline	3
ejdehâdur	1
ejder	1
eksük	4
eksüklügin	1
el	1
el	55
elde	4
elden	5
eldeyiken	1
ele	12
ele	1

elem	1
elhân	2
eli	2
elif	6
elifden	1
elifler	1
elin	3
elinde	2
elinden	4
eline	4
elle-	3
elledi	1
ellediler	1
elledüm	1
eller	1
elmayile	1
eltâf-ı	1
elüm	1
elümde	1
elüme	2
elünden	1
elüne	1
elüni	1
emân	1
em-	2
emdi	1
emel	1
emen	1
emr	2
emrini	1
emvâc	3
emvâca	1
encüm	3
encümen	1
encümle	1
endâmı	1
engûri	1
engüşt	4
engüşti	2
engüştüni	1
enhâl	1
enîs	2
envâr	1
enver	2
er	2
erbâb	12
erġuvân	4
erġuvândan	1
erguvânumdur	1
erit-	3
eridüp	1
eritdi	1
eriyüp	1
erkek	1
erken	1
ervâhda	1
erzâl	1
erzânî	2
esb	4
esdâf	1
es-	3
esdikçe	1
esdügince	1
esen	1
eser	2
eserinden	1
esîr	1
esrâr	6
esrârına	1
esrârundan	1
eş	1
eşcârile	1
eşk-bâr	1
eşk-rîz	1
eşkâl	3
eşk	40
eşke	1
eşki	1
eşkile	1
eşkimi	2
eşkimiz	1
eşkini	1
eşkle	1
eşküm	8
eşkümde	1
eşkümi	1
eşkümle	1
eşrefîler	2
eşrefîlerin	1
etfâl	2
etfâlin	1
et	2
etim	1
etini	1
etrâfın	1
etvârında	1
evân	1
evc	2
evini	1
evlâsı	1
evrâkı	2
evrâkını	1
evsâf	1
evvel	3
ey	175
eyâ	2
eyle-	177
eyle	40
eyledi	33
eyledikçe	3
eyledügince	1
eyledük	1
eyledükçe	1
eyledün	4
eylegil	1
eyleme	5
eylemege	1
eylemeyen	1
eylemez	2
eylemiş	10
eyler	29
eylerdi	1
eyleridim	1
eylerin	1
eylerise	1
eylerisen	1
eylerken	1
eylerse	4
eylersin	1
eylese	8
eylesen	1
eylesün	3
eyleye	1
eyleyelden	1
eyleyemez	1
eyleyen	6
eyleyeyin	1
eyleyicek	1
eyleyince	1
eyleyü	1
eyleyüp	9
Eymen	1
eyyâm	2
eyyâmı	1
Eyyûbun	1
ez-ber	2
ez-berden	1
ezhârla	1
ezil	2
ezilmiş	1
F	
fakat	1
fakrile	1
Fâris	1
fark	4
farkına	2
farkuma	1
fasıl	4
fasl	3
fâş	4
fazl	2
fazlına	1
fehm	2
felâketde	1
felek	31
felekde	8
felekden	2
felekle	1
feleklerden	1
femün	1
fenâ	3
fenânun	1
fenâyla	1
fenn	3
fenninde	1
fer	1
ferâġat	1
ferah	2
ferâmûş	1
ferdâ	2
ferdâya	1
Ferhâd	6
Ferhâda	1
Ferhâdını	1
ferhunde	1
fermânıyuz	1
ferrâşına	1
ferş	1
feryâd	8
feryâda	2
feryâdımı	1

feryâdını	1
ferzâne	1
ferzâneyi	1
feth	1
fetha	1
fettânun	2
fettânuna	1
feyz	2
fezâ	2
fidâ	2
fiġân	6
fiġâna	1
fiġânımla	1
fikr	1
fikretile	1
firâk	7
firâkdur	1
firâkunda	1
firâr	1
firâvân	1
firîb	1
firkat	4
firkatde	2
fıtan	1
fitîl	2
fitilidür	1
fitne	11
fitnede	2
fitneden	2
fitneler	1
fitneye	1
floridür	1
furât	1
fursat	3
fursatdur	1
fuzalâ	1
fülk	5
fünûn	1
fürûzâna	1
füsûn-âyâtun	1
füsûn	1
fütâdeyise	1

G-Ġ

ġabġab	2
ġabġabile	1
ġabġabun	1
ġaddâr	1
gâh	1
gâhî	3
Ġalâta	2
Ġalâtadan	1
Ġalatâya	1
ġâlibâ	1
ġam-güsâr	1
ġam-hânemi	2
ġam-zedâ	1
ġam	106
ġama	7
ġamda	22
ġamdan	1
ġâmdan	1
ġamdur	1
ġamı	2
ġamile	2
ġamını	7
ġamıyla	1
ġamla	3
ġammâz	1
ġamun	10
ġamuna	1
ġamunda	1
ġamunla	2
ġamgîn	1
ġamnâkımı	1
ġamze	25
ġamzeler	2
ġamzelerün	2
ġamzen	6
ġamzenden	1
ġamzeni	1
ġamzenile	1
ġamzesi	1
ġamzesine	1
ġanîmet	2
ġanîmetdür	1
ġaraz	6
ġarazun	1
ġâret	1
ġark-âb	1
ġark	3
ġavġa	4
ġavġâdur	1
ġavġalar	1
ġavġayı	1
ġavvâs	2
ġavvâs-sıfat	1
ġaybet	1
ġâyet	7
ġâyet	1
ġâyetle	2
ġayra	2
ġayretler	1
ġayrı	5
ġayrılar	1
ġayrılarla	1
ġayrıya	1
ġazâl	4
ġazel	5
geç-	39
geçdi	7
geçe	1
geçen	1
geçer	3
geçermiş	1
geçin	1
geçinür	3
geçinürmüş	1
geçirdi	5
geçmedi	1
geçmedük	1
geçmek	1
geçmese	1
geçmeyen	1
geçmiş	1
geçse	1
geçüp	3
gedâ	4
gedâdur	1
gedâyı	1
gedâyım	1
geh	4
gehî	2
gel-	93
geldi	26
geldükce	2
geldükde	1
gele	1
gelicek	1
gelince	3
gelmedi	1
gelmez	4
gelmezidi	1
gelmiş	5
gelse	2
gelsün	1
gelüp	15
gelür	9
gelürdi	1
gelürse	2
genc	4
gencînesine	1
ger	16
gerçek	1
gerçekledür	1
gerçi	16
gerdân	1
gerden	6
gerdenine	4
gerdûn	12
gerdûna	1
gerdûnun	1
gerdûn-kühen	1
gerek	2
germ	1
geşt	1
getür-	11
getürdi	3
getürür	8
gevher	3
gevheri	1
gevher-bahşunile	1
gey-	3
geydi	1
geydürdi	1
geydürür	1
gibi	65
gibidür	1
gibiye	1
gice	42
giceler	4
ġıdâdur	1
giden	1
gider	4
giderek	1
gil	1
ġıll	1
girân-mâye	1
girân	2
gird-bâdveş	1
gird	2

girdâb	6
girdâblarun	1
gir-	**25**
girdi	10
gire	3
giremez	1
girer	1
girîbân	5
girîbânı	3
giriftâr	1
girmesün	1
girmeye	1
girmez	1
girmişdür	1
girse	4
girüp	2
giryân	2
girye	3
giryeden	1
gîsû	4
gîsûdur	1
gîsûları	1
gîsûların	1
gîsûnı	2
ġışşdan	1
git-	10
gitdi	1
gitdügince	1
gîtî-nümâdur	1
gîtî-sitân	1
gitmez	1
gitsün	1
giy-	5
giydüm	2
giymiş	1
giyse	1
giyünüp	1
ġonca-dehen	4
ġonca-dehenün	1
ġonca-leb	5
ġonca-lebler	1
ġonca-leblerle	1
ġonca-sıfat	1
ġonca	34
ġoncadur	1
ġoncalar	2
ġoncalarun	1
ġoncanun	2
ġoncaya	1
ġoncayla	1
göğ	12
göge	5
gögerip	1
gökde	4
gökler	1
göklere	1
gökten	1
gönder-	2
gönderüp	1
gönül	52
gönlin	1
gönline	1
gönlini	1
gönlüm	7
gönlümde	1
gönlümi	4
gönlümüz	4
gönlüne	2
gönülde	1
gönülden	1
gör-	139
gördi	11
gördigümce	1
gördiler	1
gördügince	2
gördükce	3
gördüler	1
gördüm	5
göre	1
görecek	1
görelden	1
göreli	4
görelüm	1
gören	5
göresin	1
göreyin	3
göricek	11
görince	10
görinen	9
görinmez	4
görinmedi	1
görinmezsin	1
görinür	5
görme	1
görmedi	1
görmedük	6
görmedüm	2
görmege	1
görmek	2
görmeye	1
görse	4
görsin	1
görsün	1
görüp	21
görürmüş	1
göster-	6
göstere	1
göstermese	1
göstermez	1
gösterüp	1
gösterür	2
götür-	12
götürdi	2
götürdiler	1
götürmez	1
götürüp	2
götürür	6
göz	65
gözde	1
gözden	6
göze	2
gözedirken	1
gözi	7
gözine	7
gözler	1
gözleri	3
gözlerimün	3
gözlerüm	5
gözlerün	3
gözüm	10
gözümde	1
gözümden	1
gözüme	2
gözümün	1
gözün	1
gözyaşı	3
ġubâr	14
ġubârdan	1
ġubârı	1
ġubârum	1
ġubârumuz	1
gûda	1
ġunc	1
ġurâblar	1
ġussa	7
ġussadan	1
ġussanı	1
ġussaya	1
ġussayile	1
gûş	20
gûşe	2
gûşesinde	2
gûşesini	1
gûşına	4
gûşum	1
gûşuna	1
gûşvâre	4
gûşvâredür	1
gûy	2
gûyâ	26
gûyâlansa	1
gûyâlar	1
gûyiyâ	6
gücile	1
güdâz	2
güdâzı	1
güft	4
güftârundan	1
güher-bâr	5
güher-bârıdur	1
güher-bârın	1
güher-bârundan	2
güher-feşâna	1
güher-rîzine	1
güher	7
güherlerini	1
güherün	1
gül-âb	5
gül-âbâsâ	1
gül-âbdur	1
gül-bün	1
gül-çehre	3
gül-çehredür	1
gül-geşt	1
gül-gûn	11
gül-gûna	1
gül-gûnı	2
gül-gûnî	1
gül-gûnun	1
gül-rengi	2
gül-renk	1
gül	82

gülde	1
güldür	4
güle	4
gülfâm	4
gülfâmdur	1
gülfâmı	1
gülfâmun	1
gülistân	9
gülistâna	1
gülistânda	1
güller	3
güllerün	1
gülmîh	1
gülsitân	2
gülşen	32
gülşende	19
gülşene	2
gülşenine	1
gülün	2
gülüp	1
gülzâr	14
gülzâra	1
gülzâre	1
gülzârı	2
gülzârlar	1
gülzârun	1
gümân	1
gün	16
günâh	3
günâhdur	1
günâhile	1
günâhını	1
günden	2
gündür	1
güne	2
güner-	1
günerüp	1
güneş	1
gürz	1
güzâr	1
güzel	4
güzellendi	1
H	
hâb	8
habâb	23
habâba	1
habâbâsâ	2
habâbda	1
habâbdur	2
habâbımız	1
habâblar	2
habâbun	3
habâbvâr	1
habbe	1
haber	2
haberler	1
hâbı	1
habîbile	1
hâbile	3
hâbla	1
hâce	6
hâcedür	1
hacel	1
hâcet	1
haclet	2
hacletinden	1
hadd	4
hadd	4
hadden	1
haddi	2
haddün	4
hadeng	5
hâk (vasat)	1
hâk (toprak)	46
hâkdan	2
hâke	2
hâkim	2
hakîmâne	1
hâkında	1
Hakk	3
hakkâ	1
hâksârumuz	2
hâl(durum)	8
hâl	34
halâs	5
halâsa	1
hâlât	2
hâlâtı	1
halâvet	2
hâle-sıfat	1
hâle	8
hâlede	1
hâledür	1
hâlemi	1
hâlenün	1
hâletdür	3
hâleti	1
hâletile	1
hâleveş	1
halhal	1
halhâl	1
hâli	3
hâlî	1
hâlile	1
hâlime	1
hâlimi	1
hâline	2
halk	11
halka	12
halkun	3
hall	2
hallâl	1
hâlle	1
hâlün	6
halvetde	2
halvetden	1
ham-geşte	1
ham	8
hâm	3
Hamdilillah	1
hâmdur	1
hâme	9
hâmen	1
hamîde	3
hamrâ	8
hamrâdan	1
hamrânun	1
hamrâya	2
hamrâyile	1
hân	5
hân-kâh	1
hançer	16
hançere	1
hançeriyle	1
hançerün	2
hançerüne	1
handân	7
handânıdur	1
handânunla	1
handeler	1
hâne	6
hâneler	1
hânesin	1
hank	1
hânuna	1
har (eşek)	2
hâr	18
harâb	10
harâba	4
harâmî	1
harânun	1
harâret	1
harc	1
hârda	1
hâre	1
hareket	1
harem	2
haremi	1
hargûş	1
harîdâr	5
harîdârı	1
harîdârın	1
harîdârundur	1
harîm	4
hârun	1
has	3
Hasan-sûret	1
hâsıl	1
hasmı	3
hasmun	1
hasmundan	1
hasret	8
hasretinden	1
hasretle	1
haste-dile	1
haste	2
hâşâk	2
hâşakın	1
hâşe	1
haşmeti	1
haşre	1
haşyet	2
haşyetle	1
hatâ	2
hatâdur	1
hatem	2
hâtır-nişânumdur	1
hâtır	7
hâtıra	1
hâtırım	1

hâtırımda	1
hâtırına	1
hatt	60
hattı	2
hattun	5
hattuna	1
hattunı	1
hattunile	1
hattunla	1
hatun	4
havâdis	1
havâs	1
hâver	1
havf	4
havfım	1
hayâl	41
hayâl	8
hayâli	3
hayâlile	1
hayâlin	1
hayâline	1
hayâliyle	1
hayâlün	2
hayât	4
Haydarîvâr	2
haydi	1
hayfâ	2
hayl	2
hayli	28
haylice	2
hayr	3
hayrânı	3
hayrânıyuz	1
hayret	4
hayretde	1
hayretden	1
hayretdür	1
hayretinden	1
hayri	1
hayt	1
hâyvân	5
hayvâna	3
hayvânile	1
hayyât	1
hazân	4
hazândan	1
hazer	3
hazîn	4
hazînile	1
hâzır	1
hazret	1
hazz	7
hebâdur	1
heft-deryâ	1
helâk	3
helâl	1
hele	5
helvâ	1
hem-âvâz	1
hem-dem	3
hem-demîdür	1
hem-inân	1
hem-nişîn	1
hem-râz	1
hem-rikâb	1
hem-sâye	1
hem-ser	4
hem-sifâl	1
hem-sohbet	1
hem	1
hemân	5
hemanâ	1
hemçû	1
hemçün	1
hemîşe	1
hengâm	2
henüz	1
hep	2
her-dem	11
her	69
hergiz	11
herkes	1
herkim	1
hevâ-dârlığı	2
hevâ-dârmış	1
hevâ	18
hevâdadur	1
hevâdur	1
hevâlanmış	1
hevâsı	5
hevâsına	2
hevâyile	1
hezâr	2
hezâra	1
hicâb	4
hicâbda	1
hicâbdan	1
hicâzân	1
Hicâzı	2
Hicâzile	1
hicrân	11
hicrâna	2
hicrânda	1
hicrâniyle	1
hicrânla	1
hicrânun	1
hicr	14
hicre	1
hicri	1
hicrile	4
hicrünce	1
hicründe	4
hicrünile	2
hicrünle	1
hîç	6
hidâyet	2
hidâyetdür	1
hıdmet	3
hıdmete	1
hıdmetinden	1
hıdra	1
hıffetdür	1
hıfz	1
hikâyet	1
hikmet	4
hikmetdür	3
hilâl	25
hilâle	2
hilâli	1
hilâlüm	1
hîleden	1
himâye	1
himmet	5
himmetile	1
himmetler	1
Hindû	5
Hindûlarun	1
Hindûna	1
hink	1
hınnâ	1
hırâm	6
hırâmân	1
hırâmânı	1
hırâmda	1
hırkasına	1
hırmen	1
hisâbda	2
hisâbı	1
hisâl	1
hışm	2
hışmile	1
hışt	2
Hıtâ	2
hitâb	1
hizânesin	1
hod	1
hodbîn	1
hokka	1
hoş-güvâr	1
hoş-hırâm	1
hoş	2
Hoten	8
Hotene	1
Hotenün	2
hûb-rûları	1
hûb	8
hûbân	1
hûblar	1
hûbmış	1
hûbun	2
hulkı	2
hulkun	1
hum	3
humâr	2
humret	2
hûn-âb	4
hûn-âbeyile	1
hûn-âbla	1
hûn-âlûd	3
hûn-âlûdidür	1
hûn-âlûduma	1
hûn-âşâmun	1
hûn-bârum	1
hûn-efşânı	2
hûn-efşânun	1
hûn-feşân	9
hûn-feşânı	1
hûn-feşânıdur	1
hûn-feşânum	1
hûn-feşânumdur	2
hûn-feşânunda	2
hûn-feşânundan	1

hûn-hâr	1
hûn-pâşdan	2
hûn-pâşum	1
hûn-rîz	3
hûn-rîzi	1
hûn	13
hûni	1
hûnî	2
hûnile	1
hûnîn	1
hûnînim	1
hûrd	1
hûrde	1
hurdedân	1
hûri	3
hûrlikâ	1
hurma	1
hûrşîd	7
hûrşîde	1
hûş	2
hûşe	1
Hûşeng	1
huşk-	3
huşka	1
huşyâr	1
huzme	1
hücreye	1
Hüdâ	5
Hüdâyile	1
hükm	2
hükmün	1
hümâ-bâzum	1
hümâ-pervâzun	1
hümâ	1
hümâyûn	4
hümâyûna	1
hümâyununda	1
hümâyununla	1
hüner	3
hünere	1
hürmet	1
hürrem	2
hüsn	32
hüsne	1
hüsni	2
hüsnile	1
hüsninde	1
hüsnine	2
hüsnün	3
hüsnünde	1
hüsnüne	2
hüsnüni	3
Hüsrev	9
Hüsrevâ	2
hüsrevisin	1
hüzâl	1
I-İ	
ibrâma	3
ibrâmile	1
ibtidâ	1
îcâz	1
iclâl	2
icmâl	1
ictinâb	1
iç-	25
içdikce	1
içelüm	1
içerdi	3
içeyim	1
içeyin	1
içilmedük	1
içilse	1
içim	2
iç	26
içinde	10
içindeki	1
içir	1
içirdi	1
içirür	1
içmege	1
içmekden	1
içmelidür	1
içmemek	1
içre	15
içse	1
içün	4
içüp	1
îd	8
id (et-)	179
ide	5
idecek	2
idelden	2
ideli	9
idelüm	13
idem	5
idemeye	1
İdemez	1
idemezsin	1
iden	6
idenün	1
ider	45
iderdi	1
iderin	3
iderken	1
idermiş	3
iderse	3
idersem	1
idersen	1
idersin	1
iderüz	1
ideyin	2
Îdgâh	1
idi	9
idicek	5
idince	3
idindi	3
idinmiş	1
idinse	1
îdiyye	1
idünce	1
idünse	1
idüp	55
idüpdür	1
ifdâl	1
ifrât	1
iftihâr	1
igen	8
ihâta	1
ihlâs	1
ihmâl	1
ihsân	3
ihsânın	1
ihtiyâr	8
ihtiyârla	1
ihtiyârsuz	2
ihvâna	1
ihyâ	3
ıkâl	1
ikbâl	2
iken	2
iki	24
ikide	1
ikisi	2
ikisini	1
iklîme	1
ikrâr	2
ikrârını	1
iktidâr	1
iktirân	1
ilâc	1
ilâh	1
iletdi	2
illâ	1
illedi (ille-)	1
iller (el)	1
ilmin	2
ilmine	1
îmâna	2
îmânın	1
imkân	2
imlâl	1
imtizâc	2
inanmaz	6
inat	1
incin-	3
incine	1
İncinüp	1
incitdi	1
in-	4
indi	2
iner	1
inkâr	3
inkılâb	1
inlerüm	1
inmez	1
insâf	2
intisâb	2
intizâr	2
intizârla	1
ipe	1
Irâk	1
iʿrābdan	1
ir-	60
irdi	10
ire	1
ireli	4
irem	1
İremde	1
iremez	4
iren	1
irer	3

irerse	2
irgür	2
irgürse	1
irişdi	4
irişe	2
irişince	1
irişmeye	1
irişmez	2
irişüp	2
irişür	2
irişürse	1
ırmaġ	2
irmedi	1
irmege	1
irmegiçün	1
irmek	2
irmesün	1
irmeye	2
irmişdür	2
irsâl	1
irse	4
irtifa	1
irüp	2
irür	1
irüşdi	1
irüşmekdurur	1
Îsâ	1
îsâl	1
îsâr	1
ise	4
Isfâhânı	2
İsfehân	1
Îsî-nefes	1
Îsî	3
ısıcakdur	1
ısıdur	1
Îsidür	1
ısındı	1
Îsiyi	1
İskender	1
Issınupdur	1
iste-	20
ister	7
isterin	8
isterse	1
istersen	2
isteyen	2
istiġnâda	1
istirâhat	1
iş	5
işi	1
işid-	5
işideli	1
işidenler	1
işidüp	3
işigi	3
işigün	2
işigünde	1
işin	1
işini	1
işitmiş	1
işleyen	1
işret	8
işretde	2
işretdür	1
işretgehidür	1
işretler	1
iştihâr	1
it-	13
ıtâb	2
it-	131
itdi	38
İtdi	1
itdigünce	1
itdiler	7
itdük	1
itdükce	3
itdüm	11
itdün	1
itdürüp	1
itdürür	1
itibar	1
itizar	1
it	4
itler	1
İtleriyle	1
itlerüne	1
itlerünle	1
itme	7
itmeden	1
itmege	8
itmegiçün	5
itmeğiçün	1
itmek	2
itmekile	1
itmesin	2
itmeyelüm	1
itmez	5
İtmezdi	1
itmezidi	1
itmezsem	1
itmiş	13
İtmiş	1
itmişdi	1
itmişidi	1
itmişken	1
itnâb	1
itneşdi	1
itse	9
itsem	2
itsen	1
itsün	1
ivdürdüler	1
ıyşa	1
izâr	24
izârdan	1
izârdur	1
izârını	1
izârsuz	1
izârun	3
ızârunda	2
izârunile	1
izârunla	2
izhâr	1
ıztırâblar	1
izz	1
izzetile	1
J	
jâle	17
jâledür	4
jâledürür	1
jâleler	4
jâlelerden	1
jâlelerdür	1
jâleveş	1
jeng	2
jengâr	1
jiyân	1
jülîde-mû	1
K	
kabâ	2
kabâçe	1
kabâdur	1
kabaġ	2
kabaġında	1
Kabe	7
kâbil	1
Kabrimde	1
kaçan	5
kaçırup	1
kadar	7
kadd	50
kaddi	5
kaddin	4
kaddine	1
kaddini	2
kaddüm	2
kaddümi	2
kaddün	11
kaddüne	5
kaddüni	1
kaddünile	1
kaddünle	1
kadeh	6
kadem	2
Kâdı-zâde	2
kadi	1
kadîde	1
kâdir	1
kadr	14
kadrin	1
kadrinde	1
kadrine	2
kadrüm	1
kadrün	4
kadrüne	1
kadüm	1
kadüne	1
kâf	1
kafâdâr	1
kafes	3
kafese	1
kâfile	1
kâfir-kîşün	2
kâfir-kîşüne	1
kâfir	4
kâfiri	1
kâfirler	1
kâfûr	5

kâfûrı	1
kâfûrını	1
kahbe-zenden	1
Kahramân	2
kahrından	1
kaht	1
kahtrân-heybet	1
kahve	1
kâinât	2
kâkül	12
kâküldür	1
kâküle	1
kâküli	1
kâkülün	2
kâkülüne	1
kâl	2
kal-	45
kalalar	1
kalan	1
kalb	16
kalbdür	1
kalbe	2
kalbi	2
kalbimiz	2
kalbimizde	1
kalbimize	1
kalbüne	2
kalbüni	1
kaldı	16
kaldırdı	1
kâle	1
kalem	1
kalîl	1
kallâşına	1
kalmadı	5
kalmasa	2
kalmasun	1
kalmaz	3
kalmış	4
kalmışam	1
kalsun	7
kalup	1
kalur	1
kalursa	1
kamer	9
kamerde	1
kamere	1
kâmet	22
kâmeti	3
kâmetin	2
kâmetün	4
kâmetündür	1
kâmetüne	2
kâmrân	2
kan	50
kân	3
kana	6
kanadı	1
kand	5
kanda	5
kandan	1
kandaysa	1
kanddur	1
kande	1
kandedür	1
kandil	4
kandîldür	1
kanı	7
kanıdur	1
kânıdur	1
kanile	1
kanım	3
kanın	2
kanına	1
kanını	6
kanlıdur	1
kanlu	6
kanûnı	1
kapayu	1
kapu	5
kapuna	3
kapunda	1
kapusın	1
kâr	1
kara	8
karadur	1
Karamanî	1
karanfül	3
karanfüldür	1
karanfüle	1
karanu	1
karâr	8
karar-	5
karardı	1
karârgâh	1
kararmış	1
kararup	1
karasına	1
karasu	1
karayı	1
karîb	1
karîn	3
karşu	6
karşudan	1
karşuna	2
karz	1
kasd	1
kâsedür	1
kaside	4
kasr	4
kasrına	1
kasrını	1
kaş	28
kâşâne	2
kâşâneyi	1
kaşı	8
kaşına	1
kâşkî	1
kaşları	5
kaşlarun	4
kaşum	1
kaşun	7
kaşuna	1
kat‘	2
katı	7
kâtil	1
katlime	2
katre	9
katreler	1
katrelerinden	1
katresidür	1
kattâl	2
kavs	1
Kays	4
Kaysa	1
kaysar**i**	1
Kaysveş	1
kayurmaz	1
kazâ	1
kebâb	11
kebâbâsâ	1
kebâbda	1
kebâbdan	1
kebâblar	1
kebâbun	1
kebg	1
kebûd	1
kebûter-bâzun	1
kebûter	1
keçkûlin	1
keder	2
kef	1
keffe	2
keffine	1
kehkeşân	1
kelaġ	1
kelâmun	2
kelime	1
kelle	1
kemâl	4
kemâle	1
kemân	12
kemâna	1
kemânı	1
kemânkeş	1
kemend	4
kemer	4
kemerinden	1
kemerün	1
kenâr	13
kenâra	3
kenârdan	1
kenârı	1
kenârumuz	1
kendi	15
kendin	4
kendülerin	1
kendüsine	2
kendüye	3
kendüyi	5
kepâdedür	1
kere	1
Kerem	4
kereminden	1
keremün	2
kes-	10
kesâdı	1
kesb	3
kesdi	1
kesildi	1
kesildün	1
kesilmedi	1

kesîrimüz	1
kesme	1
kesmiş	1
kesrelerün	1
kessün	1
keşf	1
keşti	2
kevâkibde	1
kevkeb	10
key	1
Keykubâd	1
kez	3
ki	90
kıble	3
kıble-nümâ	4
kıble-nümânun	1
kıble-nümâyı	1
kıl-	81
kîl	4
kıla	3
kılalı	1
kılan	1
kılaydı	1
kılca	2
kıldı	12
kıldık	1
kıldıkca	1
kıldılar	2
kıldım	1
kıldukça	1
kıldum	1
kıldun	2
kılına	3
kilk	4
kılma	1
kılmadan	1
kılmadı	3
kılmadın	1
kılmağa	4
kılmağıçün	1
kılmak	2
kılmayalı	1
kılmaz	1
kılmış	3
kılsa	9
kılsam	3
kılsan	1
kılsun	3
kılup	5
kılur	8
kılurmış	1
kim	55
kimden	1
kimdür	2
kimesne	1
kimi	2
kimse	10
kimseye	4
kimyâ	2
kîne-dârla	1
kıpar	1
kırân	1
kırâne	1
kırdı	3
kırmızı	1
kirpigüm	1
kıssa	1
kisvelerine	1
kişi	4
kişiye	2
kişverine	1
kıta	1
kitâb	3
kitâbdur	1
kitâbında	1
kıyâmet	1
kıymet	4
kıymetlendürür	1
kızar-	5
kızarmazdı	1
kızarup	1
Kızarup	1
kızarur	1
kızıl	1
ko-	18
koç-	1
kodı	8
koltuğına	1
koluna	1
koma	3
komadı	1
komaz	2
kon-	4
konar	1
kondı	1
kondurur	1
kop-	4
kopardı	1
koparmak	1
kopdı	1
kopmadı	1
kopsa	1
kork-	2
korkarın	1
korkutma	1
koş-	2
koşdı	1
koşupdur	1
kovar	1
koy-	5
koydı	2
koymuş	1
koyun	8
koynına	7
koynum	1
koyup	2
kör	1
kucağında	1
kudsiyân	1
kudurdılar	1
kufl	1
kûh	3
kûh-ken	1
kûh-sâr	1
kuhen	1
kuhl	9
kul	9
kulâb	1
kulağ	10
kulağa	1
kulağına	2
kulağını	2
kulak	2
kulı	1
kulıyuz	1
kullâb	1
kullara	1
kulûbe	1
kulun	3
kûpâl	1
kurı-	4
kurşunı	1
kurusın	1
kurutdı	1
kuruyı	1
kuşandı	1
kûşe	7
kûşeden	1
kuvvet	2
kuvvetler	1
kûy	41
kûyâ	1
kûyın	1
kûyında	7
kuyruklu	1
kûyun	1
kûyuna	6
kûyunda	8
kuzah	1
küçük	1
küdûret	1
küffârun	1
küfri	1
külâhdur	2
külâhını	1
külâle	2
külâlenle	1
künc	4
küncidür	1
küngüre	2
L	
lâ-büdd	1
lâğarı	1
lahza	5
lakab	1
laʿl	66
lâl	2
lâle-hadd	2
lâle-sıfat	1
lâle	9
lâlefâm	1
lâleler	3
lâleveş	2
lâlezâr	4
lâlezârdur	1
lâm	2
lâmdur	1
lâyık	3
lâzım	1
Leb-ber-leb	1
leb	87

lebi	5
lebidür	1
lebin	1
lebinden	1
lebine	2
lebini	2
lebleri	1
leblerin	1
leblerini	1
leblerün	8
leblerün	5
lebün	14
lebünde	5
lebünden	1
lebüne	1
lebüni	2
lebünle	9
lebünün	1
lema	2
lerzân	2
lerzeden	1
leşker	2
letâfet	6
letâfetde	2
letâfetdür	2
letâfetsin	1
levend	1
levh	4
levha	5
leyâl	1
leyl	1
Leylâ	3
Leylâda	1
Leylâyile	1
leyle	2
Leyli	6
Leylide	1
Leylinün	1
lezîz	6
lezzet	1
libâs	2
lîk	2
lîkin	1
lillâh	1
lisân	2
livâ	1
lûb	1
lulû-bâr	1
lutf	12
lutfile	1
lutfun	1
lutfundan	1
lücce	2
lütfi	1
M	
mâ-beyne	1
mâ-cerâ	1
mâ-fi-l-bâl	1
mâ-hasal	1
maġrûr	1
mâh-çehre	1
mâh	20
mâh-nev	1
mâh-pâredür	3
mâh-pâreyi	2
mâh-rû	3
mâh-rûlar	1
mâh	12
mâha	4
mahabbet	14
mahabbetde	3
mahabbetdür	1
mahabbetdür	3
mahabbetünde	1
mahbesde	1
mahbûbdan	1
mahbûbdur	1
mahbûsuna	1
mâhdan	2
mahfil	1
mâhî	5
mâhîdür	1
mâhirdür	1
mâhla	1
mahmil	2
Mahmûd-hisâl	1
mâhun	2
mâhveşün	1
mahzen	1
mahzûn	1
makâl	1
maksim	1
maksûda	3
maksûdına	2
maktûl	1
mâl-â-mâl	1
mâl	3
mâla	1
mâlik	1
malum	2
malumdurur	1
mamurı	1
mânâ	1
mânend	5
manġıra	1
mâni	2
Mani	1
Mansıb	1
Mansûrı	2
mâr	1
mât	2
mâtem	2
matla	2
mazur	1
mâye	1
meâl	1
meâni	3
mebzûl	1
mecâl	1
meclis-ârây	1
meclis	44
meclisde	27
meclise	4
meclise	1
meclisi	2
meclisine	1
mecliste	1
meclisünde	1
Mecnûn	8
Mecnûnla	1
Mecnûnun	1
Mecnûnveş	1
meded	6
medh	6
medhine	2
medhüne	1
meftûn	2
meger	10
meges	3
megesdür	1
meh	15
meh-pâreler	1
meh-rû	3
meh-rûlar	1
meh	8
mehçe	2
Mehemmed	2
mehî	1
mehine	1
mehtâbdan	1
mehter	1
mehün	2
mekân	1
mektub	2
melâik	1
melâhat	10
melâhatde	1
melâhatdür	5
melâhatsin	1
melâl	3
melâli	1
melâmet	3
melâmetdür	1
melek-sîmâ	2
melek-sîmâyı	1
melek	1
mellâh	1
memât	1
menâzil	1
mengûş	4
mengûşı	1
mengûşun	2
menzil	4
menziline	1
mercân	4
mercâna	1
mercânıdur	1
merdûd	1
merdüm	4
merdümi	1
merdümlerüm	1
merdümlük	1
meremmetler	1
merg	1
merġub	1
merhabâyile	1
merkez	2
mermer	1
Meryemün	1
mesel	2
mesîredür	1

meskûn	1
mesned	1
mest	12
mestâne	16
mestâneden	1
mestûr	1
meşâbihdurur	1
meşâmm	1
meşhûrdur	1
metâ	7
mevc	6
Mevlâyî	1
mevsim	3
mevzûn-nihâl	1
mevzûn	1
mey-âlûde	1
mey-fürûş	2
mey-gûn	2
mey-gûnun	1
mey-hâne	12
mey-hânede	4
mey-hâneden	1
mey-hâneler	1
mey-hâneyi	1
mey-hâre	2
mey-hâreye	1
mey-perest	1
mey	18
meydân	41
meydâna	1
meydânı	1
meyde	5
meyden	3
meye	2
meyi	1
meykede	4
meykedede	1
meykedeye	1
meyl	9
meyli	1
meymûn	1
meyperest	1
meyyâl	2
mezârdur	2
mezârında	1
mezelletde	1
micmer	1
midhat	2
midhatüni	1
miftâh	1
miğfer	1
mihen	1
mihmân	1
mihnet-serâda	1
mihnet-zedenün	1
mihnet	14
mihnetde	6
mihnetden	2
mihnete	1
mihnetile	2
mihnetler	1
mihr	26
mihrâb	5
mihrâbla	1
mihrâblarun	1
mihrile	1
mihrün	3
mihrünle	2
mikrâz	2
mîl	5
mimâr	1
mînâ-fâm	2
mînânun	1
minkâr	1
minnet	8
minnetin	6
mir	5
misâl	6
misâlün	1
misk-bâr	2
misk-efşânını	1
misk	16
mıskale	2
miskîn	12
miskîni	3
miskînidür	1
miskînine	1
miskînün	2
miskînüne	1
miskle	4
mislin	1
Mısrı	1
Mısrî	2
miyân	12
miyânında	2
miyânıyla	1
miyânun	2
miyânunı	1
miyve	9
miyveleri	1
mîz-âb	2
mızrâbını	1
mû	3
muġ-beçe	2
muġ-beçenün	1
muġân	8
muġâna	1
mugânun	1
muġânun	2
muhakkem	1
muhâle	1
muhassal	1
muhît	1
muhkem	3
muhtesib	2
mukâbil	1
murâd	4
murâdâtımız	1
murâdun	2
murġ	18
murġân	1
murġı	3
murġını	1
mûrı	1
murtâz	1
musaffâ	8
musaffâdan	2
musaffâya	2
musaffâyı	1
mustmend	1
mutrib	8
mutribâ	1
muttasıl	3
muvâfık	2
mûy	5
mûylardur	1
mübtelâlarun	1
mücevher	2
müdâm	11
müessir	1
mühr	1
mühre	1
müjde	1
müje-hâr	1
müje	7
müjen	3
müjenün	1
müjesi	1
müjgân	7
müjgânı	2
müjgânile	1
müjgânla	1
müjgânlarile	1
mükedder	1
mükerrer	1
mül	5
mülden	1
müldür	1
mülk	10
mülket	2
mülki	1
mülkünün	1
münevver	1
münhasif	2
münîr	2
münîrimüz	1
münkesir	1
müntehâ	2
mürde	2
mürdeye	1
mürîd	1
mürşid	1
mürüvvet	1
müsehhar	1
müselmân	1
müstaġrık	1
müsteân	1
müstecâb	1
müşâbih	2
müşerref	2
müşg	11
müşgâsâların	1
müşgin	1
müşgîn	1
müşgîne	1
müşkil	2
müşkilim	1
müşteri	3
müyesser	2
müyessir	1
müzehheb	1

N

nâ-bînâ	1
nâ-geh	2
nâ-gehân	2
nâ-murâdun	1
nâ-muvâfık	1
nâ-şâdun	1
nâ-tüvân	4
nâ-yâbı	3
nâ-yâblarun	1
nâ-yâbun	1
nâb	41
nâba	1
nâbdan	4
nâbdur	1
nâbı	7
nâbile	4
nâbımız	1
nâbla	3
nâblar	1
nâbun	6
nâbuna	1
nabzını	1
nâdân	3
nâdânı	1
nâfe	12
nâfesin	1
nâfi	1
naġam	1
naġamât	1
naġme-serâyân	1
naġme	7
naġmeye	1
nâhîd	2
nahl	10
nakanun	1
nakâre	1
nakd	13
nakdini	3
nakkâdla	1
nakkâşdan	1
nakş	6
naʿl	2
nâlân	3
nâlânım	1
nâlânımı	1
nâlânıyuz	1
nalçen	4
nâle	32
nâlede	1
nâleler	9
nâleleri	1
nâlelerin	1
nâlelerüm	1
nâlelerün	1
nâlem	3
nâleme	1
nâlemiz	1
nâlemle	2
nâlemün	1
nâlesi	1
nâleye	2
nâleyile	1
nâme	2
nâmesin	1
nâmun	2
nara	2
nâr-dâne	1
nâr	9
nârdan	1
nasîb	2
nâsihâ	2
nat	2
nâtıka	1
nâvek	7
nâveklerin	1
nâvekün	1
nâverân	1
nây	2
nâyına	1
nâz	9
nâza	1
nazar	19
nâzenin	5
nâzenîne	1
nâzenîni	1
nâzik-beden	1
nâzik	8
nâzikdür	2
nâziklükile	4
nâziklükle	1
nâzil	1
nâzile	8
nazîr	2
nazîre	3
nazîredür	1
nazîrun	1
nâzla	2
nazm	7
nazma	1
nazmile	1
nazmım	1
nazmın	1
nazmun	1
nazmuna	2
ne	64
nebât	5
nebâta	2
nebâtun	1
neberdünde	1
necm	2
neden	3
nedür	5
nefes	2
nefha	1
nehâr	1
neheng	1
neler	2
nem	2
nemâzı	1
nemed	1
nemek	2
nemekdânı	1
nemnâk	4
nemnâka	1
nemnâkı	2
nemnâkuna	1
nerd	1
nergis	4
nerm	1
nesîm	7
nesîmi	1
nesîmle	1
nesne	2
nesnesin	1
neş	2
nev-bahâr	4
nev-res	1
nev	18
nevâ-sâz	1
nevâ	2
nevâl	1
nevâlar	2
nevâlarun	1
nevâleler	2
nevi	2
nevile	1
ney	4
neye	2
neyidi	1
neyile	1
neyise	1
neyler	2
neylerise	2
neyleyelüm	3
neyleyin	1
nezâket	2
nezâketle	1
nial	2
nice	35
nigâr	14
nigâra	3
nigârâ	20
nigârdan	2
nigârdur	1
nigârı	1
nigârıma	1
nigârla	1
nigârumı	1
nigârun	1
nihâl-kadd	1
nihâl	19
nihâlidür	1
nihâlüni	1
nihân	5
nihânî	1
nikâb	4
nikâbda	1
nîl-gûn	1
nîl	2
nîlûfer	1
nimet	2
nisâr	2
nisbed	1
nişân	10
nişânı	1
nişânına	1
nite	2
niteki	2
nitekim	1
niyâz	2

niyâzı	1
niye	1
niyyet	3
nizâmî	1
nizâr	5
nizârına	1
nizârla	1
nokta	2
Nûh	1
nukl	2
nukûd	1
nûr-bahşun	1
nûr	6
nûrdan	1
nusret	3
nusretle	2
nûş	22
nûşa	3
nûşirevân	1
nutka	3
nutkı	1
nücûm	5
nücûmile	2
nüh	2
nükhet	1
nükûş	1
nüsha	4
nüshadur	1

O

o	67
od	13
oddur	1
odına	1
odından	1
odlar	1
odur	1
oğlan	1
ok	4
okı	1
okına	1
okını	1
oklarını	1
oku-	6
okunmaz	1
okunur	1
okur	3
okursa	1
ol	144
ol-	421
ola	96
olacağı	1
olalı	17
olalım	1
olam	1
olan	6
olanlar	1
olanlara	1
olası	1
olasın	1
olaydı	1
oldı	62
oldıkça	1
oldıkda	1
oldu	2
olduğın	2
olduk	1
oldukca	1
oldukça	1
oldum	3
oldun	1
olıcak	1
olımaz	3
olınca	2
olındı	1
olır	2
olmadı	8
olmağ	1
olmağa	3
olmağıçün	1
olmasa	14
olmasun	2
olmaya	1
olmayayın	1
olmayıcak	1
olmayınca	1
olmaz	13
olmazdı	1
olmazisem	1
olmazsa	1
olmış	8
olmışam	1
olmışdur	2
olmışiken	1
olmışum	1
olsa	20
olsam	3
olsun	4
oluben	1
olurdı	1
olup	30
olupdur	6
olupdurur	1
olur	62
olurdı	6
olurdum	1
olurmış	1
olursa	8
olursam	2
onmaduk	1
ortada	4
ortalık	1
ortaya	2
Osmân-hayâ	1
otur-	2
oturmağa	1
oturur	1
oyna-	3
oynadı	1
oynamada	1
oynar	1
oyun	1

Ö

ögüp	3
öl-	18
öldükde	1
öldür	1
öldürdi	2
öldürem	1
öldürmege	1
öldürmegise	1
öldürmelidür	1
öldürür	2
öldürürsin	1
ölicek	2
ölmedin	1
ölmege	1
ölmeyeyin	1
ölsün	1
ölürse	1
ömr	8
ömri	2
ömrüm	1
ömrümi	1
ömrün	1
ömrüni	1
ön	4
önüme	1
önünde	1
önüne	2
öp-	13
öpdi	2
öpdügiyiçün	1
öpe	1
öperdüm	1
öperken	1
öpmege	5
öpmekdür	1
öpmüş	1
örce	1
öykün-	9
öykündügiçün	2
öykündügin	1
öyküneli	1
öykünemez	1
öykünibilmez	1
öykünicek	1
öykünimez	1
öykünürsin	1
pâ-mâl	1
pâdişah	6
pâdişâhdur	1
pâdişehim	1
pâk-dâmân	1
pâke	3
pâkize	1
pâkla	1
pâkun	1
pâ	2
pâlarun	1
pâna	1
pâre	11
pâredür	1
pârelene	1
pâsbân	1
pây	27
pây-mâl	4
pây-mâldur	1
pâyânı	3
pâyânum	1
pâydâr	1

pâyı	2
pâyına	5
pâyun	2
pâyuna	5
pâyunda	1
pâyunla	1
pehlevânıdur	1
pehlu	1
pek	1
peleng	1
penbe	1
pençe	2
pend	2
per-tâb	1
per	4
perçem	1
perdedâr	1
peren	1
pergâr-sıfat	1
pergâr	1
peri-çehrelerile	1
peri-zâde	1
peri	14
perilerün	1
perinün	1
perîşân	3
perr	1
pertev	4
pervâne	10
pervâneler	1
pervânelerün	1
pervânesine	1
pervâneyi	1
pervâz	1
perverdesidür	1
pervîn	3
pesend	1
pest	2
peşîmân	1
pey-â-pey	1
pey	1
peydâ	2
peyk	3
peykân	28
peykânı	4
peykânını	2
peykânları	1
peykânun	5
peymâne	6
peymânelerün	1
peymâneyi	1
peymânı	1
peyvend	2
pinhân	5
pîr	14
pîrâhenün	1
pîre	1
pîrehen	5
pîreheni	1
pirehenün	1
pîş-hânı	1
pîşîn	1
piyâdedür	1
piyâle	4
piyâledür	1
piyâleler	1
piyâleyi	1
piyâz	1
puhte	1
pulâdını	1
pulı	1
pür-çîne	7
pür-çîni	1
pür-çînün	3
pür-çînünde	1
pür-çînüne	1
pür-dâġ	2
pür-dâğun	1
pür-eşküm	1
pür-ġubâr	1
pür-hûn	2
pür-sûz	1
pür-şerâr	2
pür-şerer	1
pür-tâb	1
pür	3
pürdür	1
R	
Rabb	2
râh-reve	1
râh	18
râhat	1
râhdur	1
râhibe	1
râhını	1
rahm	2
rahş	3
rahşânile	1
rahşını	1
rakîb	19
rakîbe	3
rakîbi	4
rakîbile	1
rakkâs	2
raks	8
raksa	3
raʿnā	9
râm	1
rast	1
rây	2
râya	1
râyât	2
râyet	1
râygân	1
râz	6
râzı	3
rebâb	7
rebâbdan	1
rebâbımız	1
rebâblar	1
rebâbun	2
recâ	1
ref	2
refî	1
reftâr	3
reftâra	1
reftâruna	1
reftârunı	1
reh	14
rehini	1
rehne	1
rehün	6
remlimde	1
remmâl	1
remzi	1
reng	5
rengin-piyâleler	1
rengîn	3
rengini	1
renginün	1
rengînüne	1
renk	1
resm	5
resmi	1
resmini	1
reşehât	1
reşha	1
reşk	4
reşkile	1
reşkle	1
revâ	2
revâc	1
revâdur	1
revân	23
revâne	3
revânedür	1
revânı	1
revânlarun	1
revânum	2
revânumdur	1
revânun	2
revnak	4
revnakı	1
revzen	2
revzenler	1
reyhân	4
reyhâna	1
reyhânla	1
rez-duhterini	1
rezde	1
rezm	1
ricâl	1
rifat	5
rikâb	1
rikâbâsâ	1
rin	1
rind	4
rindân	8
rindâna	2
rindâne	1
rindânı	1
risâleler	1
rîsmân	1
rîş	9
riyâ	5
riyâdan	1
riyâyı	2
riyâyile	1
rızâyile	1
rû-be-rû	1
rû	1

rub	1
rûh	5
ruh	51
rûhâni	1
ruhı	5
ruhlaların	1
ruhları	1
ruhların	1
ruhlarun	3
ruhlarunı	1
ruhsâr	24
ruhsâra	1
ruhsârı	2
ruhsârın	1
ruhsârında	1
ruhsârını	2
ruhsârun	6
ruhsâruna	5
ruhsârundan	1
ruhsârunı	1
ruhsârunla	2
ruhun	10
ruhuna	1
ruhunda	5
ruhunla	3
Rûm	4
Rûma	1
Rûmda	1
Rûmı	1
Rûmîdür	1
rûşen	5
Rûşen	1
rûşenâsıdur	1
rûy	16
rûyı	2
Rûyîn-ten	1
rûyında	1
rûyun	1
rûz	6
rûze	2
rûzgâr	13
rûzgârdan	1
rûzgârla	1
rûzgârsuz	1
rûzgârumdan	1
rûzgârumuz	2
rûzigâr	1
rücû	1
rüknet	1
Rüstem	2
rüsvâ	1
S	
saadet	2
sabâ	19
sabâdan	1
sabâdur	1
sabâh	2
sabâha	1
sabâyile	3
sabr	5
sabra	1
sabrı	1
sabridemezken	1
saçı	5
saç-	7
saçıl	1
saçıldı	4
saçılsa	1
saçılur	1
saçlu	1
saçunla	1
saçunun	1
sad-çâkde	2
sad-çâkim	1
sad-hezâr	2
sad-pâre	4
sad-pârede	1
sad-pârem	1
sad-sâleden	1
sadâ	3
sadâsı	1
sadef	2
sadr	2
sadr-nişîn	1
saf	18
sâf	1
safâ-bahşı	3
safâ-bahşiken	1
safâ-bahşum	1
safâ	38
safâda	8
safâdadur	1
safâdur	4
safânun	2
safâsından	1
safâya	2
safâyı	1
saff	2
saff-şiken	1
saġ	1
sâġar	27
sâġara	1
sâġardan	1
sâġarı	4
sâġarın	1
sâġarun	2
sahbâ	17
sahbâdan	2
sahbâya	3
sahbâyı	3
sahib	1
sâhib-kırân	2
sâhil	1
sahn	14
sahnı	1
sahrâ	3
sahrâya	1
sahrâyı	1
sahtdur	3
sahtını	1
sâid	2
sā'ilde	2
sakf	1
sâkî	42
sâkîde	1
sâkîden	1
sakın-	8
sakınsın	1
sâkin	1
sâkînün	1
sâkiyâ	15
sakla-	2
saklar	1
saklaya	1
sâkun	1
salâ	1
sal-	21
saldı	2
sâlik	1
salınca	1
salındı	2
salınmış	1
salınsa	2
salınsın	1
salınur	2
salınursa	1
salma	1
salmadı	1
salmadıysa	1
salmaġa	1
salmasın	1
salmış	1
salmışiken	1
saltanat	6
saltanatda	1
salup	2
sâmânıyuz	1
san-	43
sana	13
sanasın	1
sanavber	6
sanavberden	1
sandum	1
sanem	14
sanemâ	4
sanemler	1
sanemün	2
sanevberün	1
sânîdür	1
sanki	3
sanma	21
sanman	6
sanmasın	1
sanup	1
sanur	5
sanurdum	1
sanurım	1
sârâ	1
sarây	5
sarf	3
sarıldı	2
sarılsa	1
sarmaġa	1
sarsar	3
sat-	4
satılık	1
satmağa	2
satman	1
satr	1
savlet	1
savmaa	2

savt	1
savurmış	1
say	2
sayd	4
sâye-sıfat	1
sâye	9
sâyedür	1
sâyem	1
sâyesin	1
sâyesinde	1
sâyeveş	1
sayrudur	1
Sayyâd	2
sayyâdlar	1
sâz	2
sâzdan	1
sâzı	1
se-â-ser	1
sebak	2
sebz	8
sebze	1
sebzede	1
sebzezâr	1
sebzi	1
sebzün	2
sebzünden	1
sebzüni	1
sebzünün	1
secde	1
sedâdur	1
seg	5
sehâb	5
sehâbdur	2
sehâ	4
sehâsın	1
sehâsına	1
sehâsıyla	2
seher	12
seherden	5
sehergâhıma	1
sehergeh	1
seheri	1
sehhârlığı	1
sehî-kadd	1
sehî-kâmetün	1
selâmete	1
Selîm	2
semâ	2
semen-endâmun	1
semen	2
semend	1
semender	1
semer	1
semîn	3
semînün	1
semûm	1
sen	35
sencileyin	1
sened	1
seng-efşân	1
seng	4
sengünden	1
seni	7
senün	13
senünçün	1
senünde	1
sep-	2
sepildi	1
sepmese	1
ser-â-pâ	4
ser-â-pây	2
ser-âmed	3
ser-âmeddür	1
ser-bülend	1
ser-efrâz	1
ser-fürû	2
ser-gerdân	3
ser-gerdânıyuz	1
ser-gerdânun	1
ser-geşte	3
ser-güzâr	1
ser-hoş	1
ser-mâye	3
ser-mâyesin	1
ser-menzil	1
ser-mest	2
ser-nigûn	2
ser-nigûndan	1
ser-rişte	1
ser-sebz	2
ser-tîzün	1
ser	44
serde	1
serden	2
seri	3
serîr	3
serîrimüz	1
serkeşün	2
sermâ	2
sermâdan	1
serseri	1
serüm	1
serv-kadd	2
serv-kadün	1
serv-kâmet	1
serv	63
serverâ	2
servi	4
servün	1
serzeniş	1
sesi	1
sevâd	2
sevdâ-zedemi	1
sevdâ	12
sevdâdan	1
sevdânun	1
sevdâyî	1
sev-	7
sevdi	2
sevdim	1
Sevdürürler	1
seven	1
sever	1
sevmekde	1
seyl-âb	3
seyl-âbıdur	1
seyl	3
seyle	1
seyr	12
seyyâre	2
sîb	4
sîbdür	1
sıdkile	1
Sidre	4
sidre-kadün	1
sidrede	1
sidreden	1
Sıfâhân	3
Sıfâhânı	1
sifâl	3
sıfır	1
sihr	5
sihrile	1
sıkarlar	1
Sikender	1
sikke	1
sıklet	1
sille	1
silsile	1
silüp	2
sîm-âb	2
sîm-beden	2
sîm-ber	2
sîm-berün	1
sîm-endâmı	1
sîm-hançer	1
sîm-kemer	1
sîm-ten	2
sîm	6
sımaġa	1
sîmîn	9
sîmîni	1
sîmîninde	1
sîmînünde	1
sîmînüne	1
sincidür	1
sindürdi	1
sîne-güzârın	1
sinecek (sin-)	1
sîne	60
sînede	16
sîneden	1
sînem	5
sînemde	12
sîneme	3
sînemi	2
sînemizi	1
sînemle	1
sînemün	2
sînemüz	2
sînen	1
sîneye	5
sipâh	2
sipeh	1
sipend	1
siper	1
sipihr	7
sipihre	2
sipihri	2
sipihrün	2
sîr-âb	11

sîr-âbdan	1
sîr-âbı	1
sîr-abımız	1
sîr-âblarun	1
sirâc	1
sırça	3
sirişk	7
sirişki	1
sirişkimi	1
sırma	1
sırr	1
sît	2
sitâre	3
sitâredür	1
sitemger	1
sitemkârun	1
siyâh	16
siyâha	2
siyâhdur	1
siyâhı	1
siyâhım	2
siyâhımı	1
siyâhın	1
siyâhını	1
siyâhun	2
siyâhunda	1
siyeh-beste	1
siyeh-pûş	1
siyeh-rû	1
siyeh	6
siyehkâr	7
siyehkârun	1
siyehkârundan	2
siyehkârunı	1
siyehkârunile	1
siyehlerile	1
siyehün	2
siyekârı	1
sızmazidi (sız-)	1
sohbet	4
sohbetin	1
sokak	2
sokılmış	1
sokındı	1
son	3
sonı	1
sonunda	1
sor-	5
soralum	1
sordı	1
sordular	1
sordum	1
sorsan	1
sovu-	2
sovuk	1
sovumışdı	1
soyunup	1
sögenün	2
sögmekile	1
söyle	1
söyündürür	1
söz	13
söze	1
sözi	1
sözler	1
sözlerdür	1
sözleri	2
sözlerün	4
sözün	1
su-be-su	1
su	9
subh	11
subha	3
subha	3
Subhatü'ül-ebrar	1
subhile	1
subhun	1
suçı	1
sudur	1
sûfî	4
sufre	1
sulan-	2
sulandı	1
sulandurmış	1
sular	2
sultân	4
sun-	11
sunar	1
sunarise	1
sunarsa	1
sundı	1
sunduğunca	1
sunma	1
surâhi	16
surâhîden	1
surâhînün	3
sûret	7
sûretâ	1
sûretine	1
surh	1
sûsen	4
sûsenden	1
sûsenler	1
sûsenün	1
suturlâbına	1
suvâr	3
suvardum	1
suverün	1
suyın	2
suyını	1
sûz	7
sûzân	6
sûzânı	2
sûzânıma	1
sûzânımdan	1
sûzânımı	1
sûzen	1
sûzile	1
sûziş	1
sübha	2
sühan-âferîn	1
sühan	3
sühanun	2
sükker	2
sükkerle	1
Süleymân	1
süm	1
sünbül	6
sünbüldür	1
sünbüle	2
sünbülede	1
sünen	1
süpürdi	2
süpürdigiçün	1
sür	25
sürdi	1
sürdiler	1
sürdügi	1
sürdükçe	1
sürer	2
süresin	1
süreyyâdur	1
sürh	7
sürme	4
sürmeden	2
sürmege	4
sürmek	2
sürsem	1
sürünce	1
süründi	1
sürünür	2
sürüp	3
Ş	
şâd	4
şâdumân	1
şafak	3
şafakda	1
şafakla	1
şâh-bâz	2
şâh-levend	1
şâh	27
şâha	2
şâhâ	1
şâhid	8
şâhını	1
şâhız	1
şahne	1
şâhsâr	2
şâhsârdur	1
şâhun	2
Şâm	8
Şâma	1
şâmdur	1
Şâmı	1
şâmun	1
şâne	8
şâneler	1
şânelerün	1
şâneveş	1
şâneyi	1
şâneyle	1
şarâb	40
şarâba	3
şarabâsâ	1
şarâbdan	1
şarâbdur	1
şarâbı	5
şarâbımız	2
şarâblar	2
şarâbun	2

şatt	1
şâyed	1
şeb-ârâ	1
şeb-bûdur	1
şeb-efrâza	1
şeb-efrûz	1
şeb-nem	4
şeb-nemdurur	1
şeb-rev	1
şeb	10
şebîhûn	1
şebinde	1
şebistân	1
şebkârlığı	1
şeftâlusını	2
şeh-bâz	5
şeh-bâzvâr	1
şeh-levend	2
Şeh-levendâne	1
şeh-süvâr	3
şeh-süvârum	1
şeh-süvârun	1
şeh	15
şehâ	9
şehd	2
şehen-şâha	1
şehi	1
şehlâya	1
şehnâz	1
şehper	2
şehr-yâr	2
şehr-yârsuz	1
şehr	5
şehre	2
şehri	1
şehün	2
şehvârdur	1
şeker-âb	1
şeker-bârı	1
şeker	2
şekker	9
şekkerde	1
şekkerimişsin	1
şekkerin	1
şekkerün	2
şekl	11
şekli	2
şem	13
şemme	1
şemsden	2
şen	1
şerʿ	1
şerâre	2
şerâredür	1
şerbet	2
şeref	3
şerer	1
şerh	1
şerhalar	2
şerhalarum	1
şerm	1
şermsâr	2
şermsârdur	1
şetâret	1
şevk	18
şevkden	4
şevkdür	1
şevkile	1
şevkim	2
şevkinden	2
şevkine	1
şevkle	1
şevkünle	2
şevvâl	2
şeyb	1
şeydâ	10
şeydâdan	1
şeydâdur	1
şeydâlara	1
şeydâlarun	1
şeydâsı	1
şeydâya	1
şeydâyı	1
şeyh	1
şiar	1
şifâ-sâzunla	1
şifâ	1
şihâb	2
şihâbdur	1
şiir	6
şikâr	4
şikârsuz	1
şikâyet	3
şikest	5
şimâl	3
şimdi	8
şimdilik	1
şimşâd	5
şimşâddan	1
şimşâdun	1
şimşîr	1
şîr	2
şîrîn-leb	1
şîrîn	9
şîrîni	1
şirinlik	1
şîşe	4
şişüp	1
şitâ	5
şitâb	1
şitâdan	1
şitâiyye	1
şitâyile	1
şîve	3
şîveger	1
şîvekâr	6
şîveyle	1
şol	10
şöyle	7
şu	7
şua	7
şule	3
şûh	21
şukka	1
şûle	1
şurîde	1
T	
tâ	8
tâb	8
tabʿ	8
tâbân	4
tâbâna	1
tâbânı	2
tâbânun	1
tabîb	3
tabîbâ	1
tabîbüm	1
tâblar	1
tabʿun	2
tabʿuna	1
tâc	6
tâcdâr	1
tâcın	1
taġ	2
taġlar	1
taġlara	1
tahammül	3
tahammülde	1
tahrîk	4
tahrîk	1
tahrîkidür	1
tahsil	1
tahsîn	3
tahsinler	1
taht	2
tahtına	1
tâk	5
takar (tak-)	12
tâkat	1
takdı	1
takılduġınca	1
takınmasa	1
takınmış	2
takınup	1
takınur	1
takrîr	1
taksîm	1
takup	3
tal	1
tâlim	3
tâli	2
tâliimden	1
tama'	7
tamâm	1
tamġayile	1
tan'	1
târ	2
târe	1
târem	3
târeme	1
tarf	3
târîh	1
târîk	2
tarlığı	1
tarrâr	1
tarz	2
tâs	1
tasfiye	2
tasvîr	1
taş	6
taşa	1

taşdan 1
taşdur 1
taşın 1
taşına 1
taşlar 1
taşra 1
Tâtâr 4
Tatlu 1
tavk 1
tavşan 1
tayanma (tayan-) 2
tayanup 1
tâyir-i 1
taylasânın 1
tayy 1
tâze 7
tâzeledi 1
tâzelerse 1
tazir 1
tâziyâne 2
teb 2
tebessüm 1
tecdîd 1
tecerrüdle 1
tedil 1
tefhîm 2
tehî 2
tek 2
tekellüf 1
tekellüm 3
tekrâr 1
telef 2
telh-kâm 1
telh 2
temâşâ 2
temâşâlar 1
ten 13
tende 2
teng 6
tengi 2
tengini 1
tenhâ 4
teni 1
tenin 1
tenüm 1
tenümde 2
ter 18
terâne 1
terâzûdur 1
tercümân 1
terden 3
teri 1
teridür 1
terin 1
terinden 1
terk 4
termîm 1
tersâ 1
terün 1
teslîm 3
teşbîh 9
teşne-dil 2
teşne-dildür 1
teşne 3
teşnegân 1
teşneyem 1
tevsen 1
tezyîn 1
tıfl 5
tîġ 29
tîġile 1
tîġını 1
tîġiyile 1
tîġun 2
tîġundan 1
tîġüne 1
tîġünile 1
tîr-endâz 2
tîr 26
tırâş 1
tîre 1
tîri 1
tîrini 1
tîrün 4
tîründen 1
tiryâk 2
tîşe 3
tîşesin 1
tîz-âb 1
tobtolı 2
tobtoludur 1
toġ- 2
toġmadı 1
toġmuş 1
toġrı 2
toġruldı 1
tokın- 3
tokındum 1
tokınmışdur 1
tokınur 1
tola- 13
tolandurmış 1
tolanır 1
tolanmasın 1
tolanur 4
tolaşur 5
tolaşurmış 1
tol- 12
toldı 2
tolduralı 1
toldurdı 1
toldursa 1
tolı 2
tolmuşdur 1
tolsa 1
tolular 2
tolupdur 1
topraġına 2
toprak 1
toz 3
tozına 1
tozlar 1
tozlı 1
tûb 2
Tûbâ 4
Tûbâdur 1
Tûbânun 1
Tûbâyile 1
tûfân 2
tûġ 3
tûġdur 1
tûġlar 1
tûġun 1
tûl 1
tulu' 1
tumâr 3
tûmârın 1
Tur 1
tur- 17
turdı 3
turfe 1
turma 3
turmadı 1
turmaġile 1
turmasun 1
turmaya 1
turmaz 4
turmuşdurur 1
turre 4
turren 1
turresi 1
turur 1
tut- 23
tutalım 1
tutar 3
tutarın 1
tutdı 5
tutduġıçün 1
tutdum 1
tûti 3
tûtîdür 1
tutıldı 1
tûtiyâ 4
tûtiyâsudur 1
tutmaz 2
tutmış 1
tutsam 1
tutuldı 1
tutup 3
tutuşa 1
tuy- 3
tuya 1
tuyurdı 1
tuyurmayalum 1
tüfeng 1
tügleri 1

U

uc 4
ucı 1
ucında 1
ucından 1
uç- 9
ucmalıdur 1
ucuyla 1
uçamaz 1
uçırdılar 1
uçırdukça 1
uçmaġa 1
uçurmaġa 1
uçurmasıdur 1

uçurup	1
uçurur	1
uğradı	1
uğrıladun	1
ukde	1
ukûl	1
ulaşdun	1
ulemâ	1
ulu	1
Umar-haslet	**1**
um-	**3**
umar	1
umaruz	2
ummân	2
unâblar	1
unnâb	2
unutdı	1
unvân	1
ur-	17
uralı	1
urdı	4
urdukca	1
urdumidi	1
urdun	1
urma	1
urmada	1
urmadıyise	1
urmasa	1
urumaz	1
urup	1
urupdur	1
urur	1
uşşâk	18
uşşâka	7
uşşâkı	3
uşşâkun	4
utandurmış	1
utarid-menzilet	1
utârid	3
uvacuk	1
uy-	4
uyardı	1
uyarup	1
uydun	1
uydurdı	1
uza-	6
uzadı	1
uzadup	2
uzak	1
uzanup	1
uzatsa	1
uzun	1
Ü	
üftâde	2
üfürür	1
ümîd	2
ümmîd	1
üryân	2
üsküf	6
üslûbun	1
üst	42
üstinde	2
üstindedür	9
üstine	29
üstühân	3
üstüme	1
üstün	1
üşse	1
üzeredür	1
üzre	20
üzül	1
V	
vade	4
vâdi	3
vâdîden	1
vahşi	1
vâkıf	1
vakt	6
vakti	1
vaktidür	3
vâlâsını	1
vâlih	1
var	50
var-	38
vara	1
varacağum	1
varak	2
varalum	1
vardı	1
varduğın	1
vardur	1
varıcak	1
variken	5
varın	1
varını	1
vâris	1
varise	15
varlığı	1
varmasun	1
varmaz	1
varumuz	1
varunı	1
varup	13
varur	3
varurimiş	1
varurise	1
varursın	1
vasat	1
vasf	18
vasfeyledüm	1
vasfın	1
vasfında	1
vasfıyla	1
vasfunda	1
vasfunun	1
vâsıl	1
vasl	15
vaslı	1
vaslın	4
vaslını	1
vaslun	3
vaslunı	2
vaslunun	1
vatan	1
vây	1
vâzgel	1
vebâl	1
vechile	1
vefâ	10
vefâlar	2
vefâlarun	1
vefânı	1
vefâsı	1
vefâyile	1
veğada	1
vehm	1
velî	3
velîk	1
verd	2
vey	1
vezîrimüz	1
virâneyi	1
vir-	66
virdi	10
virdigiçün	1
virdigüm	1
virdiler	1
virdün	2
virelüm	2
viren	1
virenün	1
virince	1
virme	5
virmedi	1
virmek	1
virmekile	1
virmese	1
virmeyüp	1
virmez	3
virmiş	3
virmişiken	1
virse	6
virsem	1
virsün	1
virünce	1
virüp	4
virür	11
virürdi	1
virürse	2
virürüz	1
visâl	11
visâle	1
visâlile	1
visâlin	1
visâlün	1
vuslata	1
vü	9
vücûd	3
vücûdun	1
vücûdum	2
Y	
ya	13
yâ	4
yâd	25
yâda	1
yâdı	1
yâdigâr	1
yâdına	5
yağını	1

yaġmalar	2
yaġmaya	1
yâġsın (yag-)	1
yâhûd	2
yaka	3
yakadan	1
yak-	15
yakar	1
yakar	1
yakardı	1
yakası	1
yakasından	1
yakdı	3
yakıldı	1
yakıldık	1
yakılur	1
yakma	1
yakmaġa	1
yakmaġa	1
yakmasa	1
Yakûb	2
yakup	3
yâkûtla	1
yalana	1
yalun	2
yan	19
yana	5
yanaġında	1
yan-	8
yanan	1
yanar	1
yanardı	1
yandı	1
yandık	1
yandırup	1
yandurdı	1
yandurmış	1
yanı	1
yanımıza	1
yanın	2
yanına	1
yanında	3
yani	4
yanumca	1
yânun	1
yanuna	1
yanunca	1
yanunda	2
yap	3
yapışdı	1
yapmaġa	1
yâr	119
yâra	8
yârân	7
yârâna	1
yârânı	2
yaranun	1
yaraşur	1
yârda	5
yârdan	3
yârdur	1
yâre	21
yâre	6
yâresine	2
yâreyi	2
yâri	18
yârile	6
yârla	2
yârsuz	1
yârun	17
yasaġ	2
yasdıkda	1
yaş	25
yaşdan	1
yaşı	5
yaşım	2
yaşın	4
yaşına	3
yaşını	1
yaşum	7
yaşumla	1
yaşumun	1
yaşun	1
yataġında	1
yat-	7
yatur	6
yaturdı	1
yay	3
yayın	1
yaz-	20
yaza	1
yazarsa	1
yazdı	6
yazduġı	1
yazıcak	1
yazıldı	1
yazılmışda	1
yazılur	1
yazmaġa	3
yazmış	1
yazuk	2
yazukdur	1
yazulıya	1
yazulu	1
yazup	1
yed	1
yeden	1
yedi	2
yegâne	2
yegâneye	1
yehod	1
yehûd	1
yek-dil	1
yek	1
yek-dâne	2
yektâ	1
yeltenür	1
yem'	1
yenilmez	1
yerinde	1
yetîmân	1
yetür-	2
yetürmese	1
yetürüp	1
yi-	11
yidi	1
yidürse	1
yık-	3
yıkdığunca	1
yıkıldı	1
yıkup	1
yıl	2
yıldızı	1
yil	4
yile	3
yiliyle	1
yıl	5
yıllar	3
yıllardurur	2
yime	1
yimeyen	1
yine	73
yinüp	1
yir	56
yirde	2
yirden	3
yire	8
yiri	4
yiridür	10
yirimi	1
yirimiz	1
yirinde	1
yirinden	1
yirine	6
yirini	2
yirler	2
yirlere	4
yirse	1
yirsem	1
yirüni	1
yiter	11
yitişdi	2
yiye	1
yoġ	1
yok	15
yokdan	1
yoksa	2
yol	14
yolına	6
yolında	2
yolunda	5
yorsun	1
yoyulmış	1
yudarise (yut-)	1
yumaz (yu-)	2
Yûsuf	3
Yûsufun	1
yuya	1
yübûsetden	3
yübûsetle	1
yüreg- yürek	6
yüregi	1
yüregime	1
yüregin	1
yürek	3
yüri-	19
yüridi	1
yürüdi	2
yürüt	2
yüz	44
yüzden	3
yüze	1

yüzi	8
yüzin	1
yüzine	3
yüzini	1
yüzle-	1
yüzler	1
yüzlüdurur	1
yüzüm	1
yüzümüz	1
yüzün	3
yüzünde	1
yüzüne	1
yüzüni	1
Z	
zabt	1
zafer	1
zâġ	6
zaġan	1
zâğdur	1
zâhid	14
zâhidâ	2
zâhir	6
zahm	10
zahmetdür	2
zahmın	1
zahmına	1
zahmumın	1
zâl	5
zalâm	1
zamân	19
zamâna	1
zamânı	1
zamânidi	1
zamânıdur	6
zamânında	1
zamânun	1
zamîr	4
zamîre	1
zamîrimüz	1
zamîründe	1
zammeleründür	1
zan	1
zâr	22
zâra	2
zarar	1
zârdan	1
zâre	2
zârı	2
zarîfâne	1
zârile	1
zârla	1
zârlar	1
zârlığı	1
zârun	2
zât	3
zâtından	1
zâtuna	1
zâtunla	1
zâyi	1
zebâb	3
zebân	2
zebâne	2
zebânesin	1
zebânında	2
zebed	1
zeber	1
zehr	4
zehrüni	1
zekan	6
zekanun	5
zekanûn	1
zemen	1
zemîn	5
zemîne	3
zemînün	1
zen	1
zenahdân	3
zenahdânı	1
zencîr	5
zencîre	1
zencîrle	1
zencîrler	1
zengi	2
zer-alûdımı	1
zer-câmesini	1
zer-efşân	1
zer-halka	1
zer-nigâr	5
zer-nigârile	1
zer-nişânun	1
zer	6
zerd	11
zerdin	1
zerdüm	2
zerdümdür	1
zerdüme	1
zeri	1
zerk	1
zerkârın	1
zerrât	1
zerre	9
zerrece	4
zerreleri	2
zerreye	1
zerrin-benek	1
zerrîn-nişân	1
zerrîn	5
zevâl	1
zevk	5
zevkimiz	1
zevkün	1
zevrak	9
zevrakile	2
zîbâ	9
zîbâda	1
zîbâdur	3
zîbak	1
zîbâna	1
zîbânile	1
zîbâsını	1
zikr	5
zikre	3
zikrüm	1
zıll	1
zilletde	**1**
zînet	1
zînhâr	3
zîr	4
zîrâ	2
zırıh-pûş	1
zîver	1
ziyâ	1
ziyâd	5
ziyâde	3
ziyâdedür	1
ziyârete	1
zuhûr	1
zulm	5
zulmetde	1
zulmü	1
zûr	1
zübde	1
zücâc	1
zühd	2
zühhâd	5
zühhâdı	1
zühre-cebîn	1
zühre	2
zühreye	1
zül	1
zülâl	10
zülâle	1
zülâli	1
zülâline	1
zülf	84
zülfeyne	1
zülfi	4
zülfin	1
zülfinde	1
zülfine	3
zülfiyile	1
zülfiyle	1
zülfün	14
zülfünde	5
zülfüne	1
zülfüni	2
zülfünile	3
zülfünle	2
zümürrüd	2
zümürrüdde	1
zünbûrı	1
zünnâr	2
zünnârlar	1
zürefâ	1